

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ»

Διπλωματική εργασία

Δήμητρα Σιούκα

A.M. 7317

"Ερωτεύτηκα τις λέξεις",
μεταφράζοντας δημιουργικά τον Ντύλαν Τόμας.

Επιβλέπων καθηγητής: Βασίλης Λέτσιος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	6
1.1 Βιογραφικά στοιχεία	6
1.2 Στοιχεία για τη γραφή του	10
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	16
ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ DYLAN THOMAS ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ	16
2.1 Πριν το θάνατό του κι αμέσως μετά	16
2.1.1 Σαββίδης – Σεφέρης - Βαλαωρίτης	16
2.1.2. Τ.Κ. Παπατσώνης.....	21
2.2 Στη δεκαετία του 1960	25
2.2.1. Μένης Κουμανταρέας – Κώστας Ταχτσής.....	25
2.3. Στη δεκαετία του 1970	29
2.3.1. Λευτέρης Πούλιος	30
2.3.2. Μίλτος Σαχτούρης.....	31
2.3.3. Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ.....	38
2.4. Στη δεκαετία του 1980	41
2.4.1. Οδυσσέας Ελύτης	42
2.4.2. Λύντια Στεφάνου	43
2.4.3. Γιώργος Μπλάνας.....	47
2.5. Στη δεκαετία του 1990	51
2.6. Από το 2000 έως σήμερα	54
2.7. Συμπεράσματα.....	58
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	60
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	60

3.1 Το πορτραίτο του καλλιτέχνη ως νεαρού σκύλου.....	60
3.1.1. Τα Ροδάκινα	63
3.1.2. Πατρίσια, Έντιθ και Άρνολντ.....	81
3.1.3. Ο Καβγάς.....	92
3.1.4. Αξιοπερίεργος μικρός βήχας	107
3.1.5. Εκεί που ο Τάουι κυλά	118
3.1.6. Γριά Γκάρμπο	135
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	151
In English	151
Στα Ελληνικά	153

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

"Ερωτεύτηκα τις λέξεις"¹, έγραψε ο Dylan Thomas το 1951, φράση εμβληματική απάντησής του σχετικά με το γιατί ασχολήθηκε με την ποίηση. Πολύ πριν καταλάβει τι θέλουν οι λέξεις να πουν, αγάπησε τον τρόπο που ηχούν. Και η εικονοποιία των ήχων, η συνθετική δυναμική των λέξεων τον απασχόλησε καθόλη τη διάρκεια της σύντομης ζωής του.

Η μετάφραση των γραπτών του Dylan Thomas, η απομάκρυνσή τους από την αγγλική γλώσσα, είναι τόλμημα ιδιαίτερα ριψοκίνδυνο. Τα κείμενα και τα ποιήματά του είναι αλληλένδετα με τη γλώσσα που τα γέννησε, βρίθουν νεολογισμών και λογοπαιγνίων και στρατηγικά τοποθετημένων λέξεων ώστε να μπορούν να στηρίζουν πολλαπλά νοήματα.

Κι ακόμα, ο ήχος των προτάσεων, οι μελωδίες των στροφών και των παραγράφων που προκύπτουν από αυτήν την κατασκευή, αποτελούν περιεχόμενο, είναι μέρος του σημαινόμενου του δημιουργού τους και επομένως χρήζουν απόδοσης στη γλώσσα προορισμού.

Παρά τις προαναφερόμενες δυσκολίες και αν και μέχρι τις μέρες μας δεν έχει μεταφραστεί στα ελληνικά το σύνολο του έργου του, έχει παρόλα αυτά μεταφραστεί ένα μεγάλο μέρος των πεζών και των ποιημάτων του.

Η παρούσα διπλωματική εργασία χωρίζεται βασικά σε δύο μέρη:

στο ένα γίνεται προσπάθεια ιχνηλάτησης της σχέσης του Dylan Thomas με τα ελληνικά γράμματα, μέσω των μεταφράσεων των έργων του που έχουν κυκλοφορήσει ή δημοσιευθεί μέχρι και σήμερα στην Ελλάδα, αναζητώντας στοιχεία επίδρασής του στο ελληνικό λογοτεχνικό τοπίο και πρόσληψης του ποιητή-πεζογράφου από τους ομότεχνούς του.

Στο άλλο παρουσιάζεται η μετάφραση έξι διηγημάτων του Dylan Thomas από τη συλλογή του "Πορτραίτο του καλλιτέχνη ως νεαρού σκύλου", τα οποία δεν έχουν εκδοθεί μεταφρασμένα στα ελληνικά έως σήμερα, στα οποία η μεταφραστική προσέγγιση στόχευσε και στην προσπάθεια αναπαραγωγής των ηχητικών αποτυπωμάτων του πρωτότυπου κειμένου.

---

¹ Πρόκειται για μέρος της απάντησής του σε πέντε ερωτήσεις ενός μαθητή που δέχθηκε ο Thomas το 1951. Δημοσιεύθηκαν πρώτη φορά στο περιοδικό *Texas quarterly*, τον Χειμώνα του 1961 με τον τίτλο 'Poetic Manifesto'.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Βασίλη Λέτσιο, Επίκουρο Καθηγητή στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με γνωστικό αντικείμενο “Νεοελληνική Φιλολογία και Λογοτεχνική Γραμματεία μεταφρασμένη από Ξένες Γλώσσες στα Νέα Ελληνικά”, που δέχτηκε να επιβλέψει την εργασία μου δίχως να με γνωρίζει προσωπικά. Με εμπιστεύτηκε, στάθηκε δίπλα μου σε όλη την διάρκεια της συγγραφής της, υποδεικνύοντας μου τη σωστή κατεύθυνση προς την οποία έπρεπε να στραφεί η έρευνά μου, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για κριτική ανάγνωση των συναντήσεών του Thomas με του Έλληνες μεταφραστές του, για τεκμηρίωση και σχολιασμό, εμπνέοντάς με να εμβαθύνω και να επεκτείνω. Εύχομαι το αποτέλεσμα να δικαιώνει την επιμονή και την υπομονή του.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τα μέλη της επιτροπής μου, τον κύριο Τριαντάφυλλο Η. Κωτόπουλο, Καθηγητή "Δημιουργικής Γραφής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας" Διευθυντή και Επιστημονικά Υπεύθυνο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών "Δημιουργική Γραφή" του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και την κυρία Άννα Βακάλη, μέλος Ε.ΔΙ.Π Δημιουργικής Γραφής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, τόσο για τη συμβολή τους στην παρούσα εργασία όσο -και πολύ περισσότερο- για τα δύο χρόνια μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημιουργικής Γραφής του Πανεπιστημίου της Φλώρινας.

Τέλος, να ευχαριστήσω τον ποιητή κύριο Γιώργο Μπλάνα για τη συνάντησή μας, για το γενναϊόδωρο μοίρασμα των γνώσεών, για τις συμβουλές και το ζεστό του χαμόγελο. Τον Michael Evans από το Σγουόνσι της Ουαλίας για την άμεση και λεπτομερή απόκρισή του με διευκρινήσεις για το Σγουόνσι του Thomas. Την συμφοιτήτρια και φίλη μου Κική Σαραντέα για την από καρδιάς επιμέλειά της στο δημιουργικό μέρος της εργασίας μου. Την οικογένεια των φίλων για τις αναγνώσεις των διάφορων εκδοχών της μετάφρασής μου -μια στάλα περισσότερο την Αριάδνη Ζωΐδη που γνωρίζει ακόμα και τις αλλαγές στα σημεία στίξης.

Στον Χρήστο Τόλη, για την αγκαλιά και την ώθηση.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1 Βιογραφικά στοιχεία

Ο Dylan Marlais Thomas γεννήθηκε στις 27 Οκτωβρίου του 1914 στο Swansea της Ουαλίας. Το όνομα "Dylan" είναι το όνομα που έχει ο ήρωας ενός μεσαιωνικού ουαλικού μύθου και σημαίνει "γιός της θάλασσας". Όπως επισημαίνει ο John Ackerman², μοιάζει με εύστοχο προμήνυμα της σχέσης που ο Thomas θα ανέπτυξε με τη φύση, της θέασης που θα υιοθετήσει για τον άνθρωπο ως μέρος και συνέχεια του φυσικού περιβάλλοντος. Το μεσαίο του όνομα φέρει τη δική του προοικονομία: ήταν κομμάτι του βαρδικού ονόματος³ -Gwilym Marles- που ο ιερέας αδελφός του παππού του -William Thomas- είχε επιλέξει για τον εαυτό του.

Ο πατέρας του ήταν εκπαιδευτικός και ήταν εκείνος που αποφάσισε πως ο Dylan όσο και η αδελφή του η Nancy, δεν θα διδαχθούν τα ουαλικά μα τα αγγλικά σαν βασική τους γλώσσα. Αν και τόσο ο πατέρας όσο και η μητέρα ήταν δίγλωσσοι, εκείνη την εποχή πλέον τα ουαλικά θεωρούνταν η "παλιά" γλώσσα, των αγροτών, των κατώτερων τάξεων, ενώ τα αγγλικά η γλώσσα των ευγενών, η γλώσσα του εμπορίου, η γλώσσα του μέλλοντος. Ο περίφημος τρόπος εκφοράς του Dylan, που οδήγησε στις απαγγελίες που τον έκαναν τόσο διάσημο και αγαπητό, αρχίζει να καλλιεργείται στα μαθήματα ορθοφωνίας που ο πατέρας του θεωρούσε απαραίτητα για την κατάκτηση της γλώσσας.

Ο Dylan δεν έμαθε ποτέ να γράφει ή να μιλά ουαλικά αλλά επηρεάστηκε από τους ήχους της άγνωστης γλώσσας της πατρίδας του και από την αντίθεση μεταξύ της ζωής στην πόλη και αυτήν της επαρχίας, από τις επισκέψεις που έκανε ως παιδί σε συγγενείς του που ζούσαν στην εξοχή, από τη μυθολογία του τόπου του και την παράδοση των βάρδων. Από τη μελέτη στη βιβλιοθήκη του πατέρα του, γεμάτη με τα αριστουργήματα της αγγλικής λογοτεχνίας και τη μελέτη της βίβλου.

Ήταν φιλάσθενος, χρειάστηκε να μείνει για αρκετό καιρό στο κρεβάτι λόγω κρίσεων άσθματος, που παρουσίαζε από καιρό σε καιρό. Σε εκείνον άρεσε να λέει πως ήταν φυματικός, όπως ένα από τα ποιητικά του ινδάλματα, ο John Keats, που πέθανε από την ασθένεια στα 25

---

² *A Dylan Thomas companion*, John Ackerman, Macmillan Literary Companions, 1991.

³ Για να γράψει ποίηση κάποιος στα ουαλικά θα έπρεπε να φτιάξει το ψευδώνυμό του από το όνομα κάποιου ποταμού. Το Marlais είναι παράφραση του Morlais, ενός μικρού παραπόταμου κοντά στο Καρμάρδεν και σημαίνει "η φωνή της θάλασσας".

του χρόνια. Ξεκίνησε να γράφει από πολύ μικρός, ποιήματα τα οποία το 1930 μετέφερε στο πρώτο του *Τετράδιο*⁴. Σύμφωνα με τον ίδιο: "...έγραφα άπειρες απομιμήσεις, αν και δεν τις θεώρησα ποτέ απομιμήσεις, αλλά, μάλλον, υπέροχα αυθεντικά πράγματα, σαν αυγά γεννημένα από τίγρεις. Ήταν απομιμήσεις του οτιδήποτε τύχαινε να διαβάζω εκείνη την περίοδο..."⁵.

Τον Απρίλιο του 1934 κερδίζει τη δεύτερη θέση στον διαγωνισμό του Poet's Corner, της στήλης της εφημερίδας Sunday Referee για νέους ποιητές, με έπαθλο την έκδοση της πρώτης του ποιητικής συλλογής *18 Poems*. Είναι μόλις είκοσι χρονών. Είχαν προηγηθεί δημοσιεύσεις ποιημάτων του σε διάφορα έντυπα, οι οποίες προκάλεσαν το ενδιαφέρον σύγχρονών του ποιητών, ακόμα και του T.S. Eliot. Αλλά η είσοδος του Thomas στην λογοτεχνική σκηνή ήταν ενδεικτική της αντιμετώπισής που θα τον ακολουθούσε σε όλη του τη ζωή από την κριτική και την ακαδημαϊκή κοινότητα: η δημοσίευση του ποιήματός του 'Light breaks where no sun shines' (ένα από τα 18 ποιήματα που θα συμπεριληφθεί στην ως άνω πρώτη του συλλογή), τον Μάρτιο του 1934 στο *Listener*, το περιοδικό του BBC, προκαλεί αντιδράσεις. Το ποίημα θεωρείται από πολλούς προκλητικό και βλάσφημο –ο Thomas γράφει σε επιστολή του ότι τον κατηγορήσαν ότι είναι ένας "ύμνος στη συνουσία"⁶– από άλλους ακόμα και φάρσα. Μετά από μαζικά παράπονα αναγνωστών το BBC θα απαγορεύσει την αναμετάδοσή του.

Αγαπούσε πολύ τον κινηματογράφο και το ραδιόφωνο, με τον φίλο του Daniel Jones⁷ είχαν φτιάξει έναν "πειρατικό" ραδιοφωνικό σταθμό ο οποίος αναμετέδιδε τον Jones να παίζει πιάνο και τον Thomas να απαγγέλει ποιήματά του⁸. Στο σχολείο είναι μέλος της θεατρικής ομάδας και αργότερα ως μέλος της ερασιτεχνικής ομάδας Swansea Little Theater⁹ θα πρωταγωνιστήσει σε πολλές παραστάσεις. Μετά το σχολείο δεν συνεχίζει στο πανεπιστήμιο αλλά αρχίζει να εργάζεται ως δημοσιογράφος. Το 1934 μετακόμισε στο Λονδίνο και άρχισε να δουλεύει στο ραδιόφωνο του BBC και κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου, εργάστηκε ως σεναριογράφος σε φιλμ προπαγάνδας στην εταιρεία Strand Film.

---

⁴ *Notebooks*, σειρά τετραδίων που ο Thomas έγραφε τα ποιήματά του ως το 1934. Το μεγαλύτερο σώμα της ύστερης εκδοτικής του δραστηριότητας βρίσκεται, σε μια πρώτη μορφή, σε αυτά τα τετράδια.

⁵ *Poetic manifest*, Dylan Thomas, Texas quarterly, χειμώνας, 1961.

⁶ *Dylan Thomas: The Collected Letters*, Paladin, 1987.

⁷ Daniel Jenkyn Jones, 1912-1993, Ουαλός συνθέτης, παιδικός φίλος του Thomas, πρωταγωνιστής στο διήγημά του 'Ο κανγιάς' από το *Πορτραίτο του καλλιτέχνη ως νεαρού σκύλου*. Έχει μεταφραστεί στην παρούσα εργασία.

⁸ *A walk through Llareggub: A reading of Dylan Thomas's Under Milk Wood*, Allan Peter Fears, Porto Alegre: UFRGS, Instituto de Letras, 2012.

⁹ Η ομάδα υπάρχει ακόμα και έχει μετονομαστεί σε Dylan's Thomas Theater.

Έχει ήδη εκδοθεί, το 1936, η δεύτερη ποιητική του συλλογή, *25 Poems* και έχει γνωρίσει τη γυναίκα του, Caitlin Macnamara, με την οποία παντρεύονται το 1937 κι αφού εγκαθίστανται στο Laughaurne (μια παραλιακή κομόπολη της Ουαλίας η οποία θα αποτελέσει μοντέλο για το Llareggub του Under Milk Wood) και γεννιέται ο πρώτος του γιος, εκείνος θα επιστρέψει στο Λονδίνο για να εργασθεί.

Το 1939 εκδίδεται η συλλογή *Map of love*, με ποιήματα και πεζά και κυκλοφορεί πρώτη φορά έργο του στην Αμερική, το *The world I breath*, μια επιλογή από ποιήματα και διηγήματά του. Το 1940 εκδίδεται η πρώτη συλλογή του με διηγήματα, το *Portrait of an artist as a young dog*. Ο *Χάρτης της αγάπης* και *Το πορτραίτο του καλλιτέχνη ως νεαρού σκύλου*, ήταν εμπορικές αποτυχίες, η έναρξη του πολέμου δυσχεραίνει πολύ τους εκδοτικούς οίκους. Ο Thomas δεν θα στρατολογηθεί, λόγω της ασθενικής τους υγείας. Σύμφωνα με κάποιες μαρτυρίες φαίνεται ότι προσπάθησε να πάει, σύμφωνα με άλλες ότι χρησιμοποίησε το άσθμα του για να το αποφύγει. "*Τι κάνεις με την πατρίδα σου; Εγώ προσωπικά την αφήνω να σαπίσει...*", έγραφε τα ο1938 στον Henry Treece.

Η βίωση του πολέμου από την πλευρά του πολίτη θα οδηγήσει σε ποιήματα όπως το 'Ceremony after a fire raid' από τη μία και το 'Fern Hill' από την άλλη. Η καταγραφή της σκληρής και σκοτεινής πραγματικότητας από τη μια και από την άλλη, η αναζήτηση φωτεινών τόπων στις μνήμες της εφηβείας.

Το 1941 θα πουλήσει τα τέσσερα τετράδιά του για λιγότερο από 25 λίρες, κίνηση που αποκαλύπτει την ανάγκη του να γράψει καινούργια ποιήματα απαλλαγμένος από τις συνθήσεις της νεανικής του ηλικίας, "*Ο αυτοαποκαλούμενος "Ρεμπό της οδού Καμντόνικν", έπρεπε πια να μάθει, κατά τα πρότυπα των Yeats και Hardy, το πώς ο λυρικός ποιητής μεγαλώνει*", γράφει ο Ackerman.

Το 1943 γεννιέται η κόρη του κι αρχίζει να δουλεύει πιο σταθερά στο ραδιόφωνο. Και το 1946 εκδίδεται το *Deaths and entrances*, η πιο ώριμη και επιτυχημένη ποιητική συλλογή του. Μόνος του ή μαζί με την οικογένειά του θα μετακομίσει σε διάφορα μέρη, μέχρι να ξαναγίνει το Laughaurne η μόνιμη κατοικία τους, το 1949, όπου θα γεννηθεί και ο δεύτερός του γιός.

Μέχρι τότε έχει βαθμιαία μονιμοποιηθεί και τρόπος που Thomas ζει, οι καταχρήσεις, οι καβγάδες με την Caitlyn, οι εξωσυζυγικές σχέσεις, οι μεγάλες οικονομικές δυσκολίες. Όλο το

πλαίσιο που δημιούργησε την περσόνα του μποέμ Ουαλού και έγινε επιχείρημα εναντίον της σημαντικότητας του ως ποιητή από τους κριτικούς και την πανεπιστημιακή κοινότητα.

Η Λύντια Στεφάνου, στην ομιλία της στο 22^ο Συμπόσιο Ποίησης του Πανεπιστημίου Πατρών, θεωρεί πως η σταδιακή κατάρρευση του Thomas οφείλεται στην απόρριψη του έργου του, στην απόγνωση που πρέπει να ένωσε μπροστά στην αδιαλλαξία του κατεστημένου της εποχής του.

Ο Evelyn J Brody σε άρθρο του αναλύει πως αιτία ίσως ήταν ο διχασμός του ανάμεσα στη θρησκευτική πίστη και την πίστη του για τη ζωή. Η ενοχή για την επανάστασή του απέναντι στα κηρύγματα της Βίβλου και ο μη αντιλογισμός του θρησκευτικού συναισθήματος μέσω της σεξουαλικότητας και μιας σταθερής, συντροφικής σχέσης. Ο γάμος του με την Caitlin ήταν ταραχώδης, οι απιστίες, εκατέρωθεν, συνεχείς. Αυτή η πραγματικότητα, τόσο διαφορετική από την αγνότητα της παιδικής ηλικίας που νοσταλγεί μέσα στα γραπτά του ή από την ιδανική λυρική ένωση που επιθυμεί, είναι ίσως ο λόγος που οδηγείται στην αυτοκαταστροφή.

Όπως και να χει οι ο Thomas ζει μέσα στις αντιφάσεις: από τη μία επιζητεί τη μοναχικότητα στο περίφημο Boat House στο Laugharne, που μονάχα εκεί νιώθει ότι μπορεί να συγκεντρωθεί στο γράψιμό του και από την άλλη τις παμπ με το άφθονο αλκοόλ και τον πολύχρωμο νυχτερινό θίασο να κρέμεται από τα χείλη του. "Ο ποιητής", θα πει σε μια ραδιοφωνική εκπομπή το 1946¹⁰, "είναι ποιητής για ένα πολύ μικρό κομμάτι της ζωής του· για το υπόλοιπο είναι ένα ανθρώπινο ον και μια από τις ευθύνες του είναι να καταλαβαίνει και να νιώθει, όσο περισσότερο μπορεί, τη δράση γύρω του και μέσα του, έτσι ώστε η ποίησή του, όταν φτάσει να τη γράψει, να είναι η απόπειρά του να εκφράσει το σύνολο της εμπειρίας του ανθρώπου, πάνω σε αυτήν την τόσο αλλόκοτη και προφανώς, εν έτη 1946, τόσο πειστωμένη γη". Μα φαίνεται πως "το σύνολο της εμπειρίας του ανθρώπου", ήταν βαρύ για τον ποιητή.

Μετά το τέλος του πολέμου και τις εκδόσεις του στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, αναζητεί διαρκώς διέξοδο, οικονομική και όχι μόνο, στην Αμερική. Θα κάνει τελικά την πρώτη του ποιητική περιοδεία εκεί το 1950. Η ανταπόκριση του κοινού στον χαρισματικό ρήτορα είναι καθολική. Όσο όμως και αν τον ευχαριστούσε η αποδοχή, στην Αμερική ένιωθε τρομερή μοναξιά και ήξερε πως όταν ήταν εκεί απομακρυνόταν από τη γραφή: "εκεί μπορώ μονάχα να

---

¹⁰ *On the air with Dylan Thomas*, New Directions, 1945, σελ. 62.

κάνω τον ποιητή, όχι να κάνω ποίηση"¹¹. Επιπλέον, ενώ κατέφευγε στις περιοδείες λόγω των τρομερών χρεών της οικογένειας, κατέληγε, με τον τρόπο που ζούσε, να επιστρέφει στην Ουαλία δίχως χρήματα.

Η κατάσταση της υγείας του, σωματικής και ψυχικής, χειροτέρευε. Ο πατέρας του πεθαίνει και λίγο αργότερα η αδελφή του. Για τη χρόνια και δύσκολη ασθένεια του πατέρα του γράφει ένα από τα πιο σημαντικά του ποιήματα, το 'Do not go gentle into that good night' το οποίο συμπεριλαμβάνεται στη συλλογή *In country sleep* που κυκλοφορεί το 1953. Τα χρέη τον πνίγουν από παντού. Στην τρίτη του περιοδεία στην Αμερική θα ανεβάσει για πρώτη φορά το *Under Milk Wood*, ένα υβρίδιο μεταξύ θεάτρου και ποίησης, μια ιδέα πάνω στην οποία εργαζόταν πάνω από δεκαπέντε χρόνια. Θα κάνει αλλαγές στο κείμενο μέχρι και μία ώρα πριν την παρουσίασή του, στις 14 Μαΐου 1953 στο Poetry Center της Νέας Υόρκης.

Επιστρέφει στην Αμερική για την τέταρτη περιοδεία του και τον Οκτώβριο του 1953 γίνεται ακόμα μία παρουσίαση του *Γαλατόδασους*. Συνεχίζει τον καταστροφικό τρόπο ζωής του, "σ' αγαπώ μα είμαι μόνος", θα πει στη Liz Reitell, την ερωμένη του στη Νέα Υόρκη. Το ίδιο βράδυ θα βγει για λιγότερο από δύο ώρες και θα επιστρέψει λέγοντας, "ήπια 18 διπλά ουίσκι", φράση της οποίας η αληθοφάνειά αμφισβητείται, αλλά ο ρόλος της στην μακροήμερευση του μύθου το αλκοολικού ποιητή είναι αδιαμφισβήτητος. Την επόμενη ημέρα ο γιατρός του του χορηγεί κορτιζόνη και μετά μορφίνη, για να τον βοηθήσει με τη δύσπνοια και τους έντονους πόνους που του προκαλεί η χρόνια γαστρίτιδα.

Η υψηλή δόση, η ήδη καταπονημένη υγεία του, οι μακροχρόνιες καταχρήσεις, ο συνδυασμός τους; Στις 5 Νοεμβρίου του 1953 ο Dylan Thomas πέφτει σε κώμα. Τέσσερις ημέρες αργότερα, ο ποιητής που έγραφε "για την αγάπη του ανθρώπου και τη δόξα του Θεού", θα πεθάνει στο νοσοκομείο St. Vincent.

Ήταν 9 Νοεμβρίου του 1953. Ήταν 39 ετών.

1.2 Στοιχεία για τη γραφή του

Μια κοινή αίσθηση που έχουν όσοι έρχονται σε επαφή για πρώτη φορά με την ποίηση του Dylan Thomas είναι αυτή της δυσκολίας της κατανόησης της. "Δυσνόητος", είναι ένας από τους

---

¹¹ *The collected letters*, Palladin Grafton Books, 1957.

χαρακτηρισμούς που ακολουθούν ακόμη και σήμερα τον ποιητή. "Ζητώ μονάχα να εκλαμβάνεται η ποίησή μου κυριολεκτικά", έλεγε εκείνος.

Ο Henry Treece στο *Dog among the fairies*¹², σχολιάζει πως πολλές φορές ο ίδιος ο ποιητής υπονομεύει την ποίησή του και, μη εμμένοντας σε αυτή του θέση, ξεπερνά τα όρια και οδηγείται σε βερμπαλισμούς, προσφέροντας επιχειρήματα σε εκείνους που τον αμφισβητούν.

Ο Treece ήταν υπεύθυνος μαζί με τον J. F. Hendry για την ανθολογία *The New Apocalypse* που κυκλοφόρησε το 1939 και συμπεριέλαβε ποιήματα και του Thomas. Ήταν ιδρυτικό μέλος των "Νέο-Αποκαλυπτικών" ποιητών και με το μανιφέστο τους δήλωσαν την ανεξαρτητοποίησή τους από τους Eliot και Auden, επιλέγοντας ως υποδειγματικό ποιητή τους τον Dylan Thomas. Το γκρουπ δήλωσε τον άκρατο σκεπτικισμό του απέναντι στην πολιτική διανοήση και αντέταξε σε αυτήν την έντονα δημιουργική υποκειμενικότητα ως χαρακτηριστικό των μελών του. Ο Thomas είχε συχνή αλληλογραφία με τον Treece, αλλά δεν δέχθηκε ποτέ να γίνει μέλος της ομάδας αυτής κι αυτό σταδιακά οδήγησε στην αποξένωσή τους. Εκδόθηκαν τρεις ανθολογίες με κείμενα της ομάδας αλλά γρήγορα η δυναμική της έσβησε. Ακολούθησε το ευρύτερο κίνημα των Νέο-Ρομαντικών το οποίο επίσης διεκδίκησε –ανεπιτυχώς– τον Thomas.

Το πρόβλημα της "κατηγοριοποίησης" του: Φροϋδικός, Σουρεαλιστής, Μεταφυσικός, Ρομαντικός, Συμβολιστής, Λυρικός, Βιβλικός, Πανθειστής, Εθνικός Ποιητής;

Τον ίδιο δεν φαίνεται να τον απασχόλησε ποτέ το να ανήκει σε ένα συγκεκριμένο λογοτεχνικό ρεύμα ή σε ομάδες, "δεν θεωρώ πως βλέπεις έναν ποιητή το να είναι μόνος του", έγραψε κάποτε στον Henry Treece.¹³

Ο Treece θα αντιπαραθέσει στην τάση που θέλει τον Thomas εκπρόσωπο του σουρεαλισμού, τον έλεγχο που ο ίδιος θέλει να έχει πάνω στα κείμενά του, τις αμέτρητες παραλλαγές ενός ποιήματός ή ενός πεζού του, την εμμονή του στο να ανακαλύψει τη μία σωστή λέξη –αναζητήσεις που μπορεί να κρατούσαν ακόμη και μήνες, πρακτικές που δεν συνάδουν με το κίνημα που παρακινεί σε καταγραφή της ροής του υποσυνείδητου.

Και το επιβεβαιώνει ο ίδιος, στο περίφημο 'ποιητικό μανιφέστο' του¹⁴ : "Δεν με ενδιαφέρει από πού ανασύρονται οι εικόνες ενός ποιήματος: ανέσυρέ τες, αν το θες, από τα τρίςβαθα της θάλασσας του πιο κρυφού σου εαυτού· μα πριν φτάσουν στο χαρτί, θα πρέπει να

¹² *Dog Among the fairies*, Henry Treece, Benn, 1956.

¹³ *Οδός Πανός*, τχ 129, Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2005, σελ. 31.

¹⁴ *The life of Dylan Thomas*, Constantine FitzGibbon, Little, Brown, 1965, σελ. 327-328.

περάσουν από όλες τις λογικές διεργασίες του νου. Οι Σουρεαλιστές, από την άλλη, μεταφέρουν τις λέξεις τους στο χαρτί, ακριβώς όπως αναδύονται από το χάος· δεν τους δίνουν μορφή, δεν τις βάζουν σε τάξη· για αυτούς το χάος είναι η μορφή κι η τάξη. Αυτό μου μοιάζει υπέρμετρα θρασύ· οι Σουρεαλιστές φαντάζονται πως ό,τι ανελκύσουν από τους υποσυνείδητους εαυτούς τους και το αποθέσουν στον καμβά ή στο χαρτί, πρέπει, ουσιαστικά, να έχει κάποιο ενδιαφέρον ή κάποια αξία. Αυτό το αρνούμαι. Μία από τις τέχνες του ποιητή είναι να κάνει κατανοητό και σαφές ό,τι προκύπτει από υποσυνείδητες πηγές· μία από τις μεγαλύτερες, βασικές λειτουργίες του νου, είναι το να επιλέγει, από την άμορφη μάζα των υποσυνείδητων εικόνων, εκείνες που θα προάγουν περισσότερο τον δημιουργικό του σκοπό, ο οποίος είναι το να γράψει το καλύτερο ποίημα που μπορεί".

Στο ίδιο κείμενο δίνει απάντηση και για την επίδραση του Freud, δηλώνοντας πως έχει διαβάσει μονάχα ένα βιβλίο του, την *Ερμηνεία των ονείρων* και πως δεν πιστεύει ότι τον έχει επηρεάσει. Θεωρεί όμως πως η πρωτοποριακή έρευνά του για τα υποσυνείδητο και τα αποτελέσματά της έχουν εμφανώς επηρεάσει τόσο τις τέχνες, όσο τη φιλοσοφία και την επιστήμη, και κανείς συγγραφέας της εποχής του δεν μπορεί μείνει ουσιαστικά ανεπηρέαστος από τον Freud, αλλά αυτό δεν συνεπάγεται από τα ίδια τα γραπτά του Freud.

Εκείνοι που θεωρούν τον Thomas Φροϋδικό στηρίζονται περισσότερο στις έντονες σεξουαλικές αναφορές που υπάρχουν στα ποιήματα της πρώτης περιόδου του. Ο Elder Olson¹⁵ θα διευκρινίσει τη διαφορετική χρήση των συμβόλων, π.χ. οι σπηλιές και οι εκκλησίες στον Freud συμβολίζουν τα γυναικεία γεννητικά όργανα, στον Thomas η σπηλιά συμβολίζει την εσωτερική προσωπική απομόνωση και οι εκκλησίες την απώλεια της ανόθευτης πίστης¹⁶.

Ο Olson θα διαχωρίσει τα σύμβολά του Dylan Thomas σε τρεις κατηγορίες: φυσικά (φως-σκοτάδι, ζέστη-κρύο), συμβατικά, μέσα από την αστρονομία, τη φυσική κ.λ.π. (στο ποίημα 'A grief ago', υπάρχει η φράση "*the twelve triangles of the cherub wind*", "*τα δώδεκα τρίγωνα του χερουβείμ ανέμου*"). Ο Olson αποκωδικοποιεί την φράση υπενθυμίζοντας πως στους παλιούς χάρτες ο άνεμος συμβολίζονταν από ένα χερουβίμ με φουσκωτά μάγουλα που φυσά και τις δώδεκα κατευθύνσεις της πυξίδας)¹⁷, και ιδιωτικά που συλλέγονται από το γραπτά του ποιητή,

---

¹⁵ Elder Olson, *The poetry of Dylan Thomas*, University of Chicago Press, 1954.

¹⁶ *The development of Dylan Thomas's symbolism*, Anne Marie Delap, Oklahoma State University, 1964.

¹⁷ *Elder Olson*, Thomas Lucas, Twayne, 1972, σελ. 129.

από την επαναληπτική τους χρήση (όπως π.χ. το "κερί" που συνήθως συμβολίζει τη σάρκα ή το "λάδι" που συμβολίζει τη ζωή).

Οι μελετητές επισημαίνουν τη σχέση του Thomas με ποιητές όπως ο Gerard Hopkins¹⁸ και ο John Donne¹⁹, ο Williams Blake και ο Shakespeare, τη σχέση του με τον μυστικισμό και τη βαρδική παράδοση της χώρας του. *"Αυτά που με έκαναν να αρχικά να αγαπήσω τη γλώσσα και να θέλω να δουλέψω με αυτήν και για αυτή, ήταν τα παιδικά τραγουδάκια, οι θρύλοι, οι σκοτσέζικες μπαλάντες, μερικοί στίχοι ύμνων, οι πιο γνωστές ιστορίες της Βίβλου και η ρυθμικότητα της Βίβλου, τα Τραγούδια της αθωότητας του Μπλέικ και η οριακά ακατανόητη μαγευτική μεγαλειότητα κι ανοησία του Σαίξπηρ, όπως την άκουγα, τη διάβαζα και σχεδόν δολοφονούνταν στις πρώτες τάξεις του δημοτικού"*, θα γράψει ο Thomas και πάλι στο 'μανιφέστο' του.

Ο Jacob Korg²⁰ αναλύει στη μελέτη του πως η χρήση της γλώσσας από τον Thomas και η εικονοποιία του, δημιούργησαν τα προσωπικά, ιδιωτικά του σύμβολα για να μιλήσει και πάλι, όπως ο Blake και ο Yeats και τόσο άλλοι, για την υπαρξιακή αγωνία, για να μπορέσει να εκφραστεί μυστικιστικά, να φανερώσει το χώρο που το φυσικό συναντά το υπερφυσικό, το πνεύμα βρίσκει το σώμα, η ενόραση τέμνει την πραγματικότητα. Αυτό είναι το περιβάλλον των ποιημάτων και των ιστοριών της πρώτης του περιόδου, που σκιαγραφεί, κατά τον Olson, έναν άνθρωπο που υποφέρει επειδή δεν έχει πίστη και καταλαβαίνει τις συνέπειες αυτής της κατάστασής του.

Η θέαση του ανθρώπινου σώματος ως συνέχεια του φυσικού περιβάλλοντος, θεματική που διέπει ποιήματα αλλά και πεζά του Thomas, είναι άραγε αντίδραση στο "νεκρό Θεό" της εποχής του, στη φρίκη του πολέμου; Είναι η θεμελιακή σύνδεση του Thomas με τον πανθεισμό, κατά τους μελετητές, μα αυτό που καταδεικνύεται είναι η αγωνιώδης προσπάθεια του ποιητή να συνδεθεί, να αποτελέσει μέρος αυτού του κόσμου και όχι κατασταλαγμένη πεποίθησή του.

"Είναι σκοπός μου σαν καλλιτέχνης (...) να αποδείξω πέρα από κάθε αμφιβολία στον εαυτό μου ότι το δέρμα που με καλύπτει είναι το δέρμα που καλύπτει τον ήλιο, ότι το αίμα στα πνευμόνια μου είναι το αίμα που ταξιδεύει μες το δέντρο", θα γράψει το 1934 στον Trevor Hughes²¹.

---

¹⁸ Gerard Manly Hopkins, 1844-1889, Άγγλος ποιητής και ιερέας, από τους κορυφαίους Βικτωριανούς ποιητές.

¹⁹ John Donne, 1572-1631, ποιητής, ακαδημαϊκός και κληρικός.

²⁰ Jacob Korg, *Dylan Thomas*, Twayne Publishers, 1965.

²¹ *The collected letters*, Palladin Grafton Books, 1957.

Η προφανής σχέση της τέχνης του με τη φύση είναι ο λόγος που πολλοί θέλουν να τον κατατάξουν στους ρομαντικούς. Όμως ο Thomas δεν εξιδανικεύει τη φύση, δεν εξωραΐζει την ανθρώπινη φθορά, δεν προσμένει μια επόμενη, μετά το τέλος αυτής, ζωή. Ζητά από τον αναγνώστη του να αναγνωρίσει τη φθαρτότητά του, να δεχθεί την τραγικότητα της ύπαρξής του, να αντέξει να μη γνωρίζει και να ζει. Τον προτρέπει "να μη ζητά την απόδραση, μα την επιβεβαίωση της αγωνιστικής αγωνίας του κάθε λεπτού"²², θα γράψει ο James Luchte.

Στο σημείωμά του για τη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του *Collected poems*²³, γράφει: "Διάβασα κάπου για έναν βοσκό, ο οποίος, όταν ρωτήθηκε γιατί έκανε, μέσα στους κύκλους των ζωτικών, ιεροτελεστίες προς το φεγγάρι για να προστατεύει το κοπάδι του, απάντησε: 'Διάβολε, θα ήμουν ηλίθιος αν δεν έκανα!'. Αυτά τα ποιήματα, με όλες τις χοντροκοπιές, τις αμφιβολίες και τις ασάφειές τους, είναι γραμμένα για την αγάπη του Ανθρώπου και τη δόξα του Θεού, και διάβολε, θα ήμουν ηλίθιος αν δεν ήταν" και μοιάζει να απηχεί φιλοσοφικά τον Πασκάλ²⁴ αλλά η διάθεσή του είναι σαρκαστική κι όσο κι αν τα ποιήματά του βρίθουν θρησκευτικών συμβόλων και αναφορών, ο Thomas δεν θα ζήσει σύμφωνα με τις χριστιανικές διδαχές.

Όλη η ποιητική του είναι μια προσπάθεια προς την αυτοκάθαρση, γράφει ο Colin Monro²⁵, "εξερευνώντας τις σκοτεινές κι αχαρτογράφητες περιοχές της ψυχής. Αυτή η διεργασία, αν και συναντάται στην ψυχολογία και στη θρησκεία, δεν μπορεί να ολοκληρωθεί μονάχα στη μια ή στην άλλη, καθώς αφορά και περιοχές που δεν περιλαμβάνουν".

Θα γράψει στον Henry Treece το 1938: "Το μεγαλύτερο μέρος της ποίησής μου είναι, το ξέρω, η έρευνα κι ο τρόμος της φοβισμένης αναμονής, η ανακάλυψη και αντιμετώπιση του φόβου. Έχω ένα κτήνος, έναν άγγελο κι έναν τρελό μέσα μου κι έρευνά μου αφορά το πώς λειτουργούν, και το πρόβλημά μου η υποταγή κι η επικράτησή τους, η ανατροπή κι η εξέγερση και η προσπάθειά μου η αυτοέκφρασή τους".

Η προσπάθεια του εξελίσσεται με τα χρόνια και εξελίσσει τη γραφή του, η ματιά του από την καταβύθιση στην αγωνία της ψυχής, θα στραφεί προς τα έξω, αναζητώντας, πάντα, το φως,

---

²² *Understanding Nietzsche, Understanding Modernism, And Death Shall Have No Dominion: Dylan Thomas, Friedrich Nietzsche and Tragic Joy*, James Luchte, Bloomsbury Publishing, 2018.

²³ *Dylan Thomas, Collected Poems, 1934–1952*, Dent, 1952.

²⁴ Blaise Pascal (1623-1662), Γάλλος μαθηματικός, φυσικός και φιλόσοφος, στο έργο του *Pensees*, παρουσιάζει ένα πειστικό επιχειρήμα για τη θρησκευτική πίστη: ανεξάρτητα αν υπάρχει ή όχι Θεός, είναι συμφερότερο για τον άνθρωπο να πιστεύει, καθώς το κέρδος του, μετά θάνατον, θα είναι τεράστιο ενώ το κόστος μικρό.

²⁵ *The existential void and the creative image*, Colin Monro, University of British Virginia, 1962.

θα εκθέσει με μεγαλύτερη σαφήνεια την εσωτερική του πάλη, θα αντλήσει θεματολογία από την επικαιρότητα των ημερών του, κι ας τον κατηγορούν για την απουσία κοινωνικού βλέμματος στη γραφή του. Θα αρχίσει να εκδίδει και τα διηγήματά του, θα μεταφέρει τη μουσικότητα της ποιητικής του γραφής και στον πεζό λόγο, το *Under Milk Wood*, το τελευταίο του έργο, "ένα έργο για φωνές" πολλοί θα το χαρακτηρίσουν ποιητική πρόζα.

Σταδιακά θα στραφεί προς τα ξέφωτα της παιδικής ηλικίας, τον μοναδικό παράδεισο που διαβαίνει ο άνθρωπος, αυτόν της αγνότητας και της άγνοιας, "*Πέρα από το φροϋδικό του προσωπείο ο Dylan Thomas ήταν το αιώνιο παιδί*", θα γράψει ο Henry Treece.

Η ίδια η ποιητική και συγγραφική διεργασία ενέχει το ιδιότυπο, ενέχει το δυσνόητο, συμβαίνει μες το μυαλό του δημιουργού της. Ο Dylan Thomas πέρα από τις "ασάφειές" του, είναι ξεκάθαρος σε ένα: πρώτα από όλα αγάπησε τις λέξεις. Χρησιμοποιεί τη γλώσσα, το μέσο για να μεταφερθεί το μήνυμα, ως το μήνυμα, όπως και πολλοί εκπρόσωποι του μοντερνισμού. Σε μια εποχή που τα πάντα αμφισβητούνται, ακόμα και η δυνατότητα ύπαρξης νοήματος, στρέφει την προσοχή του προς την ίδια τη γλώσσα και προτείνει στον αναγνώστη την ανακάλυψη της ευχαρίστησης και του μηνύματος μέσα στην ίδια την κατασκευή, μέσω του μέσου.

Η παράξενη γλώσσα που δημιούργησε ο Dylan Thomas, η προσπάθειά του να δουλέψει με τα όριά, η ανοικείωση που αυτή η προσπάθεια δημιουργεί στον αναγνώστη, είναι ο τρόπος του να επικοινωνήσει μαζί του, να του υποδείξει να δει πέρα από τα δεδομένα, ή καλύτερα, να ξαναδεί τα δεδομένα με νέα ματιά, από άλλη πλευρά, από όλες τις πλευρές, αν γίνεται, ταυτόχρονα.

Να του πει πως ο κόσμος δεν είναι μονοδιάστατος, δεν είναι τακτοποιημένος, δεν είναι νοηματοδοτημένος εξ αρχής, είναι υπέροχος ταυτόχρονα και σάπιος, όπως υπέροχος ταυτόχρονα και σάπιος είναι ο ποιητής, όπως είναι ο καθένας μας, σαν κτήνος, σαν τρελός, σαν άγγελος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ & ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ DYLAN THOMAS ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

2.1 Πριν το θάνατό του κι αμέσως μετά

Μια πρώτη αναφορά στον ελληνικό τύπο για το έργο του Dylan Thomas, σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας αυτής της εργασίας, εντοπίζεται στις 2 Οκτωβρίου του 1946 στην εφημερίδα *Το Βήμα*²⁶. Το άρθρο αφορά τη διάλεξη που ο καθηγητής Bowra είχε δώσει το προηγούμενο απόγευμα στην αίθουσα του Βρετανικού Ινστιτούτου για τη σύγχρονη αγγλική ποίηση και ανάμεσα στους T. S. Eliot, Auden και άλλους αναφέρεται στη νέα γενιά και στον Dylan Thomas "*έναν διονυσιακό ποιητή με μεγάλη δύναμη*". Το άρθρο είναι ανυπόγραφο, πιθανότατα μια "απομαγνητοφώνηση" της διάλεξης, δίνει όμως την πληροφορία πως το ελληνικό κοινό είχε έρθει σε επαφή με τον ποιητή ήδη αμέσως μετά τον πόλεμο.

Περνούν όμως επτά χρόνια μέχρι τον Ιανουάριο του 1953, δέκα μήνες πριν τον θάνατό του, όπου και εμφανίζεται μια δεύτερη δημοσίευση. Πάλι στην εφημερίδα *Το Βήμα*²⁷, ο Γ. Π. Σαββίδης γράφει στη στήλη 'Ξένοι Ποιηταί' για τη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του, *Collected Poems*²⁸. Ο Γ. Π. Σαββίδης εντοπίζει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποιητικής του, κάνει λόγο για την αυστηρή δομή των ποιημάτων, τις συνηχήσεις, την εντυπωσιακή εικονοποιία του, τις θεματικές της φύσης, του έρωτα και του θανάτου, τη νοσταλγία της παιδικότητας και την ορμή που διαπερνά το έργο του. Και καταλήγει: "*Αν ίσως κανείς δεν βρεθή να ειπή τον Ντύλαν Τόμας μεγάλον ποιητή, όμως κανείς δεν θα μπορέση να αρνηθή την γνησιότητα και την μοναδικότητα της ποιητικής του φωνής*".

2.1.1 Σαββίδης – Σεφέρης - Βαλαωρίτης

Τον Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς η μοναδική ποιητική φωνή του Dylan Thomas σωμαίνει. Στο *Βήμα* της 12^{ης} Νοεμβρίου²⁹ (τρεις ημέρες μετά τον θάνατό του) δημοσιεύεται το άρθρο "Ένας πρόωρος θάνατος, Ντύλαν Τόμας". Ο συντάκτης (πιθανότατα πάλι ο Γ. Π. Σαββίδης, αν και το κείμενο υπογράφεται μονάχα με ένα "Γ.") αναφέρεται εκτενέστερα στο συγγραφικό έργο του, συμπεριλαμβάνοντας τα διηγήματα, το ημιτελές μυθιστόρημα *Περιπέτειες στο Εμπόριο Δέρματος*

²⁶ *Το Βήμα*, 2/10/1946, σελ. 2

²⁷ *Το Βήμα*, 08/01/1953, σελ. 2, Γ. Π. Σ.

²⁸ *Dylan Thomas, Collected Poems*, 1934–1952, Dent, 1952

²⁹ *Το Βήμα*, 12/11/1954, σελ. 2, Γ.

και τα κινηματογραφικά σενάρια, καθώς και σε στοιχεία της προσωπικότητάς του, όπως "*η εκδηλωτικότητα που χαρακτηρίζει τους Ουαλούς*". Ο συντάκτης δηλώνει την αδυναμία πρόγνωσης της επιβίωσης του –ολιγοσελίδου- έργου του, είναι όμως βέβαιος πως το κενό που αφήνει πίσω δεν θα μπορέσει να συμπληρωθεί από κανέναν άλλο.

Ο Γ. Π. Σαββίδης είχε μόλις το 1952 επιστρέψει στην Ελλάδα μετά την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού του στην Αγγλία στο Kings College του Cambridge, έπειτα από τις σπουδές φιλολογίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών και ο Γιώργος Κατσίμπαλης, ένα χρόνο αργότερα, το 1953, τον όρισε διάδοχό του στη διεύθυνση της *Αγγλοελληνικής Επιθεώρησης*, ενώ ήταν μόλις 25 ετών. Έχοντας σπουδάσει στην Αγγλία έχει ήδη αναπτύξει συνεργασίες με άγγλους πανεπιστημιακούς (το 1956 θα πάρει και το Master of Arts του πανεπιστημίου του Cambridge) και γνωρίζει την βρετανική πνευματική επικαιρότητα αλλά και αυτή της Ελλάδας. Γι αυτό και τα άρθρα του για τον Thomas είναι σημαντικά, καθώς ήδη συνδιαλεγόταν με εκπροσώπους της γενιάς του '30. Η αναφορά του, δε, στην "*εκδηλωτικότητα που χαρακτηρίζει τους Ουαλούς*", φέρνει στο νου τις καταχωρίσεις του Σεφέρη στο ημερολόγιο του³⁰ για τη συνάντησή του το 1951 με τον Thomas στο Λονδίνο.

Ο Σεφέρης στις 16 Νοεμβρίου του 1951 συναντά τον Thomas στο Hogarthian Faces, μία λονδρέζικη παμπ που την περιγράφει ως στάβλο, λόγω του καπνού, της πολυκοσμίας και της ορθοστασίας. Βρισκόταν εκεί με τον Louis MacNeice κι αφού έμειναν μία ώρα "*με τις μύτερες στο χέρι*", μεταφέρθηκαν σε μια άλλη παμπ και έφαγαν όλοι μαζί, μαζί και ο Νάνος Βαλαωρίτης, ο οποίος εργαζόταν στο BBC με τον Thomas. Ο Thomas ήταν ήδη πιωμένος από την αρχή και στο τέλος πολύ μεθυσμένος, αλλά πολύ δοσμένος στην τέχνη του, καταγράφει ο Σεφέρης. Και του έδωσε την εντύπωση πως ήταν "*ο πιο ζωντανός από τους ανθρώπους τον γραμμάτων που έτυχε να ιδώ ως τώρα· είναι Ουαλλός*".

Σε αυτή τη μνήμη θα επιστρέψει ο Σεφέρης το 1954, με αφορμή την αλληλογραφία του με τον Νάνη Παναγιωτόπουλο. Ο Παναγιωτόπουλος του μεταγράφει στα αγγλικά στις 26/11/1954 τρεις επιστολές που είχαν δημοσιευθεί στο *Botteghe Oscure*³¹, επιστολές που είχε στείλει ο Thomas στην εκδότρια του περιοδικού την πριγκίπισσα Marguerite Caetani, "*ένα συγκλονιστικό ανθρώπινο ντοκουμέντο*", τις χαρακτηρίζει ο Παναγιωτόπουλος. Ο Σεφέρης θα

³⁰ *Μέρες ΣΤ'*, σελ. 35-36, Ίκαρος, 1986.

³¹ *Αλληλογραφία Γιώργου & Μάρως Σεφέρη – Νάνη Παναγιωτόπουλου*, σελ. 244-252, Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, 2006.

του απαντήσει στις 2/12/1954 περιγράφοντάς του τη συνάντησή τους στο Λονδίνο, *"Πολύ ζωντανός άνθρωπος: ο πιο ζωντανός που γνώρισα στην Αγγλία ανάμεσα στους λογοτέχνες. Με μια ορμή ίσια, κατευθείαν"*, θα πει τούτη τη φορά, *"Έμαθα το θάνατό του εδώ στη Βηρυττό. Με λύπησε κατάκαρδα. Είταν ένας γερός ποιητής, ο πιο γερός απ' όλους"*. Ο Σεφέρης είχε ήδη λάβει από τον Παναγιωτόπουλο το 1946 το ποίημα του Dylan Thomas 'The conversation of prayers', από το *Deaths and Entrances*³².

Όπως είναι λογικό, ο πρόωρος θάνατος του ποιητή αποτέλεσε έναυσμα για περαιτέρω δημοσιεύσεις. Στην *Αγγλοελληνική Επιθεώρηση*³³ ο Νάνος Βαλαωρίτης στη "νεκρολογία" του για εκείνον συμπεριλαμβάνει μεταφρασμένα μέρη από ποιήματά του³⁴. Αυτή είναι και η πρώτη - αποσπασματική- δημοσίευση έργων του. Ο Βαλαωρίτης συμφωνεί με τον Σαββίδη στα χαρακτηριστικά των θεματικών του ποιητή, τον αναγνωρίζει ως εκπρόσωπο της λυρικής ποίησης, συνεχιστή του Blake και των Ελισαβετιανών, επιμένει στη σημασία της κατασκευής, της συνειδητής δόμησης, λέξη-λέξη, των γραπτών του, *"οι λέξεις του είναι οι σκάλες της πυραμίδας που υψώνει. Για να την ανεβούμε χρειάζονται βήματα πιο μεγάλα από τη δρασκειλιά του ανθρώπου"*.

Όπως ήδη αναφέρθηκε ο Βαλαωρίτης γνώριζε προσωπικά τον Thomas καθώς συνεργάζονταν στο ραδιόφωνο του BBC κι αποτελούσε μέρος των ευρύτερων διασυνδέσεών του με την βρετανική λογοτεχνική σκηνή. Ο Νάνος Βαλαωρίτης έζησε στο Λονδίνο από το 1944 έως το 1953, έφτασε εκεί με προτροπή του Γιώργου Σεφέρη, τον οποίο συνάντησε στο Κάιρο και του πρότεινε να μεταβεί στο Λονδίνο και να συνεργαστεί με την εκεί ελληνική πρεσβεία με σκοπό

---

³² *Αλληλογραφία Γιώργου & Μάρως Σεφέρη – Νάνη Παναγιωτόπουλου*, σελ. 177, Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, 2006.

³³ *Αγγλοελληνική Επιθεώρηση*, 1953, τχ. 3, Νάνος Βαλαωρίτης

³⁴ Από το 'Poem in October' ο στίχος: "O my hearts truth/still be sung/in this high hill in a year's turning", αποδίδεται: "Αχ να τραγουδιέται ακόμα/η αλήθεια της καρδιάς μου/στον αψηλό αυτό λόφο με το γύρισμα ενός χρόνου. Από το 'I fellowed sleep' οι στίχοι: "How light the sleeping on this soily star/How deep the waking in the worlded clouds./There grows the hours' ladder to the sun/Each rung a love or losing to the last" και "These are but dreaming men. Breathe, and they fade", αποδίδονται: "Πόσο ελαφρύς ο ύπνος στο χαματένιο τούτο άστρο/Πόσο βαθύ το ξύπνημα στα εγκόσμια σύννεφα/Φυτρώνουν οι ώρες μια σκάλα έως τον ήλιο/Από ένας χαμός ή μία αγάπη το κάθε σκαλί ίσαμε το πιο στερνό." και "Ετούτοι δεν είναι παρά μόνο άνθρωποι που ονειρεύονται/αν ανασάνεις σβήνουνται". Από το 'And death shall have no dominion': "And death shall have no dominion./Dead men naked shall be one/With the man in the wind and the west moon;/When their bones are picked clean and the clean bones gone./They shall have stars at elbow and foot;/Though they go mad they shall be sane,/Though they sink through the sea they shall rise again;/Though lovers be lost love shall not;/And death shall have no dominion." Και του θανάτου η ηγεμονία θα καταλυθεί/Άνθρωποι νεκροί γυμνοί θα γίνουν ένα/Με τον άνθρωπο του ανέμου και της δυτικής σελήνης/όταν απογυμνωθούν τα οστά τους και τα γυμνά οστά τους πάνε/Θα έχουν αστέρια στον αγκώνα και στο πόδι/Κι αν τρελλαθούν θάναι νηφάλιοι/Κι αν καταποντιστούν θ' αναδυθούνε πάλι/Κι αν χαθούν οι αγαπητικοί δε θα χαθεί η αγάπη/Και του θανάτου η ηγεμονία θα καταλυθεί."

την ανάπτυξη μιας πνευματικής γέφυρας μεταξύ Αγγλίας και Ελλάδας. Ο Βαλαωρίτης είχε ήδη στην Αθήνα έρθει σε επαφή με τους Άγγλους μοντερνιστές, λόγω της γνώσης της αγγλικής γλώσσας και της φιλίας του με τους Lawrence Durrell και Bernard Spencer, οι οποίοι τον είχαν προμηθεύσει με τα βιβλία των "*Auden, Spender, MacNeice, Cecil Day Lewis, Dylan Thomas*"³⁵. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Βαλαωρίτη εκείνη την εποχή στην Ελλάδα ήταν γνωστός μόνο ο T.S. Eliot, λόγω της μετάφρασης και της εισαγωγής του Σεφέρη στην 'Ερημη Χώρα'.

Ο Βαλαωρίτης λειτούργησε σαν μεσολαβητής και έπαιξε σημαίνοντα ρόλο στην εκεί πρόσληψη της γενιάς του '30: το 1946 δημοσιεύεται στο περιοδικό *Horizon* το άρθρο του για τη σύγχρονη ελληνική ποίηση, στο οποίο αναφέρεται εκτενώς στον Γιώργο Σεφέρη αλλά και στους Ελύτη, Εγγονόπουλο, Εμπειρίκο, Γκάτσο. Το 1948 κυκλοφορεί το βιβλίο '*King of Asinis and other poems*', του Σεφέρη σε μεταφράσεις δικές του, του Durrell και του Spencer, το οποίο ήταν η αφετηρία της επιτυχίας του Σεφέρη στο εξωτερικό.

Η Λύντια Στεφάνου, από όσο διακυβεύονταν στο πατάρι του Λουμίδα μετά τον πόλεμο, θα καταθέσει για τον Thomas: "*ο Γκάτσο, όπως άλλωστε και ο Ελύτης, τον θεωρούσαν ισότιμο και θα έλεγα πιο συγγενικό τους από τον Eliot*"³⁶.

Οπωσδήποτε τα παραπάνω αποτελούν απόδειξη του ότι ήδη πριν το 1950 το όνομα και η ποίηση του Thomas ήταν γνωστή στην Ελλάδα. Μοιάζει όμως, όπως και στην Αγγλία όπως και παντού αλλού, η προσωπικότητά του να καταλαμβάνει μεγάλο χώρο και να επισκιάζει την τέχνη του. Δεν πρέπει φυσικά να παραλειφθεί το εξής: η ακαδημαϊκή κοινότητα της Αγγλίας δεν τον αποδεχόταν, θεωρούσε την ποίηση του υπερφίαλη ή ανούσια, επηρεασμένη από τα χαρακτηριστικά της προσωπικής του ζωής. Δεν είχε δηλαδή τη στήριξη που άλλοι σύγχρονοί του είχαν. Ταυτόχρονα η ποίηση του είναι πολύ δύσκολο να μεταφραστεί σε μια άλλη γλώσσα τη στιγμή που η εκεί ακαδημαϊκή κοινότητα αρνείται να την κατανοήσει στη δική της. Οι τοποθετήσεις του Σαββίδη περί του ότι κανείς ίσως να μην τον πει ποτέ μεγάλο ποιητή και περί του ότι ίσως το έργο του να μην αντέξει στον χρόνο, αντανακλούν την άποψη των Άγγλων πανεπιστημιακών. "*Στην προσωπική του ζωή είχε μια αφέλεια και μια αμεσότητα και τον κινήγησαν διάφοροι, με επιχείρημα ότι δεν πέρασε ποτέ από πανεπιστήμιο*"³⁷, θα καταθέσει σε συνέντευξή του ο Νάνος Βαλαωρίτης. Ο Thomas δεν ακολουθεί κατά γράμμα κάποιο

---

³⁵ *Agenda, Lauds*, 2008, Vol 43.

³⁶ *Πρακτικά 22^{ου} Συμποσίου Ποίησης*, Περί Τεχνών, 2002, σελ. 118.

³⁷ <https://tvxs.gr/news/εγραψαν-ειπαν/νανος-βαλαωριτης-πιστευω-σε-πολλους-θεους>

λογοτεχνικό ρεύμα, επαναφέρει το λυρικό στοιχείο, συνομιλεί με το παρελθόν σε μια εποχή που επιζητείται η οριστική ρήξη με αυτό. Την αδυναμία κατανόησης αυτής της ιδιοτυπίας στον καιρό της φαίνεται να αντιλαμβάνεται ο Βαλαωρίτης: οι λέξεις-σκαλοπάτια του Thomas χρειάζονται μια μεγαλύτερη δρασκελιά από αυτή που ο άνθρωπος του τότε μπορεί να ανοίξει. Ο ίδιος, πολυγραφότατος ποιητής, με σημαντικό κριτικό και δοκιμιακό έργο, με το ποίημα του 'Αίνιγμα' φέρνει στο νου την έντονη "βιομορφικότητα"³⁸ των ποιημάτων του Dylan Thomas, όπως πχ το 'The force that through the green fuse drives the flower'.

ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ³⁹

Η ρίζα ενός δέντρου μου τρώει το σχήμα
Μια πέτρα μου αγκυλώνει το δάχτυλο
Και μου γδέρνει το μυαλό
Τα μάτια μου γίνονται παρανάλωμα των φύλλων
Κουκουβάγιες τρυπώνουν μες στα ματόκλαδά μου
Τα βήματά μου αυτοκαταλύονται κατασταλάζουν
Γίνονται στόματα μες στα μνημεία των θάμνων
Μια πεταλούδα απομυζάει όλο μου το είναι
Τα ρουθούνια μου βγάζουν σπίθες και καπνούς
Όπως οι δράκοι που ήταν κοράλλια τον παλιό καιρό
Είναι όπως το γαϊδουράγκαθο μέσα στα χόρτα
Οι στρόβιλοι με ξεχνούν και μ' απαρνιούνται
Τα λουλούδια μου βγάζουν τη γλώσσα
Τα πεζούλια με υποσκελίζουν
Μισώ τα ελατήρια και εξαργυρώνω τη θέλησή τους
Είμαι ο χαϊδεμένος των κυμάτων όπως τα βότσαλα
Αρνήθηκα να υποχωρήσω μπροστά στον άνεμο
Να λιώσω μες στα καμίνια των λουτρών της ζέστης

---

³⁸ "Είναι σκοπός μου σαν καλλιτέχνης (...) να αποδείξω πέρα από κάθε αμφιβολία στον εαυτό μου ότι το δέρμα που με καλύπτει είναι το δέρμα του που καλύπτει τον ήλιο, ότι το αίμα στα πνευμόνια μου είναι το αίμα που ταξιδεύει μες το δέντρο", ο Dylan Thomas σε επιστολή του το 1934 προς τον Trevor Hughes, *The collected letters*, Palladin Grafton Books, 1957.

³⁹ *Εστίες Μικροβίων*, 1964 – η συλλογή θα εκδοθεί το 1977 στο Σαν Φρανσίσκο.

Να καώ με τα κάρβουνα σαν καβούρι
Κάνω υπεράνθρωπες προσπάθειες να μιλήσω
Να σώσω τον εαυτό μου
Από την πυρκαγιά που μόνος μου άναψα
Λάμπω σαν το διαμάντι αλλά δεν είμαι άστρο
Τι είμαι λοιπόν αν δεν είμαι αυτό που είμαι
Ουράνιο σώμα ή γήινο, στερεό, υγρό ή αέρινο;

2.1.2. Τ.Κ. Παπατσώνης

Ο Τ. Κ. Παπατσώνης στο άρθρο του στη *Νέα Εστία* τον Δεκέμβριο του 1953⁴⁰ "Η Αγγλία και ο συμβολισμός" περιλαμβάνει αναφορά και στον Dylan Thomas ως "Μεγάλο συμβολιστή" αν και "νεότροπο". Ο Τ. Κ. Παπατσώνης, ποιητής με σπουδαίο έργο και ιδιότυπη γραφή, "ατύχησε" να βρεθεί ανάμεσα σε δυο γενιές –μικρός για τη γενιά του '20, μεγάλος για τη γενιά του '30- και να μην εκτιμηθεί το έργο του από τους κριτικούς. Από τους πρώτους που εισήγαγαν τον ελεύθερο στίχο στα ελληνικά γράμματα, "και τούτο γιατί ως το 1930 ο Τ. Κ. Παπατσώνης έχει δημοσιεύσει τόσα ποιήματα σε μοντέρνο, ελεύθερο στίχο, που αν είχαν δημοσιευθεί σε βιβλίο θα αποτελούσαν μια στιβαρότατη ποιητική συλλογή", όπως σημειώνει ο Νάσος Βαγενάς⁴¹, και ο πρώτος επίσης που μεταφράζει στα ελληνικά Τ. S. Elliot⁴², επιχειρεί στο άρθρο του έναν απολογισμό της επιρροής του συμβολισμού στην αγγλική ποίηση συγκρίνοντάς τον με το γαλλικό συμβολισμό. Είναι σημαντικό το ότι κάνει αυτήν την έστω και μικρή αναφορά στον Thomas, ανάμεσα στους Elliot και Blake, στον Wilde, στον Poe και τον Poud, ότι τον κατατάσσει στους μεγάλους συμβολιστές και εντοπίζει τη διαφορετικότητά του.

Ο ίδιος θα καταθέσει μια ποίηση η οποία χαρακτηρίζεται από έντονη θρησκευτικότητα και γλώσσα μικτή, χρησιμοποιώντας την καθημερινή γλώσσα παράλληλα με εκείνη των ευαγγελίων, τη βυζαντινή, ακολουθώντας τον μοντερνισμό ως προς τον ελεύθερο στίχο αλλά διατηρώντας άρρηκτη τη σύνδεση με το παρελθόν, στοιχεία που στοιχειοθετούν λόγο σύγκρισης του έργου του με αυτό του Thomas, συνυπολογίζοντας τη μη αναγνώρισή του από τους

⁴⁰ *Νέα Εστία*, 1953, τχ 635, σελ. 52-57, Τ. Κ. Παπατσώνης

⁴¹ *Η ειρωνική γλώσσα*, Στιγμή, 1994, Νάσος Βαγενάς, σελ. 88.

⁴² *Ο κύκλος*, Ιούνιος 1933. Ο Παπατσώνης μεταφράζει τα ποιήματα 'Gerontion' ('Γερόντιον') και 'The Waste Land' ('Ο Ερημότοπος'),

σύγχρονους του. Στο ποίημα του Παπατσώνη "Η εξαγγελόμενη"⁴³, οι διττές έννοιες των λέξεων θυμίζουν την τεχνική που τόσο συχνά συναντάται στην ποίηση του Thomas.

Η ΕΞΑΓΓΕΛΟΜΕΝΗ

Όλα σου τα παρέχει πριν
της τα διατυπώσεις και
τόση είναι η πολλή της δαψίλεια
και τεντώνεται μέσα σου
η συνισταμένη
των πιο πολυσύνθετων ευδαιμονιών
ένα μονάχα ακροτελεύτιο
μένει στο χάος του γκρεμού
ερώτημα AN ΠΟΤΕ ΦΥΓΕΙ
αν ποτέ στον ίλιγγο της η σφεντόνα
στροβιλιστεί τόσο που ν' αποσπάσει
από το αστρικό μας σύστημα
το διαπυρωμένο τούτο αντίβαρο του ήλιου.

Τον Ιανουάριο του 1954, στην *Πνευματική Ζωή*⁴⁴ ο Λώρος Φαντάζης κάνει την λεπτομερέστερη έως τότε χρονολογική αναδρομή στο έργο του, τοποθετώντας τον στον "*σύγχρονο Παρνασσό*" ιδιαίτερα λόγω της μουσικότητας της γραφής του.

Την ίδια χρονιά, στο τεύχος 638⁴⁵ η Αλεξάνδρα Πλακωτάρη στο άρθρο της "Επιρροές και τάσεις στη νέα αγγλική ποίηση" μεταφράζει ένα απόσπασμα από το ποίημα 'After the funeral' (το τιτλοφορεί 'Εις μνήμην της Ann Jones'⁴⁶). Το ποίημα αρχικά είχε τίτλο 'In memory of

---

⁴³ *Ursa Minor*, Ίκαρος, 1944.

⁴⁴ *Πνευματική Ζωή*, 15/01/1954, αρ. φυλ. 20, Λώρος Φαντάζης

⁴⁵ *Νέα Εστία*, 1954, τχ 638, σελ.185-191, Αλεξάνδρα Πλακωτάρη

⁴⁶ 'After the funeral' το μέρος: "I know her scrubbed and sour humble hands/Lie with religion in their cramp, her threadbare/Whisper in a damp word, her wits drilled hollow,/Her fist of a face died clenched on a round pain;/And sculptured Ann is seventy years of stone/These cloud-sopped, marble hands, this monumental/Argument of the hewn voice, gesture and psalm/Storm me forever over her grave until", αποδίδεται: "Ξέρω πως τα ταπεινά, πικρά, τριμμένα χέρια της/κείτονται μ' ευλάβεια στην κράμπα τους, ο φθαρμένος/ψίθυρός της σε μια λέξη ογρή, το μυαλό της τρύπιο σαν κουφάλα./το πρόσωπό της μια γροθιά, πέθανε σ' έναν πόνο ολοστρόγγυλο,/η αγαλματομένη Άννα είναι εβδομήντα χρόνων πέτρα./αυτά τα νεφελομουσκεμένα, μαρμαρένια χέρια, αυτό το μνημειώδες/επιχείρημα της

Ann Jones' και υπότιτλο 'After the funeral'. Αυτό όμως ανατράπηκε στις ύστερες εκδόσεις του). Η Πλακωτάρη σημειώνει ως κύριο χαρακτηριστικό της ποίησή του τον αυθορμητισμό, τον οποίο όμως τον χρησιμοποιεί μεθοδικά, πάντα εν σχέση με μία κεντρική ιδέα που διέπει το ποίημα, και τον διαχωρίζει από τους υπερρεαλιστές καθώς αν και "Διονυσιακός", δεν φτάνει ποτέ στο παραλήρημά τους.

Το φύλλο του *Βήματος* της 1^{ης} Νοεμβρίου του 1955 πληροφορεί πώς την ίδια μέρα θα παρουσιαζόταν στο Βρετανικό συμβούλιο "ρεσιτάλ από δίσκους του θεατρικού έργου "Ούντερ Μίλκγουντ" ('Under Milk Wood'⁴⁷) με πρωταγωνιστή τον Ρίτσαρντ Μπάρτον, και τον Οκτώβριο εκείνης της χρονιάς, στο περιοδικό *Νέα Πορεία*⁴⁸ δημοσιεύεται το πρώτο μεταφρασμένο διήγημα του Dylan Thomas. Ο Γιώργος Δέλιος παρουσιάζει τον πεζογράφο Thomas μεταφράζοντας το διήγημα 'The vest'⁴⁹ με τίτλο 'Το Γελέκι'. Ο πρόλογός του, με λάθη στις χρονολογίες γέννησης και θανάτου του ποιητή, περιλαμβάνει μία σύντομη εργογραφία του, διευκρινίζει πώς θα έπρεπε να γίνει περαιτέρω αναφορά στο πεζογραφικό του έργο όταν εκδοθεί και το *Adventures in the skin trade*, και τον εξυμνεί σαν ποιητή.

Το πρώτο απόφιο μεταφρασμένο ποίημά του δημοσιεύεται το 1958 στη *Νέα Εστία*⁵⁰. Ο Δημ. Α. Σταθόπουλος μεταφράζει το 'Here in this spring'⁵¹ με τίτλο 'Εδώ σ' αυτήν την Άνοιξη'.

Εδώ σ' αυτήν την Άνοιξη, τ' αστέρια πλέουν μέσα στο κενό

Εδώ σ' αυτόν τον στολισμένο Χειμώνα

Ορμάει κάτω ο αδυσώπητος καιρός.

Τούτο το καλοκαίρι θάβει έναν ανοιξιάτικο πουλί.

Σύμβολα είναι διαλεγμένα από των χρόνων

Τον αργό κύκλο γύρω στις άκρες των τεσσάρων εποχών,

Στο Φθινόπωρο διδάσκουν τριών εποχών φωτιές

λαξεμένης φωνής, χειρονομία και ψαλμός, με συντρίβουν πάντα πάνω από τον τάφο της". Η Πλακωτάρη αφαιρεί την τελευταία λέξη "until" του στίχου που ολοκληρώνει το απόσπασμα που έχει επιλέξει.

⁴⁷ *Under Milk Wood*, Dent, 1954.

⁴⁸ *Νέα Πορεία*, 1955, τχ 8, σελ. 316-318, Γιώργος Δέλιος.

⁴⁹ *Adventures in the skin trade*, 'The vest', *New Directions*, 1955. Ο Δέλιος αναφέρει ότι η έκδοση αυτή ακόμα αναμένεται, επομένως το διήγημα ίσως να έχει φτάσει σε εκείνον από τη δημοσίευσή του στο περιοδικό *Yellowjacket*, vol. 1, no 2, May 1939.

⁵⁰ *Νέα Εστία*, 1958, τχ 745, Δημ. Α. Σταθόπουλος.

⁵¹ *25 Poems*, 'Here in this spring', Dent, 1936.

Και τεσσάρων πουλιών νότες

Θ' αναγνώριζα το καλοκαίρι απ' τα δέντρα, τα σκουλήκια

Πληροφορούνε, ίσως, για τις χειμωνιάτικες θύελλες

Ή την ταφή του ήλιου.

Θα καταλάβαινα την Άνοιξη από του κούκου τη φωνή,

Κι ο γυμνοσάλιαγγας θα με δίδασκε καταστροφή.

Ένα σκουλήκι βεβαιώνει το καλοκαίρι καλλίτερα από το ρολόγι,

Του γυμνοσάλιαγγα το ζωντανό ημερολόγιο·

Τι σημαίνει για μένα όταν ένα άχρονο έντομο

Λέει πως ο κόσμος σιγά - σιγά χάνεται;

2.2 Στη δεκαετία του 1960

Στο κυριακάτικο φύλλο της 6^{ης} Μαρτίου του 1960 της εφημερίδας *Ταχυδρόμος* της Αλεξάνδρειας⁵², μεταφράζεται από τον Κ. Βινέλλη το 'Ceremony after a fire raid', με τίτλο 'Νυχτερινή και πένθιμη τελετή ύστερα από βομβαρδισμό'. Την ίδια χρονιά στον *Ταχυδρόμο*⁵³ θα δημοσιευθεί και μια δεύτερη μετάφραση του Βινέλλη στις 04/12 στο ποίημα 'Poem in October' που το τιτλοφορεί 'Το τραγούδι του Χειμώνα'.

2.2.1. Μένης Κουμανταρέας – Κώστας Ταχτσής

Στον *Ταχυδρόμο*⁵⁴ (της Αθήνας) το 1962 δημοσιεύεται η μετάφραση του Μένη Κουμανταρέα στο διήγημα 'The true story' υπό τον τίτλο 'Ένα μαύρο φόρεμα για την Κυριακή'⁵⁵ με εικονογράφηση Π. Κατσουλίδη.

Το 1964 στο δεύτερο τεύχος του περιοδικού *Πάλι*⁵⁶ φιλοξενείται η μετάφραση του Κώστα Ταχτσή στο ποίημα 'Love in the asylum' – 'Έρωτας στο άσυλο'.

Ο Κουμανταρέας όσο και ο Ταχτσής βρίσκονται τότε στην αρχή της λογοτεχνικής τους πορείας. Ο Κουμανταρέας δίνει τα πρώτα του δείγματα με τις μεταφράσεις του στον *Ταχυδρόμο* (θα μεταφράσει επίσης διηγήματα των Hemingway, Moravia, Joyce) και την ίδια χρονιά θα εκδώσει την πρώτη συλλογή διηγημάτων του, *Τα μηχανάκια*⁵⁷, ενώ ο Ταχτσής, πάλι το 1962 εκδίδει το πρώτο του βιβλίο, το θρυλικό *Τρίτο Στεφάνι*⁵⁸, με δικά του έξοδα, αφού τρεις εκδοτικοί οίκοι το είχαν απορρίψει.

Στο διήγημα του Thomas που μεταφράζει ο Κουμανταρέας υπάρχουν αρκετά από τα στοιχεία που συχνά συναντάμε και στη δική του θεματολογία και προσέγγιση: περιθωριακοί ήρωες, εγκλωβισμένοι στη μοίρα τους δίχως τη δυνατότητα για διέξοδο, επαναληπτικότητα, έντονη παρουσία της φθοράς του σώματος, σχέση με μεγάλη διαφορά ηλικίας, απέλπιδα

⁵² *Ταχυδρόμος-Αίγυπτος*, 06/03/1960, σελ. 3, Κ. Βινέλλης.

⁵³ *Ταχυδρόμος-Αίγυπτος*, 04/12/1960, σελ. 3, Κ. Βινέλλης.

⁵⁴ *Ταχυδρόμος*, 08/09/1962, σελ. 24, Μένης Κουμανταρέας.

⁵⁵ Το διήγημα 'The true story' συμπεριλήφθηκε στην έκδοση *Adventures in the skin trade and other stories*, New Directions, 1955. Νωρίτερα είχε δημοσιευθεί στο περιοδικό *Yellowjacket*, vol. I, 1939 με ηρωίδα τη Martha και υπάρχει και στο *Red Notebook* (1934) του ποιητή, με τίτλο 'Martha' και ηρωίδα τη Martha, αργότερα όμως το όνομα έχει διαγραφεί και έχει γραφεί από πάνω το Helen, όνομα που κρατήθηκε και στην έκδοση του 1955. Στη μετάφρασή του Μένη Κουμανταρέα η ηρωίδα ονομάζεται Μάρθα, στοιχείο που υποδεικνύει ότι ο μεταφραστής είχε γνωρίσει το κείμενο από τη δημοσίευσή του στο *Yellowjacket*.

⁵⁶ *Πάλι*, τχ 2-3, 1964, σελ. 61, Κώστας Ταχτσής. Το περιοδικό εκδιδόταν από τον Νάνο Βαλαωρίτη, τον Δημήτρη Πουλικάκο και τον Πάνο Κουτρομπούση.

⁵⁷ *Τα μηχανάκια*, Γ. Φέξη, 1962.

⁵⁸ *Τρίτο στεφάνι*, αυτοέκδοση, 1962.

προσπάθεια διαφυγής, ένας φόνος, μια αυτοκτονία. Η κεντρική ηρωίδα του διηγήματος ονειρεύεται ότι θα πετάξει, αρκετά χρόνια αργότερα ο Κουμανταρέας ονομάζει μια συλλογή με διηγήματά του *Η Γυναίκα που πετάει*⁵⁹.

Τόσο ο Κουμανταρέας, όσο και ο Ταχτσής ξεκίνησαν από την ποίηση για να περάσουν στην πεζογραφία, μια πεζογραφία με έντονα αυτοβιογραφικά στοιχεία, με πρωταγωνιστές βγαλμένους μέσα από τη δική τους ζωή, όπως και εκείνη του Thomas. Κανείς από τους τρεις δεν έλαβε πανεπιστημιακή εκπαίδευση, κανείς δεν ήταν κομματικά ενταγμένος και οι τρεις αγαπούσαν τη νύχτα και τη ζωή της και στους τρεις η αγάπη αυτή κόστισε τη ζωή τους. Είναι αυτά στοιχεία που συνετέλεσαν στη συνάντησή τους;

Ο Κουμανταρέας με τον Ταχτσή είχαν φιλικές σχέσεις, εκτιμούσαν ο ένας τον άλλον, ο Κουμανταρέας στη συλλογή του με διηγήματα *Η μέρα για τα γραπτά, η νύχτα για το σώμα*⁶⁰, συμπεριλαμβάνει ένα διήγημα με ήρωα του τον Κώστα Ταχτσή. Στη περίοδο της δικτατορίας και οι δύο ήταν μες τους 18 που υπέγραψαν εναντίον της λογοκρισίας του μηνύματος Σεφέρη⁶¹. Ο Ταχτσής όμως δεν θα συμπεριληφθεί στην έκδοση του Κέδρου⁶². Ο Κουμανταρέας θα γράψει για αυτή την ιστορία στη *Γυναίκα που πετάει*: "*επικράτησε η άποψη ότι παραήταν παρορμητικός και επιπλέον –πράγμα ασυγχώρητο- ομοφυλόφιλος*".

Ο Ταχτσής το 1964 βρίσκεται στην Αμερική, αλλά το πιο πιθανό είναι πως του ανατίθεται από τον Νάνο Βαλαωρίτη (βασικό εκδότη του *Πάλι*), η μετάφραση του ποιήματος του Dylan Thomas. Στο *Πάλι* θα δημοσιευθούν πρώτη φορά τα διηγήματα της συλλογής *Τα Ρέστα*, διηγήματα που φέρνουν έντονα στο νου τη συλλογή του Thomas *Portrait of an artist as a young dog*, λόγω του ότι υπάρχει ταύτιση αφηγητή-συγγραφέα και του ότι οι ιστορίες και των δύο συλλογών αφορούν παιδικές, εφηβικές και μετεφηβικές μνήμες των συγγραφέων τους.

---

⁵⁹ *Η γυναίκα που πετάει*, Κέδρος, 2006.

⁶⁰ *Η μέρα για τα γραπτά, η νύχτα για το σώμα*, Κέδρος, 1999.

⁶¹ Τον Μάρτιο του 1969 ο Γιώργος Σεφέρης λύνει τη σιωπή του για τη δικτατορία και ηχογραφεί μια δήλωσή του εναντίον της, η οποία μεταδίδεται από το BBC, από το ραδιόφωνο του Παρισιού και τη Ντόιτσε Βέλε και δημοσιεύεται μόνο από τη *Νέα Εστία*, στο τεύχος 1003 της 15/04/69. Του κόστισε τον τίτλο του πρέσβη και τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί το διπλωματικό του διαβατήριο. 18 συγγραφείς (19 στην πραγματικότητα, με 19^ο τον Μανόλη Αναγνωστάκη, τον μόνο από Θεσσαλονίκη), ανάμεσά τους ο Κουμανταρέας και ο Ταχτσής, υπέγραψαν ένα κείμενο συμπαράστασης το οποίο στάλθηκε στις εφημερίδες, στις 23/04/1969, οι οποίες δεν το δημοσίευσαν, εξαιτίας της λογοκρισίας. Το μετέδωσαν μόνο οι ξένοι ανταποκριτές. Μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα ο Κέδρος αποφασίζει να εκδώσει τα Δεκαοχτώ Κείμενα το 1970, με κείμενα συγγραφέων που είχαν υπογράψει τη δήλωσή, δίχως όμως να συμπεριλάβει κείμενο του Κώστα Ταχτσή.

⁶² *Δεκαοχτώ Κείμενα*, Κέδρος, 1970.

"Ο καλός γραφιάς είναι αυτός που δεν ξεχωρίζει αυτά που συνέβησαν από εκείνα που επινόησε να του συμβούν – αρχή της μυθοπλασίας ιερή για όποιον γράφει", θα γράψει ο Μένης Κουμανταρέας στο τελευταίο του –και αυτοβιογραφικό– μυθιστόρημα.

Μέσα στη δεκαετία του 1960 διάφορες αναφορές στον Dylan Thomas απαντούνται στις εφημερίδες και τα περιοδικά της εποχής, για προβολές ή βραδιές στο Βρετανικό Ινστιτούτο σχετικές με το έργο του ή για τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητά τους (μέθυσος, αυτοκαταστροφικός, κλπ) ή για τις δικαστικές διαμάχες της χήρας του Καίιτλιν για τα δικαιώματα επί του έργου του. Καμία όμως πιο εμπειριστατωμένη ανάγνωση του έργου του ή πιο συνολική μεταφραστική απόπειρα.

Η Αλεξάνδρα Πλακωτάρη θα επανέλθει το 1966, πάλι στη *Νέα Εστία*⁶³, με ένα άρθρο αποκλειστικά για τον Thomas. Στις δυο σελίδες του θα προσπαθήσει να ανοίξει μονοπάτια προς την καρδιά, την ουσία του ποιητικού του έργου, επιμένοντας σε χαρακτηριστικά που είχε εντοπίσει ήδη δώδεκα χρόνια πριν (κεντρική ιδέα, αρχιτεκτονική δόμηση γραφής, αγάπη για τη ζωή), μεταφέροντας παραδείγματα της ευφάνταστης λεξιπλασίας του, μεταφράζοντας ξανά αποσπάσματα από ποιήματά του και παραθέτοντας –αυτή τη φορά ολόκληρη– τη μετάφραση στο 'After the funeral' ('Εις μνήμην της Ann Jones'). Στο άρθρο μεταφράζεται για πρώτη φορά ένα από τα πιο εμβληματικά ποιήματα του Thomas, το 'Don't go gentle into that good night' ('Ήσυχα να μην περάσεις στη νύχτα εκείνη την καλή') καθώς και μέρη από το 'Under Milk Wood'. Ακολουθούν δύο μεταφράσεις της Υπατίας Δελή⁶⁴, στα 'The hand that signed the paper' ('Το χέρι που υπέγραψε το χαρτί γκρέμισε μια πολιτεία') και 'And death shall have no dominion' ('Κι ο θάνατος ου κατισχύσει').

Τον Ιούλιο του 1967 η εφημερίδα *Το Βήμα*⁶⁵ συμπεριλαμβάνει το *Death and entrances*⁶⁶ στη λίστα με τα πενήντα σημαντικότερα λογοτεχνικά βιβλία του αιώνα. Τον Δεκέμβριο του 1967 στην εφημερίδα *Τα Νέα*⁶⁷, η στήλη "Διαβάζοντας – νέα βιβλία από όλο τον κόσμο" παρουσιάζει την έκδοση *Selected letters of Dylan Thomas*⁶⁸.

⁶³ *Νέα Εστία*, τχ 928, 1966, σελ. 300-302, Αλεξάνδρα Πλακωτάρη.

⁶⁴ *Νέα Εστία*, τχ 928, σελ. 302-303, Υπατία Δελή.

⁶⁵ *Το Βήμα*, 01/07/1967, σελ. 2.

⁶⁶ *Death and entrances*, Dent, 1946.

⁶⁷ *Τα Νέα*, 02/12/1967, σελ. 2, έ.κ.

⁶⁸ *Selected letters of Dylan Thomas*, ed Constantine FitzGibbon, New Directions, 1967.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας, ισχνές παραμένουν οι διάσπαρτες αναφορές για εκείνον στον τύπο και καμία έκδοση είτε πεζών είτε κάποιας συλλογής ποιημάτων του δεν κυκλοφορεί, ενώ το σύνολο του έργου του έχει πια εκδοθεί, ήδη μέχρι το 1957, σε Αγγλία και Αμερική. Το ενδιαφέρον που δείχνει ο πνευματικός κόσμος στην Ευρώπη δεν μπορεί να συγκριθεί με το ενδιαφέρον στην Ελλάδα. Στη Γαλλία έχει κυκλοφορήσει από το 1947 η μετάφραση του *Portrait of the artist as a young dog*⁶⁹ (*Portrait de l' artist en jeune chien*⁷⁰), καθώς και στη Σουηδία⁷¹ το 1954, στη Δανία⁷² και την Ιταλία⁷³ το 1955. Στην Ιταλία έχει εκδοθεί επίσης μια συλλογή ποιημάτων από το 1954, το *Deaths and entrances* το 1952 και το *Under Milk Wood* το 1954, στη Γερμανία⁷⁴.

---

⁶⁹ *Portrait of the artist as a young dog*, Dent, 1940.

⁷⁰ *Portrait de l' artist en jeune chien*, Editions de minuit, 1947.

⁷¹ *Portrait av konstnaren som valp*, Albert Bonniers Forlag, 1954.

⁷² *Portraet af kunstneren som hvalp*, Gyldendalske Boghandel, 11-1955.

⁷³ *Ritratto di giovane artista*, Giulio Einaudi Editore, 1955.

⁷⁴ *Tode und tore*, Drei Brucken Verlag, 1952 και *Unter dem Milchwald*, Drei Brucken Verlag, 1954.

2.3. Στη δεκαετία του 1970

Η πρώτη εκδοτική εμφάνιση μετάφρασης έργου του Dylan Thomas στα ελληνικά γράμματα, είναι χρονολογικά ασαφής. Το βιβλίο των Τάσου Πορφύρη και Στέφανου Ροζάνη, με τον τίτλο *Dylan Thomas, Ποιήματα*, εκδίδεται, σύμφωνα με το Ε.ΚΕ.ΒΙ. από τις εκδόσεις Πανδώρα, χωρίς όμως να αναφέρεται στην καταχώρησή του η ημερομηνία. Το 1983 στο τεύχος 388 του περιοδικού, σε άρθρο της για τον Thomas, η Βίλκη Τσελεμέγκου – Αντωνιάδου σημειώνει ως έτος έκδοσης του βιβλίου το 1971 αλλά με ερωτηματικό. Όμως το 1991, στο τεύχος 22 των Θεατρικών Τετραδίων, που δημοσιεύεται το ποίημά του 'Αυτή η πλευρά της αλήθειας' μεταφρασμένο από τους Πορφύρη - Ροζάνη, αναφέρεται ο εκδοτικός οίκος Λύσις 6 και ως έτος έκδοσης το 1969.

Το ίδιο το βιβλίο, από τις εκδόσεις Πανδώρα, δεν φέρει κανένα στοιχείο πάνω του, παρά μονάχα τα ονόματα των μεταφραστών κι ένα μικρό σημείωμα για τη γέννηση και τον πρόωρο θάνατο του ποιητή, το ότι "θεωρείται σαν μια από τις πλέον εξέχουσες μορφές της σύγχρονης ποίησης" και το ότι πέρα από της έκδοση των *Collected Poems* που χρησιμοποιήθηκε για τη μετάφραση υπάρχουν ακόμα αρκετές, αναφέροντας ενδεικτικά κάποιες.

Στο βιβλίο υπάρχουν μεταφρασμένα επτά ποιήματα καθώς και τα πρωτότυπά τους: Τα 'Especially when the October wind' - 'Ιδιαίτερα όταν ο άνεμος του Οκτώβρη' και 'Light breaks where no sun shines' - 'Το φως κομματιάζεται εκεί που ο ήλιος δεν υπάρχει', από το *18 Poems*⁷⁵, τα 'This bread I break' - 'Αυτό το ψωμί που κομματιάζω' και 'I have longed to move away' - 'Νοστάλησα να φύγω μακριά' από το *25 Poems*⁷⁶, το 'Twenty – four years' - 'Εικοσιτέσσερα χρόνια' από το *Map of Love*⁷⁷ και τα 'This side of the truth' - 'Αυτή η πλευρά της αλήθειας' και 'Vision and Prayer' - 'Όραμα και προσευχή' από το *Deaths and Entrances*.

⁷⁵ *18 Poems*, Sunday Referee, 1934.

⁷⁶ *25 Poems*, Dent, 1936.

⁷⁷ *The Map of Love*, Dent, 1939.

2.3.1. Λευτέρης Πούλιος

Στο τεύχος 1026 της *Νέας Εστίας*⁷⁸ ο Ανδρέας Καραντώνης θα γράψει την κριτική του για την πρώτη ποιητική συλλογή του Λευτέρη Πούλιου *Ποίηση*⁷⁹, η οποία έχει κυκλοφορήσει ως αυτοέκδοση το 1969, κάνοντας αναφορά σε αυτό του το ποίημα:

ΝΤΥΛΑΝ ΤΟΜΑΣ

Ένα λευκό όνειρο μια φαρδιά παιδική φωνή
τώρα έφυγε σαν επεισόδιο του δρόμου
Γύρισε πίσω του μόνο για να κοιτάξει κείνο το σκυλί
που γαύγισε του πάρκου
όχι ότι η ζωή του δεν είναι ακρογιάλι
τα χέρια του είναι βάθρο που πάνω στήθηκε
η βροχή με τον ήλιο
τώρα ξεμάκρυνε για χώρες όπου ακόμη λένε τραγούδι
τον βλέπεις έλα να σου το δείξω, κοίτα
μας χαιρετά μέσα απ' τ' αστέρια της άρκτου
πίνοντας μια γουλιά αλκοόλ, δεξ το φως
που ταξιδεύει το κενό τούτου του κόσμου
έρωτα αγνέ σκυλιών, τρυπές με τ' όνομά σου
την αιχμαλωσία που αγαπάμε πάντα.

Τώρα το σύννεφο σαν αυλαία έπεσε
ανάμεσα στην ύπαρξή μας και την απουσία του.

Ο Πούλιος, θα θεωρηθεί γνήσιος εκπρόσωπος του κινήματος των Beat στην ελληνική σκηνή, *"Η ποίηση σταματάει στους μπητ ποιητές, στους μπήτνικ . Αν δεν είχαν υπάρξει αυτοί, εγώ δεν θα μπορούσα να είχα γράψει ούτε έναν στίχο. Τις ρίζες μου τις έχω μέσα σ' αυτή τη γενιά της αμερικάνικης ποίησης. Με τη μακρινή επιρροή τους κατάφερα να αρθρώσω το δικό μου λόγο και*

⁷⁸ *Νέα Εστία*, τχ 1026, σελ. 488, Ανδρέας Καραντώνης. Το άρθρο θα επαναληφθεί, σε μια πιο σύντομη μορφή, και στο τεύχος 1031, σελ. 830.

⁷⁹ *Ποίηση*, ιδιωτική έκδοση, 1969, Λευτέρης Πούλιος.

να αρχίσω το δικό μου λογοτεχνικό παιχνίδι⁸⁰", θα δηλώσει σε συνέντευξή του το 1989. Και σε αυτήν την πρώτη του συλλογή, αφιερώνει ένα ποίημα στον "μπαμπά" του αμερικάνικου Beat, Dylan Thomas, αντίστοιχα με τους αμερικάνους ομολογούς του⁸¹, χρησιμοποιώντας εικόνες από τον ποιητικό τοπίο του Thomas αλλά και από την ζωή του, εκφράζοντας τον θαυμασμό του για τον άδικα χαμένο ποιητή. Αλλά όχι μόνο. Στο ποίημα του 'Άσμα' της ίδιας συλλογής, το οποίο είναι μια επίθεση στον κομπορμισμό του Bob Dylan, η χρήση της λέξης "οργισμένα" σύμφωνα με την Karen Van Dyck⁸² γίνεται με σκοπό τη σύγκριση-σύγκρουση των δύο Dylan⁸³.

Ο Ανδρέας Καραντώνης διακρίνει μια διαφορετική πνοή στην ποίηση του Πούλιου σε σύγκριση με τους σύγχρονούς του, τόσο στη θεματολογία όσο και στην ένταση των εικόνων και της φωνής. Θα αναφερθεί στο ποίημά του για τον Thomas, "*που μερικοί τον ανεβάζουν πιο ψηλά κι από τον Έλιοτ*", όπως σημειώνει, αποτιμώντας πως έχει στους στίχους του ίχνη του σουρεαλιστικού λυρισμού του Thomas. Ο Πούλιος θα εξελιχθεί σε εμβληματική φιγούρα της ποιητικής γενιάς του '70. Για τη δεύτερη ποιητική του συλλογή *Ποίηση*⁸⁴ ο Γ. Π. Σαββίδης θα γράψει στην κριτική του στο *Βήμα*: "*Ανάμεσα στις νέες αυτές ποιητικές προσωπικότητες αναμφισβήτητα ξεχωρίζει, και μάλιστα στη συνείδηση των συνομηλίκων του, ο Λεφτέρης Πούλιος*".⁸⁵

2.3.2. Μίλτος Σαχτούρης

Αν το ποίημα του Πούλιου είναι το πρώτο ίχνος επιρροής του Thomas στα ελληνικά γράμματα, δύο χρόνια αργότερα, το 1971, το ποίημα του Μίλτου Σαχτούρη 'Στον Ντύλαν Τόμας', στην ποιητική συλλογή του *Σκεύος*, αποτελεί το πρώτο ίχνος της πιο έντονης σύνδεσής του με τα ελληνικά γράμματα. Ο διάλογος του Σαχτούρη με τον Thomas και η αναγωγή του δεύτερου σε συμβολική μορφή της ποιητικής του πρώτου, ξεκινά εδώ:

⁸⁰ Συνέντευξη στον Μισέλ Φάις, για τον *Ταχυδρόμο*, 20 Απριλίου 1989.

⁸¹ Το ποίημα του Kenneth Rexroth's 'Thou Shalt Not Kill', το οποίο είναι αφιερωμένο στο Dylan Thomas ως διαμαρτυρία για το θάνατό του κι αποτέλεσε την αφορμή για το ποίημα του Allen Ginsberg 'Howl', το ποίημα του Lawrence Ferlinghetti, 'Belated Palinode for Dylan Thomas' – *The poetry of Dylan Thomas-Under the spelling wall*, John Goodby, Liverpool University Press, 2013.

⁸² *Kassandra and the Censors: Greek Poetry since 1967*, Cornell University Press, 2018, σελ. 75-76.

⁸³ Ο Bob Dylan διάλεξε για επίθετό του το μικρό όνομα του ποιητή λόγω του θαυμασμού που έτρεφε για αυτόν.

⁸⁴ *Ποίηση 2*, Κέδρος, 1973.

⁸⁵ *Η ποιητική γενιά του '70*, Μαρία Ψάχου, 2011, σελ. 189.

... μα εκεί κάτω στα τεράστια της Ουλλίας
φεγγάρια
μέσα στα ολοστρόγγυλα της Ουαλλίας
φεγγάρια

Ο ΝΤΥΛΑΝ ΤΟΜΑΣ ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΡΕΛΟΣ
ΣΤΡΙΦΟΓΥΡΙΖΕΙ

ΣΤΟΝ ΝΤΥΛΑΝ ΤΟΜΑΣ

Σήμερα καθώς οργίζομαι και μπαίνω
εις τα πενήντα-δυό μου χρόνια
με δέος και θάμβος μαζί σε χαιρετίζω
αδελφικό μου φάσμα Ντύλαν Τόμας
που τόσο νέος ήξερες
φωτιά να βάζεις μεσ' τις λέξεις
να τις πυροδοτείς
κι αυτές με κρότο και με Θεό μαζί
να εκρήγνυνται, στο αχανές

Στην κριτική του για το *Σκεύος* ο Γιάννης Δάλλας θα γράψει στο Βήμα⁸⁶: "... τα ποιήματά του (Σαχτούρη) δεν είναι αυτοματισμοί και αποκρύψεις επένθετης αγωγής, αλλά οργανικοί σκελετοί με ευδιάκριτη πάντα διαδοχή των εικόνων- σπονδύλων τους", φράση που αντανακλά τις κριτικές για την ποίηση του Thomas που επιμένουν στις αποστάσεις που κρατάει από τον υπερρεαλισμό, για την υψηλή σημασία της "κατασκευής" στα ποιήματά του. "οι λέξεις του είναι οι σκάλες της πυραμίδας που υψώνει", είχε γράψει ο Νάνος Βαλαωρίτης. Ο Αναστάσης Βιστωνίτης στο άρθρο του στο Βήμα για την έκδοση των απάντων του Σαχτούρη, θα γράψει: "Ο Ουαλός Τόμας, που έλεγε πως μέσα του υπάρχουν ένας άγγελος, ένα θηρίο κι ένας τρελός, ήταν κι αυτός ποιητής της οργής. Όπως ο Ουαλός έτσι κι ο Έλληνας μοιάζει να μην έχει προγόνους. Κι ωστόσο, σαν τον Τόμας και τους ποιητές που τον διαδέχτηκαν στην Αγγλία, ο Σαχτούρης θα άφηνε

---

⁸⁶ Το Βήμα, 31/10/1971, σελ. 4.

βαθιά ίχνη στην ποίηση των μεταγενέστερων, ιδιαίτερα των ποιητών της δικής μου γενιάς (του 1970)⁸⁷.

Η Άντεια Φραντζή στο άρθρο της με τίτλο: 'Ο Μίλτος Σαχτούρης και η δεξίωση των ποιητών'⁸⁸, σημειώνει πως από το *Σκεύος* και έπειτα η παρουσία άλλων ποιητών σε ποιήματα του Σαχτούρη αλλάζει, τα πρόσωπα περνούν μέσα στο ποίημα, αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο. Πολλοί οι "νεκροί ποιητές" που έχει κατά καιρούς δεξιωθεί ο Μίλτος Σαχτούρης σε ποιήματά του: ο Κάφκα, ο Ρεμπώ, ο Εγγονόπουλος, ο Καρυωτάκης και πολλοί, πολλοί ακόμα. Ο Dylan Thomas όμως αποσπάται από την συντροφιά των υπόλοιπων και παίρνει περίοπτη θέση κι έτσι ο Σαχτούρης "*διαπιστώνει την ομοιότητα και ταυτόχρονα τη διαφορά, τον "Άλλον", αδελφό αλλά όχι εαυτό*"⁸⁹.

Ο ίδιος έχει δηλώσει πως γνώρισε την ποίηση του Thomas, όταν ήταν ήδη σαράντα ετών, "*και τον ένιωσα πράγματι σαν αδελφό*"⁹⁰. Πολλές εικόνες του Thomas ξαφνιάζουν τον Σαχτούρη γιατί βρίσκει ότι μοιάζουν πολύ με τις δικές του, "*συγγενεύω αποκλειστικά με το έργο του, με τις καταπληκτικές σε ένταση και χρώμα εικόνες του*"⁹¹, θα πει. Σύμφωνα με τον Γιάννη Δάλλα⁹², αλλά και διάφορους άλλους μελετητές του, ο Σαχτούρης ταυτίστηκε αρχικά με τον Thomas στο κομμάτι της απόστασής του από του πανεπιστημιακούς, εκτιμούσε το ότι ο Thomas δεν χρειάστηκε τα πανεπιστήμια, τα συνέδρια και τις επιτομές –είναι γνωστό ότι ο Σαχτούρης ζούσε και ο ίδιος απομονωμένος, μακριά από λογοτεχνικούς κύκλους.

"*Αδελφικό μου φάσμα, Ντύλαν Τόμας*", τον χαιρετίζει στο ποίημα του 1971 ο Σαχτούρης, ο Thomas βρίσκεται ακόμα έξω από τον προσωπικό χώρο του ποιητή, είναι αντικείμενο θαυμασμού, πρότυπο. Όσο η σχέση των δύο ποιητών γίνεται όλο και εγγύτερη μέσα στα χρόνια, σύμβολό της γίνεται ο καθρέφτης, σύμβολο ούτος ή άλλως ισχυρό στην ποίηση του Σαχτούρη. Το δεύτερο ποίημά του με αναφορά στον Thomas ο Σαχτούρης το γράφει το 1986, στη συλλογή του *Εκτοπλάσματα*⁹³, έχει τίτλο 'Παρουσία'⁹⁴ και αφιερώνεται στον Χρήστο Μπράβο:

⁸⁷ <https://www.tovima.gr/2014/10/25/books-ideas/miltos-saxtoyris-o-poiitis-toy-pathoys-kai-tis-orgis/>

⁸⁸ *Εντευκτήριο*, τεύχος 25, Χειμώνας 1993-1994, σελ. 8-14.

⁸⁹ *Διαβάζω, Μίλτος Σαχτούρης-Ντίλαν Τόμας: "εικόνα ανάγνωσης"*, Ράνια Μουσουλή, τεύχος 436, Ιανουάριος 2003, σελ. 119-126.

⁹⁰ Συνέντευξη του Μίλτου Σαχτούρη στον Στάθη Τσαγκαρουσιάνο, πρώτη δημοσίευση στην εφημερίδα Αυγή, αναδημοσίευση: <https://www.lifo.gr/mag/features/4214>

⁹¹ *Διαβάζω, Μίλτος Σαχτούρης-Ντίλαν Τόμας: "εικόνα ανάγνωσης"*, Ράνια Μουσουλή, τεύχος 436, Ιανουάριος 2003, σελ. 119-126.

⁹² *Εισαγωγή στην ποιητική του Μ. Σαχτούρη*, Κείμενα, 1979.

⁹³ *Εκτοπλάσματα*, Κέδρος, 1986.

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ

στον Χρήστο Μπράβο⁹⁵

το ποίημα
κάθεσαι και το ξενυχτάς
σαν τον νεκρό

Στις δώδεκα και μισή
τη νύχτα
την ίδια ώρα και συγχρόνως
φάνηκε στον μεγάλο καθρέφτη και
στο παράθυρό μου
ο Ντύλαν Τόμας μ' ένα αναμμένο κόκκινο κερί
στο στόμα

νεκρός βέβαια
κι άγιος
και τρελός
όπως το έχω ξαναπεί

—Έλα αδερφέ, μου λέει, μαζί μου
σάπισες εδώ πέρα
έλα στα βορινά φαράγγια της πατρίδας μου
εδώ ζεις σ' ένα σάπιο τόπο που σε κοροϊδεύουν
εκεί χαιρετάνε τους τρελούς και οι παπάδες
κι η πάπια δε γεννάει πια πάγο
γεννάει κόκκινο αβγό

Αυτά τα λίγα μού είπε ο μεγάλος ποιητής
όχι πια στον καθρέφτη και στο παράθυρό μου
αλλά μέσα από τα ψηλά χορτάρια του θανάτου του

---

⁹⁴ *Ποιήματα (1980-1998)*, Κέδρος, 2001, σελ. 36.

⁹⁵ Ο Σαχτούρης αφιερώνει το ποίημα στον ποιητή Χρήστο Μπράβο, καθώς εκείνος πέρασε από το σπίτι του την ώρα που ο ποιητής έγραφε την 'Παρουσία'. Ο Σαχτούρης του ζήτησε να φύγει για να μπορέσει να ολοκληρώσει, εκείνος το έκανε, ο Σαχτούρης το ολοκλήρωσε και γι αυτό του το αφιέρωσε -Θανάσης Νιάρχος, *Ποιος είναι ο τρελός λαγός*, Καστανιώτης, 2000.

μισός από τη μέση κι απάνω στο φως, έξω από το
χορτάρι
μισός από τη μέση και κάτω στο σκοτάδι
κάτω απ' το φως.

15 Αυγούστου '81
της Παναγίας

"Έχω ένα κτήνος, έναν άγγελο κι έναν τρελό μέσα μου", δήλωσε κάποτε⁹⁶ ο Dylan Thomas, "άγιο και τρελό", τον ονοματίζει ο Σαχτούρης και τον εμφανίζει ταυτόχρονα και στο παράθυρο και στον καθρέφτη του, σα να έρχεται τόσο από κάπου έξω, όσο και από κάπου μέσα. Κι όπως ο Thomas στο Under Milk Wood θεωρεί πως οι ζωντανοί μπορούν να συνομιλούν με τους πεθαμένους, ότι η πύλη ανάμεσα στους δύο κόσμους είναι ανοιχτή, έτσι και στο ποίημα του Σαχτούρη ο Thomas, αφού κατάφερε να αναδυθεί, αφού έφτασε ως το δωμάτιό του, μπορεί να του απευθυνθεί, να του προτείνει να τον πάρει μαζί του, στη δική του γη. Και φέρει μαζί του το σημάδι που επιβεβαιώνει τη αναγνώρισή τους: το κερί, σύμβολο επαναλαμβανόμενο της ποίησης τόσο του Dylan όσο και του Σαχτούρη. Ο Νίκος Δαββέτας στο άρθρο του στο περιοδικό *Λέξη*⁹⁷ θα γράψει το εξής, που ταιριάζει με την τελευταία στροφή του ποιήματος: "*Στην ποίηση του Σαχτούρη, ο Ντύλαν Τομας έχει χάσει κάτι από την τραχύτητα της ουαλλικής γης κι έχει πάρει τη γλυκιά θλίψη των χριστιανών Αγίων, που κοσμούν τους τοίχους των μοναστηριών μας: από τη μέση και κάτω σκοτεινοί, καθώς πατάνε στη γη, από τη μέση και πάνω πιο φωτεινοί, καθώς αγγίζουν τον ουρανό*". Η Ράνια Μουσούλη στο άρθρο της στο περιοδικό *Διαβάζω* θα αναλύσει την τελευταία στροφή θεωρώντας τον Thomas: "*σύμβολο της μόνης αληθινής παρουσίας στη ζωή του Μ. Σαχτούρη, την ποίηση, τοποθετημένη στο "μεταξύ" θανάτου και ζωής*⁹⁸".

"Ο Ντίλαν Τόμας, το αρνητικό συμπλήρωμα του Σαχτούρη θα λέγαμε" γράφει ο Παντελής Μπουκάλας στο άρθρο στην Καθημερινή⁹⁹ για την *Καταβύθιση*¹⁰⁰, την συλλογή που συντελείται η επόμενη συνάντηση των δύο ποιητών, στο ποίημα με τίτλο "Ο μεγάλος καθρέφτης"¹⁰¹:

⁹⁶ Σε μια επιστολή του προς τον Henry Treece, το 1938.

⁹⁷ *Η Λέξη*, 'Πρόσωπα και προσωπεία στην ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη', τεύχος 103, σελ. 393.

⁹⁸ *Διαβάζω*, *Μίλτος Σαχτούρης-Ντίλαν Τόμας: "εικόνα ανάγνωσης"*, Ράνια Μουσούλη, τεύχος 436, Ιανουάριος 2003, σελ. 119-126.

⁹⁹ *Καθημερινή*, 14/12/1990, σελ. 14.

¹⁰⁰ *Καταβύθιση*, Κέδρος, 1990.

¹⁰¹ *Ποιήματα (1980-1998)*, Κέδρος, 2001, σελ. 36.

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Ένας κρύος αγέρας φύσηξε μέσ' απ' τα πρόσωπα του Μεγάλου
Καθρέφτη μου. Τα πήρε ύστερα ο ήλιος κι ησύχασαν.

Είναι μέσα στον καθρέφτη, ζωντανοί μαζί και νεκροί: Εγώ
ο Κάφκα, μια μεταβυζαντινή αγία κι ο Ντίλαν Τόμας.

Ο Ντίλαν Τόμας φούσκωσε, έβγαλε μια κραυγή κι έσκασε
με κρότο. Οι στίχοι του όμως μείναν ανέπαφοι, ωραίοι, μαζί
με τους δικούς μου αγκαλιάζονται. Ο Κάφκα έβγαλε μέσ'
απ' τα μάτια του δυο ψάρια και δυο αναμμένα κάρβουνα.

Τα πέταξε κατ' επάνου μας για να μας κάψει.

Η αγία όπως και άλλοτε είναι δεμένη πάνω στον τροχό που
γυρίζει. Τρέχουν τα αίματά της.

Στο τέλος τούς παίρνει όλους ο διάβολος
και ησυχάζουν.

Ο Thomas εδώ δεν είναι μόνος του αλλά μαζί με άλλα δύο πρόσωπα-σύμβολα των ποιημάτων του Σαχτούρη: τον Κάφκα και την Αγία. Ο Κάφκα εμφανίζεται με δύο ποιήματα στα *Εκτοπλάσματα* και με δύο στην *Καταβύθιση* –το ένα είναι το ως άνω- ενώ η Αγία παραπέμπει στη γυναικεία μορφή που από κορίτσι, έγινε γυναίκα, για να αγιοποιηθεί μέσα στα ποιήματα του Σαχτούρη¹⁰². Αλλά για τον Thomas ο ποιητής φυλά την αιωνιότητα, οι στίχοι του μένουν ανέπαφοι και συμβιώνουν με τους δικούς του, "... επιτρέπει στον εαυτό του να εξαφανίσει την ανθρώπινη μορφή του Ντ. Τόμας μπροστά στην ομόνοια της γραφής", σημειώνει στο άρθρο της η Ράνια Μουσούλη, στο οποίο συγκρίνει ποιήματα των δύο, καθώς και τη συλλογιστική τους πάνω στο πως προκύπτει το ποίημα: "*το ποίημα μου ξεκινά πάντα με μια εικόνα που πετάγεται από μέσα μου αυθόρμητα. Η πρώτη αυτή εικόνα είναι συχνά βοηθητική της κύριας που ακολουθεί.*"

---

¹⁰² Μια ιχνηλάτηση αυτής της εξέλιξης επιχειρεί ο Χρήστος Μπράβος στην κριτική του για τα *Εκτοπλάσματα* που συμπεριλαμβάνεται στην έκδοση *Βραχνός προφήτης, ποιήματα και κριτικά κείμενα 1981-1987*, Μελάι, 2018, ο οποίος, αφού ανατρέξει στις εμφανίσεις και τις μεταλλάξεις της μέσα στο ποιητικό ημερολόγιο του ποιητή, καταλήγει: "*Η οποία, αν οι λογαριασμοί μου γίναν σωστά, είναι το ερωτικό εκτόπλασμα στον χορό εκτοπλάσμάτων (Ντίλαν Τόμας, Κάφκα, Εμπειρικός κλπ.) που στήνεται στην τελευταία ποιητική κατάθεση του Μίλτου Σαχτούρη*".

Όλα φεύγουν, όλα φεύγουν
που να πάρει ο διάολος!¹⁰⁵

Ένα από τα τελευταία ανέκδοτα ποιήματα που έγραψε ο Μίλτος Σαχτούρης, "από τους σύγχρονους Έλληνες ποιητές ο πιο εντυπωσιακός και ο λιγότερο μεταδόσιμος"¹⁰⁶, πριν από τον θάνατό του, αρχίζει με μια τελευταία αναφορά στον Dylan Thomas, "έναν εντυπωσιακό δυσνόητο ποιητή που μπορείς να τον απολαύσεις χωρίς να τον καταλαβαίνεις"¹⁰⁷.

2.3.3. Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ

Το 1972 κυκλοφορεί η μετάφραση της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ στο *Under Milk Wood* από τις εκδόσεις Ερμείας¹⁰⁸. Σύμφωνα με την ίδια¹⁰⁹, της είχε αρχικά προταθεί η μετάφραση το '65 με '66 από τον Δημήτρη Κωνσταντινίδη (υπεύθυνος του θεατρικού τμήματος της ελληνικής ραδιοφωνίας) κι εκείνη, παρά τους αρχικούς της δισταγμούς ("του είπα πολύ απλά ότι ήταν τρελός, ότι αυτά τα κείμενα δεν μεταφράζονται"), την ολοκλήρωσε, ο Χρήστος Λεοντής συνέθεσε τη μουσική, αλλά ο ερχομός της δικτατορίας ματαίωσε το όλο εγχείρημα. Η μετάφραση κυκλοφορεί με τίτλο *Κάτω από το Γαλατόδασος* και εκτενή εισαγωγή από τον Κίμων Φράιερ. Ο Φράιερ θα αναλύσει με λεπτομέρεια τη δομή, τους ήρωες, τη λυρικότητα και το μέτρο του κειμένου και θα το διασχίσει με οδηγό το δοκίμιο του Τ.Σ. Έλιοτ "Οι τρεις φωνές της ποίησης"¹¹⁰. Θα σημειώσει πώς το ευρηματικό μέτρο του έργου θα μπορούσε να λειτουργήσει και στην ελληνική γλώσσα και θα συγκρίνει την ικανότητα του Thomas στη θεατρική γραφή με αυτή του Έλιοτ αλλά και του Μίλερ, σίγουρος πως εκτός από έναν μεγάλο λυρικό ποιητή είχε χαθεί και ένας έξοχος θεατρικός συγγραφέας.

Στον τύπο της εποχής, θα βρεθούν αναφορές στην έκδοση, στην εφημερίδα *Τα Νέα*¹¹¹ και στο *Βήμα*¹¹². Ο συντάκτης του *Βήματος* θα περιοριστεί στο να δημοσιεύσει μικρά χωρία της εισαγωγής του Φράιερ, ενώ ο συντάκτης των *Νέων* θα γράψει χαρακτηριστικά πως αυτή είναι η

¹⁰⁵ Αδημοσίευτο ποίημα του Μίλτο Σαχτούρη αφιερωμένο στον Λευτέρη Ξανθόπουλο, *Διαβάζω*, τεύχος 436, σελ. 94, συνέντευξη του Μίλτου Σαχτούρη στον Λευτέρη Ξανθόπουλο.

¹⁰⁶ Ο Τάσος Λειβαδίτης για τον Μίλτο Σαχτούρη στην κριτική του για την ποιητική του συλλογή *Τα στίγματα* που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Αυγή*, το 1963, *Για τον Σαχτούρη*, ο.π., σελ. 78.

¹⁰⁷ Ο Robert Lowell για τον Dylan Thomas, *Sewanee Review* 44, 1947, *The religious sonnets of Dylan Thomas*, H.H. Kleinman, University of California Press, 1963.

¹⁰⁸ *Κάτω από το Γαλατόδασος*, Ερμείας, 1972.

¹⁰⁹ *Θεατρικά Τετράδια*, τχ 22, 07/1991, σελ. 34.

¹¹⁰ *The Atlantic monthly*, 'The tree voices of poetry', April, 1954.

¹¹¹ *Τα Νέα*, 01/04/1972, σελ. 2.

¹¹² *Το Βήμα*, 28/03/1972, σελ. 4.

πρώτη μετάφραση στα ελληνικά έργου του Dylan Thomas και θα σχολιάσει το θέμα και την ποιητικότητα του έργου.

Η ίδια η ποιήτρια θα αναλύσει το πώς εργάστηκε για τη απόδοση του τόσο ιδιαίτερου κειμένου, αυτού του υβριδίου, της ποιητικής πρόζας, αρκετά χρόνια αργότερα¹¹³. Ξεκινώντας από την τοποθέτηση για τα δύο βασικά "πρέπει" του μεταφραστή, τη διάσωση του τόνου (ρυθμός και ατμόσφαιρα) του πρωτότυπου και τη δημιουργία ενός μεταφράσματος άρτιου στη γλώσσα του, η Ρουκ θα αναφερθεί στα στοιχεία που διέπουν το κείμενο και τη δυσκολία της μεταφοράς τους στα ελληνικά όπως πχ η συνεχής μετατροπή ουσιαστικών σε ρήματα ή επίθετα.

Δίνοντας και συγκεκριμένα παραδείγματα, συγκρίνοντας φράσεις στο πρωτότυπο με φράσεις στην απόδοσή της, θα σημειώσει την αδυναμία διάσωσης του ρυθμού όταν τα ιδιότυπα επίθετα αντικαθιστούνται με παρομοιώσεις και ότι εργάστηκε έχοντας στο νου τη διατήρηση του ρυθμού των φράσεων, οι οποίες λειτουργούν ως στίχοι, με ανάλογους "ήχους" της ελληνικής γλώσσας, αλλά και της εικόνας και της αίσθησής της.

Η έκδοση της μετάφρασης του έργου θα συμπέσει με την πρώτη (το πιθανότερο) παρουσίασή του στην Ελλάδα, στα αγγλικά. Το φύλλο του *Βήματος* της 16^{ης} Μαρτίου 1973¹¹⁴ πληροφορεί πως την ίδια ημέρα, στην αίθουσα του Βρετανικού Συμβουλίου, θα παρουσιαζόταν το *Under Milk Wood* από έναν μόνο ηθοποιό.

Το Νοέμβριο του 1973¹¹⁵ η Λύντια Στεφάνου θα μιλήσει σε εκδήλωση για τα 20 χρόνια από τον θάνατο του ποιητή και θα ακουστούν μεταφράσεις των ποιημάτων του από την ίδια¹¹⁶.

Την ίδια χρονιά στο περιοδικό *Ευθύνη*¹¹⁷ θα δημοσιευθεί η μετάφραση του Στέφανου Ροζάνη στο διήγημα 'The Dress'¹¹⁸, με τίτλο 'Το Φόρεμα'.

Το 1978 Ο Κλείτος Κύρου θα συμπεριλάβει στην μεταφραστική του ανθολογία *Ξένες Φωνές*¹¹⁹ τα ποιήματα του Dylan Thomas: 'And death shall have no dominion'-'Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία', 'The force that through the green fuse drives the flower'-'Η ορμή που μεσ' απ' το πράσινο φιτίλι σπρώχνει το λουλούδι', 'Where once the waters of your face'-'Εκεί που κάποτε τα

¹¹³ *Θεατρικά Τετράδια*, τχ 22, 07/1991, σελ. 22.

¹¹⁴ *Το Βήμα*, 16/03/1973, σελ. 5.

¹¹⁵ *Τα Νέα*, 07/11/1973, σελ. 2.

¹¹⁶ Οι μεταφράσεις της θα κυκλοφορήσουν το 1982.

¹¹⁷ *Ευθύνη*, τχ 42, Ιούνιος 1974, σελ. 327-329.

¹¹⁸ *The map of love*, Dent, 1939.

¹¹⁹ *Ξένες Φωνές*, Κλείτος Κύρου, Κέδρος, 1978.

νερά του προσώπου σου' και 'Fern hill'-'Ο λόφος με τις φτέρες'. Ο Κύρου, πολυβραβευμένος μεταφραστής, ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, μέλος της τριάδας, μαζί με τον Αναγνωστάκη και τον Θασίτη, των "κοινωνικών ποιητών" της Θεσσαλονίκης, συλλέγει σε αυτήν την ανθολογία 44 ποιητές, από αυτούς οι 30 αγγλόφωνοι, σε μία μεταφραστική προσπάθεια που είχε ξεκινήσει από τα χρόνια της κατοχής. Τους επιλέγει, σύμφωνα με το μεταφραστικό του σημείωμα, βάσει αυστηρά δύο κριτηρίων, το προσωπικό γούστο για τη δημιουργία εσωτερικής ενότητας και την αντικειμενικά όσο το δυνατόν πιστότερη μεταφραστική επεξεργασία που την ενεργοποίησε: "*... το μεράκι που σε πιάνει όταν διαβάζεις διάφορες ανθολογίες και συλλογές, και ανακαλύπτεις μερικά αξιόλογα ποιήματα και μερικούς ωραίους ή συγγενικούς ποιητές*".

Το 1978 στο περιοδικό *Τομές*¹²⁰ περιλαμβάνει το διήγημα 'Επίσκεψη στον παππού'¹²¹ σε μετάφραση Βένιας Δενδρινού και Γιώργου Ρωμανού και σημειώνεται πως είναι ένα από τα δέκα διηγήματα της συλλογής που θα κυκλοφορούσε σύντομα.

---

¹²⁰ *Τομές*, τχ 33, Γενάρης 1978, σελ. 31-33.

¹²¹ *Portrait of an artist as a young dog*, 'A visit to Grandpa's', Dent, 1940.

2.4. Στη δεκαετία του 1980

Τελικά το βιβλίο των Δενδρινού – Ρωμανού *Portrait of an artist as a young dog*¹²², θα κυκλοφορήσει δύο χρόνια αργότερα, το 1980 και δεν θα συμπεριλάβει και τα δέκα διηγήματα της αρχικής συλλογής. Οι μεταφραστές σημειώνουν πως η προσπάθειά τους είχε ξεκινήσει από το 1976 και πως αν και είχαν μεταφράσει το σύνολο του έργου, καθαρά οικονομικοί λόγοι τους οδηγούν στην έκδοση μόνο των τεσσάρων καλύτερων, κατά την άποψή τους ('One warm Saturday'- 'Ένα ζεστό Σάββατο', 'Just like little dogs'-'Ακριβώς, όπως με τα νεογέννητα σκυλιά', 'A visit to grandpa's'-'Μια επίσκεψη στον παππού' και ' Who do you wish was with us?'-'Ποιος θα 'θελες να 'ταν μαζί μας'). Στο μεταφραστικό τους σημείωμα θα καταγράψουν τον βίο του Thomas συμπεριλαμβάνοντας γλαφυρά περιστατικά και συναντήσεις του με σημαντικές φυσιογνωμίες της τέχνης του, θα παραθέσουν δικές του φράσεις που καταδεικνύουν τον τρόπο που αντιλαμβανόταν τη ζωή, ζούσε και δημιουργούσε και θα αναλύσουν το έργο του όχι μόνο υφολογικά αλλά και αφηγηματολογικά, σημειώνοντας την πρωτοπορία κάποιων τεχνικών του, όπως πχ ο εσωτερικός μονόλογος, που θεωρείται χαρακτηριστικό λογοτεχνικών γενεών μεταγενέστερων της δικής του. Αυτή η έκδοση, όπως σημειώνεται και στο επίμετρό της, είναι η πρώτη μετάφραση αμιγώς πεζών του Thomas και οι μεταφραστές θεωρούν πως όλα τα ως τότε μεταφράσματα, συμπεριλαμβανομένων και των δικών τους "δεν παύουν να είναι απελπιστικά λίγα για να φανερώσουν ένα συγγραφέα σαν τον Dylan Thomas και στο βαθμό που του αξίζει".

Το 1980 κυκλοφορεί η *Οκτάνα*¹²³ του Ανδρέα Εμπειρικού με ποιήματά του που έχουν γραφτεί από το 1958 έως το 1965. Συμπεριλαμβάνεται σε αυτή το ποίημα 'Οι Μπεάτοι ή της μη συμμορφώσεως η άγιοι'. Στο τέλος της έκδοσης υπάρχει το ποίημα στην αρχική του μορφή, σύμφωνα με τα χειρόγραφα του ποιητή. Στην αρχική του λοιπόν γραφή, ο Εμπειρικός συμπεριλαμβάνει στου "αγίους" τον Dylan Thomas τον Ουαλό.

¹²² *Portrait of the artist as a young dog*, Πρόσπερος, 1980.

¹²³ *Οκτάνα*, Ίκαρος, 198

2.4.1. Οδυσσέας Ελύτης

Στις 27/11/1981 στα *Νέα*¹²⁴ δημοσιεύεται μια συνέντευξη του Οδυσσέα Ελύτη στην οποία καταθέτει: "... με τον Ντύλαν Τόμας, στο θέμα ιδίως της λυρικής έκφρασης και της εικονοκλαστικής φαντασίας είμαστε πολύ συγγενικοί. Μάλιστα είχε γραφτεί ένα άρθρο –που νομίζω ότι δεν δημοσιεύθηκε ποτέ– ανάλογο με τους βίους παράλληλους που είχε κάνει ο Σεφέρης για τους Έλλιοτ-Καβάφη. Είχε γράψει λοιπόν ο Βαλαωρίτης ένα δοκίμιο Τόμας-Ελύτης".

Το δοκίμιο αυτό πιθανότατα δεν πρέπει να έχει δημοσιευθεί, τουλάχιστον η έρευνα για αυτήν την εργασία δεν κατάφερε να το εντοπίσει. Μια μελέτη από τον Νάνο Βαλαωρίτη για τους δύο ποιητές θα φώτιζε τα σημεία επαφής τους, καθώς γνώριζε το έργο και των δύο σε βάθος. Η δήλωση και μόνο του Ελύτη παραμένει σημαντική. Στον λυρισμό και στην εικονοποιία θα πρέπει να αναζητηθεί ο κοινός τόπος του με τον Thomas. Στο δοκίμιό του *Η μέθοδος του Άρα*¹²⁵ ο Ελύτης αναφέρεται στον Thomas θέλοντας να δώσει παραδείγματα διαφορετικής θέασης και εικονοπλασίας ανάμεσα σε ποιητές γράφει: "*Ο Dylan Thomas το έβλεπε αυτό το σύννεφο να έρχεται γεμάτο από ένα έαρ χελιδονιών*"¹²⁶. Και λίγο πιο κάτω για τη χρησιμότητα των εικόνων αυτών και της ποίησης, θα γράψει: "*Είναι η μυστική κίνηση των πραγμάτων, κάτι που διπλασιάζει την ικανότητά σου να αντιλαμβάνεσαι τη ζωή και που αποτελεί μια πρόσβαση στο πραγματικό νόημα της ελευθερίας. Επειδή –να το πούμε αυτό– ελευθερία δεν είναι να κινείσαι ανεμπόδιστα στο πεδίο που σου έχει δοθεί. Να διευθύνεις αυτό το πεδίο, και δη κατά τη διάσταση της αναλογίας των αισθήσεων, αυτό είναι*". Η θέση του αυτή αντανακλά ακριβώς αυτό που ο Dylan Thomas σε μια ραδιοφωνική του εκπομπή είχε πει: "*Ένα καλό ποίημα είναι μία συνεισφορά στην πραγματικότητα. Ο κόσμος δεν είναι ποτέ ο ίδιος όταν ένα καλό ποίημα έχει προστεθεί σε αυτόν. Ένα καλό ποίημα βοηθά στον αλλάξει το σχήμα και το νόημα του σύμπαντος, βοηθά στο να διευρυνθεί η γνώση του καθενός για τον εαυτό του και για τον κόσμο γύρω του*"¹²⁷.

Ο Ελύτης είναι ο δεύτερος ποιητής που δηλώνει πως οι εικόνες του συγγενεύουν με τις εικόνες του Thomas. Ο πρώτος είναι, όπως αναλύθηκε προωτέρα, ο Μίλτος Σαχτούρης, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί πολλές φορές ως αντί-Ελύτης. "*Στον Τρελό Λαγό*" μπορούμε να αντιπαραθέσουμε την "*Τρελή Ροδιά*" του Ελύτη. Η "*Τρελή Ροδιά*" βρίσκεται στους αντίποδες του "*Τρελού Λαγού*", κι όμως και τα δυο ποιήματα είναι σαν τη δίκοπη εικόνα της ζωής, σαν τις δυο

¹²⁴ *Νέα*, 27/11/1981, σελ.2.

¹²⁵ *Εν λευκώ*, Ίκαρος, 1992.

¹²⁶ Το πιο πιθανό αναφέρεται στον στίχο "a springful of larks in a rolling cloud", από το *Poem in October*.

¹²⁷ *On the air with Dylan Thomas*, New Directions, 1945, σελ. 61.

διαφορετικές όψεις του ιδίου νομίσματος. Η "Τρελή Ροδιά" είναι το φλογερό σύμβολο της υπαρξιακής ευδαιμονίας που εξορκίζει το πνεύμα κάθε επίγειου κακού, το αερικό της ελπίδας. (...) Ο "Τρελός Λαγός" είναι η καλπάζουσα δυστυχία της πανικόβλητης ανθρώπινης καρδιάς στις κακές στιγμές της ζωής", θα γράψει η Νόρα Αναγνωστάκη το 1960 στο άρθρο της¹²⁸ για τον Μίλτο Σαχτούρη. Η πρισματικότητα της γραφής του Dylan Thomas δημιουργεί τη συνθήκη αυτού του τριγώνου.

Τόσο ο Οδυσσεάς Ελύτης όσο και ο Dylan Thomas χαρακτηρίστηκαν "εθνικοί ποιητές", αντιπροσώπευσαν τις χώρες τους μέσα από τους στίχους τους, εμπνεόμενοι από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τόπων τους. Οι δυο τους επίσης εμπνέονται από τη θρησκευτικότητα, από τη γλώσσα των θρησκευτικών κειμένων, καθώς τη θεωρούν αναπόσπαστο τμήμα της πολιτισμικής παράδοσης, αλλά δεν τους απασχολεί το δογματικό παρά το αισθητικό της στοιχείο. Όμως η αντιπαραβολή των δύο ξεφεύγει από το πλαίσιο αυτής της εργασίας.

Τα γραπτά τους πάντως συναντιούνται στο φως: "Ο ποιητής δείχνει και η ορατότητα μεγαλώνει, εντείνεται, λαμπικάρει, τόσο περισσότερο όσο το κάθε στοιχείο βρίσκει την ακριβή του θέση μέσα σε ένα σύνολο, που κάνει τα επίπεδα να συγκλίνουν και να καταλήγουν στη μία και διαρκή λάμψη¹²⁹", γράφει ο Ελύτης, "Μια θρησκευτική ή φιλοσοφική πεποίθηση μπορεί να λειτουργήσει ως αφήγηση: μπορεί να καθοδηγήσει το μυαλό στη συνήθεια του να αναμένει, την αναπόφευκτη στιγμή, το θεϊκό ατύχημα της ποίησης το οποίο είναι ο θάνατος της συνήθειας και η φωταγώγηση όλου του μυαλού: προετοίμασε ένα δρόμο, εντούτοις σκοτεινό, προς την ποίηση, που είναι τα πάντα: και τα πάντα συμβαίνουν σε ένα παρανάλωμα φωτός"¹³⁰, ο Dylan Thomas.

2.4.2. Λύντια Στεφάνου

Το 1982 κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ερμείας μια ευρύτερη συλλογή με ποιήματά του¹³¹. Η Λύντια Στεφάνου, που θα ασχοληθεί επισταμένα για χρόνια με την ποίηση του Dylan Thomas, θα προσφέρει με το εκτενές και λεπτομερέστατο επίμετρό της μια άρτια μελέτη της ποιητικής του καθώς και των δυσκολιών της μεταφοράς της σε μια άλλη γλώσσα. Η Στεφάνου υποδεικνύει τα σημεία που καθορίζουν το περίτεχνο ποιητικό αποτύπωμά του: την αμφισημία,

¹²⁸ Για τον Σαχτούρη, *Κριτικά κείμενα*, εκδόσεις Αιγαίον, 1998, σελ. 48-70, Νόρα Αναγνωστάκη, *Οι "Δύσκολοι Καιροί" μέσα από την ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη*.

¹²⁹ *Εν λευκώ, Η μέθοδος του Άρα*, Ίκαρος, 1992.

¹³⁰ *On the air with Dylan Thomas*, New Directions, 1945, σελ. 174-175.

¹³¹ *Ντύλαν Τόμας, Ποιήματα*, Ερμείας, 1982.

την πολυσημία και την ακριβολογία, ιδιότητες που η συνύπαρξή τους μοιάζει αντιφατική, αν όχι παράλογη. Κι όμως ο Thomas επιθυμεί τη δημιουργία ξεχωριστών σημασιολογικών νημάτων, τα οποία ξεκινούν από την ίδια ρίζα και συχνά μοιάζουν να αλληλοαναιρούνται. Αυτό δεν συμβαίνει εν αγνοία του, είναι μέρος ενός καλά εννοηστρομένου σχεδίου, φθόγγο το φθόγγο, λέξη τη λέξη. Με αυτό φαίνεται να θέλει να καθρεφτίσει τη θέαση του για τον κόσμο· έναν κόσμο που ο άνθρωπος αποτελεί οργανικό του μέρος, είναι ένα με τα στοιχεία της φύσης, με τα ζώα και τα φυτά και φυσικά με την ανθρωπότητα· έναν κόσμο που ο άνθρωπος φέρει μέσα του τη μεγαλύτερη ευθύνη καθώς γνωρίζει τους "νόμους" που τον διέπουν· έναν κόσμο που η γνώση του ανθρώπου για την "αρχή" του και το "τέλος", ομογενοποιεί το ανθρώπινο γένος και η δυνατότητά του για ατομικές επιλογές το διαχωρίζει, που ο άνθρωπος είναι "δοσμένος μέσα στην ανθρωπότητα" και "δεν είναι ποτέ άλλος από τον εαυτό του".

Η μεταφράστρια θα κατατάξει τον Thomas στους αποκαλυπτικούς ποιητές, θεωρώντας πως η οντολογία βρίσκεται στον πυρήνα του ποιητικού του πλανήτη και η γλώσσα χρησιμοποιείται παραβολικά. Σχετικά με τις δυσκολίες του μεταφραστικού έργου θα παραδεχτεί πως αναγκάστηκε συχνά να επιλέξει ποιο σημασιακό νήμα να διασώσει και ποιο να θυσιάσει και πως εξαιτίας αυτής της απώλειας των δευτέρων και τρίτων νοημάτων των λέξεων, πολύ συχνά χάθηκε και ο εγγενής σαρκασμός των αρχικών ποιημάτων. Η επιλογή της παράφρασης, της δημιουργίας ενός άλλου ποιήματος που να καθρεφτίζει τις ιδιότητες του αρχικού –που, όπως σημειώνει, απαντάται σε κάποιες γαλλικές μεταφράσεις του- ήταν απαγορευτική για εκείνη.

Η Λύντια Στεφάνου θα μεταφράσει 30 ποιήματα¹³² (6 από τα *18 Poems*, 8 από τα *25 Poems*, 3 από το *The Map of Love*, 10 από το *Deaths and Entrances* και 1 από το *In Country Sleep*¹³³).

---

¹³² **18 Poems:** 'The Force that through the green fuse drives the flower' – 'Η δύναμη μέσα στην πράσινη θρυαλλίδα', 'Where once the waters of your face' – 'Εκεί που άλλοτε τα νερά του προσώπου σου', 'Especially when the October wind' – 'Ιδίως όταν ο άνεμος του Οκτώβρη', 'In the beginning' – 'Στην αρχή', 'Light breaks where no sun shines' – 'Το φως χαράζει εκεί που ήλιος δεν λάμπει', 'I dreamed my genesis' – 'Τη γένεσή μου ονειρεύτηκα'.

25 Poems: 'And death shall have no dominion' – 'Κι ο θάνατος δεν θα 'χει πια εξουσία', 'I, in my intricate image' – 'Εγώ μες την πολύπλοκη εικόνα μου', 'This bread I break' – 'Αυτό το ψωμί που κόβω', 'Out of sighs a little comes' – 'Από τους στεναγμούς κάτι λιγάκι βγαίνει', 'Was there a time' – 'Ήταν ποτέ ένας καιρός', 'Why east wind chills' – 'Γιατί φέρνει την παγωνιά ο Βοριάς', 'A grief ago' – 'Μια θλίψη άλλοτε', 'Ears in the turrets hear' – 'Τ' αυτιά μες τα πυργιά τους ακούν', 'The hand that signed the paper' – 'Το χέρι που έβαλε την υπογραφή'.

The Map of Love: 'When all my five and country senses' – 'Όταν όλες μου οι πέντε κι εξοχικές αισθήσεις', 'We lying by seasand' – 'Πλαγιασμένοι στην αμμουδιά', 'After the funeral' – 'Υστερα απ' την κηδεία'.

Deaths and Entrances: 'A Refusal to Mourn the Death, by Fire, of a Child in London' – 'Άρνηση πένθους για το θάνατο ενός παιδιού στο Λονδίνο', 'Poem in October' – 'Ποίημα του Οκτώβρη', 'This side of the truth' – 'Τούτη την όψη της αλήθειας', 'Love in the asylum' – 'Ερωτας στο άσυλο', 'Unluckily for a death' – 'Κρίμα για εκείνον το

Το τεύχος 4 της *Οδός Πανός*¹³⁴ το ίδιο έτος θα φιλοξενήσει το διήγημα 'Αναμνήσεις από τα παιδικά χρόνια'¹³⁵ σε μετάφραση Τάνιας Σαραφιανού. Η μετάφραση της Σαραφιανού συνοδεύεται από ένα μεταφρασμένο –δεν δηλώνεται ο συντάκτης του– βιογραφικό σημείωμα του Thomas, από τον Γ. Π.

Το 1983 κυκλοφορεί μια δεύτερη συλλογή με διηγήματά του, *Προοπτική της θάλασσας*¹³⁶ σε μετάφραση Μιράντας Σταυρινού. Κάποια από τα διηγήματα που συμπεριλαμβάνονται στην έκδοση, έχουν ήδη δημοσιευθεί το 1981 και το 1982 σε λογοτεχνικά περιοδικά: Στο *Δέντρο* τα διηγήματα 'Οι Εχθροί'¹³⁷ - 'The enemies'¹³⁸ και 'Το φόρεμα'¹³⁹- 'The dress' και στη *Λέξη*¹⁴⁰ 'Η συζήτηση για τα Χριστούγεννα'¹⁴¹. Η συλλογή απαρτίζεται από 8 διηγήματα (τα υπόλοιπα πέντε είναι τα: 'Προοπτική της θάλασσας'¹⁴², 'Μετά το πανηγύρι'¹⁴³, 'Το ποντίκι και η γυναίκα'¹⁴⁴, 'Αυτοί που έπαιρναν τους άλλους από πίσω'¹⁴⁵ και το 'Μια ιστορία'¹⁴⁶) και η Σταυρινού στην εισαγωγή της κάνει λόγο για το περίτεχνο παιχνίδι με τον λόγο του Dylan Thomas, καταμετρά τις εκφραστικές του τεχνικές (συνηχήσεις, λεξιπλασία, λογοπαίγνια, συνομιλία αρχαίζουσας με ιδιωτισμούς και αργκό), ορίζοντας έτσι το μέγεθος της δυσκολίας του μεταφραστή, της αγωνίας του να επιλέξει τη λέξη που "*αποδίδει πιστότερα την εσωτερική θερμοκρασία του κειμένου στα ελληνικά*".

Το περιοδικό *Διαγώνιος*¹⁴⁷ το 1983 δημοσιεύει την "*αποσπασματική*" μετάφραση από τα Αγγλικά της Βίκυς Τσελεμέγκου – Αντωντιάδου, ενός άρθρου του Τ. Χ. Τζόουνς. Αν και δεν δίνεται δυστυχώς κανένα στοιχείο για την προέλευση του άρθρου και τον συγγραφέα του, το πιο

θάνατο', 'The hunchback in the park' – 'Ο καμπούρης στο πάρκο', 'There was a saviour' – 'Υπήρχε ένας σωτήρας', 'Ceremony After a Fire Raid' – 'Τελετουργία ύστερα από επιδρομή αεροπορική', 'Vision and Prayer' – 'Όραμα και δέηση', 'Holy Spring' – 'Άγια Άνοιξη', 'Fern Hill' – 'Ο λόφος με τις φτέρες'.

In Country Sleep: 'Don't go gentle into that good night' – 'Μην πηγαίνεις ήσυχα μες την καλή αυτή νύχτα'.

¹³³ *In Country Sleep*, New Directions, 1952.

¹³⁴ *Οδός Πανός*, τχ 4, 1982, σελ. 7-8.

¹³⁵ *Quiet early one morning*, 'Reminiscences of childhood', Dent, 1954.

¹³⁶ *Προοπτική της θάλασσας*, Πλέθρον, 1983.

¹³⁷ *Το Δέντρο*, τχ 17, 1981, σελ. 365-368.

¹³⁸ *The map of love*, 'The dress', Dent, 1939.

¹³⁹ *Το Δέντρο*, τχ 29, 1982, σελ. 141-144.

¹⁴⁰ *Η Λέξη*, τχ 20, 1982, σελ. 808-813.

¹⁴¹ *A prospect of the sea*, 'Conversation about Christmas', Dent, 1955.

¹⁴² *A prospect of the sea*, 'A prospect of the sea', Dent, 1955.

¹⁴³ *Adventures in the skin trade*, 'After the fair', New Directions, 1955.

¹⁴⁴ *The map of love*, 'The mouse and the woman', Dent 1939.

¹⁴⁵ *Adventures in the skin trade*, 'The followers', New Directions, 1955.

¹⁴⁶ *Quiet early one morning*, 'A story', Dent, 1954.

¹⁴⁷ *Διαγώνιος*, τχ 14, 1983, σελ. 366-389.

πιθανό είναι πως πρόκειται για αποσπάσματα από την κριτική μελέτη του Ουαλού Thomas Henry Jones για τον Dylan Thomas που δημοσιεύθηκε το 1963. Ο Jones στο άρθρο του επικεντρώνεται στην "ουαλικότητα" του ποιητή συντάσσοντας μια βιογραφία-χρονολόγιο, μεταπηδώντας από το βίωμα στο έργο για να σχολιάσει το ένα ή το άλλο ή να συσχετίσει τα δύο.

Η Τσελεμέγκου – Αντωνιάδου, θα δημοσιεύσει και έξι ποιήματα¹⁴⁸ που έχει μεταφράσει η ίδια, μια προσπάθεια που έχει ξεκινήσει από το 1979. Αν και ο Jones, τουλάχιστον στα αποσπάσματα που περιλαμβάνονται στη *Διαγώνιο*, δεν επιχειρεί να εντάξει τον Thomas σε κάποιο λογοτεχνικό ρεύμα, σε ένα σημείωμα που έπεται των ποιημάτων, η μεταφράστρια, μαζί με ένα χρονολόγιο των ελληνικών ως τότε εκδόσεων, διατυπώνει την άποψη πως μια μελέτη στο έργο του Thomas αρκεί για να απορριφθεί το επιχείρημα περί κατάταξής του στους σουρεαλιστές και έλλειψης σχεδίου στη γραφή του.

Στο τρίτο τεύχος του περιοδικού *Ζάλη* που κυκλοφορεί τον Οκτώβριο του 1985 θα συμπεριληφθεί το διήγημα 'Το ταξίδι της επιστροφής'. Δυστυχώς το περιοδικό είναι εξαιρετικά σπάνιο και δεν κατορθώθηκε να εντοπιστεί το συγκεκριμένο τεύχος που περιλάμβανε επίσης αφιέρωμα στην αμερικάνικη Μπητ γενιά¹⁴⁹.

Ο Σταύρος Κουγιουμτζής, εμπνευσμένος από το ποίημα 'Παρουσία' του Μίλτου Σαχτούρη, θα γράψει το τραγούδι 'Τρελοί και άγγελοι (Ντύλαν Τόμας)' που θα τραγουδηθεί από τον Γιώργο Νταλάρα και συμπεριλαμβάνεται στον ομώνυμο δίσκο του 1986. Μια σπάνια στιγμή, μια σπάνια διακειμενική αναφορά σε στίχο λαϊκού τραγουδιού. Ο Κουγιουμτζής θα καταφέρει να αποδώσει τη θερμοκρασία του ποιήματος με αυτή του τη μεταγραφή και να κάνει τους Έλληνες να τραγουδούν: " *Αυτά είπε σ' ένα ποιητή δικό μας και τράβηξε για το φεγγάρι ο Ντύλαν Τόμας*".

---

¹⁴⁸ *The notebooks of Dylan Thomas*, New Directions, 1967: 'Being but men' – 'Χωρίς να είμαστε τίποτα άλλο παρά μόνο άνθρωποι', ' Their faces shone under some radiance' – 'Τα πρόσωπά τους έλαμψαν κάτω από κάποια ακτινοβολία', 'The sanity be kept' – 'Για να διατηρηθεί η υγεία'.

18 Poems το 'Before I knocked' – 'Πριν χτυπήσω'.

25 Poems το 'And death shall have no dominion' – 'Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία'.

In Country Sleep το 'Do not go gentle into that good night' – 'Μην αφήνεστε σ' αυτήν την όμορφη νύχτα'.

¹⁴⁹ *Τα Νέα*, 09/11/1985, σελ. 20.

2.4.3. Γιώργος Μπλάνας

Το 1986 εκδίδεται μεταφρασμένο το μοναδικό –ημιτελές– μυθιστόρημα του Dylan Thomas, το *Adventures in the skin trade*¹⁵⁰ με τον τίτλο *Περιπέτειες στο εμπόριο δέρματος*¹⁵¹. Με κείμενο του Thomas ξεκινά η μακρά και σημαντική πορεία του ποιητή, από τους σημαντικότερους της γενιάς του '80, στη μετάφραση, ο οποίος το 2014 θα βραβευθεί με το κρατικό βραβείο λογοτεχνικής μετάφρασης.

Στην εισαγωγή του θα επιχειρηματολογήσει ενάντια στο χαρακτηρισμό του ως ατελείωτο, αναλύοντας την πρόθεση του συγγραφέα να εκλείπουν από το έργο του τα δομικά στοιχεία που θεωρούνται απαραίτητα σε ένα μυθιστόρημα και προτείνει την ανάγνωσή του ως μύθο, ως παραμύθι, ως όνειρο. Ένα όνειρο που σχεδιάστηκε συνειρμικά, αλλά όχι παραληρηματικά, καθώς και ο Μπλάνας, όπως και προηγούμενοι Έλληνες μεταφραστές, δεν αποδέχεται τον υπερρεαλισμό ως στοιχείο της γραφής του Dylan Thomas. Θεωρεί πως έχει επηρεαστεί από τον συμπατριώτη του, όπως τον αναφέρει, τον Σκοτσέζο φιλόσοφο David Hume, ότι έχει "... βιώσει ουσιαστικά (...) πως ο άνθρωπος είναι ένα πλέγμα παραστάσεων των οποίων οι σχέσεις μεταλλάσσουν διαρκώς τη θέση του αφηγητή"¹⁵².

Το 1989 θα κυκλοφορήσει η δεύτερη μετάφραση¹⁵³ του Γιώργου Μπλάνας, αυτή τη φορά σε ποιήματα του Dylan Thomas –θα συμπεριλάβει και ένα από τα πρώιμα διηγήματά του το 'Gaspar, Melchior, Balthasar'¹⁵⁴. Θα μεταφραστούν 19 ποιήματα: 7 από το *18 Poems*, 6 από το *25 Poems*, 5 από το *Deaths and Entrances* και 1 από *In country Sleep*¹⁵⁵. Ο Μπλάνας,

¹⁵⁰ *Adventure in the skin trade and other stories*, 'Adventures in the skin trade', New Directions, 1955.

¹⁵¹ *Περιπέτειες στο εμπόριο δέρματος*, Ροές, 1986.

¹⁵² Ο Μπλάνας αναφέρεται στην ιδέα που ανέπτυξε ο Hume στην *Πραγματεία του για την Ανθρώπινη Φύση* (1739-1740) για την ατομική ταυτότητα. Ο Hume πίστευε πως αυτό που αποκαλούμε εαυτός είναι στην πραγματικότητα μια συλλογή αντιλήψεων και πως ποτέ δεν μπορούμε να παρατηρήσουμε κάτι πέρα από την εκάστοτε αντίληψη, επομένως δεν υφίσταται η ολότητα της συνείδησης ενός ανθρώπου ως εαυτός "...οι αντιλήψεις μου είναι φευγαλέες κι εγώ είμαι μια δέσμη διαφορετικών αντιλήψεων...".

¹⁵³ *Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία*, Ελεύθερος τύπος, 1989.

¹⁵⁴ *Early prose writings*, Dent, 1971.

¹⁵⁵ **18 Poems:** 'When once the twilight locks' – 'Όταν κάποτε τα λυκόφωτα κλείθρα', 'A process in the weather of the heart' – 'Μια πορεία στον καιρό της καρδιάς', 'Before I knocked' – 'Πριν χτυπήσω', 'The Force that through the green fuse drives the flower' – 'Η ορμή που μέσα από τον ανθηρό διάυλο πορεύει το λουλουδί', 'My hero bares his nerves' – 'Ο ήρωάς μου γυμνώνει τα νεύρα του', 'Where once the waters of your face' – 'Εκεί που κάποτε τα ύδατα του προσώπου σου', 'Especially when the October wind' – 'Ειδικώς όταν ο άνεμος του Οκτώβρη'.

25 Poems: 'This bread I break' – 'Αυτό ο άρτος που κόβω', 'Here in this Spring' – 'Εδώ σ' αυτή την Άνοιξη', 'Was there a time' – 'Υπήρξε καιρός', 'Ears in the turrets hear' – 'Αυτιά στους πυργίσκους ακούν', 'I have longed to move away' – 'Έχω ποθήσει να ξεφύγω' και 'And death shall have no dominion' - 'Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία'.

Deaths and Entrances: 'The hunchback in the park' – 'Ο καμπούρης στο πάρκο', 'On a wedding anniversary' – 'Σε μίαν επέτειο γάμου', 'In my craft or sullen art' – 'Με μαστοριά ή τέχνη αδέξια', 'Among those killed in a dawn raid

αναλύοντας πρώτα τη μη χρησιμότητα της κατά λέξη μετάφρασης στην μεταφορά της ποίησης του Dylan Thomas στην ελληνική γλώσσα, καταθέτει πως εργάστηκε έχοντας στο νου του την αυστηρή οργάνωση των ποιημάτων του και το ότι οι συνειρμοί του δεν έρχονται από μια ασυνείδητη διαδρομή αλλά από μια νοητική διαδικασία. Με αυτό το σκεπτικό πάντα στο μυαλό του ο μεταφραστής δηλώνει ότι το αποτέλεσμα "*αποτελεί ερμηνευτική εκδοχή του έργου του μεγάλου Ουαλού*".

Ο Μπλάνας θα επανέλθει μεταφραστικά στον Thomas το 2003. Εκδίδεται μια δεύτερη συλλογή ποιημάτων. *Το χρώμα της Λαλιάς*¹⁵⁶ από τις εκδόσεις Ερατώ, περιλαμβάνει 27 ποιήματα –και στην αγγλική γλώσσα: 10 από το *18 Poems*, 7 από το *25 Poems*, 2 από το *Map of Love*, 7 από το *Deaths and Entrances* και 1 από *In country Sleep*¹⁵⁷. Τα περισσότερα είχαν συμπεριληφθεί και στην έκδοση του 1989, ελάχιστα όμως έχουν κρατηθεί στην τότε απόδοσή τους, πράγμα που σημαίνει πως ο μεταφραστής επανεξέτασε τα ποιήματα και την πρώτη του εργασία.

Στην έκδοση υπάρχουν ακόμα το ανολοκλήρωτο ποίημα 'Ελεγείο',¹⁵⁸ το οποίο δημοσιεύθηκε μετά το θάνατό του, καθώς και το 'Σημειώσεις για την τέχνη της ποίησης', το

---

was a man aged a hundred' – 'Ανάμεσα σ' αυτούς που έπεσαν στην αυγινή επιδρομή ήταν κι ένας εκατό χρονών', 'Lie still, sleep becalmed' – 'Μείνε ακίνητος, γαλήνιος κοιμήσου'.

In Country Sleep: 'Don't go gentle into that good night' – 'Μην πηγαίνεις ήσυχα μες την καλή αυτή νύχτα'.

¹⁵⁶ *Το χρώμα της λαλιάς*, Ερατώ, 2003.

¹⁵⁷ ***18 Poems:*** 'I see the boys of summer' – 'Ξέρω πως αφανίζονται τα αγόρια του καλοκαιριού', 'When once the twilight locks' – 'Όταν οι μπουκλες του λυκόφωτος', 'A process in the weather of the heart' – 'Κάποια αλλαγή στο κλίμα της καρδιάς', 'Especially when the October wind' – 'Ειδικώς όταν ο άνεμος του Οκτώβρη', 'Light breaks where no sun shine' – 'Παύει το φως εκεί που ήλιος δεν φωτίζει', 'The Force that through the green fuse drives the flower' – 'Η ορμή που μέσ' στον ανθρό διάυλο φέρνει το λουλούδι', 'Before I knocked' – 'Πριν χτυπήσω', 'My hero bares his nerves' – 'Τα νεύρα του γυμνώνει ο ήρώας μου', 'Where once the waters of your face' – 'Εκεί που κάποτε τα ύδατα του προσώπου σου' και 'In the beginning' – 'Στην αρχή'.

25 Poems: 'Was there a time' – 'Υπήρξε άραγε εποχή', 'And death shall have no dominion' – 'Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία', 'Ears in the turrets hear' – 'Τ' αυτιά στους πυργίσκους ακούν', 'The hand that signed the paper' – 'Το χέρι που υπέγραψε', 'I have longed to move away' – 'Έχω ποθήσει να ξεφύγω', 'Here in this Spring' – 'Ετούτη εδώ την Άνοιξη' και 'This bread I break' – 'Το ψωμί που κόβω τώρα'.

Map of Love: 'When all my fine and country senses' – 'Όταν κι οι πέντε υπαίθριες αισθήσεις μου θα βλέπουν' και 'Once it was in the colour of saying' – 'Ήταν κάποτε το χρώμα της λαλιάς'.

Deaths and Entrances: 'Fern Hill' – 'Φερν χηλ', 'Lie still, sleep becalmed' – 'Μείνε ακίνητος ησυχάσε κοιμήσου', 'In my craft or sullen art' – 'Με μαστοριά ή πονηριά', 'love in the asylum' – 'Έρωτας στο άσυλο', 'Among those killed in a dawn raid was a man aged a hundred' – 'Ανάμεσα σ' αυτούς που έπεσαν στην αυγινή επιδρομή ήταν κι ένας εκατό χρονών', 'On a wedding anniversary' – 'Σε μian επέτειο γάμου', 'The hunchback in the park' – 'Ο καμπούρης στο πάρκο'.

In Country Sleep: 'Don't go gentle into that good night' – 'Μην πας σιγά στο βράδυ το καλό'.

¹⁵⁸ *Encounter*, 'Elegy', Vol. 6, 02/1956.

ποιητικό του μανιφέστο. Κείμενα ποιητών, κριτικών και βιογράφων του Thomas καθώς και ένα λεπτομερές χρονολόγιο της ζωής και του έργου του συμπληρώνουν την έκδοση.

Στην εισαγωγή του ο Γιώργος Μπλάνας παραθέτει μια σειρά απόψεων-αναζητήσεων γύρω από τη ζωή, την ποίηση και τον ποιητή. Κάποιες από αυτές μοιάζουν εντελώς αντίθετες με ό,τι κατέθετε στις πρώτες μεταφράσεις του σε ποιήματά του -"Ο Ντόλαν Τόμας δεν ήξερε τι ακριβώς έπρεπε να πει και με ποιόν τρόπο έπρεπε να τα πει, γιατί 'ποιούσε'. Η σύνθεση, η δημιουργία είναι στο μεγαλύτερο μέρος της ασυνείδητη διαδικασία"- άλλες αναλύουν την αναγκαιότητα της φαντασίας, τόσο για τη μελέτη της ποίησης όσο και για την επιβίωση του ανθρώπου εν γένει. Κάποια από τα ποιήματα κυκλοφορούν και στο τεύχος 21 του περιοδικού *Ποίηση*¹⁵⁹ της ίδιας χρονιάς.

Το 1986 κυκλοφορεί επίσης η *Ανθολογία Άγγλων ποιητών εμπνευσμένων από την Ελλάδα*¹⁶⁰, σε μετάφραση Μερόπης Οικονόμου. Στη εισαγωγή της η Οικονόμου διευκρινίζει ότι τα περισσότερα ποιήματα είναι γραμμένα από φιλέλληνες και η έμπνευσή τους προήλθε από την "ένδοξη πατρίδας μας και την Ιστορία της". Θα συμπεριλάβει τέσσερα ποιήματα του Thomas που θεωρεί πως ακολουθούν αυτόν τον κανόνα: το 'Greek play in a garden'¹⁶¹ με τίτλο 'Ελληνικό θεατρικό έργο σε έναν κήπο', το 'Light breaks where no sun shines' με τίτλο 'Το φως σπάει', το 'In the beginning' με τίτλο 'Εν αρχήν ην' και το 'The almanac of time'¹⁶² με τον τίτλο 'Το καλεντάρι'. Όπως σημειώνει και ο συντάκτης των *Νέων*¹⁶³ η σχέση με την Ελλάδα είναι μάλλον ασθενής, τόσο στα ανθολογήματα του Thomas όσο και στον υπολοίπων ποιητών της έκδοσης – πέραν του ότι περιλαμβάνεται στους Άγγλους ποιητές και ο Ezra Pound.

Το 1988 από τις εκδόσεις Ρόπτρον εκδίδεται το *A child's Christmas in Wales*¹⁶⁴ σε μετάφραση Βασίλη Βασικεχαγιόγλου¹⁶⁵. Την έκδοση -που δεν συνοδεύει κάποιο σημείωμα για το έργο- συμπληρώνουν οι ξυλογραφίες της Ellen Raskin.

Το 1989 κυκλοφορεί και η μετάφραση του *The doctor and the devils*¹⁶⁶ ενός σεναρίου του Thomas, από τον Μάκη Βαϊνά¹⁶⁷. Σε κριτική που δημοσιεύεται στην εφημερίδα *Το Βήμα*¹⁶⁸ο

¹⁵⁹ *Ποίηση*, τχ 21, Άνοιξη-Καλοκαίρι 2003, σελ. 33-40.

¹⁶⁰ *Ανθολογία Άγγλων ποιητών εμπνευσμένων από την Ελλάδα*, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων, 1986.

¹⁶¹ *The map of love*, 'Greek play in a garden', Dent, 1954.

¹⁶² *The notebooks of Dylan Thomas*, 'The almanac of time', New Directions, 1967.

¹⁶³ *Τα Νέα*, 11/10/1986, σελ. 30.

¹⁶⁴ *A child's Christmas in Wales*, New Directions, 1954.

¹⁶⁵ *Παιδικά Χριστούγεννα στην Ουαλλία*, Ρόπτρον, 1988.

συντάκτης μοιάζει να αγνοεί το είδος του κειμένου και αναδεικνύει τις αναφορές του Thomas στην κάμερα, στα πλάνα και στο πλατό, σε αφηγηματικά ευρήματά του.

---

¹⁶⁶ *The doctor and the devils*, Dent, 1953.

¹⁶⁷ *Ο γιατρός και οι διάβολοι*, Θέμα Ο.Ε., 1989.

¹⁶⁸ *Το Βήμα*, 04/02/1990, σελ. 53.

2.5. Στη δεκαετία του 1990

Το 1991 παρουσιάζεται πρώτη φορά στη σκηνή το 'Under Milk Wood' από την Πειραματική σκηνή της "Τέχνης". Το έργο ανεβαίνει στις 10 Ιουλίου 1991 σε σκηνοθεσία του Νίκου Αρμάου και στη μετάφραση της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ. Το ανέβασμα συνοδεύει το τεύχος 22 των *Θεατρικών Τετραδίων* το οποίο είναι αφιερωμένο στον Dylan Thomas και στο Γαλατόδασος. Η έκδοση περιλαμβάνει πλήθος κειμένων για τη ζωή και το έργο του, το ποιητικό του "μανιφέστο"¹⁶⁹ σε μετάφραση της Άντειας Φραντζή, ποιήματα του Μίλτου Σαχτούρη που έχουν γραφτεί για εκείνον, κριτικά κείμενα (μεταφρασμένα) για το έργο.

Ο σκηνοθέτης της παράστασης στο σημείωμά του χαρακτηρίζει το κείμενο το "*καλύτερο ραδιοφωνικό κείμενο που γράφτηκε ως τώρα*". Αναφέρεται στην απόλυτη κυριαρχία του λόγου και τη δυσκολία της μεταφοράς του στη σκηνή, δίχως να υποτιμηθεί η δύναμη των λέξεων σ' αυτό το "*βαθιά ποιητικό και παράξενα αληθινό έργο*".

Την έκδοση συμπληρώνουν πολλά αποσπάσματα από διηγήματα καθώς και ποιήματα, μεταφράσεων που είχαν κυκλοφορήσει τα προηγούμενα χρόνια.

Το 1993 στο πρώτο τεύχος της *Ποίησης*¹⁷⁰ δημοσιεύεται το ποιητικό "μανιφέστο" του Dylan Thomas με τον τίτλο 'Σημειώσεις για την τέχνη της ποίησης'.

Το 1995 το περιοδικό *Περίπλους*¹⁷¹ δημοσιεύει μια "εικονοποίηση" του ποιήματός του 'Έρωτας στο άσυλο' από τον Λ. Σ. Ζήκο που χρησιμοποιεί την μετάφραση του Κώστα Ταχτσή που είχε δημοσιευθεί στο περιοδικό *Πάλι*.

Στο περιοδικό *Νέα Εστία* το 1996 θα δημοσιευθεί το ποίημα του Δημήτρη Νικορέτζου 'Νοβοροσίσκ'¹⁷² στο οποίο αναφέρεται στην τελευταία στροφή στον Dylan Thomas.

Ο Διονύσης Καψάλης το 1997 στο βιβλίο του *Μπαλάντες και Περιστάσεις*¹⁷³ θα συμπεριλάβει ανάμεσα στα δικά του ποιήματα και μεταφράσεις 19 ποιημάτων ξένων ποιητών (Yeats, William Blake, Charles Baudelaire, Christina Rossetti κ.α.). Ένα από αυτά είναι το 'Do not go gentle into that good night'. Ο Καψάλης, που τα επόμενα χρόνια θα αναμετρηθεί μεταφραστικά με τον Shakespeare και θα λάβει το κρατικό βραβείο μετάφρασης το 2017 για τη

¹⁶⁹ Πρόκειται για απαντήσεις σε πέντε ερωτήσεις ενός μαθητή που δέχθηκε ο Thomas το 1951. Δημοσιεύθηκαν πρώτη φορά στο περιοδικό *Texas quarterly*, τον Χειμώνα του 1961 με τον τίτλο 'Poetic Manifesto'.

¹⁷⁰ *Ποίηση*, τχ 1, σελ. 31-37, 1993, μετάφραση Βαγγέλης Χατζηβασιλείου.

¹⁷¹ *Περίπλους*, τχ 41, 1995.

¹⁷² *Νέα Εστία*, τχ 1666, σελ. 1594.

¹⁷³ *Μπαλάντες και Περιστάσεις*, Άγρα, Ιούλιος 1997.

μετάφρασή του στον Άμλετ, γνωρίζει πολύ καλά τους κανόνες που διέπουν την έμμετρη ποίηση, καθώς είναι μια ποίηση που ο ίδιος υπηρετεί, και καταθέτει ίσως την αριότερη απόδοση του 'Do not go gentle into that good night'.

ΜΗ ΣΤΕΡΓΕΙΣ ΗΣΥΧΑ ΝΑ ΠΑΣ ΣΕ ΝΥΧΤΑ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ

Μη στέργεις ήσυχα να πας σε νύχτα ευλογημένη
ας καίνε , ας παραληρούν όταν τελειώνει η μέρα
τα γηρατειά κι ας μαίνονται όταν το φως πεθαίνει .

Σοφοί, που 'δαν το δίκαιο σκοτάδι να προσμένει,
γιατί δεν χρησιμοποίησαν με φλόγες στον αέρα
δε στέργουν ήσυχα να παν, σε νύχτα ευλογημένη.

Όσοι αγαθοί φωνάζοντας στο κύμα που βαθαίνει
πως σ' ακρογιάλι πράσινο θα χόρευε μια μέρα
κάθε τους πράξη, μαίνονται όταν το φως πεθαίνει.

Όσοι τρελοί τραγούδησαν τον ήλιο που πεθαίνει
κι αργά πολύ κατάλαβαν πως τον θρηνούσαν, πέρα
δε στέργουν ήσυχα να παν, σε νύχτα ευλογημένη.

Όσοι αυστηροί που στα στερνά τους βλέπουν τυφλωμένοι
ότι μπορούν μάτια τυφλά ν' αστράφτουν στον αιθέρα
και να γιορτάζουν, μαίνονται όταν το φως πεθαίνει.

Κι όσοι πηγαίνουνε ψηλά στη θλίψη που σε υφαίνει,
κατάρρα δώσε μου κι ευχή το δάκρυ σου, πατέρα.
Μη στέργεις ήσυχα να πας σε νύχτα ευλογημένη.
Να μαίνεσαι, να μαίνεσαι όταν το φως πεθαίνει.

Την ίδια χρονιά το περιοδικό *Νέα Εστία* θα δημοσιεύσει τη μετάφραση στο ίδιο ποίημα του Τάκη Βαρβιτσιώτη με τίτλο 'Μη φεύγεις έτσι ευγενικά στις νύχτας τη γαλήνη'¹⁷⁴.

Στο περιοδικό *Το Δέντρο*¹⁷⁵ την επομένη χρονιά δημοσιεύεται απόσπασμα από το 'Reminiscences of childhood' με τον τίτλο 'Αξέχαστη μέρα στα τέλη ενός ξεχασμένου έτους' από τον Δημήτριο Χατζόπουλο, συνοδευόμενο από ένα επιγραμματικό σημείωμα για την εργογραφία του ποιητή.

---

¹⁷⁴ *Νέα Εστία*, τχ 1676, σελ. 669.

¹⁷⁵ *Το Δέντρο*, τχ 103, σελ. 20-22, 1998.

2.6. Από το 2000 έως σήμερα

Το 2005 μαζί με το περιοδικό *Νέα Συντέλεια*¹⁷⁶ κυκλοφορεί η έκδοση *Ποιήματα - Dylan Thomas*¹⁷⁷ σε μετάφραση Νάνου Βαλαωρίτη και Ράνιας Μοσούλη. Η έκδοση περιλαμβάνει 9 ποιήματα: τα 'Especially when the October wind' – 'Ιδίως όταν του Οκτώβρη ο άνεμος' και 'A process in the weather of the heart' – 'Μια μεταποίηση στο χρόνο της καρδιάς' από το *18 Poems*, τα 'And death shall have no dominion' – 'Κι ο θάνατος δεν θα 'χει βασιλείο' και 'Incarnate devil' – 'Ένσαρκωμένος διάβολος' από το *25 Poems*, τα 'Vision and prayer' – 'Όραμα και προσευχή', 'To others than you' – 'Σε άλλους εκτός από σενα' και 'Ballad of the long-legged bait' – 'Μπαλάντα στο μακρυνπόδαρο δόλωμα' από το *Deaths and entrances* και το "Do not go gentle into that good night" – 'Μην πας, καλέ μου, σ' αυτή την καλή νύχτα' από το *In country sleep*.

Στο προλογικό σημείωμα –το οποίο από τα συμφραζόμενα φαίνεται να ανήκει στον Νάνο Βαλαωρίτη- γίνεται μικρή αναφορά στο βίο του και στις επιρροές του και κάπως εκτενέστερη στο ύφος του το οποίο, κατά τον Βαλαωρίτη, τείνει προς τον υπερρεαλισμό, αν και εκείνος δεν τον ασπαζόταν. Γίνεται αναφορά στη γνωριμία του με τον Thomas (εργάζονταν παράλληλα για τα δράματα του ραδιοφώνου του BBC), "*ήταν όμως άνθρωπος του μονολόγου και όχι του διαλόγου, θεατρικός, ένα αληθινό happening από μόνος του*", καταθέτει ο Βαλαωρίτης και καταλήγει στο ότι η επιλογή των ποιημάτων έγινε με στόχο να προσεγγιστεί το υπερρεαλιστικό στοιχείο στο έργο του σε συνδυασμό με το θρησκευτικό.

Την ίδια χρονιά το τεύχος 129 του Περιοδικού *Οδός Πανός*¹⁷⁸ είναι αφιερωμένο στον Dylan Thomas. Στις ογδόντα σχετικές σελίδες του περιοδικού φιλοξενούνται μαρτυρίες για τη ζωή του, τοποθετήσεις για το ταλέντο και την τεχνική του, μελέτες για έργα του, δηλώσεις για εκείνον, αλλά όχι από Έλληνες. Μόνη ελληνική παρουσία, τρία ποιήματα του Μίλτου Σαχτούρη που έχουν αναφορά στον Thomas –'Ο μεγάλος καθρέφτης', 'Στον Ντύλαν Τόμας' και 'Η παρουσία'- και δύο μεταφράσεις του Γιώργου Μπλάνα από το *Το χρώμα της Λαλιάς*, το 'Ερωτας στο άσυλο' και το 'Ξέρω πως αφανίζονται τα αγόρια του καλοκαιριού'

Το 2008 από τις εκδόσεις Βιβλίο...ΒΑΡΔΙΑ κυκλοφορεί η μετάφραση της Μαρίας Αρχιμανδρίτου σε 30 ποιήματα του Dylan Thomas: 3 από το *18 Poems*, 6 από το *25 Poems*, 2

¹⁷⁶ *Νέα Συντέλεια*, τχ 3-4, Φθινόπωρο 2004 – Χειμώνας 2005.

¹⁷⁷ 'Ποιήματα – Dylan Thomas', Άγκυρα – έκδοση του περιοδικού *Νέα Συντέλεια*, 2005. Το βιβλίο είναι χωρισμένο στα δύο. Το άλλο του μισό αποτελεί η μετάφραση της Μαρίκας Πρελορέντζου στο 'Άρωμα της Dick Moby' του Bruno Pomplii.

¹⁷⁸ *Οδός Πανός*, τχ 129, Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2005.

από το *Map of Love*, 9 από το *Deaths and Entrances*, 1 από *In country Sleep* και 9 από το *The notebooks of Dylan Thomas*¹⁷⁹. Η έκδοση περιλαμβάνει και τα πρωτότυπα ποιήματα.

Στην εισαγωγή της η Μαρία Αρχιμανδρίτου αναφέρει ότι επέλεξε αυτά τα τριάντα ποιήματα θεωρώντας ότι είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα της ποίησής του, μιας ποίησης που κατά την ίδια ξεκινά από το ειδικό για να προσεγγίσει το γενικό, χωρίς ο ποιητής να μεταπλάθει με ακρίβεια τις προσωπικές του εμπειρίες. Δίνει ως παραδείγματα τα ποιήματα 'And death shall have no dominion', που η αφορμή ενός προσωπικού συμβάν μετατρέπεται σε σύμβολο ενός πόθου όλης της ανθρωπότητας και 'A grief ago', όπου η λύπη είναι του κάθε αναγνώστη και όχι του ποιητή. Η μεταφράστρια σημειώνει πως ο κάθε άνθρωπος για τον Thomas συνιστά έναν κόσμο και πως δεν υπήρξε ποτέ "*υπηρέτης μιας ευτελούς υποκρισίας*".

Το πρώτο τεύχος του περιοδικού *Τεφλόν*¹⁸⁰ το 2009 δημοσιεύει τις μεταφράσεις επτά ποιημάτων του Dylan Thomas από τη Ράνια Καραχάλιου και τον Παναγιώτη Μηλιώτη. Η Καραχάλιου θα μεταφράσει τα: 'Do not go gentle into that good night' – 'Ήσυχα μην πας σ' εκείνο το βράδυ το καλό', 'All that I owe the fellows of the grave' – 'Όσα χρωστώ στου τάφου τους συντρόφους', 'Sometimes the sky's too bright' – 'Κάποιες φορές ο ουρανός είναι λαμπρός πολύ' και 'Was there a time' – 'Υπήρχε τάχα εποχή' και ο Μηλιώτης τα: 'Clown on the moon' – 'Κλόουν στο σεληνόφως', 'Once it was the color of saying' – 'Κάποτε ήταν το χρώμα της μιλιάζ' και 'Among those killed in a dawn raid was a man aged a hundred' – 'Ανάμεσα σ' αυτούς που σκοτώθηκαν στην πρωινή επιδρομή ήταν κι ένας εκατό χρονών'. Οι μεταφραστές αναφέρουν τον

---

¹⁷⁹ **18 Poems**:: 'Before I knocked' – 'Πριν χτυπήσω', 'The Force that through the green fuse drives the flower' – 'Η δύναμη που μέσα από το πράσινο φυτίλι το άνθος οδηγεί' και 'Where once the waters of your face' – 'Εκεί που κάποτε τα νερά του προσώπου σου.

25 Poems: 'Was there a time' – 'Υπήρξε άραγε εποχή', 'I have longed to move away' – 'Έχω ποθήσει μακριά να φύγω', 'And death shall have no dominion' – 'Και ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία', 'Here in this Spring' – 'Εδώ σ' αυτήν την Άνοιξη' και 'This bread I break' – 'Το ψωμί που κόβω'.

Map of Love: 'Twenty-four years' – 'Είκοσι τέσσερα χρόνια' και 'Once it was in the colour of saying' – 'Υπήρχε κάποτε της ομιλίας το χρώμα'.

Deaths and Entrances: 'To others than you' – 'Σε άλλους από εσένα', 'On a wedding anniversary' – 'Σε μια επέτειο γάμου', 'love in the asylum' – 'Έρωτας στο άσυλο', 'The hunchback in the park' – 'Ο καμπούρης στο πάρκο', 'Among those killed in a dawn raid was a man aged a hundred' – 'Ανάμεσα σ' αυτούς που χάθηκαν στην πρωινή επιδρομή ήταν ένας άνδρας εκατό χρονών', 'This side of the truth' – 'Αυτήν την όψη της αλήθειας', 'The conversation of prayer' – 'Ο διάλογος της προσευχής', 'Lie still, sleep becalmed' – 'Ξάπλωσε ακίνητος, κοιμήσου ήσυχα' και 'Fern Hill' – 'Ο λόφος με τις φτέρες.

The notebook of Dylan Thomas: 'Conceive these images in air' – 'Συνέλαβε αυτές τις εικόνες στον αέρα', 'Nearly summer' – 'Σχεδόν καλοκαίρι', 'Youth calls to age' – 'Η νεότητα καλεί τα γηρατειά', 'Being but men' – 'Είμαστε μόνο άνδρες', 'The gossipers' – 'Οι κουτσομπόλες', 'The almanac of time' – 'Το Αλμανάκ του χρόνου', 'Here lie the beasts' – 'Εδώ κείτονται τα θηρία', 'Twelve' – 'Δώδεκα και 'I, the first named' – 'Εγώ που ονομάστηκα'.

¹⁸⁰ *Τεφλόν*, τχ1, Άνοιξη – Καλοκαίρι 2009, σελ. 22-29.

Thomas ως ίσως τον τελευταίο λυρικό ποιητή του 20^{ου} αιώνα και διακρίνουν, παρά την υπαρξιακή του θεματολογία, αισιοδοξία και ανθρωπισμό στο έργο του. Καταθέτουν τα εμπόδια της πολυσημίας, της εναλλαγής αγοραίου με λόγιο λόγο και των περίτεχνων ομοιοκαταληξιών που συνάντησαν στην απόπειρα των μεταφράσεων τους και το ότι θεώρησαν προτεραιότητα να μείνουν όσο το δυνατόν πιστότεροι στις εικόνες που διέπουν τα πρωτότυπα έργα.

Το 2010 κυκλοφορεί το βιβλίο *Ερωτικές Επιστολές*¹⁸¹ σε μετάφραση Γιώργου-Ίκαρου Μπαμπασάκη. Το βιβλίο περιλαμβάνει γράμματα του ποιητή, τα περισσότερα προς τη σύζυγό του. Στο επίμετρο του που τιτλοφορείται "Κεραυνός σε slow motion", ο μεταφραστής περιγράφει τον Thomas σαν τον ποιητή που δεν παρασύρθηκε από το μοντερνισμό της εποχής του αλλά ανέδειξε την ουσία της παράδοσης αναμειγνύοντάς τη με τα υγιή πρωτοποριακά στοιχεία κι έτσι κατόρθωσε να γίνει γέφυρα ανάμεσα στο παλιό και το νέο. Δίνοντας παράλληλα στοιχεία από τη ζωή και το έργο του, ο Μπαμπασάκης προτείνει το παράδειγμα του Dylan Thomas ως απάντηση στο αδιέξοδο της σημερινής τέχνης: το μέλλον προκύπτει μέσα από τη συνομιλία παρελθόντος και παρόντος.

Το 2012 εκδίδεται η ανθολογία *Ποιητικές συνομιλίες*¹⁸², των Φωστιέρη-Νιάρχου που περιλαμβάνει το ποίημα του Λευτέρη Πούλιου ('Ντύλαν Τόμας) και του Μίλτου Σαχτούρη ('Στον Ντύλαν Τόμας').

Τον Δεκέμβριο του 2018 κυκλοφορούν τα *Σκοτεινά παραμύθια*¹⁸³ σε μετάφραση Έφης Φρυδά που απαρτίζονται από επτά διηγήματα του Thomas, τα τέσσερα μεταφρασμένα για πρώτη φορά, τέσσερα από το *The map of love*¹⁸⁴ και τρία από το *Adventures in the skin trade*¹⁸⁵. Στο καλά τεκμηριωμένο επίμετρό της η Φρυδά σημειώνει πως τα διηγήματα αυτά επιλέχθηκαν βάσει της θεματικής και υφολογικής συμβατότητας, καθώς όλα έχουν πατρίδα τα παραμύθια και τους θρύλους της Ουαλίας.

Θα αναφερθεί στα βιώματά του και στους λογοτέχνες που υπήρξαν τα πρώτα του αναγνώσματα, στην πορεία της ζωής του και στον πρόωρο θάνατό του, στην Ουαλία που λάτρευε και ταυτόχρονα τον έπνιγε. Θα τον κατατάξει στους ιμαζιστές, στους αποκαλυπτικούς,

---

¹⁸¹ *Ερωτικές επιστολές - Ντίλαν Τόμας*, Μεταίχμιο, 2010.

¹⁸² *Ποιητικές συνομιλίες, ελληνικά ποιήματα για ξένους ποιητές*, Οδός Πανός, Αντώνης Φωστιέρη-Θανάσης Νιάρχου, 2012

¹⁸³ *Ντύλαν Τόμας, Σκοτεινά παραμύθια*, Ροές, 2018.

¹⁸⁴ 'The tree'-'Το δέντρο', 'After the fair'-'Μετά το πανηγύρι', 'The dress'-'Το φόρεμα' και 'The visitor'-'Ο επισκέπτης'.

¹⁸⁵ 'The vest'-'Το μεσοφόρι', 'The burning baby'-'Το φλεγόμενο βρέφος' και 'The school for witches'-'Σχολείο μαγισσών'.

στους νέο-ρομαντικούς για να καταλήξει: *"Ωστόσο παραμένει μια κατηγορία μόνος του ως το τέλος"*. Τα προσωπικά του σύμβολα τα σχηματίζει με τον τρόπο του Blake και του Yeats, ανασύροντάς τα από τη βίβλο και την παράδοση των βάρδων.

Η Φρυδά θα αναλύσει την ιδιαίτερη σχέση του Thomas με τις λέξεις, θα μιλήσει για τη για την εμμονή του να χρησιμοποιεί λέξεις της καθομιλουμένης που έχουν νόημα παράξενο, για την αντιστροφή των κλισέ, για *"Μεταφορές, σύμβολα, γλώσσα πυκνή, συμπτυκνωμένη, συχνά με στοιχεία ασάφειας, ηθελημένες ασυνταξίες, παρηγήσεις, συνηγήσεις, ομοιοφωνίες, έντονη εικονοποιία"*.

Όμως η μεταφράστρια δεν θεωρεί πως η ανάλυση της μεθόδου και των πρακτικών του βοηθά στη μετάφραση των κειμένων του. *"Το βασικότερο όλων είναι να αφηθεί στον μαγικό κόσμο της γλώσσας και της παραδοξότητας, να συντονισθεί με τα υπερβατικά έως και βέβηλα νοήματα του Τόμας"*.

2.7. Συμπεράσματα

Φτάνοντας στο 2020 το σύνολο του έργου του Dylan Thomas δεν έχει ακόμα κυκλοφορήσει μεταφρασμένο στα ελληνικά. Συνολικά έχουν εκδοθεί δεκατρία βιβλία:

ΕΤΟΣ	ΕΡΓΟ	ΕΚΔΟΣΕΙΣ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
1969	<i>Dylan Thomas, Ποιήματα</i>	Λύσις 6	Τάσος Πορφύρης - Στέφανος Ροζάνης
1972	<i>Κάτω απο το Γαλατόδασος</i>	Ερμείας	Κατερίνα Αγγελάκη- Ρουκ
1980	<i>Portrait of the artist as a young dog</i>	Πρόσπερος	Βένια Δενδρινού - Γιώργος Ρωμανός
1982	<i>Ποιήματα</i>	Ερμείας	Λύντια Στεφάνου
1983	<i>Προοπτική της θάλασσας</i>	Πλέθρον	Μιράντα Σταυρινού
1986	<i>Περιπέτειες στο εμπόριο δέρματος</i>	Ροές	Γιώργος Μπλάνας
1988	<i>Παιδικά Χριστούγεννα στην Ουαλλία</i>	Ρόπτρον	Βασίλης Βασικεχαγιόγλου
1989	<i>Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία</i>	Ελεύθερος Τύπος	Γιώργος Μπλάνας
1989	<i>Ο γιατρός και οι Διάβολοι</i>	Θέμα Ο.Ε.	Μάκης Βαϊνάς
2003	<i>Το χρώμα της λαλιάς</i>	Ερατώ	Γιώργος Μπλάνας
2008	<i>Ποιήματα</i>	Βιβλιο...ΒΑΡΔΙΑ	Μαρία Αρχιμανδρίτου
2010	<i>Ερωτικές επιστολές – Ντίλαν Τόμας</i>	Μεταίχμιο	Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης
2018	<i>Σκοτεινά παραμύθια</i>	Ροές	Έφη Φρυδά

Είναι εντυπωσιακό το ότι τη δεκαετία του '90 δεν εκδίδεται καμία μετάφραση και το ότι η επανεκκίνηση γίνεται το 2003 με *Το χρώμα της λαλιάς*. Τα βιβλία που έχουν εκδοθεί μέχρι το 2000 έχουν εξαντληθεί και δεν κυκλοφορούν, εκτός από τα *Ποιήματα* σε μετάφραση Λύντιας Στεφάνου, τα οποία επανεκδόθηκαν το 2020 από τις εκδόσεις Σοκόλη.

Δεν υπάρχει καμία ποιητική του συλλογή που να έχει μεταφραστεί αυτούσια με τη μορφή που είχε εκδοθεί και εκλείπουν εντελώς βιβλία που εκδόθηκαν μετά τον θάνατό του και περιλαμβάνουν κείμενά του από το ραδιόφωνο ή κινηματογραφικά του σενάρια.

Τι ίχνος έχει αφήσει πραγματικά στα ελληνικά γράμματα με τόση περιορισμένη κυκλοφορία του; Έχει γνωρίσει το ελληνικό κοινό ουσιαστικά τον Dylan Thomas; Κι αν ακόμα γνωρίζει το "μύθο", τι ξέρει για το έργο του;

Τα σημεία επαφής με τους Έλληνες ομολογούς του θα έπρεπε να διερευνηθούν περαιτέρω, ιδίως η περίπτωση του Οδυσσέα Ελύτη. Οι μεταφράσεις του Γιώργου Μπλάνα, της Κατερίνας-Αγγελάκη Ρουκ, θα έπρεπε να είναι και πάλι διαθέσιμες και νέες να προγραμματιστούν, σύγχρονες της εποχής τους.

Οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι μεταφραστές του στο παρελθόν δεν έχουν εκλείψει εντελώς στο παρόν, μα σίγουρα το έργο των σημερινών μεταφραστών θα είναι ευκολότερο. Υπάρχουν μελέτες, αναλύσεις και κριτικές εμπειριστατωμένες του έργου του και βέβαια μεγαλύτερη πρόσβαση σε πληροφορίες για την αποσαφήνιση σημείων στα ποιήματα και τα κείμενά του.

Μακάρι την παρούσα εργασία, που επιχειρεί μια πρώτη καταγραφή και συσχέτιση του Thomas με την Ελλάδα, να την ακολουθήσουν και άλλες που θα μπορέσουν να μελετήσουν εξειδικευμένες πτυχές και ενσωματώσεις. Και μακάρι να υπάρξουν νέες μεταφράσεις που θα αποτελέσουν πηγές τους.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

3.1 Το πορτραίτο του καλλιτέχνη ως νεαρού σκύλου

Η συλλογή διηγημάτων *Portrait of the artist as a young dog* κυκλοφόρησε το 1940. Είναι, κατά τον ίδιο τον Thomas, η "εφηβική αυτοβιογραφία" του¹⁸⁶, διηγήματα που έγραψε με συμβόλαιο με τον εκδοτικό οίκο Dent, σε μια προσπάθεια να εξοικονομήσει κάποια χρήματα.

Ο τίτλος, όσο κι αν προσομοιάζει με το πρώτο μυθιστόρημα του James Joyce *Portrait of the artist as young man* που είχε κυκλοφορήσει το 1916 και κάποιοι τον θεώρησαν αναφορά του Dylan σε αυτόν, δεν είναι. "Αμέτρητοι ζωγράφοι πορτραίτων ονόμασαν τα έργα τους 'Πορτραίτο του καλλιτέχνη ως νεαρού άντρα' (...). Ο Joyce χρησιμοποίησε τον τίτλο τους για πρώτη φορά ως τίτλο λογοτεχνικού έργου. Εγώ έκανα λίγη 'σκυλίσια' πλάκα με τον τίτλο των ζωγράφων, και φυσικά δεν είχα πρόθεση για καμία πιθανή αναφορά στον Joyce.(..) Από την άλλη μεριά, δεν μπορώ να αρνηθώ, πως η διαμόρφωση κάποιων ιστοριών του 'Πορτραίτου' μου ίσως χρωστά ένα μερίδιο στους 'Δουβλινέζους' του Joyce. Μα οι 'Δουβλινέζοι' ήταν μια τόσο πρωτοποριακή δουλειά στον κόσμο των διηγημάτων και κανείς καλός συγγραφέας έκτοτε δεν μπορεί να μην έχει επωφεληθεί, με κάποιο τρόπο, ακόμα και μικρό, από αυτούς", θα ξεκαθαρίσει ο Thomas¹⁸⁷. Επιπλέον σε επιστολή του προς τον Vernor Watkins θα γράψει πως κράτησε τον φαιδρό τίτλο, μετά από συμβουλή του εκδότη, για εμπορικούς λόγους¹⁸⁸.

Η συλλογή, όσο κι αν ο Thomas θεωρούσε ότι το γράψιμό της τον αποσπούσε από τα να γράφει ποίηση, έχει σημαντική θέση στην εργογραφία του. Αποτελεί μια λεπτομερή καταγραφή της ζωής στην Ουαλία πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, μέσα από τα μάτια του ίδιου του ποιητή καθώς είναι ο ίδιος πρωταγωνιστής των ιστοριών, σε διάφορες ηλικίες, από παιδί ως νεαρός άντρας.

Οι ιστορίες του είναι ρεαλιστικές και εντελώς διαφορετικές από εκείνες που είχε γράψει ο Thomas ως τότε, οι οποίες ανήκαν στο χώρο του φανταστικού και αντλούσαν τα θέματά τους από θρύλους και λαϊκές δοξασίες. Σε ένα από τα διηγήματα του *Πορτραίτου* στο *Εκεί που ο Τάουι κυλά ο ήρωας*, που είναι ο "νεαρός κύριος Τόμας", ρωτά σχετικά με το διήγημα που πρέπει

¹⁸⁶ Την ονομάζει έτσι σε ένα γράμμα του λίγο πριν την κυκλοφορία του βιβλίου προς την Veronica Sibthorp, το Νοέμβριο του 1939, *Collected letters*, σελ. 429.

¹⁸⁷ *Poetic manifest*, Dylan Thomas, Texas quarterly, χειμώνας, 1961.

¹⁸⁸ *Collected letters*, σελ 437.

να συγγράψει: "Δεν είναι ανάγκη, να αποφύγουμε το φανταστικό εντελώς, είναι;", και μοιάζει αυτό σαν σχόλιο, σαν στοιχείο αυτοαναφορικότητας σε σχέση με το ίδιο το *Πορτραίτο*.

"Ένα διαμάντι χιουμοριστικής νεανικής ειλικρίνειας", το χαρακτηρίζει ο Derek Stanford¹⁸⁹. Αποτελείται από δέκα διηγήματα που αποκαλύπτουν την ικανότητα του Thomas να διαχειρίζεται το περιβάλλον και τους πρωταγωνιστές του, να παρουσιάζει την "μεγάλη εικόνα" και να μπορεί να εστιάσει στους "μικρούς ήρωές" της, να εντοπίζει το παράλογο της καθημερινότητας, το κωμικοτραγικό, να υπογραμμίζει την κοινωνική υποκρισία.

Η γλώσσα του είναι πιο απλή, για να υποστηρίξει το ρεαλιστικό πλαίσιο των ιστοριών, από την ποιητική γλώσσα στις πρώτες ιστορίες του, αλλά η μουσικότητα είναι παρούσα, οι συνηχήσεις, οι παρηχήσεις, τα λογοπαίγνια, η μη τυπική χρήση της γλώσσας. Και καταφέρνει να εντάξει τη λυρική και τη γοτθική των πρώτων διηγημάτων του με διάφορους τρόπους, πχ στα *Ροδάκινα* ο ήρωας, τρομαγμένος από το σκοτάδι και την πόλη γύρω του, θυμάται και ξαναζει μια ιστορία μονομαχίας με ένα τέρας, στον *Καβγά* ο ήρωας απαγγέλει ποιήματά του.

Υπάρχει επίσης έντονο το στοιχείο του εγκιβωτισμού, στο *Γριά Γκάρμπο*, ο ήρωας περνάει και πρωταγωνιστεί μέσα στην ταινία που βλέπει στον κινηματογράφο, στο *Εκεί που ο Τάουι κυλά* γίνονται συνεχώς αφηγήσεις και σκοπός των ηρώων είναι να γράψουν ένα βιβλίο με διηγήματα για το Σγουόνσι που θα πρωταγωνιστούν κάτοικοι της πόλης –ένα ακόμα στοιχείο αυτοαναφορικότητας: ένα διήγημα μιας συλλογής διηγημάτων με θέμα του τα διηγήματα που θα απαρτίσουν μια συλλογή διηγημάτων.

Ένα πολύ ενδιαφέρον στοιχείο των δέκα αυτών ιστοριών, είναι οι πληροφορίες που συλλέγει ο αναγνώστης για τη ζωή και τα νεανικά χρόνια του συγγραφέα. Για αγαπημένους του συγγραφείς και ποιητές, την αγάπη του για τη μουσική, το από πού άντλησε τις εικόνες τις επαρχιακής Ουαλίας που κυριαρχούν στα ύστερα ποιήματά του, για τα όνειρα και τις φιλοδοξίες του.

Αυτός ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που επιλέχθηκαν για την παρούσα διπλωματική. Παράλληλα το γεγονός ότι το 1980 στο *Portrait of the artist as a young dog* του Πρόσπερου, περιλήφθηκαν μόνο τα τέσσερα από τα δέκα διηγήματα της συλλογής.

Τα έξι διηγήματα που ακολουθούν δεν έχουν μεταφραστεί ποτέ στα ελληνικά, ούτε για έκδοση, ούτε για δημοσίευση. Η μεταφραστική προσέγγιση εστίασε στο να μην απολεσθεί η

---

¹⁸⁹ *Dylan Thomas: a literary study*, Citadel Press, 1954.

μουσικότητα και τα ηχητικά σχήματα των πρωτότυπων κειμένων, στο να διατηρηθούν ή να μεταφερθούν –όσο αυτό ήταν δυνατό– τα λογοπαίγνια και οι πολυσημίες στη γλώσσα προορισμού, στο να μην απλοποιηθεί η συντακτική ιδιορρυθμία προς χάρη της "κατανόησης".

Χρειάστηκε έρευνα για την Ουαλία του μεσοπολέμου, για το Σγουόνσι του 1935, για προϊόντα της εποχής, για εκφράσεις που δεν χρησιμοποιούνται πια, για τραγούδια και κινηματογραφικά έργα.

Και εδώ ο Dylan Thomas συνδυάζει λόγιες εκφράσεις με την τότε αργκό, χρησιμοποιεί νεολογισμούς, μετατοπίζει τα όρια της γλώσσας, ψηλαφεί της δυνατότητές της έξω από τους δεδομένους της τόπους. Κι είναι αυτή η υπερβατικότητα που χρειάζεται να αντιμετωπίσει ο μεταφραστής, να εμπιστευτεί το ένστικτό του και από τα πολύμορφα γλωσσικά λιβάδια που απλώνει ο Thomas πάνω στο χαρτί, να συλλέξει για τη γλώσσα του, τα πιο ακριβά αρώματα, τα πιο ζωντανά χρώματα.

Τα διηγήματα μεταφράστηκαν από την έκδοση *Portrait of the artist as a young dog*, Weidenfeld & Nicolson, 2014.

3.1.1. Τα Ροδάκινα

Το χλωροπράσινο κάρο με το "Τζ. Τζόουνς, Γκόρσχιλ" τρεμοβαμμένο πάνω του, σταμάτησε στο λιθόστρωτο δρομάκι ανάμεσα στο "Λαγοπόδαρο" και στην "Καθαρή Γουλιά". Ήταν αργά μια βραδιά του Απρίλη. Ο θεός Τζιμ, μες το μαύρο του κουστούμι, με κολλαριστό λευκό πουκάμισο, χωρίς κολάρο, τις βαριές καινούργιες μπότες του και μια καρό τραγιάσκα, κατέβηκε κάτω τριζοβολώντας. Τράβηξε έξω ένα χοντρό ψάθινο καλάθι από μια αχυρένια στοίβα στη γωνιά του κάρου και το ισορρόπησε πάνω στον ώμο του. Άκουσα ένα σκούξιμο από το καλάθι και είδα την άκρη μιας ροζ ουράς να σγουροπροβάλλει καθώς ο θεός Τζιμ άνοιγε την πόρτα της "Καθαρής Γουλιάς".

"Δε θα κάνω ούτε δυο λεπτά", μου είπε. Το μπαρ ήταν γεμάτο· δύο χοντρές γυναίκες με φανταχτερά φορέματα καθόντουσαν στον πάγκο κοντά στην πόρτα, η μία με ένα μελαχρινό παιδάκι στο ένα της γόνατο· είδαν τον θείο Τζιμ και σκουντήχτηκαν.

"Θα γυρίσω αμέσως", μου είπε άγρια, λες και του είχα φέρει αντίρρηση, "κάτσε εκεί ήσυχος".

Η γυναίκα δίχως παιδί σήκωσε ψηλά τα χέρια της. "Αχ, κύριε Τζόουνς", είπε με τσιριχτή χαχανιστή φωνή. Σειόταν σα ζελέ.

Μετά η πόρτα έκλεισε και οι φωνές έσβησαν.

Κάθισα μόνος πάνω στον άξονα του κάρου μες στο στενό δρομάκι, και χάζευα το "Λαγοπόδαρο" από ένα πλαϊνό παράθυρο. Το κάλυπτε ένα μισοκατεβασμένο, λεκιασμένο στόρι. Μπορούσα να μισοδώ ένα κρυφό δωμάτιο, γεμάτο καπνό, όπου τέσσερις άντρες έπαιζαν χαρτιά. Ο ένας ήταν τεράστιος και μελαψός, με ένα τσιγκελωτό μουστάκι και ένα κυματιστό τσουλούφι στο μέτωπό του· καθισμένος πλάι του ήταν ένας αδύνατος, караφλός, ηλικιωμένος χλωμός άντρας, με ρουφηγμένα μάγουλα· τα πρόσωπα των άλλων δύο ήταν στη σκιά. Όλοι τους έπιναν από καφέ κούπες μύρας και ποτέ δεν μιλούσαν, άνοιγαν τα φύλλα τους "σκαστά", έγδερναν τα σπιρτόκουτά τους, ρούφαγαν τις πίπες τους, κατάπιναν ανόρεχτα, χτύπαγαν το μπρούτζινο κουδουνάκι και παράγγελναν τα επόμενα, με μια κίνηση των δαχτύλων, από μια ξινή γυναίκα με λουλουδάτη μπλούζα και αντρική τραγιάσκα.

Στο δρομάκι άρχισε πολύ απότομα να σκοτεινιάζει, οι τοίχοι πλησίασαν προς τα μέσα κι οι στέγες έσκυψαν προς τα κάτω. Στα μάτια μου, που τους παρακολουθούσαν διστακτικά, από το σκοτεινό στενό της άγνωστης πόλης, ο μελαψός άντρας έμοιαζε με γίγαντα σε κλουβί

τριγυρισμένο από σύννεφα, και ο φαλακρός ηλικιωμένος άντρας μια κατάξερη μαύρη ράχη με λευκή κορφή· δυο λευκά χέρια πετάχτηκαν από τη γωνία με αόρατα φύλλα. Ένας άντρας με ελατήρια στις μπότες¹⁹⁰ και δίκικο μαχαίρι ίσως να ερχόταν αναπηδώντας καταπάνω μου από την οδό Σωματείου.

Φώναξα, "Θείε Τζιμ, Θείε Τζιμ", σιγανά για να μην μπορέσει αυτός να με ακούσει.

Άρχισα να σφυρίζω μέσα από τα δόντια μου, αλλά όταν σταμάτησα νόμισα πως ο ήχος συνέχισε να συρίζει από πίσω μου. Κατέβηκα κάτω και πλησίασα το μισοκαλυμμένο παράθυρο· ένα χέρι εμφανίστηκε στο τζάμι και άρπαξε τη φούντα από το στόρι· στο μικρό, ασφυκτικό χώρο ανάμεσα σε εμένα στο λιθόστρωτο και στους χαρτοπαίκτες στο τραπέζι, δεν μπορούσα να πω με σιγουριά από ποια μεριά τους τζαμιού ήταν το χέρι που τράβηξε αργά κάτω το στόρι. Με είχε αποκλείσει απ' τη νύχτα ένα λεκιασμένο καρέ. Μια ιστορία που είχα φτιάξει στο ζεστό, ασφαλές νησί του κρεβατιού μου, με το νυσταγμένο μεσονύχτιο Σγουόνσι να κυματίζει αδιάλειπτα ολόγυρα απ' το σπίτι, μου 'ρθε από το πουθενά, πέφτοντας πάνω μου από ψηλά κι ύστερα στο λιθόστρωτο με γδούπο. Θυμήθηκα τον δαίμονα της ιστορίας, με φτερά και γαμπιά νύχια, να αρπάζεται σα νυχτερίδα από τα μαλλιά μου ενώ εγώ κονταροχτυπιόμουν από άκρη σε άκρη της Ουαλίας για ένα ψηλό, μυαλωμένο, χρυσαφένιο, γαλαζοαίματο κορίτσι από το μοναστήρι του Σγουόνσι. Προσπάθησα να θυμηθώ το αληθινό της όνομα, τα άρτια, μακριά, μαυροκαλτσοφορεμένα πόδια της, το γελάκι της και τις ζαχαρένιες της μπούκλες, αλλά τα γαντζωτά φτερά με έσκισαν στα δύο και το χρώμα των μαλλιών και το ματιών της ξεθώριασε και χάθηκε, όπως το χλωρό πράσινο του κάρου που τώρα ήταν ένα σκούρο, γκρίζο βουνό υψωμένο ανάμεσα στους τοίχους τους στενού.

Κι όλη αυτήν την ώρα η γέρικη, γεροδεμένη, υπομονετική, ανώνυμη φοράδα στεκόταν δίχως να σαλεύει, χωρίς ούτε μια φορά να χτυπήσει τα πόδια της στο λιθόστρωτο ή να τινάξει τα γκέμια της. Την αποκάλεσα καλό κορίτσι και σηκώθηκα στις μύτες των ποδιών μου για να προσπαθήσω να χαϊδέψω τα αυτιά της, όταν η πόρτα της "Καθαρής Γουλιάς" άνοιξε και το ζεστό φως του μπαρ με θάμπωσε κι έσβησε την ιστορία μου. Δεν ένιωθα πια φοβισμένος, μόνο θυμωμένος και πεινασμένος. Οι δυο χοντρές γυναίκες δίπλα στην πόρτα χαχάνισαν "Καληνύχτα, κ. Τζόουνς" πάνω από την έντονη βαβούρα και τις κατευναστικές οσμές. Το παιδάκι κοιμόταν κουλουριασμένο κάτω από τον πάγκο. Ο θείος Τζιμ φίλησε τις δυο γυναίκες

---

¹⁹⁰ Αναφορά στον Spring-heeled Jack, φιγούρα από τις λαϊκές παραδόσεις της Βικτωριανής Αγγλίας, όπου παρουσιαζόταν με ιδιαίτερη αμφίεση και δυνατότητα για τεράστια άλματα.

στα χείλη.

"Καληνύχτα"

"Καληνύχτα"

"Καληνύχτα"

Το δρομάκι ήταν και πάλι σκοτεινό.

Οδήγησε με την όπισθεν τη φοράδα στην οδό Σωματείου, τρεκλίζοντας στο πλάι της, αναθεματίζοντας την υπομονετικότητά της, δίνοντας ελαφρά χτυπηματάκια στη μουσούδα της, και ανεβήκαμε κι οι δύο στο κάρο.

"Γεμίσαμε μεθυσμένες τσιγγάνες", είπε καθώς αρχίσαμε να τσουλάμε και να κλυδωνιζόμαστε διασχίζοντας την πόλη υπό το τρεμάμενο φως των φαναριών.

Έψελνε ύμνους όλο το δρόμο μέχρι το Γκόρσχιλ με μια τρυφερή μπάσα φωνή, και διέυθνε τον αέρα με το μαστίγιό του. Δεν χρειαζόταν να ακουμπήσει τα χαλινάρια. Μόλις βγήκαμε στον καρόδρομο, ανάμεσα σε θάμνους που διακλαδίζονταν για να αρπάξουν της φοράδας τα γκέμια και να τρυπήσουν τα κασκέτα μας, σταματήσαμε μ' ένα ψιθυριστό παράγγελμα, για να ανάψει ο θείος την πίπα του και να βάλει φωτιά στο σκοτάδι και να μου φανερώσει τη μακριά, κόκκινη, μεθυσμένη αλεπομούρη του, με τους τριχωτούς πλαϊνούς της θάμνους και την υγρή, ευαίσθητη μύτη. Ένα λευκό σπίτι μ' ένα φως στο παράθυρο ενός υπνοδωματίου έφεγγε πάνω σ' ένα χαμηλό ύψωμα μέσα σ' ένα λιβάδι λίγο πιο πέρα απ' τον δρόμο.

Ο θείος ψιθύρισε "Ήσυχα, ήσυχα, κορίτσι μου", στη φοράδα, αν και στεκόταν ήρεμη, και είπε σε εμένα πάνω απ' τον ώμο του με μια ξαφνικά δυνατή φωνή: "Εκεί πάνω ζούσε ένα δήμιος".

Κοπάνισε τον άξονα, και ξεκινήσαμε ξανά να κλυδωνιζόμαστε διασχίζοντας έναν αέρα που θέριζε. Ο θείος ρίγησε, τράβηξε κάτω την τραγιάσκα του για να κρύψει τα αυτιά του· μα η φοράδα ήταν σαν αδέξιο άγαλμα που καλπάζει. Κι όλοι οι δαίμονες των ιστοριών μου να κάλπαζαν στο πλευρό της ή να μαζεύονταν όλοι μαζί και να της έτριζαν τα δόντια τους κατάματα, ούτε το κεφάλι της δεν θα γυρνούσε κι ούτε θα επιτάχυνε.

"Μακάρι να είχε κρεμάσει την κυρία Ιησού", είπε ο θείος.

Ανάμεσα στους ύμνους έβρισε τη φοράδα στα ουαλικά. Το λευκό σπίτι είχε μείνει πίσω, το φως και το ύψωμα τα κατάπιε η γη.

"Κανείς δεν μένει πια εκεί", είπε.

Μπήκαμε στον αυλόγυρο της φάρμας του Γκόρσχιλ, όπου τα βότσαλα ήχησαν κι οι σκοτεινοί, άδειοι στάβλοι αντήχησαν υπόκωφα τον ήχο τους και σταματήσαμε σ' ένα κούφιο σκοτεινό κοίλο κι η φοράδα ήταν το κουφάρι ενός ζώου και τίποτα δεν ζούσε στο κούφιο σπίτι στην άκρη της αυλής παρά δυο παλούκια με κεφάλια από σμιλεμένο γογγύλι.

"Τρέχα να βρεις την Άννυ", είπε ο θεός. "Θα 'χει ζεστό ζωμό και πατάτες". Οδήγησε το κουφάρι του μαλλιαρού αγάλματος προς το στάβλο· κλοπ, κλοπ προς το ποντικό-σπιτο.

Άκουσα κλειδαριές να κροταλίζουν όπως έτρεχα προς του αγροτόσπιτου την πόρτα.

Η πρόσοψη του σπιτιού ήταν η μοναδική πλευρά ενός μαύρου κοχυλιού, κι η ασιδωτή πόρτα το αυτί που το αφουγκραζόταν. Έσπρωξα την πόρτα για να ανοίξει και προχώρησα στον διάδρομο μακριά από τον αέρα. Ίσως να προχωρούσα ώρα στην κούφια νύχτα και τον αέρα, περνώντας μέσα από ένα ψηλό κάθετο όστρακο, στην ακροθαλασσιά ενός νησιού. Τότε μια πόρτα στο τέλος του διαδρόμου άνοιξε· είδα τα πιάτα στα ράφια, την αναμμένη λάμπα στο μεγάλο, μουσαμένιο τραπέζι, το "Ετοιμάσου να συναντήσεις τον Κύριό σου" κεντημένο πάνω από το τζάκι, τα γελαστά πορσελάνινα σκυλάκια, τον καφε-λεκιασμένο πάγκο, το ρολόι της γιαγιάς κι έτρεξα μες την κουζίνα και μέσα στην αγκαλιά της Άννυ.

Με καλωσόρισαν, τότε. Το ρολόι σήμανε δώδεκα κι εκείνη με φίλησε, και στάθηκα εκεί ανάμεσα στις λάμπες και τους χτύπους σαν ένας πρίγκιπας που απεκδύεται τη μεταμφίεσή του. Τη μια στιγμή ήμουν μικρός και παγωμένος, παραφυλώντας κατατρομαγμένος σ' ένα σκοτεινό στενό μες το ασφυκτικό, καλό μου κουστουμάκι, με την άδεια κοιλιά μου να βρυχάται και την καρδιά μου ωρολογιακή βόμβα, σφίγγοντας το γυμνασιακό μου κασκέτο, ανοίκειος στον εαυτό μου, ένας ψηλομύτης παραμυθός χαμένος μες τις ίδιες του τις περιπέτειες που αποζητά να βρεθεί στο σπίτι· την άλλη στιγμή ήμουν ο γαλαζοαίματος ανιψιός, κομψός μες τα πρωτευουσιάνικα ρούχα του, αγκαλιασμένος και καλωσορισμένος, ορθός στο θαλπερό κέντρο των ιστοριών μου, ακούγοντας το ρολόι να με αναγγέλλει. Με έβαλε φουριόζα στη θέση δίπλα στο πελώριο τζάκι κι έβγαλε τα παπούτσια μου. Τα λαμπρά φανάρια και τα τελετουργικά γκονγκ άστραψαν και ήχησαν για μένα.

Ετοίμασε ένα λουτρό μουστάρδας¹⁹¹ και τσάι δυνατό, μου είπε να φορέσω ένα ζευγάρι κάλτσες του ξάδερφού μου του Γκουίλιμ και ένα παλιό παλτό του θείου που μύριζε κουνέλι

---

¹⁹¹ Το Λουτρό Μουστάρδας χρησιμοποιούταν ως θεραπεία για το κρύο καθώς πίστευαν πως η μουστάρδα διώχνει τις τοξίνες και ζεσταίνει το σώμα.

και καπνό. Θορύβησε, κακάρισε και έγενεψε και μου είπε, καθώς έκοβε ψωμί και βούτυρο, πως ο Γκούλιμ ακόμα μελετούσε για να γίνει παπάς και πως η θεία Ραχ Μόργκαν, που ήταν ενενήντα χρονών, είχε πέσει με τη κοιλιά σε ένα δρεπάνι.

Τότε ο θείος Τζιμ ήρθε μέσα σαν το διάβολο με μούρη κόκκινη και μύτη υγρή και τρεμάμενα, τριχωτά χέρια. Το βάδισμά του ήταν βαρύ. Σκόνταψε πάνω στον μπουφέ και ταρακούνησε τα πιάτα με τη στέψης της βασιλικής οικογένειας και μια λιγνή γάτα πετάχτηκε έξω, εξοστρακισμένη από τη γωνιά του πάγκου. Ο θείος έμοιαζε σχεδόν διπλάσιος στο ύψος από την Άννυ. Θα μπορούσε να την κουβαλάει κάτω από το παλτό του και να τη βγάζει έξω ξαφνικά, μια μικρή, μελαχρινή, φαφούτα, καμπουριασμένη γυνάικα με μια ραγισμένη τραγουδιστή φωνή.

"Δεν έπρεπε να τον κρατήσεις έξω τόση ώρα", είπε, θυμωμένα και μαζεμένα.

Εκείνος κάθισε στην ξεχωριστή θέση του, έναν ξεχαρβαλωμένο θρόνο ενός χρεοκοπημένου βάρδου, και άναψε την πίπα του και τέντωσε τα πόδια του και ξεφύσησε σύννεφα προς το ταβάνι.

"Θα μπορούσε να πεθάνει από το ψοφόκρυο", εκείνη είπε.

Μιλούσε στο πίσω μέρος του κεφαλιού του καθώς εκείνος τύλιγε τον εαυτό του σε σύννεφα. Η γάτα γλίστρησε πίσω στη γωνιά της. Καθισμένος στο τραπέζι με το δείπνο μου τελειωμένο, βρήκα ένα μικρό άδειο μπουκάλι κι ένα άσπρο μπαλόνι στις τσέπες του παλτού μου.

"Τρέχα στο κρεβάτι, να 'χεις την ευχή μου", ψιθύρισε η Άννυ.

"Μπορώ να πάω να δω τα γουρούνια";

"Το πρωί, καλέ μου", μου είπε.

Έτσι είπα καληνύχτα στον θείο Τζιμ, που γύρισε και μου χαμογέλασε κι έγενεψε μέσα απ' τον καπνό, και φίλησα την Άννυ κι άναψα το κερί μου.

"Καληνύχτα"

"Καληνύχτα"

"Καληνύχτα"

Ανέβηκα τα σκαλοπάτια· το καθένα είχε διαφορετική φωνή. Το σπίτι μύριζε σάπιο ξύλο και υγρασία και ζώα. Σκέφτηκα πως όλη μου τη ζωή περπατούσα ατέλειωτους, νοτερούς διαδρόμους και ανέβαινα σκάλες στο σκοτάδι, ολομόναχος. Σταμάτησα έξω από την πόρτα

του Γκουίλιμ στο παγερό πλατύσκαλο.

"Καληνύχτα".

Η φλόγα του κεριού αναπήδησε μέσα στο δωμάτιό μου όπου μια λάμπα έκαιγε πολύ χαμηλά και οι κουρτίνες κυμάτισαν· το νερό μέσα σε ένα ποτήρι πάνω σε ένα στρογγυλό τραπέζι δίπλα στο κρεβάτι αναδεύτηκε, σκέφτηκα, όπως έκλεινε η πόρτα, και πάφλασε πάνω στις πλευρές του ποτηριού. Κάτω από το παράθυρο υπήρχε ένα ρυάκι· σκέφτηκα πως πάφλαζε πάνω στο σπίτι όλη νύχτα ώσπου με πήρε ο ύπνος.

"Μπορώ να πάω να δω τα γουρούνια"; Ρώτησα τον Γκουίλιμ το επόμενο πρωί. Το κουφάρι του φόβου είχε φύγει από το σπίτι, και, καθώς κατέβαινα τρέχοντας προς το πρωινό μου, μύρισα τη γλύκα του ξύλου και το φρέσκο ανοιξιιάτικο γρασίδι και τον ήσυχο ατημέλητο αυλόγυρο, με το ξεχαρβαλωμένο βρομισμένο λευκό αγελαδό-σπιτο και τους άδειους ανοιχτούς στάβλους.

Ο Γκουίλιμ ήταν ένας ψηλός νεαρός άντρας γύρω στα είκοσι, με ένα λεπτό στειλιάρι για κορμί και πρόσωπο σαν φτυάρι. Θα μπορούσες με αυτόν να σκάψεις τον κήπο. Είχε μια μπάσα φωνή που έσπαγε στα δύο όταν ενθουσιαζόταν, και τραγουδούσε τραγούδια στον εαυτό του, σοπράνο και μπάσος, με τον ίδιο θλιμμένο υμνοσκοπό, κι έγραφε ύμνους στον αχρώνα. Μου έλεγε ιστορίες για κορίτσια που πέθαναν από έρωτα. "Και πέρασε ένα σχοινί στο δέντρο αλλά ήταν πολύ κοντό", μου έλεγε· "κάρφωσε ένα σουγιαδάκι στο στήθος της αλλά ήταν πολύ στομωμένο". Καθόμασταν μαζί πάνω στις αχυρένιες στοίβες εκείνη τη μέρα με τα παντζούρια κλειστά μες του στάβλου το μισοσκόταδο. Έστριψε και έγειρε προς το μέρος μου, υψώνοντας το μεγάλο του δάχτυλο, και το άχυρο έτριξε.

"Η κοπέλα πήδηξε στο παγωμένο ποτάμι, πήδηξε", είπε, το στόμα του δίπλα στ' αυτί μου, "πάνω ο πισινός, κάτω το κεφάλι και Θεέ, πέθανε". Τσίριξε σα νυχτερίδα.

Τα χοιροστάσια ήταν στην άλλη άκρη της αυλής. Περπατήσαμε προς τα εκεί, ο Γκουίλιμ ντυμένος τα μαύρα του παπά, κι ας ήταν καθημερινή πρωί, κι εγώ μ' ένα σερζ κουστούμι μανταρισμένο στον πισινό, προσπεράσαμε τρεις κότες που σκάλιζαν τα λασπωμένα βότσαλα κι ένα μονόφθαλμο κόλεϊ, που κοιμόταν με το μάτι του ανοιχτό. Τα ετοιμόρροπα κτίσματα είχαν γερμένες, σαπισμένες στέγες, ακανόνιστες τρύπες στις πλευρές τους, σπασμένα παραθυρόφυλλα και η μπογιά τους είχε ξεφλουδίσει· σκουριασμένες βίδες πετάγονταν από τις αιωρούμενες χαλασμένες σανίδες· η λιγνή γάτα της προηγούμενης νύχτας είχε βουλευτεί

ανάμεσα σε θραυματισμένα σαγόνια μπουκαλιών καθαρίζοντας τη μούρη της, στην κορυφή του σκουπιδολόφου που υψωνόταν τριγωνικός βρωμερός και ευωδιαστός, μέχρι την διάτρητη στέγη του αμαξοστασίου. Δεν υπήρχε άλλη τέτοια αυλή σε όλη την τσαπατσούλα κομητεία, πουθενά αλλού τόσο φτωχικά και επιβλητικά και βρώμικα όσο σε εκείνο το τετράγωνο λάσπης και σκουπιδιών και σάπιου ξύλου και ετοιμόρροπης πέτρας, όπου μια καλαθιά γέρικες και εξαθλιωμένες κότες έσκαβαν κι αράδιαζαν μικρά αυγά. Μια πάπια έκρωξε μέσα απ' την ταΐστρα ενός ερημωμένου χοιροστασίου. Τώρα, ένας νεαρός άνδρας κι ένα σγουρό αγόρι στάθηκαν κοιτάζοντας και μυρίζοντας πάνω από έναν τοίχο μια γουρούνα, με τις θηλές της στη λάσπη, να τη βυζαίνουν.

"Πόσα γουρούνια έχει εκεί";

"Πέντε. Η άτιμη έφαγε το ένα", είπε ο Γκούλιμ.

Τα μετρήσαμε καθώς στριφογύριζαν και τσαλαπατιούνταν, γύρναγαν στις ράχες και στις κοιλιές τους, έσπρωχναν και παγιδεύονταν και σκούνταγαν και στρίγγλιζαν γύρω από τη μητέρα τους. Τέσσερα ήταν. Ξαναμετρήσαμε. Τέσσερα γουρούνια, τέσσερις γυμνές ροζ ουρές σγουραιναν προς τα πάνω καθώς οι μουσούδες τους καταβρόχθιζαν προς τα κάτω και η γουρούνα γρύλιζε από πόνο και χαρά.

"Θα πρέπει να έφαγε κι άλλο", είπα, και σήκωσα από κάτω ένα κλαδί, ότι έπρεπε για ξύσιμο και κέντρισα τη φωνακλού γουρούνα και έτριψα της γουρονότριχές της, που είχαν πιάσει κρούστα, προς τα πίσω. "Η καμιά αλεπού πήδησε πάνω απ' τον τοίχο", είπα.

"Δεν ήταν ούτε η γουρούνα, ούτε αλεπού", είπε ο Γκούλιμ, "Ο πατέρας ήταν".

Φαντάστηκα τον θείο, ψηλό, ύπουλο και κόκκινο, να κρατάει το γουρουνάκι μες τα δυο του τριχωτά χέρια, εκείνο να σφαδάζει, να βυθίζει τα δόντια του στο μπούτι του, να ροκανίζει τα ποδαράκια του: Μπορούσα να τον δω να γέρνει πάνω στον τοίχο του χοιροστασίου με τα γουρουνοπόδαρα να προεξέχουν από το στόμα του. "Έφαγε ο θείος Τζιμ το γουρούνι";

Τώρα, αυτή ακριβώς τη στιγμή, πίσω από τις άθλιες αποθήκες, στεκόταν, ως τα γόνατα μες τα πούπουλα και καταβρόχθιζε ζωντανά τα πουλερικά, αποκεφαλίζοντάς τα με το στόμα.

"Το πούλησε για να συνεχίσει το πιάμα", είπε ο Γκούλιμ με τον πιο επικριτικό βαθύ του ψίθυρο, τα μάτια του καρφωμένα στο χοιροστάσιο. "Τα περασμένα Χριστούγεννα φόρτωσε ένα πρόβατο στον ώμο και ήταν λιώμα δέκα μέρες".

Η γουρούνα στροβιλίστηκε προς το ξύλο, και τα μικρά γουρούνια που τη ρουφούσαν,

στριγκλίζοντας χαμένα στο άξαφνο σκοτάδι, πάλευαν κάτω απ' τις πτυχές και τις δίπλες της.

"Έλα να δεις το παρεκκλήσι μου", είπε ο Γκουίλιμ. Ξέχασε το εξαφανισμένο γουρούνι και άρχισε να μιλά για τις πόλεις που είχε επισκεφθεί σε μια θρησκευτική εκδρομή, Νιθ και Μπρίντζεντ και Μπρίστολ και Νιούπορτ, με τους γεμάτους λίμνες και πολυτέλεια κήπους τους, με τους φωτεινούς, χρωματιστούς δρόμους να βρυχώνται από τους πειρασμούς. Απομακρυνθήκαμε από το χοιροστάσιο και την απογοητευμένη γουρούνα.

"Συναντούσα τη μια ηθοποιό μετά την άλλη", είπε.

Το παρεκκλήσι του Γκουίλιμ ήταν ο τελευταίος αχυρώνας πριν το χωράφι που έβγαζε κάτω στο ποτάμι· έστεκε ψηλά πάνω από την αυλή, σε έναν γλιτσερό λόφο. Η πόρτα του ήταν ακέραια με ένα λουκέτο βαρύ, αλλά μπορούσες να μπεις εύκολα μέσα από τις τρύπες που υπήρχαν αριστερά και δεξιά της. Έβγαλε έξω μια αρμαθιά με κλειδιά, τα τίναξε ελαφρά και τα δοκίμασε ένα ένα στην κλειδαριά. "Πολύ κυριλέ", είπε· "Τα αγόρασα από ένα παλιατζίδικο στο Καρμάρδεν". Χωθήκαμε στο παρεκκλήσι από μια τρύπα.

Ένα σκονισμένο κάρο με τ' όνομά του ξεβαμμένο και ένα σταυρό από ασβέστη στην πλευρά του έστεκε μες τη μέση. "Το αμβωνικό μου κάρο μου", είπε, και μπήκε μέσα με ευλάβεια ως τον σπασμένο άξονα "Κάθισε στο άχυρο· το νου σου στα ποντίκια", είπε. Έπειτα βρήκε ξανά την πιο μπάσα φωνή του, και φώναξε στους ουρανούς και στα επενδυμένα με νυχτερίδες δοκάρια και στους κρεμάμενους ιστούς: "Ευλόγησέ μας αυτή την άγια μέρα, Κύριε, ευλόγησε εμένα και τον Ντύλαν κι αυτό το μικρό παρεκκλήσι ημών στους αιώνες των αιώνων, Αμήν. Έχω κάνει πολλές βελτιώσεις εδώ μέσα".

Καθόμουν στο άχυρο, κοιτούσα τον Γκουίλιμ να κηρύττει, κι άκουγα τη φωνή του να δυναμώνει και να ραγίζει, να βουλιάζει σε ψίθυρο και να ξεσπά σε τραγούδι και στα Ουαλικά και να ηχεί θριαμβευτικά και να είναι άγρια και πειθήνια. Ο ήλιος μέσα από μια τρύπα, φώτιζε τους επικλητικούς του ώμους, και είπε: "Κύριε, Συ που είσαι πανταχού παρών και τα πάντα πληρών, στη δροσιά του πρωινού, στο ψύχος του δειλινού, στον αγρό και στην πόλη, στον ιεροκήρυκα και στον αμαρτωλό, στο σπουργίτι αλλά και στη μεγάλη γερακίνα. Συ θέλεις δει καθετί, βαθιά μες τις καρδιές μας· Συ θέλεις δει ημάς όταν ο ήλιος φεύγει· Συ θέλεις δει ημάς όταν αστέρια δεν υπάρχουν, στο πηχτό σκοτάδι, μες τον βαθύ, βαθύ, βαθύ, βαθύ λάκκο· Συ θέλεις δει ημάς, συ μας εποπτεύεις και μας προσέχεις, στις μικρές σκοτεινές γωνιές, στα μεγάλα λιβάδια των αγελαδάρηδων, κάτω απ' τα σκεπάσματα όταν ροχαλίζουμε βαθιά, στις

τρομερές σκιές· σκοτάδι πίσσα, σκοτάδι πίσσα· Σου θέλεις δει ημάς τι πράττουμε, τη νύχτα και τη μέρα, τη μέρα και τη νύχτα, το καθετί, το καθετί· Σου θέλεις δει εσαεί. Σου, Κύριε, μάγκα μου, είσαι μεγάλη γάτα".

Άφησε τα ενωμένα χέρια του να πέσουν. Το παρεκκλήσι του αχυρώνα ήταν ήσυχο, λουσμένο απ' το φως του ήλιου. Δεν υπήρχε κανείς να φωνάξει Αλληλουία ή Δόξα τω Θεώ· εγώ ήμουν πολύ μικρός και ερωτευμένος με τη σιωπή. Η μία πάπια έκρωξε απέξω.

"Τώρα θα βγάλω το δίσκο", είπε ο Γκουίλιμ.

Κατέβηκε από το κάρο και ψηλάφισε το άχυρο από κάτω του και μου έτεινε ένα στραπατσαρισμένο τσίγκινο κουτί.

"Δεν έχω το κατάλληλο σκεύος", είπε. Έριξα δυο πένες μες το κουτί.

"Είναι ώρα για το δείπνο", είπε, και γυρίσαμε στο σπίτι δίχως να αλλάξουμε κουβέντα.

Η Άννυ είπε, όταν τελειώσαμε το δείπνο: "Να βάλεις το καλό σου κουστούμι για το απόγευμα. Το ριγέ".

Ήταν ένα ιδιαίτερο απόγευμα, γιατί ο καλύτερός μου φίλος, ο Τζακ Γουίλλιαμς, από το Σγουόνσι, θα έφτανε με την πλούσια μητέρα του, με αυτοκίνητο και ο Τζακ θα περνούσε μαζί μου δεκαπέντε ημέρες διακοπών.

"Που είναι ο θεός Τζιμ;"

"Πήγε στην αγορά", είπε η Άννυ.

Ο Γκουίλιμ γρύλισε σαν γουρουνάκι. Ξέραμε που ήταν ο θεός· καθόταν σε μια παμπ με μια δαμάλα πάνω απ' τον ώμο του, με δυο γουρούνια να ξεμυτίζουν από τις τσέπες του, με τα χείλη του υγρά από αίμα ταύρου.

"Η κυρία Γουίλλιαμς είναι πολύ πλούσια;" ρώτησε ο Γκουίλιμ.

Του είπα ότι έχει τρία αυτοκίνητα και δυο σπίτια, που ήταν ψέμα. "Είναι η πλουσιότερη γυναίκα της Ουαλίας, κάποτε ήταν και δήμαρχος", είπα. "Θα βγάλουμε τσάι στη σάλα;"

Η Άννυ έγνεψε θετικά. "Και ένα μεγάλο δίσκο με ροδάκινα", είπε.

"Αυτός ο αρχαίος δίσκος είναι στο ντουλάπι απ' τα Χριστούγεννα", είπε ο Γκουίλιμ, "η μητέρα το φυλάει για μέρες σαν κι αυτή".

"Είναι υπέροχα ροδάκινα", είπε η Άννυ. Ανέβηκε πάνω να φορέσει τα κυριακάτικα της.

Η σάλα μύριζε ναφθαλίνη και γούνα και υγρασία και νεκρά φυτά και ξινή κλεισούρα. Δυο γυάλινες προθήκες πάνω σε ξύλινες κάσες διακοσμούσαν τον τοίχο του παραθύρου.

Έβλεπες τον χορταριασμένο λαχανόκηπο μέσα από τα βαλσαμωμένα πόδια μιας αλεπούς, πέρα από το κεφάλι μιας πέρδικας, πίσω από το με κόκκινη μπογιά βαμμένο στήθος μιας βαλσαμωμένης αγριόπαπιας. Μια θήκη με πορσελάνες και ασημικά, μπιμπελό, δόντια, οικογενειακές πόρπες, κρεμόταν πίσω από το στραβοκάνικο τραπέζι· υπήρχε μια μεγάλη λάμπα πετρελαίου πάνω στο πάτσγουορκ τραπεζομάντιλο, μια Βίβλος με αγκράφα, ένα ψηλό βάζο με μια γυναίκα καλυμμένη με πέπλα, έτοιμη να πλυθεί πάνω του, και μια κορνιζαρισμένη φωτογραφία με την Άννυ, τον θείο Τζιμ και τον Γκουίλιμ χαμογελαστούς μπροστά από μια γλάστρα με φτέρη. Στην κουπαστή του τζακιού υπήρχαν δυο ρολόγια, μερικά σκυλάκια, μπρούτζινα κηροπήγια, μια βοσκοπούλα, ένας άντρας με κιλτ, και μια κιτρινωμένη φωτογραφία της Άννυ, με ξασμένο μαλλί και το στήθος της έτοιμο να σκάσει. Υπήρχαν καρέκλες γύρω από το τραπέζι και σε κάθε γωνία του, ίσιες, κουρμπωτές, με λεκέδες, με μαξιλάρια, όλες με δαντελωτά υφάσματα να κρέμονται στις πλάτες τους. Ένα μπαλωμένο λευκό σεντόνι κάλυπτε το χαρμόνιουμ. Το τζάκι ήταν γεμάτο από μπρούτζινες λαβίδες, φτυάρια και τσιμπίδες. Η σάλα χρησιμοποιούταν σπάνια. Η Άννυ ξεσκόνιζε και βούρτσιζε και γυάλιζε εκεί μια φορά την εβδομάδα, αλλά το χαλί ακόμα ανέδιδε ένα γκρι σύννεφο όταν πατούσες πάνω του, κι η σκόνη ξάπλωνε ομοιόμορφα στις καρέκλες, και κουβάρια από βαμβάκι και βρώμα και μαύρη γέμιση μαξιλαριών και μαύρες μακριές αλογότριχες, ήταν σφηνωμένα στις ρωγμές του καναπέ. Φύσηξα το τζάμι για να δω τις φωτογραφίες. Ο Γκουίλιμ και κάστρα και πρόβατα.

"Άντε άλλαξε το κουστούμι σου τώρα", είπε ο Γκουίλιμ.

Ήθελα να φορέσω το παλιό μου κουστούμι, να μοιάζω σαν σωστό αγροτόπαιδο και να έχω μες τα παπούτσια μου κοπριά και να ακούω το πλιτς πλατς τους όπως περπατώ, να δω μια αγελάδα να ξεγεννά κι έναν ταύρο πάνω σε μια αγελάδα, να τρέχω κάτω στο λαγκάδι και να βρέχω τις κάλτσες μου, να βγαίνω έξω και να φωνάζω "Έλα εδώ, μωρή σκ-", και να πετροβολώ τις χήνες και να μιλώ με σωστή φωνή. Αλλά πήγα πάνω και φόρεσα το ριγέ μου κουστούμι.

Από το δωμάτιό μου άκουσα τη βαβούρα ενός κινητήρα αυτοκινήτου να διασχίζει την αυλή. Ήταν ο Τζακ Γουίλλιαμς και η μητέρα του.

Ο Γκουίλιμ φώναξε "Έφτασαν, με Ντέμλερ!"¹⁹² από τη βάση της σκάλας κι έτρεξα κάτω

---

¹⁹² Daimler: Μάρκα πολυτελούς αυτοκινήτου.

να τους συναντήσω με τη γραβάτα μου άδετη και τα μαλλιά μου αχτένιστα.

Η Άννυ από την πόρτα έλεγε: "Καλό απόγευμα, κυρία Γουίλλιαμς, καλό απόγευμα. Περάστε μέσα, ωραία μέρα, κυρία Γουίλλιαμς. Είχατε καλό ταξίδι; Από εδώ, κυρία Γουίλλιαμς, προσέξτε το σκαλί".

Η Άννυ φορούσε ένα μαύρο, γυαλιστερό φόρεμα που μύριζε ναφθαλίνη, σαν τα καλύμματα των καρεκλών στη σάλα· είχε ξεχάσει να αλλάξει τα αθλητικά της παπούτσια, που ήταν γεμάτα λάσπες και τρύπες. Γκρίνιαζε μπροστά από την κυρία Γουίλλιαμς μες τον πέτρινο διάδρομο, τινάζοντας το κεφάλι της γύρω γύρω, καθαρίζοντας, κάνοντας νευρικές κινήσεις, απολογούμενη για το μικρό σπίτι, πασπατεύοντας αγχωμένα τα μαλλιά της με ένα άγριο, κοντόχοντρο χέρι.

Η κυρία Γουίλλιαμς ήταν ψηλή και εύσωμη, με ένα προεξέχον ντεκολτέ και βαριά πόδια, με πρησμένους αστραγάλους πάνω από τα μυτερά της παπούτσια· ήταν εξοπλισμένη σαν δημαρχίνα ή σαν καράβι και μπήκε τρεκλίζοντας, στο κατόπι της Άννυ, στη σάλα.

Είπε: "Σας παρακαλώ μην ξεσηκώνεστε για μένα, κυρία Τζόουνς, να χαρείτε". Ξεσκόνισε το κάθισμα μιας καρέκλας με ένα δαντελένιο μαντήλι από την τσάντα της πριν καθίσει.

"Δεν μπορώ να μείνω, ξέρετε", της είπε.

"Αχ, μα πρέπει να μείνετε για ένα φλιτζάνι τσάι", είπε η Άννυ, σηκώνοντας και σέρνοντας την καρέκλες μακριά από το τραπέζι για να μην μπορεί να μετακινηθεί κανείς κι η κυρία Γουίλλιαμς με το ντεκολτέ και τα δαχτυλίδια της και την τσάντα της, είχε γοργά εγκλωβιστεί στο να ανοίγει το ντουλάπι με τις πορσελάνες, να ρίχνει τη Βίβλο στο πάτωμα, να τη σηκώνει, να τη ξεσκονίζει βιαστικά με το μανίκι της.

"Και για τα ροδάκινα", είπε ο Γκουίλιμ. Καθόταν στον διάδρομο φορώντας το καπέλο του.

Η Άννυ είπε "Βγάλε το καπέλο σου, Γκουίλιμ, κάνε την κυρία Γουίλλιαμς να αισθανθεί άνετα" και έβαλε τη λάμπα πάνω στο σκεπασμένο χαρμόνιουμ και άπλωσε ένα λευκό τραπεζομάντηλο με ένα λεκέ από τσάι στο κέντρο του, και έβγαλε έξω τις πορσελάνες και άπλωσε μαχαίρια και φλιτζάνια για πέντε.

"Μην ενοχλείστε για μενα, να χαρείτε", είπε η κυρία Γουίλλιαμς. "Τι όμορφη αλεπού!" Το δάχτυλό της με τα δαχτυλίδια έλαμψε πάνω στη γυάλινη προθήκη.

"Είναι αληθινό αίμα", είπα στον Τζακ, και σκαρφαλώσαμε από τον καναπέ στο τραπέζι.

"Όχι, δεν είναι", είπε, "είναι κόκκινο μελάνι".

"Αχ, τα παπούτσια σας!", είπε η Άννυ.

"Μην πατάς πάνω στον καναπέ, Τζακ, να 'χεις την ευχή μου"

"Αν δεν είναι μελάνι, τότε είναι μπογιά".

Ο Γκουίλιμ είπε, "Να σας φέρω ένα κομμάτι κέικ, κυρία Γουίλλιαμς;"

Η Άννυ ανατάραξε τα φλιτζάνια του τσαγιού. "Δεν έχουμε καθόλου κέικ στο σπίτι", είπε· "Ξεχάσαμε να το παραγγείλουμε από το κατάστημα· ούτε ψίχουλο. Αχ, κυρία Γουίλλιαμς!"

Η κυρία Γουίλλιαμς είπε: "Ένα φλιτζάνι τσάι αρκεί σας ευχαριστώ". Συνέχιζε να ιδρώνει γιατί είχε έρθει με τα πόδια, από το αυτοκίνητο μέχρι εκεί. Το πουδράρισμά της χαλούσε. Λαμπύρισε τα δαχτυλίδια της και πίεσε το πρόσωπό της ελαφρά.

"Τρεις κύβους", είπε. "Είμαι σίγουρη πως ο Τζακ θα είναι πολύ χαρούμενος εδώ".

"Χαρούμενος σαν χαμάλης", ο Γκουίλιμ κάθισε.

"Τώρα πρέπει να δοκιμάσετε τα ροδάκινα, κυρία Γουίλλιαμς, είναι υπέροχα".

"Θα πρέπει να είναι, είναι μαζί μας τόσο καιρό", είπε ο Γκουίλιμ.

Η Άννυ ξαναανατάραξε για εκείνον τα φλιτζάνια του τσαγιού. "Δεν θέλω ροδάκινα, ευχαριστώ", είπε η κυρία Γουίλλιαμς.

"Αχ, μα πρέπει κυρία Γουίλλιαμς, ένα μόνο. Με κρέμα".

"Όχι, όχι, κυρία Τζόουνς, είναι σαν το έφαγα", είπε εκείνη. "Δεν έχω πρόβλημα με τα αχλάδια ή τον ανανά σε κονσέρβα, αλλά δεν αντέχω τα ροδάκινα".

Ο Τζακ κι εγώ δεν μιλούσαμε πια. Η Άννυ κοιτούσε τα αθλητικά παπούτσια της. Ένα από τα ρολόγια πάνω στο τζάκι έβηξε και χτύπησε. Η κυρία Γουίλλιαμς πάλευε στην καρέκλα της.

"Πόσο γρήγορα περνάει η ώρα!", είπε.

Άνοιξε δρόμο μέσα από τα έπιπλα, στριμώχτηκε στον μπουφέ, ταρακούνησε τα μπιμπελό και τις πόρτες, και φίλησε τον Τζακ στο μέτωπο.

"Έχεις βάλει άρωμα", της είπε.

Με χτύπησε ελαφρά στο κεφάλι.

"Να είστε φρόνιμοι".

Στην Άννυ, ψιθύρισε: "Και να θυμάστε, κυρία Τζόουνς, απλό καλό φαγητό. Μην τον κακομάθετε".

Η Άννυ την ακολούθησε έξω από το δωμάτιο. Περπατούσε αργά πια. "Θα βάλω τα

δυνατά μου, κυρία Γουίλλιαμς".

Την ακούσαμε να λέει, "Αντίο λοιπόν, κυρία Γουίλλιαμς", και να κατεβαίνει τα σκαλιά της κουζίνας και να κλείνει την πόρτα. Ο κινητήρας του αυτοκινήτου μούγκρισε στην αυλή, μετά ο ήχος άρχισε να σβήνει και χάθηκε.

Κάτω στο πυκνό λαγκάδι τρέξαμε ο Τζακ κι εγώ φωνάζοντας, αποκεφαλίζοντας τις βατομουριές με τα λεπτά κλαδοσεκουράκια μας, χορεύοντας, χουγιάζοντας. Πατινάραμε μέχρι να σταματήσουμε και αθόρυβα γυροφέραμε τις θαμνώδεις όχθες του ρυακιού. Ψηλά από πάνω μας, καθόταν, με κλειστό το ένα μάτι, ο αετομάτης, μοχθηρός, λιπόσαρκος, ο ένας και μοναδικός Γκούλιμ, οπλίζοντας τα κουμπούρια του στο αγρόκτημα "Η αγχόνη". Συρθήκαμε με μπανγκ-μπανγκ-πιού-πιού μέσα από τους θάμνους, κρυφτήκαμε, με ένα σφύριγμα σινιάλο, στο βαθύ γρασίδι, περιμένοντας το "κρακ" από ένα ξυλάκι ή το μυστικό τσάκισμα των κλαδιών.

Ανακούρκουδα, ανυπόμονος και μόνος, σχηματίζοντας μια εβένινη σκιά, με τη ζούγκλα του Γκόρσχιλ να βουίζει, τα αιμοβόρα, ανυπόφορα πουλιά και ψάρια να ορμούν, κρυμμένος κάτω από λουλούδια με τέσσερις βλαστούς στο μπόι αλόγου, σουρουπωμένος σ' ένα λαγκάδι κοντά στο Καρμάρδεν, με τον φίλο μου τον Τζακ Γουίλλιαμς αόρατο σιμά μου, ένιωθα όλο το νεαρό μου σώμα σαν ξαναμμένο ζώο να με γυροφέρνει, τα γρατζουνισμένα λυγισμένα γόνατά, την καρδιά να χτυπά δυνατά, το μεγάλο κάμα και βάθος ανάμεσα στα πόδια, τον ιδρώτα να μυρμηγκιάζει τα χέρια, τα μακριά τούνελ μέχρι των αυτιών τα τύμπανα, τις μικρές μπαλίτσες με βρομιές ανάμεσα στον ποδιών τα δάχτυλα, τα μάτια στις εσοχές, την παραχωμένη φωνή, το ξέφρενο αίμα, τη μνήμη γύρω και μέσα μου να πετά, να πηδά, να κολυμπά και να περιμένει να ορμήσει. Εκεί, παίζοντας τους Ινδιάνους μες το βράδυ, ένιωθα εμένα, τον εαυτό μου, ακριβώς στο κέντρο μιας ιστορίας ζωντανής, και το σώμα μου ήταν η περιπέτεια και το όνομά μου. Τινάχτηκα πάνω ενθουσιασμένος και μπλέχτηκα ξανά μες τις γδαρτομουριές.

Ο Τζακ φώναξε: "Σε βλέπω! Σε βλέπω!" Έτρεξε στο κατόπι μου. "Μπανγκ! Μπανγκ! Πέθανες!"

Μα ήμουν νέος και φωνακλός και ζωντανός κι ας ξάπλωσα κάτω υπάκουα.

"Σειρά σου τώρα να με σκοτώσεις", είπε ο Τζακ. "Μέτρα ως το εκατό".

Έκλεισα το ένα μάτι, τον είδα βιαστικό να επελαύνει προς τον πάνω αγρό, μετά να πισωπατά στις μύτες των ποδιών και να αρχίζει να σκαρφαλώνει σε ένα δέντρο κι όταν

έφτασα στο πενήντα έτρεξα στη ρίζα του δέντρου και τον σκότωσα καθώς σκαρφάλωνε. "Πέσε κάτω", του είπα.

Αρνήθηκε να πέσει, κι έτσι ανέβηκα κι εγώ, κι αρπαχτήκαμε από τα ψηλότερα κλαδιά και χαζεύαμε τον καμπινέ στην άκρη του χωραφιού. Ο Γκουίλιμ καθόταν με τα παντελόνια κατεβασμένα. Έμοιαζε μικρός και μαύρος. Διάβαζε ένα βιβλίο και κουνούσε τα χέρια του.

"Σε βλέπουμε!" φωνάξαμε.

Τράβηξε απότομα τα παντελόνια του πάνω και έβαλε το βιβλίο στην τσέπη του.

"Σε βλέπουμε Γκουίλιμ"!

Βγήκε έξω, μες το χωράφι. "Που είστε λοιπόν";

Του κουνήσαμε τα κασκέτα μας.

"Στον ουρανό!", φώναξε ο Τζακ.

"Πετάμε!", φώναξα εγώ.

Απλώσαμε τα χέρια μας σαν φτερά.

"Για πετάξτε προς τα εδώ".

Ταλαντευτήκαμε και ξεκαρδιστήκαμε στα κλαδιά.

"Να τα πουλάκια!", φώναξε ο Γκουίλιμ.

Τα σακάκια μας είχαν σκιστεί και οι κάλτσες μας είχαν βραχεί και τα παπούτσια μας κολλούσαν· είχαμε πράσινα βρύα και καφετί φλοιό στα χέρια και στα πρόσωπά μας και μπήκαμε μέσα για το γεύμα και την κατσάδα. Η Άννυ ήταν σιωπηλή εκείνη τη νύχτα, αν και με αποκάλεσε χαμίνι και είπε πως δεν ήξερε τι θα σκεφτεί η κυρία Γουίλλιαμς και στον Γκουίλιμ πως θα έπρεπε να ξέρει καλύτερα. Κάναμε γκριμάτσες στον Γκουίλιμ και βάλουμε αλάτι στο τσάι του, αλλά μετά το φαγητό είπε: "Μπορείτε να έρθετε στο παρεκκλήσι αν θέλετε. Για λίγο, πριν ξαπλώσετε".

Άναψε ένα κερί στην κορυφή του αμβωνικού κάρου. Ένα μικρό φως μες στο μεγάλο αχυρώνα. Οι νυχτερίδες είχαν φύγει. Σκιές ακόμα κρέμονταν ανάποδα κατά μήκος της στέγης. Ο Γκουίλιμ δεν ήταν πια ο ξάδερφός μου με το κυριακάτικο κουστούμι, αλλά ένας ψηλός άγνωστος, ένα φτυάρι με μανδύα, και η φωνή του έγινε πολύ μπάσα. Οι αχυρόλοφοι ήταν πολύ ζωντανοί. Οι σκέψεις μου για το κήρυγμα του κάρου: μας παρακολουθούσαν, παρακολουθούσαν την καρδιά του Τζακ, η γλώσσα του Γκουίλιμ αξιοσημείωτη, ο ψίθυρός μου, "Κοίτα τα ματάκια τους", ενθουμούμενος για πάντα.

"Και τώρα είναι η ώρα της εξομολόγησης", είπε ο Γκουίλιμ από το κάρο.

Ο Τζακ κι εγώ σταθήκαμε χωρίς κασκέτο στον κύκλο του κεριού κι ένιωθα το τρέμουλο στο σώμα του Τζακ.

"Εσύ πρώτος". Το δάχτυλο του Γκουίλιμ, τόσο φωτεινό λες και το είχε αφήσει μες τη φλόγα του κεριού μέχρι να ανάψει, έδειξε εμένα, κι εγώ έκανα ένα βήμα προς το αμβωνικό κάρο ανασηκώνοντας το κεφάλι μου.

"Τώρα εξομολογήσου", είπε ο Γκουίλιμ.

"Τι πρέπει να εξομολογηθώ";

"Το χειρότερο πράγμα που έχεις κάνει".

Άφησα τον Έντγκαρ Ρέινολντς να τις φάει γιατί είχα πάρει την εργασία του· έκλεψα από την τσάντα της μητέρας μου· έκλεψα από της Γκουίνεθ την τσάντα· έκλεψα δώδεκα βιβλία και τρία κουπόνια από τη βιβλιοθήκη και τα πέταξα στο πάρκο· ήπια ένα φλιτζάνι από το κάτουρό μου για να δω τι γεύση έχει· χτύπησα ένα σκυλί με ένα ξύλο για να κάνει τούμπες και να μου γλείψει ύστερα το χέρι· κοίταξα από την κλειδαρότρυπα με τον Νταν Τζόουνς όσο η καμαριέρα του έκανε μπάνιο· χάραξα το γόνατό μου με ένα σουγιαδάκι και μάζεψα το αίμα με το μαντήλι μου και είπα ότι ήταν από τα αυτιά μου για να κάνω τον άρρωστο και να τρομάξω τη μητέρα μου· κατέβασα τα παντελόνια μου και τα έδειξα στον Τζακ Γουίλλιαμς· είδα τον Μπίλλυ Τζόουνς να χτυπάει ένα περιστέρι με ένα φτυάρι για το τζάκι μέχρι να πεθάνει και γέλασα και έκανα εμετό· ο Σέντρικ Γουίλλιαμς κι εγώ μπήκαμε στο σπίτι της κυρίας Σάμιουελς και χύσαμε μελάνι στα καλύμματα των κρεβατιών.

Είπα: "Δεν έχω κάνει τίποτα κακό".

"Ελα, εξομολογήσου", είπε ο Γκουίλιμ. Με κοιτούσε από ψηλά συνοφρυωμένος.

"Δεν μπορώ! Δεν μπορώ!" είπα. "Δεν έχω κάνει τίποτα κακό".

"Ελα, εξομολογήσου!"

"Όχι! Όχι!"

Ο Τζακ άρχισε να κλαίει. "Θέλω να πάω σπίτι", είπε.

Ο Γκουίλιμ άνοιξε την πόρτα του παρεκκλησιού και τον ακολουθήσαμε στην αυλή, περάσαμε τις σκοτεινές, σκυφτές αποθήκες, προχωρήσαμε προς το σπίτι κι ο Τζακ σε όλη τη διαδρομή σπάραζε.

Μαζί στο κρεβάτι, ο Τζακ κι εγώ εξομολογηθήκαμε τις αμαρτίες μας.

"Κι εγώ κλέβω από την τσάντα της μητέρας μου· έχει ένα σωρό λίρες".

"Πόσες κλέβεις";

"Τρεις πένες".

"Μια φορά σκότωσα έναν άντρα".

"Όχι δεν το έκανες".

"Μα τω Θεώ, τον πυροβόλησα στην καρδιά". "Πώς τον έλεγαν";

"Γουίλλιαμς".

"Αιμορραγούσε";

Σκέφτηκα πως το ρυάκι πάφλαζε πάνω στο σπίτι.

"Σαν παλιογουρούνι", είπα.

Τα δάκρυα του Τζακ είχαν στεγνώσει. "Δεν μου αρέσει ο Γκούλιμ, είναι παλαβός".

"Όχι δεν είναι. Μια φορά βρήκα στο δωμάτιό του πολλά ποιήματα. Ήταν όλα γραμμένα για κορίτσια. Και μετά μου τα έδειξε και είχε ονομάσει όλα τα κορίτσια Θεό".

"Είναι θρήσκος".

"Όχι, δεν είναι, πάει με ηθοποιούς. Ξέρει την Κόριν Γκρίφιθ".

Η πόρτα μας ήταν ανοιχτή. Μου άρεσε η πόρτα το βράδυ να είναι κλειδωμένη, γιατί προτιμούσα ένα φάντασμα μες το δωμάτιο παρά να σκέφτομαι ότι θα μπει ένα μέσα· αλλά του Τζακ του άρεσε ανοιχτή και ρίξαμε κέρμα και κέρδισε. Ακούσαμε την μπροστινή πόρτα να τρίζει και βήματα στο διάδρομο της κουζίνας.

"Αυτός είναι ο θείος Τζιμ".

"Πώς είναι";

"Είναι σαν αλεπού, τρώει γουρούνια και κοτόπουλα".

Το ταβάνι ήταν σα φλοίδα και ακούγαμε κάθε ήχο, τους τριγμούς του θρόνου του βάρδου, το κοπάνημα των πιάτων, τη φωνή της Άννυ να λέει: "Μεσάνυχτα"!

"Είναι πιωμένος", είπα. Μείναμε σιωπηλοί και ακίνητοι, ελπίζοντας να ακούσουμε έναν καβγά.

"Μπορεί να πετάξει πιάτα", είπα.

Αλλά η Άννυ τον κατσάδιασε ελαφρά. "Ωραία κατάσταση, Τζιμ".

Αυτός της μουρμούρισε.

"Λείπει ένα γουρούνι", είπε εκείνη. "Αχ, γιατί πρέπει να το κάνεις, Τζιμ; Δεν έχει μείνει

τίποτα τώρα. Δε θα μπορέσουμε να τα βγάλουμε πέρα".

"Λεφτά! Λεφτά! Λεφτά!" εκείνος είπε. Ήξερα πως θα ανάψει την πίπα του.

Η φωνή της Άννυ έγινε τόσο απαλή, δεν μπορέσαμε να ακούσουμε τις λέξεις κι ο θεός είπε: "Σου πλήρωσε τα τριάντα σελήνια;"

"Μιλάνε για τη μητέρα σου", είπα στον Τζακ.

Για ώρα πολύ η Άννυ μιλούσε με φωνή χαμηλή κι εμείς περιμέναμε τις λέξεις. "Κυρία Γουίλλιαμς", είπε, και "αυτοκίνητο", και "Τζακ", και "ροδάκινα". Μου φάνηκε πως έκλαιγε γιατί η φωνή της έσπασε στην τελευταία λέξη.

Η καρτέκλα του θείου Τζιμ έτριξε ξανά, μπορεί να χτύπησε τη γροθιά του στο τραπέζι, και τον ακούσαμε να φωνάζει: "Θα της δώσω εγώ ροδάκινα! Ροδάκινα, ροδάκινα! Ποια νομίζει ότι είναι; Της πέφτουν λίγα τα ροδάκινα; Να πάει στο διάολο με το βρωμοαυτοκίνητο και το βρωμόπαιδό της! Να μας μειώνει έτσι".

"Μη, μη Τζιμ!" Είπε η Άννυ, "Θα ξυπνήσεις τα αγόρια".

"Και θα τα ξυπνήσω και θα τα πλακώσω στο ξύλο!"

"Σε παρακαλώ, σε παρακαλώ Τζιμ!"

"Να τον διώξεις τον μικρό", είπε, "αλλιώς θα το κάνω εγώ. Να γυρίσει στα τρία βρωμόσπιτά του".

Ο Τζακ τράβηξε τα σκεπάσματα πάνω από το κεφάλι του και έκλαιγε με αναφιλητά στο μαξιλάρι: "Δεν θέλω να ακούσω, δεν θέλω να ακούσω, θα γράψω στη μητέρα μου. Θα έρθει να με πάρει".

Βγήκα απ' τα σκεπάσματα για να κλείσω την πόρτα. Ο Τζακ δεν μου μιλούσε άλλο και με πήρε ο ύπνος με τη φασαρία των φωνών των αποκάτω, που γρήγορα μαλάκωσε.

Ο θεός Τζιμ δεν ήταν στο πρωινό. Όταν κατεβήκαμε κάτω, τα παπούτσια του Τζακ είχαν καθαριστεί και το σακάκι του ήταν μανταρισμένο και σιδερωμένο. Η Άννυ έδωσε δύο βραστά αυγά στον Τζακ και ένα σε εμένα. Με συγχώρησε όταν ήπια τσάι από το πιατελάκι.

Μετά το πρωινό, ο Τζακ πήγε με τα πόδια στο ταχυδρομείο. Πήρα το μονόφθαλμο κόλεϋ να κυνηγήσω κουνέλια στους πάνω αγρούς, αλλά γαύγιζε στις πάπιες και μου έφερε το παπούτσι ενός αλήτη από έναν φράχτη, και ξάπλωσε κάτω με την ουρά πέρα δώθε μέσα σε μία κουνελότρυπα. Έριχνα πέτρες στην εγκαταλελειμμένη παπιολιμούλα και το κόλεϋ επέστρεφε με το πάσο του με ξύλα στο στόμα.

Ο Τζακ παραμόνευε στο νοτισμένο λαγκάδι, τα χέρια του στις τσέπες, το καπέλο πάνω στο ένα του μάτι. Άφησα το κόλεϋ να μυρίζει έναν τύμβο τυφλοπόντικα, και σκαρφάλωσα στην κορυφή του δέντρου στη γωνία του αγρού του καμπινέ. Κάτω από μένα, ο Τζακ έπαιζε Ινδιάνους ολομόναχος, αποκεφάλιζε τους θάμνους, ξάφνιαζε τον εαυτό του γύρω από ένα δέντρο, κρυβόταν από τον εαυτό του στο γρασίδι. Του φώναξα μια φορά κι έκανε πως δεν άκουσε. Έπαιζε μόνος του, σιωπηλά και βασανιστικά. Τον είδα να στέκεται με τα χέρια στις τσέπες, να ισορροπεί πάνω στην λασπωμένη όχθη του ρυακιού στους πρόποδες του λαγκαδιού. Απότομα το κλαδί μου λύγισε, οι κορυφές των θάμνων του λαγκαδιού περιστράφηκαν κατά πάνω μου σαν πράσινες σβούρες, "Πέφτω!" , φώναξα, τα παντελόνια μου με έσωσαν, ταλαντευόμουν και πάλευα, αυτό ήταν ένα λεπτό άγριας περιπέτειας, αλλά ο Τζακ δεν κοίταξε προς τα πάνω και το λεπτό είχε χαθεί. Κατέβηκα, δίχως αξιοπρέπεια, στο έδαφος.

Νωρίς το απόγευμα, μετά από ένα σιωπηλό γεύμα, ενώ ο Γκουίλιμ διάβαζε τις γραφές ή έγραφε ύμνους σε κορίτσια ή κοιμόταν στο παρεκκλήσι, η Άννυ έψηνε ψωμί κι εγώ πελέκιζα μια ξύλινη σφυρίχτρα στη σοφίτα πάνω από τον στάβλο, το αυτοκίνητο έφτασε ξανά στην αυλή.

Έξω από το σπίτι ο Τζακ, φορώντας το καλύτερό του κουστούμι, έτρεξε να συναντήσει τη μητέρα του, και τον άκουσα να λέει όπως εκείνη βγήκε, σηκώνοντας τις κοντές της φούστες, στο λιθόστρωτο. "Και σε είπε παλιοαγελάδα, και είπε πως θα με σκοτώσει στο ξύλο και ο Γκουίλιμ με πήγε στον αχυρώνα στο σκοτάδι και άφησε τα ποντίκια να περνάν από πάνω μου και ο Ντύλαν είναι κλέφτης κι αυτή η γριά χάλασε το σακάκι μου".

Η κυρία Γουίλλιαμς έστειλε τον σοφέρ για τις αποσκευές του Γουίλλιαμς. Η Άννυ βγήκε στην πόρτα, προσπαθώντας να χαμογελάσει και να υποκλιθεί, πασπατεύοντας τα μαλλιά της, σκουπίζοντας τα χέρια της στην μπροστέλα της.

Η κυρία Γουίλλιαμς είπε "Καλό απόγευμα" και κάθισε με τον Τζακ στο πίσω μέρος του αυτοκινήτου κοιτώντας τα χαλάσματα του Γκόρσχιλ.

Ο σοφέρ επέστρεψε. Το αυτοκίνητο έφυγε, σκορπίζοντας τις κότες. Έτρεξα έξω από τον στάβλο για να χαιρετήσω τον Τζακ. Καθόταν ακίνητος και άκαμπτος στο πλευρό της μητέρας του. Κούνησα το μαντήλι μου.

3.1.2. Πατρίσια, Έντιθ και Άρνολντ

Το μικρό αγόρι μες την αόρατη ατμομηχανή του, την Ταχεία του Καμντόνκιν¹⁹³, με τις ρόδες της, αστραφτερά γυαλισμένες, να θρυμματίζουν τον μικρό πίσω κήπο που ήταν γεμάτος σκορπισμένα κομμάτια ψωμιού για τα πουλιά κι ολόλευκος από το χθεσινό χιόνι, με τον καπνό της να ανεβαίνει ωχρός κι αδύναμος σαν ανάσα στο παγωμένο απόγευμα, έσκουξε κάτω από το σχοινί της μπουγάδας, κλώτσησε το πιατάκι του σκύλου στον σταθμό του πλυσταριού, φούσκωσε και ξεφούσκωσε τα μάγουλά του και χτύπησε τα πιστόνια του όλο και πιο αργά ενώ η υπηρέτρια χαμήλωσε τον ιστό, ξεμαντάλωσε τα ανεμισμένα γιλέκα, φανέρωσε τους σκούρους λεκέδες κάτω από τη μασχάλη της και φώναξε πάνω από τον τοίχο: "Έντιθ, Έντιθ, έλα εδώ, σε θέλω".

Η Έντιθ σκαρφάλωσε σε δυο σωλήνες από την άλλη πλευρά του τοίχου και αντιφώναξε: "Εδώ είμαι Πατρίσια".

Οδήγησε τον Ιπτάμενο Ουαλό προς τα πίσω, από το πλυσταριό στην ανοιχτή πόρτα της αποθηκούλας για τα κάρβουνα και τράβηξε δυνατά το φρένο, το οποίο ήταν ένα σφυρί στην τσέπη του: βοηθοί με στολές εργασίας έτρεξαν έξω με καύσιμα: απευθύνθηκε σε ένα πυροσβέστη που τον χαιρετούσε στρατιωτικά, και η ατμομηχανή αναχώρησε περνώντας γύρω από τα συρματοπλεγμένα τείχη της Κίνας που κρατούσαν μακριά τις γάτες, στο πλάι των παγωμένων ποταμών του νεροχύτη, μέσα και έξω από το τούνελ της καρβουναποθήκης. Αλλά εκείνος, όλη αυτήν την ώρα, άκουγε πολύ προσεκτικά, μέσα από τα τριξίματα και τα σφυρίγματα, την Πατρίσια και την υπηρέτρια του διπλανού σπιτιού, που άνηκε στην κυρία Λούις, να συζητάνε αντί να εργάζονται, να αποκαλούν τη μητέρα του κυρία Τ., να μιλούν αγενέστατα για την κυρία Λ.

Άκουσε την Πατρίσια να λέει: "Η κυρία Τ. δεν θα γυρίσει πριν τις έξι".

Και η Έντιθ από δίπλα απάντησε: "Η γριά κυρία Λ. έχει πάει στο Νίθ να ψάξει για τον κύριο Ρόμπερτ".

"Έχει πάλι τις καύλες του αυτός", ψιθύρισε η Πατρίσια.

"Καύλες, παύλες, τάβλες!", φώναξε το αγόρι έξω από την αποθήκη.

"Κοίτα να λερώσεις το πρόσωπό σου και θα σε σκοτώσω", είπε η Πατρίσια, αλλά το μυαλό της ήταν αλλού.

¹⁹³ Στην οδό Καμντόνκιν, αρ. 5, βρίσκεται το σπίτι που γεννήθηκε και μεγάλωσε ο Dylan Thomas, στα Άπλαντς (Uplands) προάστιο του Σγουόνσι (Swansea) της Ουαλίας.

Δεν προσπάθησε να τον σταματήσει όταν ανέβηκε το σωρό από κάρβουνα. Κάθισε ήσυχος στην κορυφή, ο Βασιλιά του Καρβουνόκαστρου, το κεφάλι του ακουμπούσε στο ταβάνι κι άκουγε τις αγχωμένες φωνές των κοριτσιών. Η Πατρίσια είχε σχεδόν δακρύσει, η Έντιθ έκλαιγε με λυγμούς και ταλαντεύονταν πάνω στους ασταθείς σωλήνες. "Έχω σκαρφαλώσει πάνω-πάνω στα κάρβουνα", είπε αυτός, και περίμενε την οργή της Πατρίσια.

Εκείνη είπε: "Δεν θέλω να τον δω, να πας μόνη σου".

"Πρέπει, πρέπει να πάμε μαζί", είπε η Έντιθ. "Πρέπει να μάθω".

"Εγώ δεν θέλω να μάθω".

"Δεν το αντέχω, Πατρίσια, πρέπει να έρθεις μαζί μου".

"Πήγαινε μόνη σου, σε περιμένει".

"Σε παρακαλώ, Πατρίσια"!

"Έχω ξαπλώσει με τη μούρη μες στα κάρβουνα", είπε το αγόρι.

"Όχι, είναι η δική σου μέρα μαζί του. Δεν θέλω να ξέρω. Θέλω να πιστεύω πως με αγαπάει".

"Αχ, έλα στα λογικά σου Πατρίσια, σε παρακαλώ! Θα έρθεις ή όχι; Πρέπει να ακούσω τι έχει να πει".

"Εντάξει τότε, σε μισή ώρα. Θα σε φωνάξω πάνω απ' τον τοίχο".

"Καλύτερα να μην αργήσεις", είπε το αγόρι, "Είμαι βρώμικος και ο Χριστός το γνωρίζει".

Η Πατρίσια έτρεξε στην αποθηκούλα. "Τι γλώσσα! Έλα έξω αμέσως!", είπε.

Οι σωλήνες άρχισαν να γλιστρούν και η Έντιθ εξαφανίστηκε.

"Μην τολμήσεις να ξαναμιλήσεις έτσι. Ω! Το κουστούμι σου!", η Πατρίσια τον πήρε μέσα.

Τον έβαλε να αλλάξει κουστούμι μπροστά της. "Αλλιώς δεν ξέρεις τι θα πάθεις". Έβγαλε το παντελόνι του και χοροπήδησε γύρω της, φωνάζοντας: "Κοίτα με Πατρίσια"!

"Σοβαρέψου", είπε, "αλλιώς δεν θα σε πάρω στο πάρκο".

"Δηλαδή, θα πάω στο πάρκο";

"Ναι, όλοι θα πάμε στο πάρκο· εσύ κι εγώ, κι η Έντιθ από δίπλα".

Ντύθηκε μόνος πολύ κομψά, να μην την ενοχλήσει, κι έφτυσε στις παλάμες του πριν κάνει τη χωρίστρα στα μαλλιά του. Δεν έμοιαζε να προσέχει την ησυχία και την κομψότητά του. Οι μεγάλες παλάμες της ήταν δεμένες σφιχτά· κοιτούσε προς τα κάτω τη λευκή καρφίτσα

στο στήθος της. Ήταν ένα ψηλό, γεροδεμένο κορίτσι με άγαρμπα χέρια, τα δάχτυλά της ήταν σαν δάχτυλα ποδιών, οι ώμοι της ήταν φαρδιοί σαν ώμοι άνδρα.

"Είμαι αξιοπρεπής;", τη ρώτησε.

"Τι μεγάλη λέξη", είπε κοιτάζοντας με αγάπη. Τον σήκωσε και τον κάθισε πάνω στη συρταριέρα. "Τώρα είσαι τόσο ψηλός όσο εγώ".

"Αλλά όχι τόσο γέρος", είπε εκείνος.

Ήξερε πως αυτό ήταν ένα απόγευμα που τα πάντα μπορούν να συμβούν· ίσως να χιονίζει αρκετά για να κάνει τσουλήθρα πάνω σε δίσκο· θείοι από την Αμερική, όπου δεν είχε κανέναν θείο, ίσως να κατέφθαναν με ρεβόλβερ και Αγίους Βερνάρδους· το κατάστημα του Φέργκιουσον ίσως να έπιανε φωτιά και όλα τα πακετάκια να έπεφταν στο πεζοδρόμιο· και δεν ξαφνιάστηκε όταν έβαλε το μαύρο, βαρύ κεφάλι της με τα ολόισια μαλλιά του, στον ώμο του και ψιθύρισε στο κολάρο του:

"Άρνολντ, Άρνολντ Μάθιους".

"Ελα, έλα", της είπε, και χαίδεψε τη χωρίστρα της με το δάχτυλό του και έκλεισε το μάτι στον εαυτό του στον καθρέφτη πίσω της και κοίταξε προς τα κάτω την πλάτη του φορέματός της.

"Κλαις"; "Όχι".

"Ναι, κλαις, το νιώθω πως βρέχομαι".

Στέγνωσε τα μάτια της στο μανίκι της. "Μην το ξαναπείς ότι κλαίω".

"Θα το πω σε όλους, θα το πω στην κυρία Γ. και στην κυρία Λ., θα το πω στον αστυνόμο και στην Έντιθ και στον μπαμπά και στον κύριο Τσάπμαν, η Πατρίσια έκλαιγε στον ώμο μου σαν κατσίκα, έκλαιγε για δυο ώρες, έκλαψε τόσο που θα μπορούσε να γεμίσει μια κατσαρόλα. Όχι, δεν θα το πω στ' αλήθεια", είπε.

Μόλις αυτός, η Πατρίσια και η Έντιθ ξεκίνησαν για το πάρκο, άρχισε να χιονίζει. Μεγάλες νιφάδες απρόσμενα έπεσαν στον πετρώδη λόφο, κι ο ουρανός σκοτεινίασε σαν σούρουπο κι ας ήταν μόλις τρεις το απόγευμα. Ένα άλλο αγόρι, κάπου στα κληροτεμάχια πίσω από τα σπίτια, άρχισε να φωνάζει καθώς έπεφταν οι πρώτες νιφάδες. Η κυρία Όκυ Έβανς άνοιξε το πάνω προεξέχον παράθυρο του Σπρίνγκμιντ και πρόβαλε προς τα έξω, κεφάλι και χέρια, σα να ήθελε να πιάσει το χιόνι. Περίμενε, χωρίς διαμαρτυρίες, την Πατρίσια να πει, "Γρήγορα! Γρήγορα πίσω, χιονίζει!" και να τον μαζέψει μέσα, έξω από τη μέρα, πριν τα πόδια

του βραχούν. Η Πατρίσια δεν μπορεί να έχει δει το χιόνι, σκεφτόταν στην κορφή του λόφου, αν κι αυτό έπεφτε βαρύ, σκουπίζοντας το πρόσωπό της, σκεπάζοντας το μαύρο της καπέλο. Τόλμησε να μην μιλήσει, από φόβο μήπως την ξυπνήσει, όπως έστριβαν στη γωνία για το δρόμο που οδηγούσε κάτω στο πάρκο. Κι έμεινε πίσω για να βγάλει το κασκέτο του και να πιάσει το χιόνι με το στόμα του.

"Βάλε το κασκέτο σου", είπε η Πατρίσια, γυρνώντας, "Θέλεις να πεθάνεις απ' το κρύο";

Παράχωσε το κασκόλ του μες το πανωφόρι του και είπε στην Έντιθ: "Πιστεύεις πως θα είναι εκεί με το χιόνι; Πρέπει να είναι εκεί, δεν πρέπει; Ήταν πάντα εκεί στις Τετάρτες μου, βρέξει χιονίσει". Η άκρη της μύτης της ήταν κόκκινη, τα μάγουλά της έλαμπαν σαν κάρβουνα, έδειχνε ομορφότερη μες το χιόνι παρά μες το καλοκαίρι, όταν τα μαλλιά της έπεφταν σαν πεθαμένα στο ιδρωμένο της μέτωπο και μια ζεστή κηλίδα όλο και μεγάλωνε στην πλάτη της.

"Εκεί θα είναι", η Έντιθ είπε. "Μια Παρασκευή πέτρες έριχνε, κι ήταν εκεί. Δεν έχει που αλλού να πάει, είναι πάντα εκεί. Καημένε Άρνολντ".

Έδειχνε πάλλευκη και τακτική μες το παλτό της με γούνα στο γιακά, και δυο φορές πιο μικρή από την Πατρίσια· περπατούσε μέσα στο πυκνό χιόνι λες και πήγαινε για ψώνια.

"Τα θαύματα ποτέ δεν θα πάσουν", είπε δυνατά στον εαυτό του. Γιατί η Πατρίσια τον άφηνε να περπατά στο χιόνι, γιατί προχωρούσε βήμα βήμα μέσα σε μια θύελλα μαζί με δυο μεγάλα κορίτσια. Κάθισε κάτω μες το δρόμο. "Είμαι πάνω σε έλκηθρο", είπε, "τράβα με, Πατρίσια, τράβα με σαν Εσκιμώο".

"Σήκω πάνω, βρε μασκαρά, αλλιώς θα σε πάω σπίτι".

Είδε πως δεν το εννοούσε. "Υπέροχη Πατρίσια, όμορφη Πατρίσια", είπε, "σύρε με πάνω στον πισινό μου",

"Άλλη μια παλιοκουβέντα και ξέρεις σε ποιόν θα το πω".

"Στον Άρνολντ Μάθιους", της είπε.

Η Πατρίσια και η Έντιθ πλησίασαν.

"Τίποτα δεν του ξεφεύγει", ψιθύρισε η Πατρίσια.

Η Έντιθ είπε: "Χαίρομαι που δεν κάνω τη δουλειά σου".

"Ω", είπε η Πατρίσια, καθώς του άρπαξε την παλάμη και πιέζοντάς την πάνω στο χέρι της, "δε θα τον άλλαζα με τίποτα στον κόσμο".

Έτρεξε προς τα κάτω στο χαλικένιο μονοπάτι για την πάνω βόλτα του πάρκου. "Είμαι

κακομαθημένος!" φώναξε, "Είμαι κακομαθημένος! Η Πατρίσια με κακομαθαίνει!"

Γρήγορα το πάρκο θα γινόταν πάλλευκο· ήδη τα δέντρα γύρω από τη λιμνούλα και το σιντριβάνι είχαν θολώσει και την τεχνική σχολή, πάνω στο λόφο με τους σχοίνους, την είχε κρύψει ένα σύννεφο. Η Πατρίσια και η Έντιθ πήραν το απότομο μονοπάτι κάτω προς το καταφύγιο. Ακολουθώντας τις, από το απαγορευμένο γρασίδι, τσούλησε προσπερνώντας τες μέσα σε έναν γυμνό θάμνο, αλλά το τράνταγμα και τα τρυπήματα τον άφησαν σώο και ας έβγαλε κραυγή. Τα κορίτσια κουτσομπόλευαν θλιμμένα τώρα. Τίναξαν τα παλτά τους στο ερημωμένο καταφύγιο, σκορπώντας χιόνι στα καθίσματα και κάθισαν κάτω, κοντά η μια στην άλλη, έξω από το παράθυρο της λέσχης του μπόουλινγκ.

"Μόλις που προφτάσαμε", είπε η Έντιθ. "Είναι δύσκολο να είσαι στην ώρα σου μες το χιόνι".

"Μπορώ να παίξω εδώ";

Η Πατρίσια έγνεψε. "Παίξε ήσυχα· μην κάνεις αγριάδες με το χιόνι".

"Χιόνι! Χιόνι! Χιόνι!", είπε και το έβγαλε με τις χούφτες από το αυλάκι και έφτιαξε μια μικρή μπάλα.

"Μπορεί να βρήκε δουλειά", είπε η Πατρίσια.

"Όχι ο Άρνολντ".

"Κι αν δεν έρθει καθόλου";

"Πρέπει να έρθει, Πατρίσια· μην λες τέτοια".

"Έφερες τα γράμματά σου";

"Είναι στην τσάντα μου. Πόσα έχεις εσύ";

"Όχι, εσύ πόσα έχεις, Έντιθ";

"Δεν έχω μετρήσει".

"Δείξε μου ένα δικό σου", είπε η Πατρίσια.

Είχε συνηθίσει τη συζήτησή τους ως τότε· ήταν μεγάλες και παλαβές, κάθονταν μες το έρημο καταφύγιο, κλαίγονταν για το τίποτα. Η Πατρίσια διάβαζε ένα γράμμα και κουνούσε τα χείλη της.

"Το είπε αυτό και σε εμένα", είπε, "το ότι ήμουν το αστέρι του". "Ξεκινούσε με το: 'Καρδιά μου αγαπημένη'";

"Πάντα με το: 'Καρδιά μου αγαπημένη'".

Η Έντιθ ξέσπασε σε πραγματικά δυνατά κλάματα. Με μια χιονόμπαλα στα χέρια του, την είδε να ταλαντεύεται καθιστή και να κρύβει το πρόσωπό της στις Πατρίσια το χιονισμένο παλτό.

Η Πατρίσια είπε, χτυπώντας ελαφρά και προσπαθώντας να ηρεμήσει την Έντιθ, κουνώντας το κεφάλι της: "Θα του δείξω εγώ όταν έρθει!"

Όταν ποιός θα έρθει; Έριξε την χιονόμπαλα ψηλά, προς μια ορμητικά αθόρυβη πτώση. Το κλάμα της Έντιθ μες το νεκρωμένο πάρκο ήταν πεντακάθαρο και ισχνό σαν σφυρίχτρα, και, αποκηρύσσοντας τα μαλθακά κορίτσια, καθισμένος μακριά από εκείνες σε περίπτωση που περνούσε κάποιος άγνωστος, ένας άντρας με μπότες ως τους μηρούς, ή ένα συνοφρυωμένο, μεγαλύτερο αγόρι από τα Άπλαντς¹⁹⁴, συσσώρευε χιόνι πάνω στο δίκτυο του τένις και έχωνε τα χέρια του στο χιόνι σαν φούρναρης που φτιάχνει ψωμί. Καθώς έσκαβε κι έπλαθε το χιόνι σε καρβέλια, λέγοντας κάτω από την ανάσα του, "Έτσι φτιάχνονται κυρίες και κύριοι", η Έντιθ σήκωσε το κεφάλι της και είπε: "Πατρίσια, υποσχέσου ότι δεν θα κοντραριστείς μαζί του. Ας είμαστε ήρεμοι και φιλικοί".

"Μα να γράφει 'Καρδιά μου αγαπημένη' και στις δύο", είπε η Πατρίσια θυμωμένα. "Σου έβγαλε ποτέ τα παπούτσια και σου τράβηξε τα δαχτυλάκια και -".

"Όχι, όχι, δεν πρέπει, μην συνεχίζεις, δεν πρέπει να μιλάς έτσι"! Η Έντιθ έβαλε τα δάχτυλα της στα μάγουλά της. "Ναι, το έκανε", είπε.

"Κάποιος τραβούσε της Έντιθ τα δαχτυλάκια", είπε στον εαυτό του κι έτρεξε γύρω από το καταφύγιο, από την άλλη πλευρά, χαχανίζοντας. "Η Έντιθ πήγε στην αγορά", γέλασε δυνατά και σταμάτησε στη θέα ενός νεαρού άντρα που, χωρίς πανωφόρι, καθόταν στη γωνιακή θέση και φυσούσε μέσα στις χούφτες του. Ο νεαρός άντρας φορούσε ένα λευκό κασκόλ και ένα καρό κασκέτο. Όταν είδε το αγόρι, τράβηξε το κασκέτο κάτω πάνω στα μάτια του. Τα χέρια του ήταν γαλάζια και οι άκρες των δαχτύλων του κίτρινες.

Το αγόρι έτρεξε πίσω στην Πατρίσια. "Πατρίσια, είναι ένας άντρας εκεί!", φώναξε.

"Που είναι ένας άντρας";

"Από την άλλη πλευρά του καταφύγιου, δεν έχει πανωφόρι και φυσάει τα χέρια του έτσι".

Η Έντιθ πήδηξε πάνω. "Είναι ο Άρνολντ"!

"Άρνολντ Μάθιους, Άρνολντ Μάθιους, ξέρουμε ότι είσαι εκεί"! Η Πατρίσια φώναξε προς

---

¹⁹⁴ Άπλαντς: Uplands, προάστιο του Σγουόνσι (Swansea) όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε ο Dylan Thomas.

την άλλη πλευρά του καταφυγίου και, έπειτα από ένα απέραντο λεπτό, ο νεαρός άνδρας, χαμογελαστός, σηκώνοντας το κασκέτο του, εμφανίστηκε στη γωνία και έγειρε πάνω στην ξύλινη κολόνα.

Το παντελόνι του μπλε στιλπνού κουστουμιού του ήταν φαρδύ στο κάτω μέρος· οι ώμοι ήταν ψηλοί και σκληροί κι απότομοι στις άκρες τους· τα μυτερά λουστρίνια του γυάλιζαν· ένα κόκκινο μαντήλι προεξείχε από τη τσέπη του στήθους του· δεν είχε βγει έξω στο χιόνι.

"Φοβερό που εσείς οι δύο γνωρίζεστε", είπε δυνατά, κοιτάζοντας τα κορίτσια με τα κόκκινα μάτια και το ακίνητο αγοράκι με το ανοιχτό στόμα που στεκόταν στο πλευρό της Πατρίσια με τις τσέπες του γεμάτες χιονόμπαλες.

Η Πατρίσια έστριψε το κεφάλι της και το καπέλο της κάλυψε το ένα της μάτι. Καθώς ίσιωνε το καπέλο της, "Έλα και κάθισε εδώ, Άρνολντ Μάθιους, πρέπει να απαντήσεις σε κάποιες ερωτήσεις!", είπε με τη θα-κάνεις-μπάνιο-σήμερα φωνή της.

Η Έντιθ κρεμάστηκε από το μπράτσο της: "Ωχ! Πατρίσια το υποσχέθηκες". Έπαιξε με την άκρη του μαντηλιού της. Ένα δάκρυ κύλησε στο μάγουλό της.

Ο Άρνολντ είπε τότε απαλά: "Πες στον μικρό να πάει πέρα να παίξει".

Το αγόρι έκανε ένα γύρο το καταφύγιο κι επέστρεψε για να ακούσει την Έντιθ να λέει: "Έχεις μια τρύπα στον αγκώνα σου, Άρνολντ" και για να δει τον νεαρό άντρα να κλωτσάει το χιόνι στα πόδια του και να κοιτάζει τα χαραγμένα ονόματα και τις χαραγμένες καρδιές στον τοίχο πίσω από κεφάλια των κοριτσιών.

"Με ποια έβγαινες βόλτα τις Τετάρτες"; Ρώτησε η Πατρίσια. Τα αδέξια χέρια της κρατούσαν το γράμμα της Έντιθ πάνω στις πασπαλισμένες από το χιόνι καμπύλες του στήθους της.

"Με εσένα Πατρίσια".

"Με ποια έβγαινε βόλτα τις Παρασκευές";

"Με την Έντιθ, Πατρίσια".

Είπε στο παιδί: "Για πες μικρέ, μπορείς αν φτιάξεις μια χιονόμπαλα μεγάλη σαν μπάλα ποδοσφαίρου";

"Ναι, μεγάλη σαν δυο μπάλες ποδοσφαίρου".

Ο Άρνολντ γύρισε πίσω στην Έντιθ και είπε: "Από που ξέρεις την Πατρίσια Ντέιβις; Εσύ δουλεύεις στο Μπρίνμιλ".

"Μόλις άρχισα να δουλεύω στο Καμντόνκιν", είπε. "Δεν σε έχω δει από τότε για να στο πω. Θα στο έλεγα σήμερα, αλλά τα έμαθα όλα. Πώς μπόρεσες Άρνολντ; Εμένα στο απόγευμα του ρεπό μου και την Πατρίσια τις Τετάρτες".

Η χιονόμπαλα είχε μεταλλαχθεί σε έναν κοντό χιονάνθρωπο, με ένα ασύμμετρο, βρώμικο κεφάλι και ένα πρόσωπο γεμάτο κλαδάκια, που φορώντας ένα κασκέτο αγοριού, κάπνιζε ένα μολύβι.

"Δεν ήθελα να κάνω κακό", είπε ο Άρνολντ. "Σας αγαπώ και τις δύο".

Η Έντιθ ούρλιαξε. Το αγόρι πήδηξε μπροστά και ο χιονάνθρωπος με την ελαττωματική σπονδυλική στήλη, κατέρρευσε.

"Σταμάτα τα ψέματά σου, πως μπορείς να μας αγαπάς και τις δύο"; Φώναξε η Έντιθ, κουνώντας την τσάντα της προς τον Άρνολντ. Η τσάντα άνοιξε απότομα κι ένα μάτσο γράμματα έπεσαν στο χιόνι.

"Μην τολμήσεις να σηκώσεις αυτά τα γράμματα", είπε η Πατρίσια.

Ο Άρνολντ δεν κουνήθηκε. Το αγόρι έψαχνε το μολύβι του στα ερείπια του χιονάνθρωπου.

"Πρέπει να διαλέξεις, Άρνολντ Μάθιους, εδώ και τώρα". "Αυτή ή εμένα", είπε η Έντιθ.

Η Πατρίσια του γύρισε την πλάτη. Η Έντιθ, κρατώντας την τσάντα της ορθάνοιχτη, έμεινε ακίνητη. Το σαρωτικό χιόνι γύρισε την πάνω πάνω σελίδα ενός γράμματος.

"Εσείς οι δύο", τους είπε, "έχετε ξεπεράσει τα όρια. Καθίστε κάτω να μιλήσουμε. Μην κλαις έτσι Έντιθ. Εκατοντάδες άντρες αγαπούν πάνω από μια γυναίκα, συνέχεια διαβάζετε γι αυτά. Δώσε μας μια ευκαιρία Έντιθ, σε παρακαλώ.

Η Πατρίσια κοιτούσε τις καρδιές, τα βέλη, τα ξεχασμένα ονόματα. Η Έντιθ είδε τα γράμματα να διπλώνουν.

"Εσένα Πατρίσια", είπε ο Άρνολντ.

Η Πατρίσια στεκόταν ακόμα με την πλάτη γυρισμένη. Η Έντιθ άνοιξε το στόμα της για να φωνάξει, εκείνος έφερε ένα δάχτυλο στα χείλη του. Έκανε το σχήμα ενός ψιθύρου, πολύ απαλά, για να μπορέσει να τον ακούσει η Πατρίσια. Το αγόρι τον παρακολουθούσε να καθησυχάζει και να υπόσχεται στην Έντιθ, μα εκείνη ούρλιαξε ξανά κι έτρεξε έξω από το καταφύγιο και κάτω στο μονοπάτι, με τη τσάντα της να χτυπά στα πλευρά της.

"Πατρίσια", είπε, "γύρνα προς το μέρος μου. Έπρεπε να το πω. Εσένα Πατρίσια".

Το αγόρι έγειρε πάνω απ' τον χιονάνθρωπο και βρήκε το μολύβι τού μέσα στο κεφάλι του. Όταν σηκώθηκε είδε την Πατρίσια και τον Άρνολντ χέρι χέρι.

Χιόνι έσταζε μέσα απ' τις τσέπες του, χιόνι έλιωνε μες τα παπούτσια του, χιόνι στάλαζε από το κολάρο του μες το γιλέκο του. "Κοίτα εδώ", είπε η Πατρίσια, τρέχοντας προς το μέρος του και κρατώντας τον από τα χέρια, "είσαι για στύψιμο".

"Λίγο χιόνι μόνο", είπε ο Άρνολντ, ολομόναχος ξαφνικά στο καταφύγιο.

"Λίγο χιόνι βέβαια, είναι κρύος σαν πάγος και τα πόδια του έχουν γίνει σφουγγάρια. Πάμε, σπίτι τώρα"!

Οι τρεις τους ανέβηκαν το μονοπάτι προς την πάνω βόλτα, και οι πατημασιές της Πατρίσια ήταν μεγάλες σαν αλόγου στο πυκνό χιόνι.

"Κοίτα, μπορείς να δεις το σπίτι μας, έχει άσπρη στέγη".

"Θα φτάσουμε, παπάκι, σύντομα".

"Προτιμώ να μείνω έξω και να φτιάξω έναν χιονάνθρωπο σαν τον Άρνολντ Μάθιους".

"Πάψε! Πάψε! Η μητέρα σου θα περιμένει. Πρέπει να πάμε σπίτι".

"Όχι δεν θα περιμένει. Είναι στις καύλες με τον κύριο Ρόμπερτ. Καύλες, παύλες, τάβλες"!

"Ξέρεις πολύ καλά ότι έχει πάει για ψώνια με την κυρία Πάρτιτζ, δεν πρέπει να λες απαίσια ψέματα".

"Λοιπόν ο Άρνολντ Μάθιους είπε ψέματα. Είπε ότι σε αγαπάει περισσότερο από την Έντιθ αλλά της ψιθύριζε πίσω από την πλάτη σου".

"Το ορκίζομαι πως δεν τον έκανα, Πατρίσια, δεν αγαπάω την Έντιθ καθόλου".

Η Πατρίσια σταμάτησε να περπατάει. "Δεν αγαπάς την Έντιθ";

"Όχι, στο είπα, εσένα διαλέγω. Δεν την αγαπώ καθόλου", είπε. "Ω! Θε μου, τι μέρα! Δεν με πιστεύεις; Εσένα Πατρίσια. Η Έντιθ δεν σημαίνει τίποτα. Απλά τη συναντούσα πάντα είμαι στο πάρκο".

"Μα της είπες πως την αγαπάς".

Το αγόρι στεκόταν σαστισμένο ανάμεσά τους. Γιατί ήταν η Πατρίσια τόσο θυμωμένη και σοβαρή; Το πρόσωπό της ήταν αναποκοκκινισμένο και τα μάτια της άστραφταν. Το στήθος της ανεβοκατέβαινε. Είδε τις μεγάλες μακριές τρίχες στα πόδια της μέσα από ένα σκίσιμο στις κάλτσες της. Το πόδι της είναι μεγάλο σαν τη μέση μου, σκέφτηκε. Κρυώνω· θέλω τσάι· έχω

χιόνι στα μαγαζιά μου.

Ο Άρνολντ οπισθοχωρούσε αργά κάτω στο μονοπάτι. "Έπρεπε να της το πω αλλιώς δεν θα έφευγε. Έπρεπε Πατρίσια. Είδες πως ήταν. Τη μισώ. Φιλώ σταυρό"!

"Μπανγκ! Μπανγκ!", φώναζε το αγόρι.

Η Πατρίσια χαστούκιζε τον Άρνολντ, τραβολογούσε το κασκόλ του, τον χτυπούσε με τους αγκώνες της. Τον γρονθοκοπούσε κάτω στο μονοπάτι και του ούρλιαζε "Θα σου δείξω εγώ να λες ψέματα στην Έντιθ! Γουρούνι! Καταραμένε! Θα σου δείξω που της ράγισες την καρδιά"!

Εκείνος προφύλασσε το πρόσωπό του από τα χτυπήματά της καθώς τρέκλιζε προς τα πίσω. "Πατρίσια, Πατρίσια, μη με χτυπάς! Μας βλέπει ο κόσμος"!

Καθώς έπεφτε ο Άρνολντ, δυο γυναίκες με ανοιγμένες τις ομπρέλες τους, κρυφοκοίταζαν μέσα από το στροβιλιζόμενο χιόνι, κρυμμένες πίσω από έναν θάμνο.

Η Πατρίσια στάθηκε από πάνω του. "Είπες ψέματα σε εκείνη κι είπες ψέματα σε εμένα", είπε. "Σήκω πάνω, Άρνολντ Μάθιους"!

Σηκώθηκε και ίσιωσε το κασκόλ του και σκούπισε τα μάτια του με το κόκκινο μαντήλι και σήκωσε το κασκέτο του και περπάτησε προς το καταφύγιο.

"Και όσο για σας", η Πατρίσια γύρισε προς τις γυναίκες που παρακολουθούσαν, "θα έπρεπε να ντρέπεστε για λογαριασμό σας. Μεγάλες γυναίκες βγήκατε να παίξετε στο χιόνι".

Κρύφτηκαν πίσω από το θάμνο.

Η Πατρίσια και το παιδί ανέβηκαν, χέρι χέρι, προς τα πίσω, στην πάνω βόλτα.

"Ξέχασα το κασκέτο μου δίπλα στον χιονάνθρωπο", θυμήθηκε εκείνος. "Είναι το κασκέτο μου με τα χρώματα της Τότεναμ".

"Τρέχα πίσω γρήγορα", είπε εκείνη, "πόσο περισσότερο να βραχείς απ' όσο ήδη έχεις";

Βρήκε το κασκέτο του μισοκρυμμένο κάτω απ' το χιόνι. Σε μια γωνία του καταφυγίου, ο Άρνολντ καθόταν και διάβαζε τα γράμματα που είχε ρίξει η Έντιθ, γυρνώντας αργά τις μουσκεμένες σελίδες. Δεν είδε το αγόρι, και το αγόρι, πίσω από μια κολόνα, δεν τον διέκοψε. Ο Άρνολντ διάβαζε προσεκτικά κάθε γράμμα.

"Πολύ ώρα έβρισκες το κασκέτο σου", είπε η Πατρίσια. "Είδες τον νεαρό άντρα";

"Όχι", είπε, "είχε φύγει".

Στο σπίτι, στο ζεστό καθιστικό, η Πατρίσια τον έβαλε να αλλάξει ξανά τα ρούχα του.

Κράτησε τα χέρια του μπροστά στη φωτιά, και γρήγορα άρχισαν να πονάνε.

"Τα χέρια μου έχουν πιάσει φωτιά", της είπε, "και τα δαχτυλάκια των ποδιών μου και το πρόσωπό μου".

Μετά, αφού τον παρηγόρησε, του είπε: "Ορίστε, τώρα είναι καλύτερα. Ο πόνος πέρασε. Σε λίγο θα είναι όλα μέλι - γάλα". Πηγαινοέρχονταν μες το δωμάτιο. "Λοιπόν, όλοι ρίξαμε ένα καλό κλάμα, σήμερα".

3.1.3. Ο Καβγάς

Καθόμουν στο τελείωμα της κάτω αυλής και εκνεύριζα τον κ. Σάμιουελς, που ζούσε στο σπίτι ακριβώς πίσω από τα ψηλά κάγκελα. Ο κ. Σάμιουελς παραπονιόταν, σε εβδομαδιαία βάση, πως τα αγόρια απ' το σχολείο πετούσαν μήλα και πέτρες και μπάλες στο παράθυρο της κρεβατοκάμαράς του. Καθόταν σε μια ξαπλώστρα, σε ένα τετραγωνάκι περιποιημένου κήπου και προσπαθούσε να διαβάσει την εφημερίδα του. Ήμουν δυο μέτρα μακριά του. Τον κάρφωνα επίμονα. Προσποιούταν πως δε με έβλεπε, αλλά ήξερα ότι ήξερε πως στεκόμουν εκεί σιωπηλός και θρασύς. Κάθε τόσο με κρυφοκοιτούσε πίσω από την εφημερίδα και με έβλεπε ασάλευτο και σοβαρό και μόνο, με το βλέμμα μου στο δικό του. Μόλις έχανε την ψυχραιμία του θα ξεκινούσα για το σπίτι. Είχα ήδη αργήσει για το δείπνο. Τον είχα σχεδόν νικήσει, η εφημερίδα έτρεμε, ανάσαινε βαριά, όταν ένα άγνωστο αγόρι, που δεν είχα ακούσει να πλησιάζει, με έσπρωξε κάτω προς την όχθη.

Του πέταξα μια πέτρα στη μούρη. Έβγαλε τα γυαλιά του, τα έβαλε στην τσέπη του παλτού του, το έβγαλε, το κρέμασε με προσοχή στα κάγκελα και επιτέθηκε. Γυρνώντας από την άλλη, όπως παλεύαμε πάνω στην όχθη, είδα ότι ο κ. Σάμιουελς είχε διπλώσει την εφημερίδα του στην ξαπλώστρα και είχε σηκωθεί για να μας παρακολουθήσει. Ήταν λάθος μου που γύρισα. Το άγνωστο αγόρι με κοπάνησε δυο φορές στον σβέρκο. Ο κ. Σάμιουελς αναπήδησε ενθουσιασμένος καθώς έπεφτα πάνω στα κάγκελα. Ήμουν κάτω μες τις σκόνες, αναποκοκκινισμένος και γδαρμένος και δαρμένος, αλλά σηκώθηκα κι έφερα δυο βόλτες, και κλότσησα το αγόρι στην κοιλιά και πιαστήκαμε για τα καλά. Είδα απ' το μισοβουλωμένο μου μάτι πως η μύτη του είχε ματώσει. Χτύπησα τη μύτη του. Με τράβηξε απ' το κολάρο, με γράπωσε απ' τα μαλλιά και μ' έφερε ένα γύρο.

"Για έλα! Για έλα!" Άκουσα τον κ. Σάμιουελς να φωνάζει.

Γυρίσαμε κι οι δυο προς το μέρος του. Κουνούσε τις γροθιές του και χοροπηδούσε στον κήπο. Σταμάτησε μεμιάς και έβηξε και τακτοποίησε το ψάθινο καπέλο του και αποφεύγοντας τις ματιές μας, γύρισε την πλάτη του και περπάτησε αργά προς την ξαπλώστρα του.

Του πετάξαμε κι οι δυο χώματα.

"Θα του δείξω εγώ πως έρχομαι!", είπε το αγόρι, καθώς τρέχαμε κατά μήκος της αυλής, μακριά από τις φωνές του κ. Σάμιουελς, κατεβαίνοντας τα σκαλιά και συνεχίζοντας για το λόφο. Περπατήσαμε μαζί για το σπίτι. Θαύμασα τη ματωμένη του μύτη. Είπε πως το μάτι μου

ήταν σαν αυγό ποσέ, αλλά μαύρο.

"Δεν έχω ξαναδεί τόσο αίμα", είπα.

Είπε πως είχα το καλύτερο μαύρο μάτι σε όλη την Ουαλία, ίσως το καλύτερο μαύρο μάτι σε όλη την Ευρώπη· έβαζε στοίχημα πώς ο Τάννεϊ¹⁹⁵ δεν είχε ποτέ του τέτοιο μαύρο μάτι.

"Έχει γεμίσει και το πουκάμισό σου αίματα".

"Μερικές φορές το αίμα βγαίνει κομμάτια", είπε.

Στην οδό Γουόλτερ προσπεράσαμε μια παρέα από γυμνασικοκόριτσα, κι εγώ έβαλα στραβά το κασκέτο μου ελπίζοντας το μάτι μου να είναι μεγάλο σα δαμάσκηνο κι εκείνος περπατούσε με το σακάκι του ορθάνοιχτο για να φαίνονται οι λεκέδες από το αίμα.

Καθόλη τη διάρκεια του δείπνου ήμουν χούλιγκαν και νταής και αλήτης σαν τα αγόρια από το Σάντμπανκς¹⁹⁶ και θα έπρεπε να με σέβονται περισσότερο και καθόμουν σιωπηλός, όπως ο Τάννεϊ, πάνω από την πουτίγκα. Το απόγευμα πήγα στο σχολείο με κάλυμμα στο μάτι. Αν είχα έναν μαύρο μεταξωτό τελαμώννα θα ήμουν όσο ζωηρός κι απελπισμένος είναι ο λαβωμένος καπετάνιος του βιβλίου που συνήθιζε να διαβάζει η αδελφή μου, και που κι εγώ διάβαζα κάτω από τα σκεπάσματα τη νύχτα, κρυφά με μία λυχνία.

Στο δρόμο, ένα αγόρι από ένα υποδεέστερο σχολείο, όπου οι γονείς δεν έπρεπε να πληρώνουν τίποτα, με φώναζε "Βουλωμάτη!" με μια τραχιά, ενήλικη φωνή. Δεν έδωσα σημασία αλλά συνέχισα να περπατώ σφυρίζοντας, το καλό μου μάτι ταξίδευε στα καλοκαιρινά σύννεφα, πέρα από την προσβολή, πάνω από την οδό Τέρεϊς.

Ο καθηγητής των μαθηματικών είπε: "Βλέπω πως ο κ. Τόμας στο πίσω μέρος της τάξης έχει καταπονήσει την όρασή του. Αλλά όχι εξαιτίας της μελέτης, έτσι δεν είναι κύριοι";

Ο Γκίλμπερτ Ρις, δίπλα μου, γέλασε πιο δυνατά από όλους.

"Θα σου σπάσω το πόδι μετά το σχολείο!", είπα.

Κουτσαίνοντας θα πήγαινε, ουρλιάζοντας, ως το γραφείο του διευθυντή. Στο σχολείο, βαθιά σιωπή. Ένα σημείωμα σ' έναν δίσκο φερμένο από τον επιστάτη. "Ο διευθυντής στέλνει τα σέβη του, κύριε, μπορείτε να έρθετε αμέσως"; "Πώς σπάσατε το πόδι αυτού του αγοριού"; "Ω! Να σε πάρει ο διάολος, τι αγωνία!", φωνάζει ο Γκίλμπερτ Ρις. "Μ' ένα μικρό γύρισμα", θα

---

¹⁹⁵ James Joseph "Gene" Tunney (May 25, 1897 – November 7, 1978) αμερικάνος επαγγελματίας πυγμάχος που αγωνίστηκε από το 1915 έως το 1928.

¹⁹⁶ Sandbanks στο πρωτότυπο. Ο Thomas εννοεί την περιοχή Sandfields, μια πολύ φτωχή συνοικία εκείνης της εποχής, δυτικά από το κέντρο του Σγουόνσι -*Dylan Thomas's Swansea, Gower and Laugharne*, James A. Davies, University of Wales Press.

απαντούσα. "Δεν μπορώ να ελέγξω τη δύναμή μου. Είλικρινά συγνώμη. Αλλά μην ανησυχείτε. Αφήστε με να δω το πόδι, κύριε". Μια απότομη μανούβρα, μ' ένα κλικ το οστό ξαναταίριαξε. "Δόκτορ Τομας, κύριε, στις υπηρεσίες σας". Η κυριά Ρις στα γόνατα. "Πώς μπορώ να σας ευχαριστήσω"; "Δεν κάνει τίποτα, αγαπητή κυρία. Να πλένετε τα αυτιά του κάθε πρωί. Και να πετάξετε τους χάρακες του. Αδειάστε τα κόκκινα και τα πράσινα μελάνια του στο νεροχύτη".

Στο μάθημα της ζωγραφικής του κύριου Τρόττερ ζωγραφίζαμε γυμνά κορίτσια όλο λάθη, σε φύλλα χαρτιού, κάτω από τα φύλλα με τις ζωγραφιές των βάζων μας και έπειτα τα μοιράζαμε χέρι-χέρι κάτω από τα θρανία. Κάποια από τα σχέδια ήταν λεπτομερή, παράδοξα, άλλα έσβηναν άδοξα με ουρά γοργόνας. Ο Γκίλμπερτ Ρις ζωγράφιζε μόνο τα βάζα.

"Να κοιμηθώ με τη γυναίκα σας, κύριε";

"Τι είπες";

"Να δανειστώ τη φαλτσέτα σας, κύριε";

"Τι θα έκανες αν είχες ένα εκατομμύριο λίρες;

"Θα αγόραζα μια Μπουγκάτι και μια Ρόις και μια Μπέντλεϊ και θα έτρεχα με διακόσια μίλια την ώρα στο Πέντιν Σαντς¹⁹⁷".

"Θα αγόραζα ένα χαρέμι και θα έκλεινα τα κορίτσια στο γυμναστήριο".

"Θα αγόραζα ένα σπίτι σαν της κυρίας Κόθμορ - Ρίτσαρντ, διπλάσιο από το δικό της, κι ένα γήπεδο κρίκετ κι ένα γήπεδο ποδοσφαίρου κι ένα σωστό γκαράζ με μηχανισμούς και ανυψωτικό".

"Και μια τουαλέτα δυο φορές σαν το Περίπτερο Μέλμπα¹⁹⁸, με βελούδινα καθίσματα και χρυσή αλυσίδα και..."

"Και θα κάπνιζα τσιγάρα με αληθινά χρυσά φίλτρα, καλύτερα κι απ' τα Μπλου Μπουκ της Μόρρις¹⁹⁹".

"Θα αγόραζα όλα τα σιδηροδρομικά τρένα και μόνο το Α4 θα άφηνα να ταξιδεύει με αυτά".

"Εκτός του Γκίλμπερτ Ρις".

---

¹⁹⁷ Pendine Sands: ακτή 11 χιλιομέτρων στα νότια της Ουαλίας. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα πραγματοποιούνταν εκεί αγώνες ταχύτητας.

¹⁹⁸ Melba pavilion στο πρωτότυπο. Ο Dylan μετονομάζει σε Melba το Patti Pavilion, μια αίθουσα εκδηλώσεων στο Σγουόνσι.

¹⁹⁹ Μάρκα τσιγάρων.

"Ποιά είναι η πιο μεγάλη σου διαδρομή";

"Έχω πάει στο Εδιμβούργο".

"Ο πατέρας μου στον πόλεμο πήγε Σαλονίκη".

"Πού είναι αυτό, Σύριλ";

"Σύριλ, πες μας για την κυρία Πούσι Έντουαρντς στην οδό Χάνοβερ".

"Ε, ο αδελφός μου λέει πως μπορεί να της κάνει ότι θέλει".

Ζωγράφισα μια απίθανη μαντεψιά κάτω από τη μέση, κι έγραψα Πούσι Έντουαρντς με μικρά γράμματα στο τέλος της σελίδας.

"Σκύψτε"!

"Κρύψτε τα σχέδιά σας".

"Βάζω στοίχημα ότι ένα γκρέιχουντ μπορεί να τρέξει γρηγορότερα από άλογο".

Σε όλους άρεσε το μάθημα της ζωγραφικής, εξαιρουμένου του κυρίου Τρόττερ.

Το βράδυ, πριν να αναζητήσω το νέο μου φίλο, κάθισα στο δωμάτιό μου δίπλα στο μπόιλερ μελετώντας τα γεμάτα ποιήματα βιβλία των ασκήσεών μου. Υπήρχαν "Προσοχή, μη!"²⁰⁰ στα οπισθόφυλλα. Στους τοίχους του δωματίου μου υπήρχαν εικόνες του Σέξπιρ, ο Γουόλτερ ντε λα Μαρ σκισμένος από το το Χριστουγεννιάτικο Μπούκμαν του πατέρα μου, ο Ρόμπερτ Μπράουνινγκ, ο Στέισι Ομονιέρ, ο Ρούπερτ Μπρουκ, ένας άντρας με γένια που είχα ανακαλύψει πως ήταν ο Γουίτιερ, η "Ελπίδα" του Γουότς και ένα πιστοποιητικό κατηχητικού που ντρεπόμουν που ήθελα να ξεκρεμάσω. Ένα ποίημα που είχα δημοσιεύσει στη στήλη "Καθημερινή Ουαλία" της "Γουέστερν Μείλ"²⁰¹ ήταν κολλημένο στον καθρέφτη για να με κάνει να κοκκινίζω, αλλά η ντροπή του ποιήματος είχε σβήσει. Απέναντι από το ποίημα είχα γράψει, με μια κλεμμένη πένα και με φιοριτούρες: "Ο Όμηρος νυστάζει".²⁰² Πάντα περίμενα την ευκαιρία για να φέρω κάποιον στο δωμάτιό μου - "Έλα στο κρησφύγετό μου· συνγνώμη για την ακαταστασία· πάρε μια καρέκλα. Όχι! Όχι αυτήν, είναι σπασμένη!"- και να τον υποχρεώσω να δει το ποίημα κατά λάθος. "Το έβαλα εκεί για να με κάνει να κοκκινίζω". Μα κανένας δεν

---

²⁰⁰ Danger don'ts: καταχωρίσεις με σχέδια που συμβούλευαν τα παιδιά για το τι έπρεπε και το τι δεν έπρεπε να κάνουν, πχ να μην περνούν τις γραμμές του τραίνου χωρίς να ελέγχουν.

²⁰¹ Εφημερίδα Western mail, στήλη Wales day by day.

²⁰² Homer nods, στο πρωτότυπο. Η φράση ολόκληρη είναι "Even Homer nods" και οφείλεται στον Οράτιο (Indignor quandoque bonus dormitat Homerus). Αρχικά αναφερόταν στις ανακολουθίες που εμφανίζονται στην Ιλιάδα (πχ κάποιος χάνει τη ζωή του κι αργότερα ξαναεμφανίζεται ζωντανός), υπογραμμίζοντας πως ακόμα και ο μέγας Όμηρος νυστάζει και ξεχνά τι έχει πει. Πλέον χρησιμοποιείται γενικότερα, για την επισήμανση ενός λάθους σε έναν μεγάλο δημιουργό. (Πηγή: <https://sarantakos.wordpress.com/2016/03/10/alexandrou/>)

ερχότανε ποτέ εκτός της μητέρας μου.

Περπατώντας προς το σπίτι, νωρίς το σούρουπο, μέσα από συμπαγείς, ερημωμένες επαγγελματικές λεωφόρους, που τις στόλιζαν δέντρα, απήγγειλα κομμάτια από τα ποιήματά μου κι άκουγα τη φωνή μου, συνοδευόμενη από το ταπ-ταπ-ταπ των καρφιών στις μπότες μου στην οδό Παρκ, σαν τη φωνή ενός αγνώστου, ελάχιστα να υψώνεται αδύναμη μέσα στο αξιосέβαστο φθινοπωρινό βράδυ.

"Το μυαλό μου συνυφαίνει
Με αυτόν τον τρόπο λειτουργεί·
Οι λογισμοί του γεννημένοι
Ερμητικοί και με ορμή
Απ' την πηγή πόθου λαθρού εξάγονται
Και με τη σκόνη του διαβόλου εκστασιάζονται".

Αν μέσα από ένα παράθυρο κοιτούσα στο δρόμο, θα έβλεπα ένα κοκκινόσκουφο αγόρι με βαριές μπότες να κατηφορίζει μες τη μέση με μεγάλες δρασκειλές και θα αναρωτιόμουν ποιος να είναι. Αν ήμουν ένα νεαρό κορίτσι που κοιτά, το πρόσωπό μου σαν της Μόνα Λίζα, τα μαύρα κατράμι μαλλιά μου τυλιγμένα κουβάρι σαν ακουστικά, θα έβλεπα κάτω από το κουστούμι της "Κολεξιόν για αγόρια" ένα σώμα αντρικό δασωμένο και ηλιοκαμένο, και θα τον φώναζα και θα ρωτούσα, "Θα πάρετε τσάι ή κοκτέιλ;" και θα τον άκουγα να απαγγέλλει τον Ψαλμό της Γρασιδένιας Λεπίδας μες το ημίφως της σαλοτραπεζαρίας με τους πίνακες, με τις βαριές κουρτίνες και τη βαριά επένδυση κι η φωνή του θα συναντούσε τις ρέπλικες διάσημων έργων και θα έλαμπε μαζί με τα βιβλία και τα μπουκάλια του κρασιού:

Η παγωνιά ξαπλώνει,
Η παγωνιά που ζοφερή ανθούς ματώνει,
Τόσο εύθραυστη σκορπά
Του φεγγαριού το φως μπαλώματα στη ράχη της κεντά,
Απ' το κεφάλι μου λίγο πιο πάνω τ' ορφανό μ' ένα σημάδι άχαρο και πορφυρό,

Η παγωνιά αρθρώνει,
Μ' έξαψη, αποκρυπτική, μες τις νιφάδες τις σιωπής τρυπώνει,
το άρατο στόμα της, μαβί
Στων άστρων το γυάλισμα γυαλί,
Με δάκρυα ενόρασης μιλά, εγώ ακούω μοναχά.

Η παγωνιά γνωρίζει
Κονκλάβιο ανέμων λιγοστών χωρίζοντας σφυρίζει,
πως η μονήρης διάνοια των ριζών
Γυμνή, βαθιά, στη ζούγκλα των καρπών,
Έχει φυτέψει μία πράσινη χρονιά, την βλάστησή μου να υμνήσει στην καρδιά.

Η παγωνιά γεμίζει
Λαχτάρα την καρδιά μου, της νύχτας το μανίκι τη σκορπίζει,
η παγωνιά δεξαμενή ουράνιου ατμού
Η παγωνιά που αποζητούν στήλες ανέκπτωτου χιονιού
Ποθεί των αστεριών αγρό, ζυγιάζεται πάνω απ' το μέρος που ριγώ.

"Κοίτα! Ένα παράξενο αγόρι περπατά μονάχο σαν πρίγκιπας".

"Όχι, όχι, σαν λύκος! Κοίτα το μεγάλο δρασκελισμό του"! Η εκκλησία του Σκέτι σήμαινε τις καμπάνες της για εμένα.

"Στο χόμα θα 'μαι από καιρό
Η στάχτη μου όλη θα' ναι σκόνη
Σ' άλογο έργο, εμπρηστικό
Που άστρο δυσοίωνα φανερώνει"

Απάγγελια. Ένας νεαρός άντρας και μια γυναίκα, χέρι χέρι, εμφανίστηκαν ξαφνικά από μια σκοτεινή λωρίδα ανάμεσα στα σπίτια. Άλλαξα την απαγγελία σε μελωδία και μουρμούρισα προσπερνώντας τους. Τώρα οι δυο τους θα χαχανίζουν, με τα φριχτά κορμιά

τους δίπλα δίπλα. Κουνιστός, βαρεμένος, μαλλιάς. Σφύριξα άγρια και δυνατά και κλότσησα την είσοδο ενός εμπόρου και κοίταξα κλεφτά πίσω, πάνω από τον ώμο μου. Το ζεύγος είχε εξαφανιστεί. Ορίστε μια κλωτσιά στους "Λέμονς". "Που είναι λοιπόν αυτά τα ρημαδό λεμόνια, κύριε"; Ορίστε μια χεριά χαλίκι για το παράθυρό σας, κυρία των "Κροφτ". Μια νύχτα θα έγγραφα "Αλήτης" σε όλη την μπροστινή είσοδο των "Κιαόρα".

Μια γυναίκα στεκόταν στα σκαλιά των "Λιντχριστ" με ένα πομεράνιαν που γρύλιζε και, χώνοντας το κασκέτο μου στην τσέπη, έφυγα για κάτω και να το σπίτι του Νταν, το "Γουάρμλεϊ"²⁰³, με δυνατή μουσική να βγαίνει από μέσα του.

Ήταν συνθέτης και ποιητής επίσης· είχε γράψει επτά ιστορικά μυθιστορήματα πριν γίνει δώδεκα, κι έπαιζε βιολί και πιάνο· η μητέρα του έφτιαχνε μάλλινους πίνακες, ο αδερφός του ήταν υπάλληλος στις αποβάθρες κι έπαιζε τζαζ, η θεία του λειτουργούσε ένα προπαρασκευαστικό σχολείο στον πρώτο όροφο και ο πατέρας του έγγραφε μουσική για το εκκλησιαστικό όργανο. Όλα αυτά μου τα είχε πει στο γυρισμό για το σπίτι ενώ μάτωνε, καμάρωνε δίπλα στις σχολικές ποδιές, έγνεφε σε αγόρια στα τραμ.

Η μητέρα του καινούργιου μου φίλου άνοιξε την πόρτα με ένα κουβάρι μαλλί στα χέρια. Ο Νταν, στη σαλοτραπεζαρία του πάνω ορόφου, άκουσε την άφιξή μου κι έπαιξε πιάνο πιο γρήγορα.

"Δεν άκουσα πως μπήκες", μου είπε όταν τον βρήκα. Έκανε φινάλε με μια ευφάνταστη συγχορδία και τέντωσε όλα του τα δάχτυλα.

Το δωμάτιο ήταν εξόχως ακατάστατο, όλο μαλλί και χαρτιά και ανοιχτά ντουλάπια παραγεμισμένα με πράγματα που ποτέ δεν θα μπορούσες να βρεις· όλα τα ακριβά έπιπλα ήταν χτυπημένα· μια κρεμάστρα κρεμόταν από τον πολυέλαιο. Σκέφτηκα ότι θα μπορούσα να ζήσω για πάντα σε εκείνο το δωμάτιο, να γράφω και να τσακώνομαι και να χύνω μελάνια, να καλώ τους φίλους μου εκεί για πικνίκ μετά της δώδεκα με μπισκότα Γουόλκερ ρούμι-με-βούτυρο και ρώσικες σαρλότς από το Έινον²⁰⁴ και Σάιντραξ²⁰⁵ και Βίνο²⁰⁶.

Μου έδειξε τα βιβλία του και τα επτά μυθιστορήματά του. Όλα τα μυθιστορήματα ήταν για μάχες, πολιορκίες και βασιλιάδες. "Πρώιμα πράγματα", είπε.

Με άφησε να βγάλω έξω το βιολί του και να παίξω ένα νιαούρισμα.

---

²⁰³ Όλα τα παραπάνω είναι ονόματα που είχαν τα σπίτια.

²⁰⁴ Ζαχαροπλαστείο

²⁰⁵ Cydrax: ποτό μη αλκοολούχο από μήλο.

²⁰⁶ Vino: ποτό μη αλκοολούχο από σταφύλι.

Καθίσαμε σε έναν καναπέ στο παράθυρο και συζητήσαμε σαν να γνωρίζαμε ήδη ο ένας τον άλλο. Θα κερδίσουν οι "Κύκνοι" τα "Σπιρούνια"²⁰⁷; Πότε μπορούν τα κορίτσια να κάνουν μωρά; Ο μέσος όρος πέρσι του Άρνοτ ήταν καλύτερος από του Κλει²⁰⁸;

"Αυτός είναι ο πατέρας μου έξω στο δρόμο", είπε, "ο ψηλός που κουνάει τα χέρια του".

Δυο άντρες συζητούσαν στις γραμμές του τραμ. Ο κύριος Τζένκιν έμοιαζε σαν να προσπαθούσε να κολυμπήσει μες την οδό Έβερσλει, χτυπούσε με το στήθος τον αέρα και κοπανούσε το έδαφος με τα πόδια και μετά έγειρε κι άρχισε να κουτσαίνει και σήκωσε τον έναν ώμο πιο ψηλά από τον άλλο.

"Ίσως να περιγράφει κάποιο καβγά", είπα.

"Η να λέει στον κύριο Μόρις ιστορίες για σακάτηδες", είπε ο Νταν. "Ξέρεις να παίζεις πιάνο";

"Μπορώ να παίξω συγχορδίες αλλά όχι μελωδίες", είπα.

Παίξαμε ένα ντουέτο με τα χέρια σταυρωτά. "Λοιπόν, τίνος είναι αυτή σονάτα";

Παίξαμε ένα έργο του δόκτωρ Πέρσι²⁰⁹, που ήταν ο μεγαλύτερος συνθέτης για τέσσερα χέρια στον κόσμο κι εγώ ήμουν ο Πωλ Αμέρικα, ο πιανίστας, και ο Νταν ήταν ο Γουίντερ Βοξ²¹⁰.

Του διάβασα ένα βιβλίο ασκήσεων όλο ποιήματα. Με άκουγε σκεπτικός, σαν αγόρι εκατό χρονών, με το κεφάλι του να γέρνει από τη μία πλευρά και τα γυαλιά του να τρέμουν πάνω στην πρησμένη του μύτη. "Αυτό ονομάζεται 'Δίνη'", είπα:

"Σαν ήλιοι άλικοι από ποτάμια δάκρυα,
Πέντε ήλιοι στο γυαλί,
Μαζί, ξεχωριστοί όμως, όμως ξεχωριστά στρογγυλοί,
Άλικοι μπορεί, μα το γυαλί χλωμό είναι σαν τη χλόη,
Γλιστρούν δίχως φωνή.
Πέντε σαν ένα, πέντε δάκρυα από βλέφαρα ορθάνοιχτα,
Ήλιοι ήδη, μα αλάτι,

²⁰⁷ Οι παίκτες του Swansea έχουν σαν υποκοριστικό το Swans (Κύκνοι), ενώ της Tottenham Hotspur, το Spurs (Σπιρούνια).

²⁰⁸ Trevor Arnott (1902-1975) και John "Johnnie" Charles Clay (1898-1973), Ουαλοί παίκτες κρίκετ.

²⁰⁹ Percy Grainger (1882-1961), συνθέτης και πιανίστας.

²¹⁰ Φανταστικά ονόματα διάσημων πιανιστών που ο Dylan Thomas και ο φίλος του Daniel Jones χρησιμοποιούσαν.

Πέντε ακατανόητα δόρυα στο κεφάλι,
Κάθε ήλιος τι άλλο από αγωνία,
Στρεβλοί μπορεί, μείγμα πόνου και μίσους,
Πέντε σε έναν, ο ένας φτιαγμένος από πέντε σε έναν, ήλιοι
Που νωρίς παραμορφώθηκαν ν' αργήσουν.
Όλοι τους τώρα, τρελοί και δυστυχείς,
Στριφογυρνούν μες το πανί των πέντε, τρέχουν
Ευρέως κι αφρισμένοι, ακραίως και δυστυχισμένοι,
Εκτινάσσονται και βουτούν. Ένας από τους πέντε είναι ο ήλιος".

Ο θόρυβος των τραμ, προσπερνώντας το σπίτι, κροτάλιζε μακριά μέχρι τη θάλασσα ή και μακρύτερα, βουτώντας μέσα στον βυθοκορεσμένο κόλπο. Κανείς μέχρι τότε δεν με είχε ακούσει έτσι. Το σχολείο είχε εξαφανιστεί, αφήνοντας στον λόφο του Μάουντ Πλέζαντ²¹¹ μια βαθιά τρύπα που μύριζε καμπινέδες και ποντικο-ντουλάπες και το "Γουάρμλει" έλαμπε στα σκοτάδια μιας πόλης που δεν γνώριζα. Στο ήσυχο δωμάτιο, που ποτέ δεν είχε υπάρξει άγνωστο για μένα, πάνω σε σωρούς χρωματιστού μαλλιού, με πρησμένη μύτη και μάτι βουλωμένο, αναγνωρίσαμε τα ταλέντα μας. Το μέλλον απλωνόταν έξω, πέρα από το παράθυρο, πάνω από το γεμάτο με εφήμερους έρωτες Σίνγκλετον Παρκ, κι έφτανε μέχρι το ομιχλώδες Λονδίνο, πλακοστρωμένο με ποιήματα.

Η κυρία Τζένκιν κρυφοκοίταξε απ' την πόρτα και άναψε το φως. "Έτσι, τώρα είναι καλύτερα", είπε. "Δεν είστε γάτες".

Το μέλλον έσβησε με το φως και εμείς παίζαμε ένα φανφαρώδες κομμάτι του Δόκτωρ Πέρσι - "Έχεις ξανακούσει κάτι τόσο υπέροχο; Πιο δυνατά, πιο δυνατά Αμέρিকা!", είπε ο Νταν. "Άσε και για εμένα λίγο μπάσο", είπα - μέχρι που βρόντηξε ο τοίχος του γείτονα.

"Αυτοί είναι οι Κάρει. Ο κύριος Κάρει είναι καπετάνιος", είπε ο Νταν.

Του παίζαμε ένα δριμύ, εκκωφαντικό κομμάτι μέχρι που η κυρία Τζένκιν, με μαλλιά και βελόνες, έτρεξε πάνω.

Όταν έφυγε, ο Νταν είπε: "Γιατί κάθε άντρας ντρέπεται πάντα για τη μητέρα του";

"Ίσως όχι όταν μεγαλώσει", είπα, αλλά αμφέβαλλα. Μια εβδομάδα νωρίτερα περπατούσα

---

²¹¹ Περιοχή του Σγουόνσι.

στην Οδό Χάι με τρία παιδιά και είδα τη μητέρα μου με κάποια κυρία Πάτριτζ έξω από το Κάρντομα²¹². Ήξερα πως θα με σταματήσει και θα πει μπροστά σε όλους, "Κοίτα να γυρίσεις νωρίς σπίτι για το τσάι", κι ήθελα να ανοίξει η οδός Χάι και να με καταπιεί. Την αγαπούσα και την απαρνήθηκα. "Ας περάσουμε απέναντι", είπα, "έχει ένα ζευγάρι ναυτικές μπότες στη βιτρίνα του Γκρίφιθ". Υπήρχε μόνο μια κούκλα με κουστούμι για γκολφ και ένα τουίντ τόπι.

"Το δείπνο είναι σε μισή ώρα. Τι θα κάνουμε";

"Να δούμε ποιος μπορεί να σηκώσει αυτήν την καρέκλα για περισσότερη ώρα", είπα.

"Όχι, ας γράψουμε κάτι: εσύ το κείμενο κι εγώ τη μουσική".

"Και πως θα το πούμε";

Έγραψε. "Ο ---, από τους Ντ. Τζένκιν και Ντ. Τόμας", στο πίσω μέρος μιας καπελιέρας που βρήκε κάτω από τον καναπέ. Ντ. Τόμας και Ντ. Τζένκινς θα ήταν πιο εύηχο, αλλά ήμασταν σπίτι του.

"Τι λες για το *Οι Πρωτοτραγουδιστές*";

"Όχι, θυμίζει μιούζικαλ", είπα. "*Το Πολυβόλο του Γουαρμλει*";

"Όχι", είπα, "Εγώ μένω στο Γλανχυρντ"

Όταν γέμισε η καπελιέρα, γράψαμε.

"Ο *Κεραύνιος*", από τους Ντ. Τζένκινς / Τόμας με κιμωλία πάνω σε ένα κομμάτι χαρτόνι και το στερεώσαμε στον τοίχο.

"Θέλεις να δεις το δωμάτιο της καμαριέρας μας", ρώτησε ο Νταν. Ψιθυρίσαμε ανεβαίνοντας ως τη σοφίτα.

"Πως τη λένε";

"Χίλντα".

"Είναι μικρή";

"Όχι, είναι είκοσι ή τριάντα".

Το κρεβάτι της ήταν άφτιαχτο. "Πάντα μπορείς να μυρίσεις μια καμαριέρα λέει η μητέρα μου". Μυρίσαμε τα σεντόνια. "Δεν μυρίζω τίποτα".

Μέσα στο μεταλλικό κουτί της αλληλογραφίας της υπήρχε μια κορνιζαρισμένη φωτογραφία ενός νεαρού άντρα με παντελόνι γκολφ.

"Αυτό είναι το αγόρι της".

---

²¹² Καφέ στο κέντρο του Σγουόνσι που υπάρχει ακόμα μέχρι και σήμερα.

"Ας του κάνουμε ένα μουστάκι".

Κάποιος μετακινήθηκε στον κάτω όροφο, μια φωνή φώναξε, "Ωρα για δείπνο!" και τρέξαμε έξω, αφήνοντας το κουτί ανοιχτό. "Μια νύχτα θα κρυφτούμε κάτω από το κρεβάτι της", είπε ο Νταν καθώς ανοίγαμε την πόρτα της τραπεζαρίας.

Ο κύριος Τζένκιν, η κυρία Τζένκιν, η θεία του Νταν, κάποιος Αιδεσιμότατος Μπέβαν και η κυρία Μπέβαν καθόντουσαν στο τραπέζι.

Ο κύριος Μπέβαν είπε την προσευχή. Όταν σηκώθηκε, ήταν σα να είχε παραμείνει καθιστός, τόσο κοντός ήταν. "Ευλόγησε το φαγητό μας απόψε", είπε, λες και δεν του άρεσε καθόλου να τρώει. Μα μόλις ξεμπερδεψε με το "Αμήν", έπεσε πάνω στο παγωμένο κρέας σαν σκύλος.

Η κυρία Μπέβαν δεν φαινόταν στα καλά της. Είχε τα μάτια της στο τραπέζομάντιλο και έκανε διστακτικές κινήσεις με το μαχαίρι και το πιρούνι της. Έμοιαζε να αναρωτιέται τι να κόψει πρώτο, το κρέας ή το ύφασμα.

Ο Νταν κι εγώ την παρακολουθούσαμε με ευχαρίστηση· εκείνος με κλώτσησε κάτω από το τραπέζι κι εγώ έριξα το αλάτι. Στην αναταραχή πρόλαβα να χύσω λίγο ξύδι στο ψωμί του.

Η κυρία Τζένκιν είπε, ενώ όλοι, εκτός του κυρίου Μπέβαν, παρακολουθούσαμε την κυρία Μπέβαν να κινεί το μαχαίρι της αργά γύρω από το πιάτο της: "Ελπίζω ειλικρινά να σας αρέσει το κρύο αρνί".

Η κυρία Μπέβαν της χαμογέλασε, ησυχασμένη, και άρχισε να τρώει. Ήταν γκριζομάλλα και γκριζοπρόσωπη. Μπορεί να ήταν γκριζα κι ολόκληρη. Προσπάθησα να τη γδύσω, αλλά το μυαλό μου τρόμαξε όταν έφτασε στο κοντό φανελένιο της μισοφόρι και στη σκούρα μπλε βράκα ως τα γόνατα. Δεν τολμούσα καν να ξεκουμπώσω τις ψηλές της μπότες για να δω πόσο γκριζα ήταν τα πόδια της. Σήκωσε τα μάτια από το πιάτο της και μου χάρισε ένα πονηρό χαμόγελο.

Κοκκινισμένος, γύρισα να απαντήσω στον κύριο Τζένκιν, που με ρωτούσε πόσο χρονών ήμουν. Του είπα, αλλά πρόσθεσα έναν χρόνο. Γιατί είπα ψέματα τώρα; Αναρωτήθηκα. Αν έχανα το κασκέτο μου και το έβρισκα στο δωμάτιό μου, και η μητέρα μου με ρωτούσε που το βρήκα, έλεγα, "στη σοφίτα" ή "κάτω απ' τον καλόγερο στο χολ". Ήταν συναρπαστικό να πρέπει να είμαι προσεκτικός όλη την ώρα για να μην αντικρούσω τον εαυτό μου, να σκαρφίζομαι την ιστορία μια ταινίας που υποκρινόμουν ότι έχω δει, να βάζω τον Τζακ Χολτ

στη θέση του Ρίτσαρντ Ντιξ²¹³.

"Δεκαπέντε και τρία τέταρτα", είπε ο κύριος Τζένκιν, "αυτή είναι μια πολύ ακριβής ηλικία. Βλέπω πως έχουμε έναν μαθηματικό ανάμεσά μας. Για να δούμε αν μπορεί να κάνει αυτό το αθροισματάκι".

Τελείωσε το φαγητό του και άπλωσε σπέρτα πάνω στο πιάτο.

"Αυτό είναι παλιό, μπαμπά", είπε ο Νταν.

"Ω, θα ήθελα πολύ να το δω", είπα με την πιο ωραία φωνή μου. Ήθελα να έρθω ξανά σε αυτό σπίτι. Ήταν καλύτερα από το σπίτι μου, και υπήρχε ακόμα μια γυναίκα που 'χε χάσει τα λογικά της.

Όταν απέτυχα να τοποθετήσω τα σπέρτα σωστά, ο κύριος Τζένκιν μου έδειξε πως να το κάνω, και, ακόμα δίχως να καταλαβαίνω, τον ευχαρίστησα και του ζήτησα ένα επιπλέον. Το να υποκρίνεσαι ήταν σχεδόν τόσο καλό όσο το να λες ψέματα· σε γέμιζε ζεστασιά και ντροπή.

"Τι έλεγες στον κύριο Μόρις στο δρόμο, μπαμπά;", ρώτησε ο Νταν. "Σε είδαμε από πάνω".

"Του έλεγα πως η Αντρική Χορωδία Σγουόνσι και Περιφέρειας ανέβασε τον Μεσσία, αυτό είναι όλο. Γιατί ρωτάς";

Ο κύριος Μπέβαν δεν μπορούσε να φάει άλλο, ήταν φίσκα. Για πρώτη φορά από την έναρξη του δείπνου, κοίταξε γύρω του στο τραπέζι. "Πως προχωρούν οι σπουδές, Ντάνιελ";

"Άκου τον κύριο Μπέβαν, Νταν, σε ρώτησε κάτι".

"Α, έτσι κι έτσι".

"Έτσι κι έτσι";

"Εννοώ πως πάνε πολύ καλά, σας ευχαριστώ, κύριε Μπέβαν".

"Οι νέοι θα έπρεπε να προσπαθούν να λένε αυτό που εννοούν".

Η κυρία Μπέβαν χασκογέλασε και ζήτησε κι άλλο κρέας. "Κι άλλο κρέας", είπε.

"Κι εσύ, νεαρέ, έχεις κλίση στα μαθηματικά";

"Όχι, κύριε", είπα, "Μου αρέσουν τα Αγγλικά".

"Είναι ποιητής", είπε ο Νταν, αμήχανα.

"Συνάδελφος ποιητής", διόρθωσε ο κύριος Μπέβαν, δείχνοντας τα δόντια του.

---

²¹³ Jack Holt (1888-1951) και Richard Dix (1893-1949), αμερικάνοι ηθοποιοί της εποχής.

"Ο κύριος Μπέβαν έχει εκδώσει βιβλία", είπε ο κύριος Τζένκιν. "Περσεφόνη, Ψυχή ----", "Ορφέας", συμπλήρωσε ο κύριος Μπέβαν αμέσως.

"Και Ορφέας. Πρέπει να δείξεις στον κύριο Μπέβαν μερικούς στίχους σου.

"Δεν έχω τίποτα μαζί μου, κύριε Τζένκινς".

"Ένας ποιητής", είπε ο κύριος Μπέβαν, "πρέπει να κουβαλάει του στίχους του στο μυαλό του".

"Τους θυμάμαι μια χαρά", είπα.

"Απάγγελέ μου τους τελευταίους σου· το βρίσκω πάντα πολύ ενδιαφέρον".

"Τι μάζωξη", είπε ο κύριος Τζένκιν, "ποιητές, μουσικοί, ιεροκήρυκες. Μόνο ένας ζωγράφος μας λείπει, έτσι δεν είναι";

"Δε νομίζω ότι θα σας αρέσουν οι πολύ τελευταίοι μου", είπα.

"Ίσως", είπε ο κύριος Μπέβαν, χαμογελώντας, "εγώ θα το κρίνω αυτό".

"Ανόητα μισώ", είπα, θέλοντας να πεθάνω, βλέποντας τα δόντια του κυρίου Μπέβαν

"Με σιγοκαίνε τύψεις κτήνους, θηριωδίας,

Της ανεκπλήρωτης για ισχύ επιθυμίας,

του πόθου για άγριο θάνατο αργό·

Στα χέρια να κρατώ

Το μελανό, νεκρό κορμί της αγκαλιά μου

Τερπνά τα οστά της να θροΐζουνε στ' αυτιά μου

Στα μάτια της φλόγα θανάτου να κοιτώ·

Και να ξυπνώ

Στο πάθος μετά θάνατον, να συναντήσω

Της έκσταση του μίσους της και να θρηνήσω

Το άτυχο κορμί. Και να χτυπώ, το μελανό, νεκρό κορμί της, να χτυπώ".

Ο Νταν με τιμώρησε στο καλάμι με κλωτσιά στη σιωπή πριν ο κύριος Νταν πει "Η επιρροή είναι ολοφάνερη, βεβαίως. 'Να χτυπάς, να χτυπάς, να χτυπάς, στους κρούς, φαιούς

βράχους σου, Συ θάλασσα²¹⁴.

"Ο Χιούμπερτ ξέρει τον Τένισον απέξω κι ανακατωτά", είπε η κυρία Μπέβαν, "ανακατωτά".

"Μπορούμε τώρα να ανέβουμε πάνω;", ρώτησε ο Νταν.

"Αλλά μην ενοχλήσετε τον κύριο Κάρει".

Και κλείσαμε την πόρτα πίσω μας απαλά και τρέξαμε πάνω με τα χέρια μας να σκεπάζουν τα στόματά μας.

"Να πάρει! Να πάρει! Να πάρει!", είπε ο Νταν. "Είδες τη μούρη του αιδεσιμότητου";

Τον παραστήσαμε πέρα, δώθε στο δωμάτιο κι αρχίσαμε έναν μικρό καβγά στο χαλί. Η μύτη του Νταν άρχισε πάλι να τρέχει. "Δεν είναι τίποτα, θα σταματήσει σε ένα λεπτό. Μπορώ να ματώνω όποτε θέλω".

"Πες μου για την κυρία Μπέβαν. Είναι τρελή";

"Είναι τελείως τρελή, δεν ξέρει ποια είναι. Αποπειράθηκε να πέσει από το παράθυρο αλλά αυτός δεν έδωσε σημασία, κι έτσι ήρθε στο σπίτι μας και τα είπε όλα στη μητέρα".

Η κυρία Μπέβαν χτύπησε και μπήκε μέσα. "Ελπίζω να μην σας διακόπτω".

"Όχι, όχι βέβαια, κυρία Μπέβαν".

"Ήθελα να αλλάξω λίγο τον αέρα μου", είπε. Κάθισε πάνω στο μαλλί στον καναπέ δίπλα στο παράθυρο.

"Δεν είναι αποπνικτικά απόψε η νύχτα;", είπε ο Νταν. "Θα προτιμούσατε το παράθυρο ανοιχτό";

Εκείνη κοίταξε το παράθυρο.

"Δεν είναι τίποτα να σας το ανοίξω", είπε ο Νταν και μου έκλεισε το μάτι.

"Αφήστε με να σας το ανοίξω εγώ, κυρία Μπέβαν", είπα.

"Είναι καλό να είναι ανοιχτό το παράθυρο".

"Είναι κι αυτό επίσης ένα καλό ψηλό παράθυρο".

"Μπόλικος φρέσκος αέρας από τη θάλασσα".

"Αφησέ το έτσι, καλέ μου", είπε εκείνη. "Απλά θα καθίσω εδώ και θα περιμένω τον άντρα μου".

Έπαιξε με τα κουβάρια του μαλλιού, πήρε μια βελόνα και την χτύπησε απαλά στην

---

²¹⁴ Απόσπασμα από το ποίημα "Break, break, break", του Alfred Tennyson.

παλάμη του χεριού της.

"Ο κύριος Μπέβαν θα αργήσει";

"Απλά θα καθίσω εδώ και θα περιμένω τον άντρα μου".

Της μιλήσαμε λίγο ακόμα για παράθυρα, αλλά εκείνη μόνο χαμογελούσε και χαλούσε το μαλλί, και κάποτε έβαλε την στρογγυλεμένη πλευρά της βελόνας στο αυτί της. Γρήγορα βαρεθήκαμε να την κοιτάμε και ο Νταν έπαιξε στο πιάνο - "Τη Δωδέκατη μου σονάτα", είπε "αυτή είναι φόρος τιμής στον Μπετόβεν"- και μισή ώρα μετά τις εννέα, έπρεπε να ξεκινήσω για το σπίτι.

Είπα καληνύχτα στην κυρία Μπέβαν, που μου κούνησε τη βελόνα και υποκλίθηκε καθιστή, και ο κύριος Μπέβαν κάτω μου έδωσε το κρύο χέρι του για χειραψία, και ο κύριος και η κυρία Τζένκιν μου είπαν να έρθω ξανά και η σιωπηλή θεία μου έδωσε μια μπάρα Μαρς.

"Θα σε πάω λίγο πιο κάτω", είπε ο Νταν.

Έξω, στο πεζοδρόμιο, στη ζεστή νύχτα, κοιτάξαμε πάνω στη φωτισμένο παράθυρο της σαλοτραπεζαρίας. Ήταν το μοναδικό φως του δρόμου.

"Κοίτα! Εκεί είναι!"

Το πρόσωπο της κυρίας Μπέβαν ήταν κολλημένο στο τζάμι, η μύτη της φαινόταν επίπεδη, τα χείλη της σιδερωμένα, και αρχίσαμε να τρέχουμε όλο το δρόμο μέχρι την οδό Έβερσλι, φοβούμενοι μήπως πηδούσε.

Στη γωνία ο Νταν είπε: "Πρέπει να σε αφήσω τώρα, πρέπει απόψε να τελειώσω ένα τρίο για έγχορδα".

"Δουλεύω ένα μεγάλο ποίημα", είπα, "για τον πρίγκιπα της Ουαλίας και τους μάγους και όλους τους άλλους".

Κι οι δυο γυρίσαμε σπίτι για να κοιμηθούμε.

3.1.4. Αξιοπερίεργος μικρός βήχας

Ένα απόγευμα, ενός ιδιαίτερα φωτεινού κι αστραφτερού Αυγούστου, μερικά χρόνια πριν καταλάβω ότι ήμουν ευτυχισμένος, ο Τζωρτζ Χούπινγκ, τον οποίο φωνάζαμε Μικρό Βήχα, ο Σίντνεϊ Έβανς, ο Νταν Ντέιβις κι εγώ, καθόμασταν στην οροφή ενός φορτηγού ταξιδεύοντας για την άκρη της Χερσονήσου. Ήταν ένα ψηλό φορτηγό με έξι ρόδες, από όπου μπορούσαμε να ρίχνουμε ροχάλες στις οροφές των διερχόμενων αυτοκινήτων και να πετάμε τ' απομεινάρια των μήλων μας σε γυναίκες στο πεζοδρόμιο. Ένα από αυτά πέτυχε έναν άντρα με ποδήλατο στη μέση της πλάτης του, αυτός γύρισε στραβά το τιμόνι του μες το δρόμο, για μια στιγμή μείναμε σιωπηλοί και η μούρη του Τζωρτζ Χούπινγκ έγινε γκρι. Αν το φορτηγό τον πατήσει, σκεφτόμουν ήρεμα καθώς ο άντρας με το ποδήλατο ταλαντεύονταν προς το φράχτη, αυτός θα σκοτωθεί κι εγώ θα κάνω εμετό πάνω στο παντελόνι μου, πιθανά και πάνω στο παντελόνι του Σίντεϋ, και θα μας συλλάβουν και θα μας κρεμάσουν όλους, εκτός του Τζωρτζ Χούπινγκ, που δεν έφαγε μήλο.

Αλλά το φορτηγό προσπέρασε ξυστά: πίσω μας, το ποδήλατο έπεσε στο φράχτη, ο άντρας σηκώθηκε πάνω και σήκωσε τη γροθιά του κι εγώ του σήκωσα το κασκέτο μου.

"Δεν έπρεπε να 'χεις σηκώσει το κασκέτο σου", είπε ο Σίντνεϊ Έβανς, "θα καταλάβει σε ποιο σχολείο είμαστε". Ήταν έξυπνος, μυστηριώδης και προσεκτικός και είχε και τσάντα και πορτοφόλι.

"Δεν είμαστε στο σχολείο τώρα".

"Κανείς δεν μπορεί να με αποβάλει", είπε ο Νταν Ντέιβις. Θα έφευγε το επόμενο εξάμηνο για να σερβίρει στο μαγαζί του πατέρα του με μισθό.

Όλοι φορούσαμε σακίδια πλάτης, εκτός του Τζωρτζ Χούπινγκ στον οποίο η μητέρα του είχε δώσει ένα δέμα τυλιγμένο με καφετί χαρτί που όλο χαλούσε, και κουβαλούσαμε από μια βαλίτσα έκαστος. Είχα ρίξει ένα πανωφόρι πάνω στη βαλίτσα μου γιατί τα αρχικά πάνω της ήταν "N.T."²¹⁵ και όλοι θα καταλάβαιναν πως ανήκε στην αδελφή μου. Μέσα στο φορτηγό ήταν δυο σκηνές, ένα κουτί με κατσαρόλες και τηγάνια και μαχαίρια και πιρούνια, μια λάμπα λαδιού, μια γκαζιέρα, υποστρώματα και κουβέρτες, ένα γραμμόφωνο με τρεις δίσκους κι ένα τραπεζομάντηλο, από τη μητέρα του Τζωρτζ Χούπινγκ.

---

²¹⁵ Nancy Marlais Thomas, η αδελφή του Dylan Thomas, μεταφρασμένα τα αρχικά τους συμπίπτουν.

Θα κάναμε κάμπινγκ για ένα δεκαπενθήμερο στο Ροσσίλλι²¹⁶, σε ένα λιβάδι πάνω από την ανεμοδαρμένη πεντάμιλη ακτή. Ο Σίντνεϊ και ο Νταν που είχαν μείνει εκεί τον περασμένο χρόνο, επέστρεψαν με σκούρο δέρμα και βρισιές, όλο ιστορίες για χορούς κατασκηνωτών τα μεσάνυχτα γύρω από φωτιές και για μεγαλύτερα κορίτσια της τεχνικής σχολής που έκαναν ηλιοθεραπεία στις άκρες των βράχων γυμνά περιτριγυρισμένα από ξεκαρδισμένα αγόρια και για τραγούδια στο κρεβάτι που κρατούσαν ως το ξημέρωμα. Αλλά ο Τζωρτζ δεν είχε ποτέ αφήσει το σπίτι του περισσότερο από ένα βράδυ· και μου είχε πει πως τότε, μια ημιαργία που έβρεχε και δεν υπήρχε τίποτα να κάνει παρά να μείνει στο πλυσταριό και να βάζει τα ινδικά του χοιρίδια να κάνουν αγώνες ζαλισμένα κατά μήκος των πάγκων, απλά πήγε να μείνει στο Σεντ Τόμας, τρία μίλια από το σπίτι του, σε μια θεία του που έβλεπε μέσα από τους τοίχους και ήξερε τι μια κυρία Χόσκιν έκανε στην κουζίνα της.

"Πόσο μακρύτερα ακόμα;", ρώτησε ο Τζωρτζ Χούπινγκ, σφίγγοντας το διαλυμένο δέμα του, προσπαθώντας στα κρυφά να σπρώξει μέσα κάλτσες και τιράντες, παρακολουθώντας με φθόνο τους ατόφιους πράσινους αγρούς να γλιστρούν μακριά λες και η οροφή του φορτηγού ήταν μηχανοκίνητη σχεδία πάνω σε ωκεανό. Όλα ενοχλούσαν το στομάχι του, ακόμα και η γλυκόριζα και τα σορμπέ, αλλά μονάχα εγώ ήξερα ότι φοράει το καλοκαίρι μακριά εσώρουχα με το όνομά του κόκκινο κεντημένο πάνω τους.

"Μίλια και μίλια", είπε ο Νταν.

"Χιλιάδες μίλια", είπα. "Πάμε στο Ροσσίλλι της Αμερικής. Θα κατασκηνώσουμε σε ένα κομμάτι βράχου που σείεται απ' τον άνεμο".

"Και θα πρέπει να δέσουμε το βράχο σε ένα δέντρο".

"Ο Βήχας μπορεί να χρησιμοποιήσει τις τιράντες του", είπε ο Σίντνεϊ.

Το φορτηγό βρυχήθηκε παίρνοντας μια στροφή - "Ωπαλάκια! Το ένιωσες αυτό, Βήχα; Ήταν στη μία ρόδα" -και πιο χαμηλά από εμάς, πέρα από αγρούς και φάρμες, η θάλασσα, μ' ένα ατμόπλοιο να ξεφυσά στην πέρα άκρη της, λαμπύριζε.

"Βλέπεις τη θάλασσα κάτω εκεί, λαμπυρίζει, Νταν", είπα.

Ο Τζωρτζ Χούπινγκ υποκρίθηκε ότι ξεχνάει το κλυδώνισμα της γλιστερής οροφής, και την, από αυτό το ύψος, τρομακτικά ελάχιστη θάλασσα. Αρπάζοντας την κουπαστή της οροφής, είπε: "Ο πατέρας μου έχει δει φάλαινα δολοφόνο". Η σιγουριά της φωνής του έσβησε

---

²¹⁶ Rhossilli, χωριό και ακτή της Ουαλίας.

με το που ξεκίνησε. Πάλευε ενάντια στον άνεμο με τη σπασμένη, τρεμάμενη φωνή του, προσπαθώντας να μας πείσει. Ήξερα ότι ήθελε να βρει ένα καύχημα τόσο δυνατό που να σηκώσει τις τρίχες της κεφαλής μας και να σταματήσει το τρελό φορτηγό.

"Ο πατέρας σου είναι βοτανολόγος". Αλλά ο καπνός στον ορίζοντα ήταν η λευκή δίνη που σαν σιντριβάνι η φάλαινα ξεφυσούσε από τη μύτη της και η μαύρη μύτη της ήταν η πλήρη του караβιού που έσχιζε τη θάλασσα.

"Που τη φύλαξε, Βήχα, στο πλυσταριό";

"Την είδε στη Μαδαγασκάρη. Είχε χαυλιόδοντες από εδώ μέχρι, από εδώ μέχρι..."

"Από εδώ μέχρι τη Μαδαγασκάρη".

Ξαφνικά η θέα ενός απότομου λόφου τον τάραξε. Πια, αδιάφορος για τις περιπέτειες του πατέρα του, ενός μικρόσωμου, σκονισμένου άντρα με σκουφί στην κεφαλή και αλπακά στην πλάτη που στεκόταν και παραμιλούσε όλη μέρα σε ένα κατάστημα γεμάτο βότανα και τρύπες στον τοίχο καλυμμένες με κουρτινάκια, ενώ ηλικιωμένοι άντρες με οσφυαλγία ή νεαρά κορίτσια με μπλεξίματα περιμένουν για συμβουλές στο ημίφως, είδε το λόφο να εφορμά κι αρπάχτηκε από τον Νταν κι εμένα.

"Πάει με πενήντα"!

"Πάνε τα φρένα, Βήχα"!

Γλίστρησε μακριά μας, αρπάχτηκε γερά με τα δυο χέρια από την κουπαστή, τραβώντας και τραντάζοντας και πιέζοντας με το ένα πόδι ένα κουτί πίσω του, οδήγησε το φορτηγό στην ασφάλεια στρίβοντας το στη γωνία ενός πέτρινου τοίχου προς έναν πιο πράο λόφο στην πύλη ενός ρημαγμένου αγροτόσπιτου.

Από την πύλη ξεκινούσε μια λωρίδα που οδηγούσε στην πρώτη παραλία. Η παλίρροια είχε ανέβει και ακούσαμε τη θάλασσα ορμητική. Τέσσερα αγόρια σε μια οροφή -ένα ψηλό, μελαχρινό, με συνηθισμένα χαρακτηριστικά, με ακρίβεια στο λόγο, με καλό κουστούμι, ένα αγόρι του κόσμου· ένα κοντόχρονο, ατσούμπαλο, κοκκινοτρίχικο, με κόκκινους καρπούς που πάλευαν με τα κοντά, ξεφτισμένα του μανίκια· ένα με πατομπούκαλα, κοιλίτσα, με ώμους προς τα μέσα και πόδια πάντοτε χωμένα σε μποτάκια άδετα, που το καθένα ήθελε να πάρει διαφορετικό δρόμο· ένα μικρόσωμο, αδύνατο, αναποφάσιστα δραστήριο, τσαπατσούλικο, κατσαρό- είδαν μπροστά τους το λιβάδι, το καινούργιο τους σπίτι για δύο εβδομάδες, με πυκνούς, αγκαθωτούς θάμνους για τοίχους, τη θάλασσα για μπροστινή αυλή, ένα πράσινο

αυλάκι για τουαλέτα και ένα ανεμοχτυπημένο δέντρο στο κέντρο του.

Βοήθησα τον Νταν να ξεφορτώσει το φορηγό ενώ ο Σίντνεϋ έδινε μπουρμπουάρ στον οδηγό κι ο Τζωρτζ πάλευε με την πόρτα του αυλόγυρου και χάζευε τις πάπιες από τη μέσα μεριά. Το φορηγό έφυγε.

"Ας στήσουμε τις σκηνές μας γύρω από το δέντρο στη μέση", είπε ο Τζωρτζ.

"Σένιο"! Είπε ο Σίντνεϋ ξεμανταλώνοντάς του την πόρτα.

Σενιάρουμε τις σκηνές μας σε μια γωνία, μακριά από τον αέρα.

"Κάποιος από μας πρέπει να ανάψει τη γκαζιέρα", είπε ο Σίντνεϋ, και, έχοντας πια ο Τζωρτζ κάψει το χέρι του, καθίσαμε σε κύκλο έξω από τη σκηνή του ύπνου και συζητούσαμε για αυτοκίνητα, για το τι σημαίνει να ζεις στην εξοχή, άνετοι και ράθυμοι στη συντροφιά των άλλων, συλλογισμένοι εντός μας καθώς μιλούσαμε, γνωρίζοντας πάντα ότι όχι πολύ μακριά μας η θάλασσα ορμά στα βράχια και ξανοίγεται στον κόσμο, και ότι αύριο θα κολυμπούσαμε και θα ρίχναμε μπαλιές στην άμμο και θα πετροβολούσαμε ένα μπουκάλι πάνω σε ένα βράχο κι ίσως να συναντούσαμε τρεις κοπέλες. Η πιο μεγάλη για τον Σίντνεϋ, η πιο απλή για τον Νταν, η πιο μικρή για μένα. Ενώ μιλούσε με τα κορίτσια ο Τζωρτζ έσπασε τα γυαλιά του· αποχώρησε αναγκαστικά, εντελώς στα τυφλά, και το επόμενο πρωί θα έλεγε: "Συγγνώμη που έπρεπε να σας αφήσω, αλλά θυμήθηκα ένα μήνυμα".

Ήταν λίγο μετά τις πέντε. Ο πατέρας και η μητέρα θα είχαν τελειώσει το τσάι τους· τα πιάτα με τα διάσημα κάστρα πάνω τους έχουν μαζευτεί από το τραπέζι· ο πατέρα με την εφημερίδα, η μητέρα με τις κάλτσες, πολύ πολύ μακριά από τη γαλανή καταχνιά στ' αριστερά μας, σε μια έπαυλη, ψηλά στο λόφο, ακούνε από το πάρκο τις αγνές κραυγές των παιδιών που υψώνονται πάνω από το δημοτικό γήπεδο του τένις κι αναρωτιούνται που να είμαι και τι να κάνω. Ήμουν μόνος με τους φίλους μου σ' ένα λιβάδι, με μια λεπίδα γρασιδιού στο στόμα κι έλεγα "Ο Ντέμσεϊ θα τον βάραγε στην ψύχρα", και σκεφτόμουν την τεράστια φάλαινα που ο πατέρας του Τζωρτζ δεν είδε ποτέ να σκάει στην επιφάνεια της θάλασσας ή να βουλιάζει στα βάθη της, σα βουνό.

"Στοιχίμα πως σας έχω μέχρι την άκρη του αγρού".

Ο Νταν κι εγώ τρέξαμε ανάμεσα σε σβουρνιές με τον Τζωρτζ στο κατόπι μας.

"Πάμε κάτω στην παραλία".

Ο Σίντνεϋ μας οδήγησε, βιαστικός και ευθύς σαν στρατιώτης μες τα χακί κοντοπαντέλονά

του, περνώντας το ένα λιβάδι μετά το άλλο, μέσα από μια δασώδη κοιλάδα, ανάμεσα από τα ρείκια σ' ένα ξέφωτο σχεδόν στην άκρη ενός γκρεμού, όπου δυο μεγαλόσωμα αγόρια πάλευαν έξω από μια σκηνή. Είδα το ένα να δαγκώνει το άλλο στο πόδι, χτυπούσαν και τα δυο επιδέξια και άγρια στο πρόσωπο, ένα ξεκάθαρα ζοριζόταν, και, με ένα πήδο, το άλλο του έχωσε τη μούρη στο χώμα. Ήταν ο Μπράζελ και ο Σκάλι.

"Γεια, Μπράζελ και Σκάλι!", είπε ο Νταν.

Ο Σκάλι είχε το χέρι του Μπράζελ σε λαβή πισθάγκωνα· του το έστριψε γρήγορα δυο φορές και σηκώθηκε χαμογελαστός.

"Γεια παιδιά! Γεια σου Μικρέ Βήχα! Πως είναι ο πατέρα σου";

"Είναι πολύ καλά, σ' ευχαριστώ".

Ο Μπράζελ, στο γρασίδι, ψαχνότανε για σπασμένα κόκαλα. "Γεια παιδιά! Πώς είναι οι πατεράδες σας";

Ήταν τα χειρότερα και τα πιο μεγάλα αγόρια του σχολείου. Κάθε μέρα για ένα εξάμηνο με έπιαναν πριν ξεκινήσει η τάξη και με έχωναν σ' έναν κάδο για χαρτιά κι έβαζαν τον κάδο πάνω στο γραφείο του καθηγητή. Μερικές φορές μπορούσα να βγω έξω και μερικές φορές όχι. Ο Μπράζελ ήταν αδύνατος, ο Σκάλι ήταν χοντρός.

"Στήσαμε στο λιβάδι του Μπάτον", είπε ο Σίντνεϊ.

"Εμείς αράζουμε εδώ", είπε ο Μπράζελ. "Και πως είναι ο Μικρός Βήχας σήμερα; Ο μπαμπάς του έδωσε χαπάκι";

Θέλαμε να τρέξουμε στην παραλία, ο Νταν κι ο Σίντνεϊ κι ο Τζωρτζ κι εγώ, να είμαστε μαζί και μόνοι μας, να περπατήσουμε και να φωνάξουμε δίπλα στη θάλασσα της εξοχής, να πετάξουμε πέτρες στα κύματα, να θυμηθούμε τις περιπέτειές μας και να δημιουργήσουμε καινούργιες για να θυμόμαστε.

"Θα έρθουμε μαζί σας στην παραλία", είπε ο Σκάλι.

Πιάστηκε αγκαζέ με τον Μπράζελ και βολτάρισαν στο κατώπι μας, αντιγράφοντας του Τζωρτζ το παράξενο βήμα, και μαστιγώνοντας το γρασίδι με βίτσες.

Ο Νταν είπε, ελπίζοντας: "Θα μείνετε μέρες εδώ, Μπράζελ και Σκάλι";

"Ένα ολόκληρο γεμάτο δεκαπενθήμερο, Ντέιβις και Τόμας και Έβανς και Χούπινγκ".

Όταν φτάσαμε την παραλία του Μιούσλεϊντ και αμοληθήκαμε κάτω, ενώ έσκαβα την άμμο κι αυτή στάλαζε κόκκο τον κόκκο απ' τα δάχτυλά μου, ενώ ο Τζωρτζ κοίταζε τη

θάλασσα μέσα από τα διπλά του μάτια και ο Σίντνεϊ με τον Νταν στοίβαζαν άμμο πάνω στα πόδια του, ο Μπράζελ και ο Σκάλι σα δυο φρουροί στέκονταν από πίσω μας.

"Είπαμε να πάμε στο ΚΑΛΑΙ για ένα δεκαπενθήμερο", είπε ο Μπράζελ -το ρίμαρε με το "κολλάει", έχωσε μία στα πλευρά του Σκάλι,- "αλλά ο αέρας είναι καλαϊτερος εδώ για την επιδερμίδα"²¹⁷.

"Είναι τόσο καλαός όσο τα βότανα", είπε ο Σκάλι.

Μοιράστηκαν το κολοσσιαίο αστείο, με κεφαλοκλειδώματα και δαγκωνιές και ξανά πάλη, σκορπώντας άμμο στα μάτια, μέχρι που έπεσαν ανάσκελα από τα γέλια και ο Μπράζελ σκούπισε το αίμα από τη μύτη του με ένα κομμάτι χάρτινου τραπεζομάντηλου. Ο Τζωρτζ είχε μείνει χωμένος μέχρι τη μέση στην άμμο. Έβλεπα τη θάλασσα να γλιστρά μακριά, από πάνω της καβγάδιζαν πουλιά κι ο ήλιος άρχιζε να πηγαίνει προς τα κάτω υπομονετικά.

"Κοίτα τον Μικρό Βήχα", είπε ο Μπράζελ. "Δεν είναι αξιοπερίεργος; Βλασταίνει στην άμμο. Ο Μικρός Βήχας δεν έχει καθόλου πόδια".

"Ο καημένος ο Μικρός Βήχας", είπε ο Σκαλι, "είναι το πιο αξιοπερίεργο αγόρι του κόσμου".

"Αξιοπερίεργε Μικρέ Βήχα", είπαν μαζί, "αξιοπερίεργε, αξιοπερίεργε, αξιοπερίεργε". Έφτιαξαν ένα τραγουδάκι που το διεύθυναν μαζί με τις βίτσες τους.

"Δεν μπορεί να κολυμπήσει".

"Δεν μπορεί να τρέξει".

"Δεν μπορεί να μάθει".

"Δεν μπορεί να ρίξει".

"Δεν μπορεί να αποκρούσει".

"Και βάζω στοίχημα πως δεν μπορεί να κατοικήσει".

Ο Τζωρτζ τίναξε την άμμο από τα πόδια του.

"Μπορώ"!

"Μπορείς να κολυμπήσεις";

"Μπορείς να τρέξεις";

"Μπορείς να ρίξεις";

"Αφήστε τον ήσυχο", είπε ο Νταν.

---

²¹⁷ Στο πρωτότυπο: "We thought of going to Nice for a fortnight", said Brazell –he rhymed it with ice, dug Skully in the ribs- "but the air is nicer here for the complexion".

Μας πλησίασαν. Η θάλασσα τώρα έτρεχε μακριά. Ο Μπράζελ είπε με σοβαρή φωνή, κουνώντας το δάχτυλό του: "Ειλικρινά τώρα, Βήχα, δεν είσαι αξιοπερίεργος; Πολύ αξιοπερίεργος; Απάντησε με 'Ναι' ή 'Όχι'".

"Κατηγορηματικά, 'Ναι' ή 'Όχι'" είπε ο Σκάλι.

"Όχι", είπε ο Τζωρτζ. "Μπορώ να κολυμπήσω και να τρέξω και να παίζω κρίκετ. Δεν φοβάμαι κανέναν".

Είπα: "Ήταν δεύτερος στην τάξη το προηγούμενο εξάμηνο".

"Λοιπόν αυτό δεν είναι αξιοπερίεργο; Αν μπορεί να έρθει δεύτερος μπορεί να έρθει και πρώτος. Μπα όχι, αυτό παραείναι αξιοπερίεργο. Ο Μικρός Βήχας πρέπει να είναι δεύτερος".

"Η ερώτηση απαντήθηκε", είπε ο Σκάλι. "Ο Μικρός Βήχας είναι αξιοπερίεργος". Αρχισαν πάλι το τραγούδι.

"Είναι πολύ καλό δρομέας", είπε ο Νταν.

"Λοιπόν, ας μας το αποδείξει. Ο Σκάλι κι εγώ τρέξαμε όλη την ακτή Ροσίλι σήμερα το πρωί, έτσι δεν είναι Σκάλ";

"Κάθε ίντσα".

"Μπορεί ο Μικρός Βήχας να το κάνει";

"Ναι", είπε ο Τζωτζ.

"Κάν' το τότε".

"Δεν θέλω".

"Ο αξιοπερίεργος Μικρός Βήχας δεν μπορεί να τρέξει", τραγούδησαν, "δεν μπορεί να τρέξει, δεν μπορεί να τρέξει".

Τρία κορίτσια, όλο χάρη, κατέβαιναν από την πλαγιά χέρι χέρι, φορώντας κοντά, λευκά παντελόνια. Τα χέρια και τα πόδια τους ήταν σκούρα σαν μούρα, οι λαιμοί τους σκούροι κι αυτοί· μπορούσα όταν γελούσαν να δω ότι τα δόντια τους ήταν πολύ λευκά· πάτησαν στη ακτή και ο Μπράζελ με τον Σκάλυ σταμάτησαν το τραγούδι. Ο Σίντνεϊ ίσιωσε τα μαλλιά του προς τα πίσω, σηκώθηκε χαλαρός, έβαλε τα χέρια στις τσέπες και περπάτησε προς τα κορίτσια, που τώρα στέκονταν όλα μαζί, χρυσά και ροδισμένα, θαυμάζοντας το ηλιοβασίλεμα αφηρημένα, φτιάχνοντας τα φουλάρια τους, χαμογελώντας το ένα στο άλλο. Στάθηκε απέναντί τους, χαμογέλασε και χαιρέτησε: "Γεια σου, Γκουίνεθ! Με θυμάσαι";

"Τρα-λα-λα", ψιθύρισε ο Νταν στο πλευρό μου, κι έκανε ένα κοροϊδευτικό χαιρετισμό

στον Τζωρτζ που ακόμα παρακολουθούσε την οπισθοχώρηση της θάλασσας.

"Λοιπόν, αυτή είναι έκπληξη!", είπε η ψηλότερη κοπέλα. Με μικρές μελετημένες κινήσεις των χεριών της, λες και τακτοποιούσε άνθη, παρουσίασε τον Νταν στην Πέγκυ και στην Τζιν.

Η χοντρή Πέγκυ, σκέφτηκα, πολύ πρόσχαρη για μενα, με πόδια για χόκει και κούρεμα αγοροκόριτσου, ήταν το κορίτσι για τον Νταν. Η Γκουίνεθ του Σίντνεϊ ήταν ένα εξαιρετικό κομμάτι και σχεδόν δεκάξι, άσπιλη κι απρόσιτη σαν κορίτσι των καταστημάτων Μπεν Έβανς: μα η Τζιν, ντροπαλή και σγουρομάλλα, με βουτυρόχρωμα μαλλιά, ήταν δική μου. Ο Νταν κι εγώ περπατήσαμε αργά προς τα κορίτσια.

Σκαρφίστηκα δύο ατάκες: "Τα σωστά σωστά, Σίντνεϊ, η διγαμία δεν επιτρέπεται στο εξωτερικό" και "Συγγνώμη που δεν κανονίσαμε όταν φτάσατε να είναι η θάλασσα εδώ".

Η Τζιν χαμογέλασε, στριφογυρίζοντας το τακούνι της στην άμμο κι εγώ ανασήκωσα το κασκέτο μου. "Γεια"!

Το κασκέτο έπεσε στα πόδια της.

Όπως έσκυψα, τρεις κύβοι ζάχαρη έπεσαν από την τσέπη του μπλέιζέρ μου. "Τάιζα ένα άλογο", είπα κι άρχισα να κοκκινίζω από ενοχή όταν όλα τα κορίτσια γέλασαν.

Θα μπορούσα να είχα σαρώσει το έδαφος με το κασκέτο μου, να φιλήσω το χέρι μου επιδεικτικά, να τις αποκαλέσω σενιορίτες και να τις υποχρεώσω να χαμογελάσουν. Ή θα μπορούσα είχα σταθεί μακριά, κι αυτό θα ήταν καλύτερο αν ήμουν ακίνητος, τα μαλλιά μου να τα παίρνει ο άνεμος, αν και δεν φυσούσε καθόλου εκείνο το απόγευμα, τυλιγμένος στο μυστήριο, κοιτώντας τον ήλιο, πολύ απόμακρος για να μιλώ με κορίτσια: αλλά ήξερα πως όλη την ώρα τα αυτιά μου θα έκαιγαν, το στομάχι μου θα ήταν τόσο κενό και τόσο γεμάτο από φωνές σαν κοχύλι. "Πες τους κάτι γρήγορα, πριν φύγουν μακριά!", μια φωνή θα έλεγε επίμονα μες τη δραματική σιωπή, ενώ θα στεκόμουν σαν τον Βαλεντίνο στην άκρη της λαμπής, αόρατης αρένας της άμμου. "Δεν είναι όμορφα εδώ;", είπα.

Μιλούσα μόνο στην Τζιν: κι αυτό είναι η αγάπη, σκέφτηκα, καθώς έγνεψε με το κεφάλι και κούνησε τις μπούκλες τις και είπε: "Είναι καλύτερα από το Πορθκλα".

Ο Μπράζελ και ο Σκάλι ήταν δυο μεγάλοι νταήδες σε εφιάλτη: τους ξέχασα όταν η Τζιν κι εγώ ανεβήκαμε το λόφο, και, κοιτώντας πίσω για να δω αν βασάνιζαν ξανά των Τζωρτζ ή πάλευαν μεταξύ τους, είδα ότι ο Τζωρτζ είχε εξαφανιστεί πίσω από τα βράχια κι αυτοί

συζητούσαν στους πρόποδες του λόφου με τον Σίντνεϊ και τα δυο κορίτσια.

"Πως σε λένε";

Της είπα.

"Αυτό είναι ουαλικό", είπε.

"Έχεις πολύ όμορφο όνομα".

"Ω, δεν είναι κάτι ιδιαίτερο".

"Θα σε ξαναδώ";

"Αν το θες".

"Εννοείται πως το θέλω! Μπορούμε να πάμε για μάνιο το πρωί. Και μπορούμε να προσπαθήσουμε να βρούμε ένα αυγό αετού. Το ήξερες ότι έχει αετούς εδώ";

"Όχι", μου είπε. "Ποιος ήταν αυτός ο ωραίος στην παραλία, ο ψηλός με τα λερωμένα παντελόνια";

"Αυτός δεν είναι ωραίος, είναι ο Μπράζελ. Δεν πλένεται ποτέ, ούτε χτενίζει τα μαλλιά του ούτε τίποτα. Είναι νταής κι απατεώνας".

"Εγώ τον βρίσκω γοητευτικό".

Φτάσαμε στο λιβάδι του Μπάτον και τις έδειξα το εσωτερικό των σκηνών και της έδωσα ένα από τα μήλα του Τζωρτζ. "Θα ήθελα ένα τσιγάρο", είπε.

Ήταν σχεδόν σκοτάδι όταν έφτασαν οι υπόλοιποι. Ο Μπράζελ και ο Σκάλι ήταν με την Γκουίνεθ, καθένας από άλλη πλευρά, την κρατούσαν αγκαζέ, Ο Σίντνεϊ ήταν με την Πέγκυ και ο Νταν περπατούσε, σφυρίζοντας, πιο πίσω, με τα χέρια στις τσέπες του.

"Κοίτα ζευγάρι", είπε ο Μπράζελ, "είναι εδώ μόνοι τους και δεν κρατιούνται καν απ' το χέρι. Χρειάζεσαι ένα χάπι", είπε σε εμένα.

"Κάντε παιδιά για τη Βρετανία", είπε ο Σκάλι.

"Πάψε!" είπε η Γκουίνεθ. Τον έσπρωξε μακριά της, αλλά γελούσε, και δεν είπε τίποτα όταν έβαλε το χέρι του γύρω από τη μέση της.

"Τι λέτε για λίγη φωτιά;", είπε ο Μπράζελ.

Η Τζιν χειροκρότησε σαν ηθοποιός. Αν και ήξερα πως την αγαπούσα, δεν μου άρσε τίποτα από όσα έλεγε ή έκανε.

"Ποιος θα τη φτιάξει";

"Είναι ο καλύτερος, είμαι σίγουρη", είπε, δείχνοντας εμένα.

Ο Νταν κι εγώ μαζέψαμε κλαδιά, και όταν έπεσε το σκοτάδι, μια φωτιά τριζοβολούσε. Μέσα στη σκηνή του ύπνου, ο Μπράζελ και η Τζιν κάθισαν δίπλα δίπλα: το χρυσό της κεφάλι ήταν στον ώμο του· ο Σκάλι, κοντά τους, ψιθύριζε στην Γκουίνεθ· ο Σίντεϊ άκεφα κρατούσε το χέρι της Πέγκυ.

"Έχεις ξαναδεί ποτέ τέτοιο αχούρι"; Είπα, παρακολουθώντας την Τζιν να χαμογελά μες το πύρινο σκοτάδι.

"Φίλα με, Τσάρλι", είπε ο Νταν.

Καθίσαμε γύρω από τη φωτιά στη γωνιά του λιβαδιού. Η θάλασσα, πέρα μακριά, ακόμα ηχούσε. Ακούσαμε μερικά νυχτοπούλια. "'Κου-κου-βάου!', άκου! Δεν μου αρέσουν οι κουκουβάγιες", είπε ο Νταν, "σου βγάζουν τα μάτια με τα νύχια τους!" -και προσπάθησε να μην ακούει τις χαμηλές φωνές στη σκηνή. Το γέλιο της Γκουίνεθ κυλίστηκε έξω, πάνω στο ξαφνικά φεγγαροφωτισμένο λιβάδι, αλλά η Τζιν, με το θηρίο, ήταν χαμογελαστή και αθόρυβη μες το ζεστό σκοτάδι· ήξερα πως το χεράκι της ήταν μέσα στο χέρι του Μπράζελ.

"Γυναίκες!", είπα.

Ο Νταν έφτυσε μέσα στη φωτιά.

Ήμασταν μεγάλοι κι ολομόναχοι, καθισμένοι μακριά από τον πόθο καταμεσής της νύχτας, όταν εμφανίστηκε ο Τζωρτζ, σα φάντασμα, στο φως της φωτιάς και στάθηκε εκεί τρέμοντας μέχρι που είπα: "Που ήσουν; Λείπεις ώρες. Γιατί τρέμεις έτσι";

Ο Μπράζελ και ο Σκάλι έβγαλαν τα κεφάλια τους έξω.

"Γειά σου Βήχα παιδί μου! Πώς είναι ο πατέρας σου; Που γυρνούσες απόψε";

Ο Τζωρτζ Χούπινγκ μετά βίας στεκόταν όρθιος. Έβαλα το χέρι μου στον ώμο του για να τον σταθεροποιήσω, αλλά το έσπρωξε μακριά.

"Έτρεχα στην παραλία του Ροσίλι! Έτρεξα απ' άκρη σ' άκρη της! Είπατε πως δεν μπορώ, αλλά εγώ το έκανα! Δεν σταμάτησα να τρέχω"!

Κάποιος από την τέντα έβαλε ένα δίσκο στο γραμμόφωνο. Ήταν μια συλλογή του *Όχι, όχι Νανέτ*²¹⁸.

"Έτρεχες όλη αυτή την ώρα στο σκοτάδι, Μικρέ Βήχα";

"Και βάζω στοίχημα επίσης ότι το έκανα πιο γρήγορα από εσάς!", είπε ο Τζωρτζ.

"Αυτό είναι σίγουρο", είπε ο Μπράζελ.

---

²¹⁸ 'No, no Nanette', διάσημο μιούζικαλ που έκανα πρεμιέρα στο Μπρόντγουεϊ το 1925.

"Πίστεψες ότι θα τρέχαμε εμείς πέντε μίλια;", είπε ο Σκάλι.

Τώρα έπαιζε το 'Τσάι για δυο'.

"Έχεις ακούσει κάτι τόσο αξιοπερίεργο; Στο είπα ότι ο Βήχας ήταν αξιοπερίεργος. Ο Μικρός Βήχας έτρεχε όλη νύχτα".

"Αξιοπερίεργε, αξιοπερίεργε, αξιοπερίεργε Μικρέ Βήχα", είπαν.

Γελώντας από το καταφύγιο της σκηνής προς το σκοτάδι, έμοιαζαν σαν ένα αγόρι με δυο κεφάλια. Κι όταν γύρισα να κοιτάξω ξανά τον Τζωρτζ είχε πέσει ανάσκελα και τον είχε πάρει ο ύπνος στο βαθύ γρασίδι και τα μαλλιά του ακουμπούσαν στις φλόγες.

3.1.5. Εκεί που ο Τάουι κυλά

Ο κύριος Χάμφρις, ο κύριος Ρόμπερτς και ο νεαρός κύριος Τόμας χτύπησαν την μπροστινή πόρτα της μικρής βίλας της κυρίας Έμλιν Έβανς, "Λάβενγκρο", ακριβώς στις εννέα το βράδυ. Κρύφτηκαν και περίμεναν πίσω ένα θάμνο βερονίκη, καθώς ο κύριος Έβανς έσυρε τις παντόφλες του από το πίσω δωμάτιο, στον διάδρομο και παιδεύτηκε με τους σύρτες.

Ο κύριος Χάμφρις ήταν δάσκαλος, ένας ψηλός, ωραίος άντρας που τραύλιζε και είχε γράψει ένα αποτυχημένο μυθιστόρημα.

Ο κύριος Ρόμπερτς, ένας εύθυμος, αμφιβόλου ηθικής άντρας μέσης ηλικίας, ήταν εισπράκτορας για μια ασφαλιστική εταιρεία: τον φώναζαν στην πιάτσα τυμβωρύχο, και ήταν γνωστός ανάμεσα στους φίλους του ως Μπουρκ και Χερ²¹⁹, ο Ουαλός Εθνικιστής. Κάποτε κατείχε μια υψηλή θέση στα γραφεία μιας ζυθοποιίας.

Ο νεαρός κύριος Τόμας ήταν για την ώρα ανεπάγγελτος, αλλά ήταν γνωστό πως σύντομα θα έφευγε για το Λονδίνο, να κάνει καριέρα στο Τσέλσι σαν συνεργαζόμενος δημοσιογράφος: ήταν άφραγκος, και ήλπιζε, με έναν ασαφή τρόπο, να τον ζήσουν οι γυναίκες.

Όταν ο κύριος Έβανς άνοιξε την πόρτα και έφεξε τη δάδα του κάτω στο στενό δρομάκι, φωτίζοντας το γκαράζ και το κοτέτσι και αγνοώντας τελείως τον ψιθυρίζοντα θάμνο, οι τρεις φίλοι πήδηξαν έξω και κραύγασαν απειλητικά: "Είμαστε άντρες της OGPU²²⁰, άσε μας να περάσουμε"!

"Ψάχνουμε για αντικαθεστωτική λογοτεχνία", είπε ο κύριος Χάμφρις με δυσκολία, σηκώνοντας το χέρι του σε χαιρετισμό.

"Χείλ, Σόντερς Λούις²²¹! Και ξέρουμε που θα τη βρούμε", είπε ο κ. Ρόμπερτς.

Ο κύριος Έβανς έσβησε τη δάδα του. "Ελάτε μέσα, μακριά από το νυχτερινό αγιάζι αγόρια, να πιείτε μια γουλιά. Μόνο κρασί από παστινάκι έχω", συμπλήρωσε.

Έβγαλαν τα καπέλα και τα πανωφόρια τους, τα στοίβαξαν στην άκρη της κουπαστής, μίλησαν σιγανά, από φόβο μην ξυπνήσουν τα δίδυμα, τον Τζωρτζ και τη Σίλια και ακολούθησαν τον κύριο Έβανς στο λημέρι του.

"Που είναι τα προβλήματα και η φασαρία, κύριε Έβανς;" είπε ο κύριος Ρόμπερτς με

---

²¹⁹ Burke and Hare: 16 φόννοι που έγιναν μέσα σε μια περίοδο 10 μηνών στη Σκωτία, από τους Γουίλιαμ Μπουρκ και Γουίλιαμ Χερ, οι οποίοι πουλούσαν τα πτώματα για μαθήματα ανατομίας.

²²⁰ Η μυστική αστυνομία της Σοβιετικής Ένωσης.

²²¹ Saunders Lewis (1893 – 1985), Ουαλός ποιητής, δραματουργός, ιστορικός, κριτικός λογοτεχνίας και πολιτικός ακτιβιστής και επιφανής Ουαλός εθνικιστής και ιδρυτής του Εθνικού κόμματος της Ουαλίας.

λονδρέζικη προφορά. Ζέστανε τα χέρια του μπροστά στη φωτιά και παρατήρησε, με ένα μειδίαμα έκπληξης, αν και επισκεπτόταν το σπίτι κάθε Παρασκευή, τις τακτοποιημένες σειρές των βιβλίων, το διακοσμημένο έπιπλο με αναδιπλούμενο σκέπασμα, που μετέτρεπε τη σάλα σε γραφείο, το γυαλιστερό ρολόι δαπέδου, τις φωτογραφίες των παιδιών που κοιτούσαν παγωμένα το πουλάκι, το μη αφρώδες, απολαυστικό σπιτικό κρασί -πραγματικός δυναμίτης- μέσα σε ένα παλιό μπουκάλι μύρας, τον κοιμισμένο γάτο στο φθαρμένο χαλάκι. "Στο σπίτι με την μπουρζουαζία".

Ο ίδιος ήταν ένας άστεγος εργένης με παρελθόν, κυρίως χρεοκοπημένο, και τίποτα δεν του έδινε μεγαλύτερη ευχαρίστηση από το να φθονεί τους φίλους του, τις συζύγους και τις ανέσεις τους και να μιλά για αυτούς με υπαινιγμούς και υποτίμηση.

"Στην κουζίνα", είπε ο κύριος Έβανς, μοιράζοντας ποτήρια.

"Εκεί που είναι η μόνη θέση της γυναίκας", είπε ο κύριος Ρόμπερτς ολόψυχα, "με κάποιες εξαιρέσεις".

Ο κύριος Χάμφρις και ο κύριος Τόμας τοποθέτησαν τις καρέκλες γύρω από τη φωτιά και κάθισαν κι οι τέσσερις, κοντά-κοντά και εμπιστευτικά, με γεμάτα ποτήρια στα χέρια τους. Για λίγο δεν μίλησε κανείς. Έριξαν ο ένας στον άλλο πονηρές ματιές, ήπιαν και αναστέναξαν, άναψαν τα τσιγάρα που ο κύριος Έβανς τους προμήθευσε από το κουτί της Ντάμας και κάποια στιγμή ο κύριος Χάμφρις κοίταξε το ρολόι του παππού και έκλεισε το μάτι κι έφερε το δάχτυλο στα χείλη του. Τότε, καθώς οι επισκέπτες είχαν ζεσταθεί και το κρασί δούλευε και είχαν ξεχάσει την άγρια νύχτα έξω, ο κύριος Έβανς είπε μ' ένα ρίγος απαγορευμένης ευχαρίστησης: "Η σύζυγος θα πάει για ύπνο σε μισή ώρα. Τότε μπορούμε να ξεκινήσουμε τη σωστή δουλειά. Έχετε φέρει όλοι τα δικά σας";

"Και τα εργαλεία", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, χτυπώντας την πλαϊνή του τσέπη. "Τι θα πούμε μέχρι τότε;", είπε ο νεαρός κύριος Τόμας.

Ο κύριος Χάμφρις ξαναέκλεισε το μάτι. "Τσιμουδιά"!

"Περίμενα να έρθει το αποψινό όπως περίμενα τα Σάββατο όταν ήμουν παιδί", είπε ο κύριος Έβανς, "μου έδιναν τότε μια πένα. Και πήγαινε όλη σε καραμέλες και ζελεδάκια".

Ήταν πλασιέ καουτσούκ -λαστιχένια παιχνίδια και σύριγγες και πατάκια μπάνιου. Μερικές φορές ο κύριος Ρόμπερτς τον αποκαλούσε φίλο του φτωχού για να τον κάνει να κοκκινίσει. "Όχι! Όχι! Όχι", έλεγε, "μπορείς να δεις τα δείγματά μου, δεν υπάρχει τίποτα τέτοιο εκεί μέσα".

Ήταν Σοσιαλιστής.

"Συνήθιζα να αγοράζω ένα πακέτο Σιντερέλας²²² με την πένα μου", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, "και τα κάπνιζα στο σφαγείο. Ο πιο γλυκός καπνός του κόσμου. Δεν κυκλοφορούν πια".

"Θυμάσαι τον γέρο Τζιμ, τον επιστάτη, στο σφαγείο;", ρώτησε ο κύριος Έβανς.

"Ήταν μετά τη φουρνιά μου· δεν είμαι κοτοπουλάκι σαν κι εσάς αγόρια". "Δεν είσαι μεγάλος κύριε Ρόμπερτς, σκέψου τον, Τζι.Μπ.Σ.²²³".

"Δεν είμαι καθарός οπαδός του, καταναλώνω χωρίς τύψεις πουλιά και θηρία", είπε ο κ. Ρόμπερτς.

"Τρως και λουλούδια²²⁴";

"Ω! Ω! Εσείς οι λογοτεχνικοί τύποι, σταματήστε να μιλάτε πάνω από το κεφάλι μου. Είμαι μονάχα ένας φτωχός τυμβωρύχος που δουλεύει πόρτα πόρτα".

"Έβαξε το χέρι του μέσα στο κουτί με τα εντόσθια και σου έβγαξε έναν αρουραίο με τον λαιμό σπασμένο, καθαρό σαν σπύρτο που σου κόστιζε ένα ποτήρι μύρα".

"Και εγένετο μύρα τότε".

"Πάψτε! Πάψτε!" ο κύριος Χάμφρις χτύπησε το τραπέζι με το ποτήρι του, "δεν πρέπει να σπαταλάτε ιστορίες, θα τις χρειαστούμε όλες", είπε. "Καταγράψατε στο ανέκδοτο του σφαγείου στο σημειωματάριό σας κύριε Τόμας";

"Θα το θυμάμαι".

"Μην ξεχνάτε, τώρα μπορείτε να μιλάτε μονάχα περί ανέμων και υδάτων", είπε ο κύριος Χάμφρις.

"Εντάξει, Ρόντερικ!²²⁵", είπε ο κύριος Τόμας αμέσως.

Ο κύριος Ρόμπερτς έβαλε τα χέρια του στα αυτιά του. "Η συζήτηση τείνει προς τον μυστικισμό", είπε. "Συγχωρείστε τα γαλλικά μου! Κύριε Έβανς, μήπως έχετε ένα αεροβόλο; Θέλω να τρομάξω τους κουλτουριάρηδες. Σας έχω πει για τη φορά που έδωσα διάλεξη στη

---

²²² Cinderellas: Μάρκα τσιγάρων.

²²³ G.B.S.: George Bernard Shaw (1856-1950), ο Ιρλανδός θεατρικός συγγραφέας, διάσημος και για τη μακροζωία και την καλή φυσική του κατάσταση. Ήταν χορτοφάγος.

²²⁴ *Birds, Beasts and Flowers*: ποιητική συλλογή του D. H. Lawrence που κυκλοφόρησε το 1923.

²²⁵ Στο πρωτότυπο: "Don't forget, you can only talk at random now," said Mr Humphries. "Okay, Roderick!" Mr Thomas said quickly". Το *The Adventures of Roderick Random*, είναι ένα εικονογραφημένο μυθιστόρημα του Tobias Smollet που κυκλοφόρησε το 1748. Πολύ πιθανά ο Thomas κάνει λογοπαίγνιο με τον τίτλο του, το οποίο δεν μπορεί να μεταφερθεί στα ελληνικά.

λέσχη του Τζον Ο' Λοντον²²⁶ πάνω στη 'Χρησιμότητα του Άχρηστου'; Αυτή κι αν ήταν φιγούρα. Μιλούσα όλη την ώρα για τον Τζακ Λόντον²²⁷ και όταν στο τέλος μου είπαν πως αυτή δεν ήταν μια διάλεξη σχετική με το θέμα που είχα ανακοινώσει, είπα 'Μα, δεν είναι άχρηστο αυτό για το οποίο σας μίλησα;' και δεν είπαν κουβέντα. Η κυρία του Ντόκτορ Ντέιβις καθόταν στην μπροστινή σειρά, τη θυμάστε; Είχε δώσει την πρώτη διάλεξη, για τον Γ. Τζ. Λοκ και έκανε σαρδάμ μες τη μέση. Θυμάστε που μιλούσε για τον 'Αξιόλογο Ατίμη²²⁸, κύριε Χάμφρις;

"Πάψτε!", είπε ο κύριος Χάμφρις, μουγκρίζοντας, "κρατήστε το για αργότερα".

"Παστινάκι";

"Κατεβαίνει στο λαιμό σα μετάξι, κύριε Έβανς". "Σα γάλα μωρού".

"Πείτε πότε, κύριε Ρόμπερτς".

"Μια λέξη με τέσσερα γράμματα που υποδηλώνει μια χρονική περίοδο. Ευχαριστώ! Αυτό το διάβασα πάνω σε ένα σπιρτόκουτο".

"Γιατί δεν έχουν μυθιστορήματα σε συνέχειες στα σπιρτόκουτα; Θα αγοράζατε όλο το μαγαζί για να μάθετε τι έκανε η Δάφνη μετά", είπε ο κύριος Χάμφρις.

Εκείνος σταμάτησε και κοίταξε γύρω του ντροπιασμένος, τα πρόσωπα των φίλων του.

Δάφνη ήταν το όνομα της ζωντοχήρας στο Μάνσελτον για την οποία ο κύριος Ρόμπερτς είχε χάσει και την υπόληψή του και τη θέση του στη ζυθοποιία. Είχε αποκτήσει τη συνήθεια να παραδίδει στο σπίτι της μπουκάλια, δίχως χρέωση, της αγόρασε ένα έπιπλο-μπαρ και τις έδωσε εκατό λίρες και της μητέρας του τα δαχτυλίδια. Σε αντάλλαγμα εκείνη διοργάνωνε μεγάλα πάρτι και ποτέ δεν τον κάλεσε. Μόνο ο κύριος Τόμας παρατήρησε το όνομα και είπε: "Όχι κύριε Χάμφρις, σε ρολά χαρτιού υγείας θα ήταν καλύτερα".

"Όταν ήμουν στο Λονδίνο", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, "έμενα με ένα ζευγάρι που λέγονται Αρμιτάζ, στο Πάλμερς Γκριν. Αυτός έφτιαχνε κουρτίνες και στόρια. Συνήθιζαν να αφήνουν μηνύματα στο χαρτί υγείας κάθε μέρα".

"Αν θέλεις να φτιάξεις ένα ξύλινο στόρι", είπε ο κύριος Έβανς, "κάνε ήρωά του τον Πινόκιο"²²⁹. Αισθανόταν, πάντα, λίγο αποκομμένος τις βραδιές στο σπίτι του και περίμενε την

---

²²⁶ Λογοτεχνική λέσχη του περιοδικού *John O'London's Weekly*.

²²⁷ Jack London (1876-1916), Αμερικανός συγγραφέας.

²²⁸ Bevagged Loveabond: Σαρδάμ του 'The Beloved Vagabond' ('Ο Αξιαγάπητος Αλήτης'), μυθιστόρημα του William John Locke (1863-1930).

²²⁹ Στο πρωτότυπο: "If you want to make a Venetian blind, stick him in the eye with a hatpin", στη μετάφραση έγινε προσπάθεια να μη χαθεί το λογοπαίγνιο, αλλά –ευνόητα- αλλοιώθηκε το περιεχόμενο.

κυρία Έβανς να εμφανιστεί, αποδοκιμαστικά, απ' την κουζίνα.

"Χρειάστηκε συχνά να χρησιμοποιήσω το "Αγαπημένε μου Τομ, μην ξεχάσεις, οι Γουάτκινσις θα έρθουν για τσάι" ή το "Στην Πέγκυ, απ' τον Τομ, σε ανάμνηση". Ο κύριος Άρμιταζ ήταν φασίστας²³⁰".

"Αλήτες", είπε ο κύριος Χάμφρις.

"Σοβαρά, τι θα κάνουμε με την ομοιογενειοποίηση του υποκειμένου"; Ρώτησε ο κύριος Έβανς. Η Μοντ ήταν ακόμα στην κουζίνα: την άκουσε να βροντά τα πιάτα.

"Θα απαντήσω την ερώτησή σου με ερώτηση", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, βάζοντας το χέρι του στο γόνατο του κυρίου Έβανς, "πόση ατομικότητα έχει απομείνει; Η εποχή της μάζας παράγει τον άνθρωπο της μάζας. Η μηχανή παράγει το ρομπότ".

"Για σκλάβο της", άρθρωσε πολύ καθαρά ο κύριος Χάμφρις "όχι, ας σημειωθεί, για αφέντη της".

"Ορίστε. Αυτό είναι. Η τυραννική κυριαρχία ενός σπινθηριστή, κύριε Χάμφρις, που πάντα πληρώνεται με σάρκα και αίμα"

"Άδεια ποτήρια";

Ο κύριος Ρόμπερτς γύρισε το ποτήρι του ανάποδα. "Αυτό συνήθιζε να σημαίνει 'Θα παίξω με τον καλύτερο στο δωμάτιο ένα γύρο μπουνιές', στο Χλανέχλι. Αλλά στ' αλήθεια, όπως λέει ο κύριος Έβανς, ο ατομικιστής παλιά κοπής είναι τώρα ένας τετράγωνος πάσσαλος σε μια στρογγυλή τρύπα".

"Και τι τρύπα!", είπε ο κύριος Τόμας.

"Πάρε τους εθνικούς -πώς τους είπε ο 'Παρατηρητής' της προηγούμενη εβδομάδα;- τους εθνικούς κακοδηγητές μας".

"Να τους πάρεις εσύ, κύριε Ρόμπερτς, εμείς έχουμε ήδη αρουραίους", είπε ο κύριος Έβανς με ένα νευρικό γέλιο. Η κουζίνα ήταν βουβή. Η Μοντ ήταν έτοιμη.

"Ο Παρατηρητής είναι *nom de plume* για τον Μπάσιλ Γκορς Γουίλλιαμς", είπε ο κύριος Χάμφρις. "Το ήξερε αυτό κανείς";

"*Nom de guerre*. Είδατε το άρθρο του για τον Ράμσι Μακ²³¹; 'Ένα πρόβατο με προβιά λύκου'";

---

²³⁰ Στο πρωτότυπο, "Mr. Armitage was a Mosleyite": υποστηρικτής του Oswald Mosley, του ιδρυτή το 1932 του κόμματος British Union of Fascists.

²³¹ Ramsay MacDonald (1866-1937): Βρετανός πολιτικός, ο πρώτος από το Εργατικό Κόμμα που έγινε πρωθυπουργός.

"Τον ξέρω"! Ο κύριος Ρόμπερτς είπε περιφρονητικά. "Τον έχω σιχαθεί".

Η κυρία Έβανς άκουσε το τελευταίο σχόλιο όπως έμπαινε στο δωμάτιο. Ήταν μια αδύνατη γυναίκα με ρυτίδες, κουρασμένα χέρια, τα ερείπια δυο ωραίων καστανών ματιών και μια υπεροπτική μύτη. Μια γυναίκα τέρας ψυχραιμίας, είχε ακούσει κάποτε, βράδυ πρωτοχρονιάς, τον κύριο Ρόμπερτς να περιγράφει τις αιμορροΐδες του για πάνω από μία ώρα, και του επέτρεψε, χωρίς διαμαρτυρία, να τις αποκαλεί σταφύλια της οργής. Όταν ήταν νηφάλιος ο κύριος Ρόμπερτς, την προσφώνούσε "κυρία μου" και μιλούσε μονάχα για τον καιρό και τα κρυολογήματα. Πετάχτηκε όρθιος και της προσέφερε την καρέκλα του.

"Όχι, σας ευχαριστώ, κύριε Ρόμπερτς", είπε με μια καθαρή, σκληρή φωνή, "πηγαίνω αμέσως για ύπνο. Το κρύο κι εγώ δεν τα βρίσκουμε".

Πήγαινε για ύπνο άχαρη Μοντ, σκέφτηκε ο νεαρός κύριος Τόμας. "Θα θέλατε λίγη ζεστασιά, κυρία Έβανς, πριν αποσυρθείτε;", της είπε.

Κούνησε το κεφάλι της, χάρισε στους φίλους ένα ισχνό χαμόγελο και είπε στον κύριο Έβανς: "Βάλε το σύμπαν σε τάξη πριν έρθεις στο κρεβάτι".

"Καληνύχτα κυρία Έβανς".

"Δεν θα είναι μετά τα μεσάνυχτα αυτή τη φορά, Μοντ, το υπόσχομαι. Θα βγάλω τον Σάμπο έξω, στην πίσω πλευρά".

"Καληνύχτα κυρία". Όνειρα γλυκά, ξινή.

"Δεν θα σας ενοχλήσω κύριοι άλλο", είπε. "Ό,τι έχει μείνει από το κρασί από παστινάκι για τα Χριστούγεννα είναι στην παπουτσοθήκη, Έμλιν. Μην το αφήσεις να πάει χαμένο. Καληνύχτα".

Ο κύριος Έβανς σήκωσε τα φρύδια του και σφύριξε. "Ουφ! Αγόρια". Προσποιήθηκε ότι κάνει αέρα στο πρόσωπό του με τη γραβάτα του. Μετά το χέρι του έμεινε μετέωρο στον αέρα. "Ήταν μαθημένη να μένει σε μεγάλο σπίτι", είπε "με υπηρέτες".

Ο κύριος Ρόμπερτς έβγαλε έξω μολύβια και στυλό από την πλαϊνή του τσέπη. "Που είναι το ανεκτίμητο ΧΓΦ²³²; Ο χρόνος τρέχει".

Ο κύριος Χάμφρις και ο κύριος Τόμας τοποθέτησαν τα σημειωματάρια τους στα γόνατά τους, πήραν ο καθένας ένα μολύβι και παρακολούθησαν τον κύριο Έβανς να ανοίγει την πόρτα του ξύλινου ρολογιού. Κάτω από τα ταλαντευόμενα βαρίδια ήταν ένας πάκος χαρτιά δεμένος με

---

²³² MS στο πρωτότυπο, συντομογραφία του Manuscript (Χειρόγραφο).

μπλε κορδέλα. Αυτόν τοποθέτησε ο κύριος Έβανς πάνω στο γραφείο.

"Κηρύσσω την έναρξη", είπε ο κύριος Ρόμπερτς. "Για να δούμε που είμαστε. Έχετε τα πρακτικά κύριε Τόμας";

"Εκεί που ο Τάουι Κυλά', είπε ο κύριος Τόμας, "ένα Μυθιστόρημα της Επαρχιακής Ζωής. Κεφάλαιο Πρώτο: μια πολύπλευρη περιγραφή της πόλης, Αποβάθρες, Φτωχογειτονιές, Προάστια κλπ.'. Το τελειώσαμε αυτό. Ο τίτλος που αποφασίστηκε ήταν: Κεφάλαιο Πρώτο, 'Η Δημόσια Πόλη'. Το Δεύτερο Κεφάλαιο είναι να ονομαστεί 'Οι Ιδιωτικές Ζωές', και ο κύριος Χάμφρις έχει προτείνει τα ακόλουθα: 'Καθένας από τους συνεργαζόμενους να πάρει έναν χαρακτήρα από κάθε κοινωνική σφαίρα ή τάξη της πόλης και να τον παρουσιάσει στους αναγνώστες με μια σύντομη ιστορία της ζωής του, ως το σημείο που ξεκινάμε την αφήγηση, π.χ. τον Χειμώνα αυτής της χρονιάς. Αυτές οι παρουσιάσεις των χαρακτήρων, που εφεξής θα θεωρούνται οι βασικοί πρωταγωνιστές, και τα βιογραφικά τους χρονικά, θα αποτελέσουν το δεύτερο κεφάλαιο'. Ερωτήσεις, κύριοι";

Ο κύριος Χάμφρις συμφώνησε με όλα όσα είχε πει. Ο ήρωάς του ήταν ένας ευαίσθητος διευθυντής σχολείου με προχωρημένες απόψεις, που τον παρεξηγούσαν και του συμπεριφέρονταν άσχημα.

"Καμία ερώτηση", είπε ο κύριος Έβανς. Ήταν υπεύθυνος για τα Προάστια. Αναφύλλισε τις σημειώσεις του και περίμενε να αρχίσουν.

"Δεν έχω γράψει τίποτα ακόμα", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, "τα έχω όλα στο κεφάλι μου". Είχε διαλέξει τις Φτωχογειτονιές.

"Προσωπικά", είπε ο κύριος Τόμας, "δεν έχω αποφασίσει αν θα διαλέξω μια σερβιτόρα ή μια πόρνη".

"Ίσως μια σερβιτόρα που είναι και πόρνη"; Πρότεινε ο κύριος Ρόμπερτς. "Η ίσως θα μπορούσαμε να πάρουμε κάνα δυο χαρακτήρες ο καθένας; Θα ήθελα έναν δημοτικό σύμβουλο. Και έναν χρυσοθήρα".

"Ποιοί είχαν ένα όνομα και για τους δυο, κύριε Χάμφρις;", είπε ο κύριος Τόμας.

"Οι Έλληνες".

Ο κύριος Ρόμπερτς σκούνηξε τον κύριο Έβανς και ψιθύρισε: "Μόλις σκέφτηκα μια αρχή για το κομμάτι μου. Άκου Έμλιν. 'Στο ετοιμόρροπο τραπέζι στη γωνιά του συνωστισμένου, ρημαγμένου χώρου, ένας άγνωστος θα μπορούσε να είχε δει, υπό το τρεμάμενο φως του κεριού

που ήταν μες το μπουκάλι του τζιν, ένα σπασμένο φλιτζάνι, γεμάτο ξερατό ή κρέμα".

"Σοβαρέψου, Τεντ", είπε ο κύριος Έβανς γελώντας. "Την έχεις γράψει αυτήν την πρόταση".

"Όχι, το ορκίζομαι έτσι μου ήρθε"! Χτύπησε τα δάχτυλά του. "Και ποιος διαβάζει τις σημειώσεις μου";

"Έχετε γράψει εσείς τίποτα, κύριε Τόμας";

"Όχι ακόμα, κύριε Έβανς". Είχε γράψει, εκείνη την εβδομάδα, την ιστορία μιας γάτας που πήδηξε πάνω σε μια γυναίκα την ώρα που πέθαινε και την έκανε βαμπίρ. Είχε φτάσει στο σημείο της ιστορίας που η γυναίκα ήταν μια ζωντανή-νεκρή γκουβερνάντα παιδιών, αλλά δεν μπορούσε να βρει τρόπο να τη χωρέσει μέσα στο μυθιστόρημα.

"Δεν είναι ανάγκη", ρώτησε, "να αποφύγουμε το φανταστικό εντελώς, είναι";

"Μισό λεπτό! Μισό λεπτό!", είπε ο κύριος Χάμφρις, "ας βάλουμε πρώτα τον ρεαλισμό μας σε μια σειρά. Ο κύριος Τόμας θα μετατρέψει όλους τους χαρακτήρες σε νεράιδες πριν καταλάβουμε που βρισκόμαστε. Ένα πράγμα τη φορά. Έχει κανείς ετοιμάσει την ιστορία του ήρωά του"; Είχε τη δική του βιογραφία στο χέρι, γραμμένη με κόκκινο μελάνι. Η γραφή του ήταν ακαδημαϊκή, μικρή και καθαρή.

"Νομίζω πως ο χαρακτήρας μου είναι έτοιμος να ανέβει στη σκηνή", είπε ο κύριος Έβανς. "Αλλά δεν το έχω γράψει όλο. Θα πρέπει να συμβουλευτώ τις σημειώσεις και να φτιάξω το υπόλοιπο με το μυαλό μου. Είναι πολύ ανόητη ιστορία".

"Τότε, ας ξεκινήσετε εσείς, βεβαίως", είπε ο κύριος Χάμφρις με απογοήτευση.

"Όλων οι βιογραφίες είναι ανόητες", είπε ο κύριος Ρόμπερτς. "Με τη δική μου θα γελούσε και το παρδαλό κατσίκι".

Ο κύριος Χάμφρις είπε: "Θα πρέπει εδώ να διαφωνήσω. Η ζωή αυτού του μυθικού κοινού παρανομαστή, του άντρα στον δρόμο, είναι βαρετή σα βουρκόνερο, κύριε Ρόμπερτς. Η καπιταλιστική κοινωνία τον έχει μετατρέψει απλά σε ένα κουβάρι καταπίεσης και άχρηστων συνηθειών κάτω από αυτό το σύμβολο της αγιότητας της μεσαίας τάξης, το μπόουλερ²³³". Απομάκρυνε γρήγορα το βλέμμα του από τα σημειώματα στην παλάμη του χεριού του. "Ο ακατάπαυστος μόχθος για ψωμί και βούτυρο, το τέρας της ανεργίας, οι μικρόψυχοι θεοί της αβρότητας, τα κούφια ψέματα της γαμήλιας κλίνης. Συζυγία", είπε τινάζοντας τη στάχτη του στο χαλί, "νόμιμη μονογαμική πορνεία".

²³³ Bowler: σκληρό στρογγυλό καπέλο με στενό γείσο, πολύ δημοφιλές στην εργατική τάξη αρχικά και αργότερα σύμβολο εκείνων που εργάζονταν στον τομέα της οικονομίας.

"Ουάου! Ουάου! Καλώς τον!"

"Ο κύριος Χάμφρις άρχισε πάλι το τροπάριό του".

"Φοβάμαι", είπε ο κύριος Έβανς, "πως δεν διαθέτω το εκτεταμένο λεξιλόγιο του φίλου μας. Δείξτε έλεος στο φτωχό ερασιτέχνη. Υποβαθμίζετε τη μικρή μου ιστορία πριν καν ξεκινήσω".

"Ακόμα πιστεύω πως η ζωή του καθημερινού ανθρώπου είναι εντελώς αξιοπερίεργη", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, "πάρτε τη δική μου..."

"Σαν γραμματέας", είπε ο κύριος Τόμας, "ψηφίζω να πάρουμε την ιστορία του κύριου Έβανς. Πρέπει να προσπαθήσουμε να έχουμε τελειώσει τον 'Τάουι' για τη λίστα της Άνοιξης".

"Το 'Αύριο και Αύριο' μου εκδόθηκε το καλοκαίρι μέσα σε καύσωνα", είπε ο κύριος Χάμφρις.

Ο κύριος Έβανς έβηξε, κοίταξε τη φωτιά και ξεκίνησε.

"Το όνομά της είναι Μαίρη", είπε, "αλλά αυτό δεν είναι το πραγματικό όνομά της. Την ονομάζω έτσι γιατί είναι πραγματική γυναίκα και δεν θέλουμε κανένα λίβελλο. Κατοικεί σε ένα σπίτι που ονομάζεται "Μπελβιού", αλλά αυτό δεν είναι, φυσικά, το σωστό του όνομα. Μια βίλα με όποιο άλλο όνομα, κύριε Χάμφρις. Τη διάλεξα για τον χαρακτήρα μου γιατί η ζωή της είναι λίγο τραγική, μα δεν τις λείπουν πινελιές χιούμορ. Είναι σχεδόν Ρωσίδα. Η Μαίρη -Μαίρη Μόργκαν πια, αλλά ήταν Μαίρη Φίλιπς πριν παντρευτεί κι αυτό έρχεται αργότερα, αυτή είναι η αντί-κλιμάκωση- δεν ήταν κάτοικος προαστίων από κούνια, δεν ζούσε κάτω από τη σκιά του μπόουλερ, όπως εσείς κι εγώ. Ή τελοσπάντων όπως εγώ. Εγώ γεννήθηκα στο "Δε Πόπλαρς" και τώρα είμαι στο "Λαβένγκρο". Από μπόουλερ σε μπόουλερ, αν και πρέπει να πω, αναφορικά με τη διατριβή του κυρίου Χάμφρις, και είμαι ο πρώτος που εκτιμώ την οπτική του γωνία, ότι ο καθημερινός άνθρωπος είναι το ίδιο ενδιαφέρων ως χαρακτήρας όσο και οι νευρωτικοί ποιητές του Μπλούσμπερι²³⁴.

"Θυμίστε μου να σας σφίξω το χέρι", είπε ο κύριος Ρόμπερτς.

"Διαβάζετε τις κυριακάτικες εφημερίδες", είπε ο κύριος Χάμφρις σαν μομφή.

"Εσείς οι δύο μαλώνετε για το τίποτα κι αργότερα", είπε ο κύριος Τόμας.

"Είναι ο Καθημερινός Άνθρωπος Ποντίκι'; Λοιπόν, τι τρέχει με τη Μαίρη";

"Η Μαίρη Φίλιπς", συνέχισε ο κύριος Έβανς, "-και άλλη μια διακοπή από τη διανόηση και θα βάλω τον κύριο Ρόμπερτς να σας πει την ιστορία της εγχείρησής του, απαλλαγές δεν

---

²³⁴ Bloomsbury Group: μια παρέα Άγγλων ποιητών, φιλοσόφων κ.α. του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα. Ανάμεσά τους η Βιρτζίνια Γουλφ, και ο Ε. Μ. Φόρστερ.

χορηγούνται - ζούσε σε μια μεγάλη φάρμα στο Καρμαρδενσάιρ, δεν θα σας πω ακριβώς που. Ο πατέρας της ήταν χήρος, είχε από όλα τα αγαθά κι έπινε σαν νεροφίδα, αλλά ήταν πάντα κύριος. Ελάτε, ελάτε! Αφήστε κατά μέρος την πάλη των τάξεων, τη νιώθω που υποβόσκει. Προερχόταν από μια πολύ καλή, δυνατή οικογένεια, αλλά το έτσουζε, αυτό είναι όλο".

Ο κύριος Ρόμπερτς είπε: "Ψαρεύω, κυνηγώ και τα κοπανώ".

"Όχι, δεν ήταν τόσο αριστοκράτης και δεν ήταν ούτε pousse-pousse. Ούτε Φιλισταίος, αν και δεν είμαι αντισημιτιστής. Αρκεί να σκεφτείς τον Αϊνστάιν και τον Φρόντ. Κι υπάρχουν και κακοί Χριστιανοί. Ήταν απλά όπως σας τα λέω, αν με αφήσετε επιτέλους, ένας άντρας με καλό αγροτικό κομπόδεμα που είχε φτιάξει τη στείβα του και τώρα την ξόδευε".

"Τη ρευστοποιούσε".

"Είχε μόνο ένα παιδί, κι αυτό ήταν η Μαίρη, και ήταν τόσο καθώς πρέπει και συνετή που δεν άντεχε να τον βλέπει στα χάλια του από το ποτό. Κάθε νύχτα που επέστρεφε, κι ήταν πάντα χάλια, κλειδωνόταν στην κάμαρά της και τον άκουγε να κουτρουβαλάει μες το σπίτι και να τη φωνάζει και να σπάει κάποιες φορές τις πορσελάνες. Αλλά μόνο κάποιες φορές, και δε θα πλήγωνε ούτε μια τρίχα της κεφαλής της. Ήταν περίπου δεκαοκτώ και μια χαρά κορίτσι, όχι σταρ του σινεμά, το νου σας, καθόλου ο τύπος του κυρίου Ρόμπερτς, κι ίσως να είχε Οιδιπόδειο σύμπλεγμα, αλλά μισούσε τον πατέρα της και ντρεπόταν γι αυτόν".

"Ποιος είναι ο τύπος μου κύριε Έβανς";

"Μην κάνετε πως δεν ξέρετε, κύριε Ρόμπερτς. Ο κύριος Έβανς εννοεί το είδος που μπορείς να φέρεις στο σπίτι σου για να της δείξεις τη συλλογή σου με τα γραμματόσημα".

"Θα σιωπήσω", είπε ο κύριος Τόμας.

"Σωπάσω είναι η λέξη", είπε ο κύριος Ρόμπερτς. "Κύριε Τόμας, φοβάστε ότι θα κατηγορηθείτε ότι υποστηρίζετε τις κατώτερες τάξεις, αν απολέσετε την άρθρωσή σας".

"Όχι λασπολογίες κύριε Ρόμπερτς", είπε ο κύριος Χάμφρις

"Η Μαίρη Φίλιπς ερωτεύτηκε έναν νεαρό άντρα που θα τον πω Μάρκος Ντέιβιντ", συνέχισε ο κύριος Έβανς, με το βλέμμα ακόμα στη φωτιά, αποφεύγοντας τα μάτια των φίλων του, μιλώντας στις φλεγόμενες εικόνες, "και είπε στον πατέρα της: 'Πατέρα, ο Μάρκος κι εγώ θέλουμε να αρραβωνιαστούμε. Θα έρθει σπίτι ένα βράδυ για δείπνο, πρέπει να μου υποσχεθείς πως θα είσαι νηφάλιος'".

"Είπε: 'Είμαι πάντα νηφάλιος!' μα δεν ήταν νηφάλιος όταν το είπε και μετά από λίγο το

υποσχέθηκε.

"Αν αθετήσεις το λόγο σου, δε θα σε συγχωρήσω ποτέ", του είπε η Μαίρη" "Ο Μάρκουσ ήταν γιος ενός πλούσιου αγρότη από άλλη περιοχή, μια ιδέα βουκολικού Βαλεντίνου, αν μπορείτε να φανταστείτε κάτι τέτοιο. Τον προσκάλεσε σε δείπνο και ήρθε, πολύ καλοντυμένος με λαρδί στα μαλλιά. Οι υπηρέτες έλειπαν. Ο κύριος Φίλιπς είχε πάει σε κάποια αγορά εκείνο το πρωί και δεν είχε επιστρέψει. Άνοιξε την πόρτα η ίδια. Ήταν βράδυ χειμώνα.

"Φανταστείτε τη σκηνή. Μια καθώς πρέπει, καλοαναθρεμμένη επαρχιωτοπούλα, γεμάτη εμμονές και φοβίες, περήφανα σα δούκισσα, κόκκινη από ντροπή σα βοσκοπούλα, ανοίγει την πόρτα στον πολυαγαπημένο της και τον βλέπει να στέκεται εκεί στο κατασκότεινο κατώφλι, ντροπαλό και γοητευτικό. Αυτό είναι από τις σημειώσεις μου.

"Το μέλλον της κρεμόταν από εκείνη τη βραδιά σαν από κλωστή. 'Περάστε μέσα', επέμεινε. Δεν φιλήθηκαν, αλλά θα της άρεσε να γονατίσει και να αφήσει το αποτύπωμα των χειλιών του στο χέρι της. Του έδειξε το σπίτι, που είχε ειδικώς καθαριστεί και γυαλιστεί, και του έδειξε τη θήκη που φυλάσσονταν οι πορσελάνες του Σγουόνσι. Δεν υπήρχε πινακοθήκη πορτρέτων, κι έτσι του έδειξε στιγμιότυπα της μητέρας της και τη φωτογραφία του πατέρα της, ψηλό και νέο και νηφάλιο, φορώντας το κουστούμι του με το οποίο κυνηγούσε ενυδρίδες. Και όλη την ώρα που περήφανα επιδείκνυε τα υπάρχοντά τους, προσπαθώντας να αποδείξει στον Μάρκουσ, του οποίου ο πατέρας ήταν ένας Τζ. Π., ότι το υπόβαθρό της ήταν αρκετά εύπορο για να γίνει η σύζυγός του, περίμενε έντρομη την είσοδο του πατέρα της.

'Ω Θεέ μου', προσευχόταν όταν κάθισαν για το παγωμένο δείπνο, 'ας φτάσει ο πατέρας μου ευπαρουσίαστος'. Πείτε τη σνομπ, αν θέλετε, αλλά θυμηθείτε πως η ζωή της επαρχιακής καλής κοινωνίας ή περίπου καλής κοινωνίας, ήταν δεμένη και ταμένη στα απαρχαιωμένα τοτέμ και φετίχ της ιδιοκτησίας. Κατά τη διάρκεια του δείπνου του είπε το οικογενειακό της δέντρο και ήλπιζε το δείπνο να ήταν του γούστου του. Θα έπρεπε να είναι ένα ζεστό δείπνο, αλλά δεν ήθελε να δει τους υπηρέτες που ήταν γέροι και βρώμικοι. Ο πατέρας της δεν τους άλλαζε γιατί ήταν από πάντα μαζί του κι εδώ βλέπετε τον συντηρητισμό της συγκεκριμένης κοινωνικής εντιμότητας. Για να μην μακρολογώ (αυτή είναι μόνο η κεντρική ιδέα, κύριε Τόμας), ήταν σχεδόν στα μισά του δείπνου και η συζήτησή τους είχε αρχίσει να γίνεται πιο προσωπική, κι είχε σχεδόν ξεχάσει τον πατέρα της, όταν η μπροστινή πόρτα άνοιξε με φόρα και ο κύριος Φίλιπς τρέκλισε στον διάδρομο, τύφλα σαν δικαστής. Η πόρτα της τραπεζαρίας ήταν μισάνοιχτη και

μπορούσαν να τον δουν ξεκάθαρα. Δε θα προσπαθήσω να περιγράψω τα καλειδοσκοπικά συναισθήματα της Μαίρης καθώς ο πατέρας της παραπατούσε και παραμιλούσε με μια φωνή βραχνή στο διάδρομο. Ήταν ένας μεγαλόσωμος άντρας -ξέχασα να σας πω- δυο μέτρα κι εκατόν είκοσι κιλά.

'Γρήγορα! Γρήγορα! Κάτω από το τραπέζι!' ψιθύρισε επιτακτικά, τράβηξε τον Μάρκουσ από το χέρι και κουλουριάστηκαν κάτω από το τραπέζι. Τι σύγχυση βίωσε ο Μάρκουσ δεν θα μάθουμε ποτέ.

"Ο κύριος Φίλιπς μπήκε μέσα και δεν είδε κανέναν και κάθισε στο τραπέζι και ολοκλήρωσε όλο το δείπνο. Έγλειψε και τα δύο πιάτα και κάτω από το τραπέζι τον άκουγαν να βρίζει και να περιδρομιάζει. Κάθε φορά που ο Μάρκουσ έκανε κάποια νευρική κίνηση, η Μαίρη έλεγε: Σσσσ!

Όταν δεν είχε μείνει τίποτα άλλο για φάγωμα, ο κύριος Φίλιπς περιπλανήθηκε έξω από το δωμάτιο. Είδαν τα πόδια του. Έπειτα, κάπως, σκαρφάλωσε στο πάνω πάτωμα, λέγοντας λέξεις που έκαναν τη Μαίρη κάτω από το τραπέζι να ριγεί, λέξεις με τρεις συλλαβές".

"Δώσε μας τρεις μαντεψιές", είπε ο κύριος Ρόμπερτς.

"Τον άκουσε να μπαίνει στην κάμαρά του. Εκείνη κι ο Μάρκουσ σύρθηκαν έξω από την κρυψώνα τους και κάθισαν μπροστά στα άδεια τους πιάτα.

'Δεν ξέρω πως να απολογηθώ κύριε Ντέιβις', είπε, και σχεδόν έκλαιγε.

'Δεν έγινε τίποτα', είπε, ήταν ένας πρόθυμος νέος από όλες τις απόψεις, 'πήγε μέχρι την αγορά του Καρμάρδεν. Εμένα δεν μου αρέσουν οι αντιαλκοολικοί'²³⁵".

'Το ποτό κάνει τους άντρες βάρβαρους μεθύστακες', είπε εκείνη.

Της είπε ότι δεν χρειαζόταν να ανησυχεί για τίποτα και ότι δεν τον ένοιαζε κι εκείνη του προσέφερε φρούτο.

'Τι θα σκεφτείτε για εμάς, κύριε Ντέιβιντ; Δεν τον έχω ξαναδεί έτσι ποτέ ξανά'.

Η μικρή περιπέτεια τους έφερε κοντά και σύντομα χαμογελούσαν ο ένας στον άλλο και η πληγωμένη περηφάνια της είχε σχεδόν επουλωθεί, αλλά ξαφνικά ο κύριος Φίλιπς άνοιξε την πόρτα της κάμαρά του και έτρεξε κάτω, με τα εκατόν δέκα κιλά του, ταρακουνώντας το σπίτι.

'Φύγετε!' φώναξε μαλακά στον Μάρκουσ, 'σας παρακαλώ φύγετε μακριά πριν έρθει εκείνος μέσα!'

Δεν υπήρχε χρόνος. Ο κύριος Φίλιπς στέκονταν στον διάδρομο γυμνός.

---

²³⁵ Στο πρωτότυπο, "I don't like TTs myself": TT, σύντμηση του Teetotalers, οπαδοί της αυστηρής αποχής από το αλκοόλ.

Έσυρε τον Μάρκουσ κάτω από το τραπέζι ξανά και κάλυψε τα μάτια της για να μη δει τον πατέρα της. Μπορούσε να τον ακούσει να ψαχουλεύει στον καλόγερο για ομπρέλα και ήξερε τι θα κάνει. Θα πήγαινε έξω να υπακούσει το κάλεσμα της φύσης. 'Ω Θεέ μου', προσευχήθηκε, 'άστον να βρει μια ομπρέλα και να βγει έξω. Όχι στο διάδρομο! Όχι στο διάδρομο!' Τον άκουσαν να φωνάζει για την ομπρέλα του. Ξεσκέπασε τα μάτια της και τον είδε να ξηλώνει την μπροστινή πόρτα. Την τράβηξε από τους μεντεσέδες της και την κράτησε από πάνω του και τρέκλισε έξω στο σκοτάδι.

'Βιαστείτε! Σας παρακαλώ βιαστείτε!', είπε. 'Αφήστε με τώρα, κύριε Ντείβιντ'. Τον έσπρωχνε έξω απ' το τραπέζι.

'Σας παρακαλώ, σας παρακαλώ φύγετε τώρα', είπε, 'δεν θα ξανασυναντηθούμε ποτέ. Αφήστε με στην ντροπή μου'. Εκείνη άρχισε να κλαίει κι εκείνος έτρεξε έξω απ' το σπίτι. Κι εκείνη έμεινε κάτω απ' το τραπέζι όλη τη νύχτα".

"Αυτό είναι όλο;", είπε ο κύριος Ρόμπερτς. "Πολύ συγκινητικό επεισόδιο Έμλιν. Πού το πέτυχες";

"Πώς μπορεί να είναι όλο;", είπε ο κύριος Χάμφρις. "Δεν εξηγεί πώς η Μαίρη Φίλιπς έφτασε στο 'Μπελβιου'. Την έχουμε αφήσει κάτω από ένα τραπέζι στο Καρμάρδερνσάιρ"

"Νομίζω πως ο Μάρκουσ είναι ένας απεχθής τύπος", είπε ο κύριος Τόμας. "Δεν θα άφηνα ποτέ ένα κορίτσι σε αυτήν την κατάσταση, εσείς, κύριε Χάμφρις";

"Κάτω απ' το τραπέζι, κιόλας. Αυτό το σημείο μου αρέσει. Αυτή είναι θέση. Οι αντιλήψεις ήταν αλλιώτικες", είπε ο κύριος Ρόμπερτς, "εκείνα τα χρόνια. Αυτός ο στενόμυαλος πουριτανισμός, τι σπατάλη δύναμης. Φανταστείτε την κυρία Έβανς κάτω από το τραπέζι. Και τι έγινε μετά; Το κορίτσι πέθανε από κράμπα";

Ο κύριος Έβανς γύρισε την πλάτη του στη φωτιά για να τον αποδοκιμάσει. "Μπορείς να είσαι όσο αναιδής επιθυμείς, αλλά ένα τέτοιο περιστατικό αφήνει ανεξίτηλο το σημάδι του σε ένα περήφανο, ευαίσθητο κορίτσι όπως η Μαίρη. Δεν υπερασπίζομαι την ευαισθησία της, η όλη βάση της περηφάνιας της είναι παλιομοδίτικη - ντεμοντέ. Το κοινωνικό σύστημα, κύριε Ρόμπερτς, δεν είναι εντός του πλαισίου. Σας λέω ένα περιστατικό που συνέβη. Οι κοινωνικοί υπαιτιοί του δεν μας αφορούν".

"Μπήκα στη θέση μου, κύριε Έβανς".

"Τι συνέβη λοιπόν στη Μαίρη";

"Μην τον εκνευρίζεται κύριε Τόμας, θα σας δαγκώσει στο λαιμό".

Ο κύριος Έβανς βγήκε έξω για περισσότερο κρασί από παστινάκι, κι επιστρέφοντας, είπε:

"Τι έγινε μετά; Ω! Η Μαίρη άφησε τον πατέρα της, φυσικά. Είπε πως δεν θα τον συγχωρήσει ποτέ, και δεν τον συγχώρησε, έτσι πήγε να ζήσει με τον θείο της στο Καρδιγκανσάιρ, κάποιον δόκτορ Έμιρ Λόιντ. Ήταν και Δικαστικός Λειτουργός, και το φυσούσε, γύρω στα εβδομήντα πέντε -θυμηθείτε το αυτό- με μεγάλο ιατρείο και ισχυρούς φίλους. Ένας από τους παλιότερους φίλους του ήταν ο Τζον Γουίλλιαμ Χιους -δεν είναι αυτό το αληθινό του όνομα- ο Λονδρέζος υφασματέμπορος, που είχε ένα εξοχικό δίπλα στο δικό του. Θυμάστε τι λέει ο μεγάλος Κάραντοκ Έβανς²³⁶; Οι Καρδιγκανοί που μεταναστεύουν επιστρέφουν πάντα στην Ουαλία για να πεθάνουν, αφού έχουν μασήσει τους Λονδρέζους και έχουν κάνει κομπόδεμα.

"Και ο μοναδικός γιός, ο Χένρι Γουίλλιαμ Χιούς, που ήταν ένας καλά σπουδαγμένος νέος, ερωτεύτηκε τη Μαίρη με το που την είδε κι εκείνη λησμόνησε τον Μάρκουσ και την ντροπή της κάτω απ' το τραπέζι κι ερωτεύτηκε αυτόν. Μα μην απογοητεύεστε προτού να αρχίσω, αυτή δεν είναι μια ερωτική ιστορία. Πάντως αποφάσισαν να παντρευτούν, και ο Τζον Γουίλλιαμ Χιούς έδωσε τη συγκατάθεσή του επειδή ο θείος της Μαίρης ήταν ένας από τους πιο αξιοσέβαστους άντρες της χώρας κι ο πατέρας της είχε χρήματα και σε εκείνη θα πήγαιναν μόλις πέθαινε κι εκείνος έβαζε τα δυνατά του (για να το καταφέρει).

"Θα ήταν ένας γάμος χαμηλών τόνων στο Λονδίνο. Όλα είχαν κανονιστεί. Ο κύριος Φίλιπς δεν προσκαλέστηκε. Η Μαίρη είχε την προίκα της. Ο δρ. Λόιντ θα την παρέδιδε. Η Μπεατρίς και η Μπέτυ Γουίλλιαμ Χιους ήταν παράνυφες. Η Μαίρη ανέβηκε στο Λονδίνο με την Μπεατρίς και την Μπέτυ και έμεινε σε μία ξαδέλφη, ο Χένρυ Γουίλλιαμ Χιούς έμεινε σε ένα διαμέρισμα πάνω από το κατάστημα του πατέρα του, και την προηγούμενη ημέρα του γάμου έφτασε ο Δρ. Λόιντ από την εξοχή, είδε τη Μαίρη για ένα τσάι και πήρε το δείπνο του με τον Τζον Γουίλλιαμ Χιους. Κι εγώ αναρωτιέμαι για το ποιος πλήρωσε. Έπειτα ο Δρ. Λόιντ αποσύρθηκε στο ξενοδοχείο του. Σας δίνω αυτές τις επουσιώδεις πληροφορίες για να δείτε πόσο τακτοποιημένα και τυπικά ήταν όλα. Έτοιμοι οι ηθοποιοί, ασφαλείς και σίγουροι.

"Μια μέρα μετά. Ακριβώς πριν την ώρα που θα ξεκινούσε η τελετή, η Μαίρη και η εξαδέλφη της, που το όνομα κι ο χαρακτήρας της δεν μας ενδιαφέρουν, μαζί με τις δύο αδελφές, κι οι δυο συνηθισμένες και τριαντάρες, περίμεναν ανυπόμονα τον Δρ. Λόιντ να τις καλέσει. Τα

---

²³⁶ David Caradoc Evans (1878 - 1945), Ουαλός συγγραφέας.

λεπτά περνούσαν, η Μαίρη έκλαιγε, οι αδελφές κατσούφιαζαν, η εξαδέλφη ήταν μέσα σε ολονών τα πόδια, αλλά ο Δρ. δεν εμφανιζόταν. Η εξαδέλφη τηλεφώνησε στο ξενοδοχείο του Δρ. αλλά της είπαν πως δεν είχε περάσει εκεί τη νύχτα του. Ναι, είπε ο υπάλληλος του ξενοδοχείου, το γνωρίζαμε πως ο Δρ. θα πήγαινε σε ένα γάμο. Όχι, στο κρεβάτι του δεν έχει ξαπλώσει κανείς. Ο υπάλληλος έκανε την υπόθεση πως ίσως τις περίμενε στην εκκλησία.

"Το ταξίμετρο έτρεχε κι αυτό ανησυχούσε την Μπεατρίς και την Μπέτυ και επιτέλους οι αδελφές και η ξαδέρφη και η Μαίρη έφτασαν μαζί στην εκκλησία. Πλήθος είχε μαζευτεί απέξω. Η εξαδέλφη πρόβαλε το κεφάλι της από το παράθυρο του ταξί και ζήτησε από έναν αστυφύλακα να φωνάξει έναν επίτροπο της εκκλησίας, κι ο επίτροπος είπε πως ο Δρ. Λούντ δεν ήταν εκεί και πως ο γαμπρός και ο κουμπάρος περίμεναν. Μπορείτε να φανταστείτε τα συναισθήματα της Μαίρη Φίλιπς όταν είδε αναστάτωση στην πόρτα της εκκλησίας κι έναν αστυφύλακα να οδηγεί έξω τον πατέρα της. Ο κύριος Φίλιπς είχε τις τσέπες του γεμάτες μπουκάλια και πώς στο καλό είχε καταρχάς καταφέρει να μπει στην εκκλησία, κανείς δεν ήξερε.

"Αυτή είναι η σταγόνα που ξεχειλίζει το ποτήρι", είπε ο κύριος Ρόμπερτς.

"Η Μπεατρίς και η Μπέτυ της είπαν: 'Μην κλαις Μαίρη, ο αστυφύλακας τον παίρνει μακριά. Κοίτα! Έπεσε στο χαντάκι! Πώ πω βουτιά! Μην ασχολείσαι, θα περάσει αμέσως. Θα γίνεις κυρία Χένρι Γουίλιαμ Χιούς'. Έβαζαν τα δυνατά τους.

'Μπορείς να παντρευτείς χωρίς τον Δρ. Λούντ', της είπε η ξαδέρφη, κι εκείνη φωτίστηκε μέσα απ' τα δάκρμά της -ο καθένας θα είχε βάλει τα κλάματα- κι εκείνη τη στιγμή ένας άλλος αστυφύλακας -'

"Κι άλλος!", είπε ο κύριος Ρόμπερτς.

"- άνοιξε δρόμο μέσα από το πλήθος και περπάτησε μέχρι την πόρτα της εκκλησίας και μετέφερε μέσα ένα μήνυμα. Ο Τζον Γουίλιαμ Χιους και ο Χένρυ Γουίλιαμ Χιους και ο κουμπάρος βγήκαν έξω, και όλοι μίλησαν στον αστυφύλακα, κουνώντας τα χέρια τους και δείχνοντας προς το ταξί με τη Μαίρη και τις παρανύφους και την εξαδέλφη.

"Ο Τζον Γουίλιαμ Χιους έτρεξε κάτω στο μονοπάτι μέχρι το ταξί και φώναξε στο παράθυρο: 'Ο Δρ. Λούντ είναι νεκρός! Θα πρέπει να ακυρώσουμε τον γάμο.'

"Ο Χένρυ Γουίλιαμ Χιους τον ακολούθησε και άνοιξε την πόρτα του ταξί και είπε: 'Πρέπει να πάμε σπίτι Μαίρη. Πρέπει να πάμε στο αστυνομικό τμήμα'.

'Και στο νεκροτομείο', είπε ο πατέρας του.

"Κι έτσι το ταξί πήρε τη μέλλουσα νυφούλα, και οι αδελφές έκλαιγαν χειρότερα από ότι εκείνη σε όλη τη διαδρομή".

"Αυτό είναι πολύ λυπηρό φινάλε", αναγνώρισε ο κύριος Ρόμπερτς. Έβαλε ένα ποτό ακόμα.

"Δεν είναι ακριβώς το τέλος", είπε ο κύριος Έβανς, "επειδή δεν αναβλήθηκε απλά. Δεν έγινε ποτέ".

"Μα γιατί;", ρώτησε ο κύριος Χάμφρις, που είχε παρακολουθήσει την εξιστόρηση σκυθρωπός, ακόμα κι όταν ο κ. Φίλιπς έπεσε στο χαντάκι. "Γιατί ο θάνατος του Δόκτορος θα έπρεπε να σταματήσει το στιδήποτε; Θα μπορούσε να βρει κάποιον άλλον για να την παραδώσει. Την πήγαινα εγώ ο ίδιος".

"Δεν ήταν ο θάνατος του γιατρού, αλλά το που και πώς πέθανε", είπε ο κύριος Έβανς. "Πέθανε σε ένα κρεβάτι, σε μια γκαρσονιέρα, στα χέρια μιας συγκεκριμένης κυρίας. Μιας γυναίκας της πόλης".

"Φίλα με!", Είπε ο κύριος Ρόμπερτς. "Εβδομήντα πέντε χρονών. Χαίρομαι που μας είπες να συγκρατήσουμε την ηλικία του κύριε Έβανς".

"Αλλά πως η Μαίρη Φίλιπς έφτασε να μένει στο 'Μπελβιου'; Αυτό δεν μας το είπες", είπε ο κύριος Τόμας.

"Οι Γιούλιαμ Χιούς δεν μπορούσαν να δεχτούν την ανιψιά ενός άντρα που πέθανε κάτω από αυτές τις συνθήκες-"

"Όσο κολακευτικό κι είναι αυτό τον αντρισμό του", ο κύριος Χάμφρις είπε, τραυλίζοντας.

"-να παντρευτεί κάποιον μέσα από την οικογένεια, έτσι επέστρεψε για να ζήσει με τον πατέρα της κι αυτός συμμορφώθηκε με μιας -ω, τι νεύρα είχε εκείνες τις μέρες- και μια μέρα συνάντησε έναν πλανόδιο πωλητή σιτηρών και τροφής γουρουνιών και τον παντρεύτηκε από άχτι. Ήρθαν να ζήσουν στο "Μπελβιου", κι όταν ο κύριος Φίλιπς πέθανε άφησε τα λεφτά του στην εκκλησία, έτσι η Μαίρη στο τέλος δεν πήρε τίποτα.

"Ούτε κι ο σύζυγός της. Τι είπες πως πουλούσε;" Ρώτησε ο κύριος Ρόμπερτς.

"Σιτηρά και τροφή για γουρούνια".

Μετά από αυτό, ο κύριος Χάμφρις διάβασε τη βιογραφία του, που ήταν μεγάλη και λεπτομερής και θλιβερή και με σωστό λόγο· και ο κύριος Ρόμπερτς είπε μια ιστορία για τις φτωχογειτονιές, που δεν μπορούσε να συμπεριληφθεί στο βιβλίο.

Μετά ο κύριος Έβανς κοίταξε το ρολόι του. "Είναι μεσάνυχτα. Υποσχέθηκα στη Μοντ όχι

μετά τα μεσάνυχτα. Που είναι ο γάτος; Πρέπει να τον βγάλω έξω· ξεσκίζει τα μαξιλάρια. Όχι ότι με νοιάζει. Σάμπο! Σάμπο!"

"Να τος κύριε Έβανς, κάτω από το τραπέζι".

"Σαν την καημένη τη Μαίρη", είπε ο κύριος Ρόμπερτς.

Ο κύριος Χάμφρις, ο κύριος Ρόμπερτς και ο νεαρός κύριος Τόμας πήραν τα καπέλα και τα πανωφόρια τους από την κουπαστή.

"Ξέρεις τι ώρα είναι, Έμλυν"; Φώναξε η κυρία Έβανς από πάνω. Ο κύριος Ρόμπερτς άνοιξε την πόρτα και βγήκε βιαστικός.

"Ερχομαι τώρα, Μοντ, καληνύχτα λέω μόνο. Καληνύχτα", είπε ο κύριος Έβανς με δυνατή φωνή. "Την επόμενη Παρασκευή, εννέα ακριβώς", ψιθύρισε. "Θα σου λουπώσω την ιστορία μου. Θα τελειώσουμε το δεύτερο κεφάλαιο και θα ξεκινήσουμε το τρίτο. Καληνύχτα, σύντροφοι".

"Έμλυν! Έμλυν!", φώναξε η κυρία Έβανς.

"Καληνύχτα, Μαίρη", είπε ο κύριος Ρόμπερτς στην κλειστή πόρτα.

Οι τρεις φίλοι πήραν το δρομάκι προς τα κάτω.

3.1.6. Γριά Γκάρμπο

Ο κύριος Φαρ κατέβαινε με προσοχή κι αποστροφή τα σκοτεινά, στενά σκαλοπάτια όπως κάποιος πάνω σε πάγο. Γνώριζε, δίχως να κοιτάξει ή να γλιστρήσει, ότι βάρβαρα αγόρια είχαν βρομίσει τις πιο σκοτεινές γωνιές με μπανανόφλουδες· κι ότι όταν έφτανε στις τουαλέτες, οι νιπτήρες θα ήταν βουλωμένοι κι οι αλυσίδες σκόπιμα κομμένες. Θυμήθηκε το "Κος Φαρ, το φαρμάκι για όλα", γραμμένο με καφέ ορνιθοσκαλίσματα, και τη μέρα που ο νιπτήρας ήταν γεμάτος με αίμα που κανείς δεν παραδέχτηκε ότι είχε χάσει. Ένα κορίτσι τον προσπέρασε βιαστικό ανεβαίνοντας τα σκαλιά, του έριξε κάτω τα χαρτιά που είχε στα χέρια του, συγγνώμη δεν ζήτησε κι η χαλαρωμένη καύτρα του τσιγάρου του του έκαψε το κάτω χείλος καθώς προσπαθούσε, χωρίς επιτυχία, να ανοίξει την πόρτα της τουαλέτας. Άκουσα από μέσα τη διαμαρτυρία και τα χτυπήματά του, το τραγουδιστό κλαψούρισμα της φωνής του, τα κοπανήματα των μικρών λουστρινένιων παπουτσιών του, τις αγαπημένες του βρισιές -έβριζε, άγρια κι ιδιωτικά, σαν ανθρακωρύχος που 'χει συνηθίσει να σκέφτεται στα σκοτεινά- και του άνοιξα για να μπει.

"Πάντα κλειδώνεις την πόρτα;", ρώτησε, βιαστικός προς τον τοίχο με τα πλακάκια.

"Κόλλησε", είπα.

Ταρακουνήθηκε και κουμπώθηκε.

Ήταν ο πρώτος σε ιεραρχία δημοσιογράφος, ένας εξαιρετικός στενογράφος, μανιώδης καπνιστής, γερό πικρό ποτήρι, πολύ πνευματώδης, στρογγυλο-πρόσωπος και στρογγυλο-στόμαχος, με τρύπες από βελάκια στη μύτη του. Κάποτε, σκέφτηκα όπως τον κοιτούσα εκεί στις τουαλέτες των γραφείων των *Νέων του Τάουι*, ίσως να ήταν άντρας με λεπτεπίλεπτους τρόπους, με παράστημα, μ' ένα μπαστούνι για να το ισορροπεί, μ' ένα ρολόι με αλυσίδα διαγώνια στο γιλέκο του, μ' ένα δόντι χρυσό, ίσως ακόμα και μ' ένα λουλούδι από τον κήπο του στο πέτο του. Αλλά τώρα κάθε απόπειρα για ακριβείς χειρονομίες, στάχτη και μπούλμπερη πριν καν αρχίσει· όταν ακουμπούσε τις άκρες του αντίχειρα και του δείκτη του, έβλεπε μόνο τα ραγισμένα νύχια σε πένθος και τους λεκέδες από τα Γουντμπάιν²³⁷. Μου έδωσε ένα τσιγάρο και τίναξε το σακάκι του για να ακούσει σπύρτα.

"Ορίστε φωτιά, κύριε Φαρ", του είπα.

Ήταν καλό να κρατάς επαφή μαζί του· κάλυπτε όλες τις μεγάλες ιστορίες, τους

²³⁷Woodbine: μάρκα τσιγάρων. Ο ίδιος ο Τόμας τα θεωρούσε διακριτικό του σύμβολο, περισσότερο και από τη μύρα. Η φράση

περιστασιακούς φόνους, όπως τότε που ο Τόμας Ο' Κόννορ έφερε το μπουκάλι πάνω στη γυναίκα του -αλλά αυτό ήταν πριν τον καιρό μου- τις απεργίες, τις καλύτερες φωτιές. Έβαλα το τσιγάρο μου όπως εκείνος, ένα κρεμάμενο έμβλημα των κακών συνηθειών.

"Κοίτα αυτή τη λέξη στον τοίχο", είπε. "Λοιπόν αυτό είναι απαίσιο. Εκτός τόπου και χρόνου".

Κλείνοντάς μου το μάτι, έξυσε το φαλακρό του μπάλωμα, λες και η σκέψη ήρθε από εκεί και είπε: "Ο κύριος Σόλομον το έγραψε αυτό".

Ο κύριος Σόλομον ήταν ο αρχισυντάκτης των ειδήσεων και Μεθοδιστής.

"Ο παλιο Σόλομον", είπε ο κύριος Φαρ, "θα έκοβε κάθε μωρό στη μέση μόνο και μόνο για ευχαρίστηση".

Χαμογέλασα και είπα: "Βάζω στοίχημα!", αλλά ευχήθηκα να είχα απαντήσει με έναν τρόπο που να είχε δείξει την έλλειψη σεβασμού, που δεν ένιωθα, για τον κύριο Σόλομον. Αυτή ήταν μια σπουδαία αντρική στιγμή κι η πιο ευχάριστη από τότε που ξεκίνησα τη δουλειά, τρεις εβδομάδες τώρα: στηριγμένος στον ραγισμένο τοίχο με τα πλακάκια, καπνίζοντας και χαμογελώντας, κοιτάζοντας κάτω το παπούτσι μου να γράφει κύκλους στο υγρό πάτωμα, μοιραζόμενοι μια μικρή κακία με έναν ηλικιωμένο, σημαντικό άντρα. Θα έπρεπε να γράφω για την χθεσινοβραδινή παράσταση της *Σταύρωσης* ή να χαζολογώ με το καινούργιο μου καπέλο στραβά, στη Χριστουγεννο-Σαββατιάτικο-συνωστισμένη πόλη, προσμένοντας ένα ατύχημα.

"Πρέπει να έρθεις μαζί μου ένα βράδυ", είπε ο κύριος Φαρ αργόσυρτα. "Θα πάμε κάτω στο "Φίσγκαρντ" στις αποβάθρες· μπορείς να δεις τους ναύτες να πλέκουν εκεί μες στο μπάρ. Γιατί όχι απόψε; Στο 'Λορντ Τζέρσεϊ' έχει και κορίτσια για δόλωμα. Γούντμπαιν να προτιμάς, όπως εγώ".

Έπλυνε τα χέρια του όπως τα πλένει ένα αγοράκι, σκουπίζοντας τη λέρα στη ρολό - πετσέτα, κοίταξε στον καθρέφτη πάνω από το νιπτήρα, έστριψε τις άκρες από το μουστάκι του και τις είδε να κρεμάνε ξανά αμέσως μετά.

"Γύρνα στη δουλειά", είπε.

Μπήκα στο λόμπι, αφήνοντάς τον με το πρόσωπο κολλημένο στο γυαλί και ένα δάχτυλο να εξερευνά τα θαμνώδη ρουθούνια του.

Ήταν σχεδόν έντεκα, και ώρα για ένα κακάο ή ένα Ρώσικο τσάι στο Καφέ Ρουαγιάλ,

πάνω απ' τους καπνοπώληδες της Χάι Στρητ, εκεί που κατώτεροι υπάλληλοι και βοηθοί καταστημάτων και νεαροί άντρες που δούλευαν στα γραφεία των πατεράδων τους ή μαθήτευαν σε χρηματιστές και δικηγόρους συναντιούνται κάθε πρωί για κουτσομπολιό και ιστορίες. Άνοιξα δρόμο μέσα απ' τα πλήθη: άντρες από το Βάλει, έτοιμοι για το ποδόσφαιρο· επαρχιώτες που έχουν έρθει για ψώνια, χαζολογητές βιτρινών· σιωπηλοί, κουρελιάρηδες άντρες στις γωνιές των ασφυκτικών δρόμων, όρθιοι κι ολομόναχοι μες στη βροχή· σπρωξίματα από μανάδες και καρότσια· μαυροντυμένες ηλικιωμένες, φορέματα με πόρπες που περιφέρουν φιλάσθενες, καλοντυμένα κορίτσια με γυαλιστερά αδιάβροχα και πιτσιλισμένες κάλτσες· μικρόσωμοι, κομποί Ινδοί ναύτες, σαστισμένοι με τον καιρό· επιχειρηματίες με μουσκεμένες γκέτες· ένα μανιταρόδασος από ομπρέλες· κι όλη την ώρα εγώ να σκέφτομαι τις παραγράφους που ποτέ δεν θα γράψω.

Θα σας βάλω όλους δίπλα δίπλα σε μια ιστορία στο τέλος.

Η κυρία Κόνσταμπλ, αναψοκοκκινισμένη και φορτωμένη με ψώνια, με αναγνώρισε καθώς έβγαινε με φόρα από τα Γούλγουορθς²³⁸ σαν ταύρος. "Έχω να δω τη μητέρα σου αιώνες! Ω! Αυτή η χριστουγεννιάτικη φούρια! Θύμισέ με στη Φλόρρι. Θα πάω να πιω ένα φλιτζάνι τσάι στο 'Μοντερν'. Ορίστε", είπε, "έχασα ένα τηγάνι"!

Είδα τον Πέρσι Λιούις που κολλούσε τσίχλες στα μαλλιά μου στο σχολείο.

Ένας ψηλός άντρας παρακολουθούσε την είσοδο ενός καπελάδικου, αντιστεκόμενος στα πλήθη, ακίνητος και ακλόνητος. Όλα τα συγκινητικά ασήμαντα των καλών νέων γεννιόντουσαν και παρουσιάζονταν γύρω μου, ενώ εγώ έφτασα στην είσοδο του καφέ κι ανέβηκα τα σκαλιά.

"Τι να σας φέρω, κύριε Σγουάφερ";

"Τα συνηθισμένα παρακαλώ". Κακάο και δωρεάν μπισκότο.

Τα περισσότερα παιδιά ήταν ήδη εκεί. Κάποιοι μόνστραραν σκαριφήματα μουστακιών, άλλοι είχαν φαβορίτες και κυματιστά μαλλιά, κάποιοι κάπνιζαν καμπυλωτές πίπες και μιλούσαν με αυτές αγκιστρωμένες στα δόντια τους, υπήρχαν παντελόνια με ψιλή ρίγα και σκληρά κολάρα, ένα θαρραλέο μπόουλερ²³⁹.

"Άραξε εδώ", είπε ο Λέσλι Μπερντ. Δούλευε στα μποτίνια, στα Νταν Λούις.

---

²³⁸ Woolworths: πολυκατάστημα στο κέντρο του Σγουόνσι.

²³⁹ Bowler: σκληρό στρογγυλό καπέλο με στενό γείσο, πολύ δημοφιλές στην εργατική τάξη αρχικά και αργότερα σύμβολο εκείνων που εργάζονταν στον τομέα της οικονομίας.

"Πήγες στις ταινίες αυτήν την εβδομάδα, Τόμας";

"Ναι. Στο Ρίγκαλ. *Λευκά Ψέματα*²⁴⁰. Φοβερά καλό το θέαμα, επίσης! Η Κόνι Μπένετ²⁴¹ ήταν απίθανη. Τη θυμάσαι στο αφρολουτρό της, Λέσλι;

"Πολύς αφρός για εμένα, παλιόφιλε".

Τα βαριά φωνήεντα της πόλης ήταν αδυνατισμένα, το σκαμπανέβασμα της οικογενειακής προφοράς ήταν περιορισμένο και καταπιεσμένο.

Στο ψηλότερο παράθυρο των Ιντερνάσιοναλ Στορς, στην απέναντι πλευρά του δρόμου, μια παρέα κοριτσιών με στολές στέκονταν κρατώντας φλιτζάνια τσαγιού. Μία τους κούνησε ένα μαντίλι. Αναρωτήθηκα αν το κούνησε σε μένα. "Να τη πάλι η μελαχρινούλα" είπα "Σ' έχει βάλει στο μάτι".

"Είναι μια χαρά με τα ρούχα της δουλειάς τους", είπε. "Τις βλέπεις όταν είναι φτιασιδωμένες κι είναι χάλια. Ήξερα κάποτε μια μικρούλα νοσοκόμα, ήταν σκέτη γλύκα μες τη στολή της, πραγματικά κομψή· όχι, πραγματικά, το εννοώ. Πέρασα να την πάρω για χορό ένα βράδυ. Φορούσε τα κυριακάτικα της. Καμία σχέση· έμοιαζε σα δείγμα από τα 'Μαρκς εντ Σπενσερ'. Ενώ μιλούσε κοιτούσε έξω απ' το παράθυρο με την άκρη των ματιών του.

Το κορίτσι έκανε ξανά σινιάλο και γύρισε απ' την άλλη για να χαχανίσει.

"Πολύ φθινό!", είπε.

Είπα: "Κι η μικρή Όντρεϊ γελούσε και γελούσε²⁴²".

Έβγαλε έξω μια επιμεταλλωμένη ταμπακίερα. "Δώρο", είπε. "Βάζω στοίχημα ότι ο θεός μου (με τρεις μπαλιές) τη βγάζει σε μια εβδομάδα. Πάρε ένα τούρκικο απ' τα καλά".

Τα σπέρτα του έγραφαν πάνω Αλσοπς²⁴³. "Τα πήρα από το 'Κάρλτον', είπε. Η ομορφούλα πίσω απ' την μπάρα: είναι διαβασμένη. Δεν έχει πάει ποτέ εκεί, έτσι; Γιατί δεν περνάς για ένα απόψε; Θα είναι και ο Γκιλ Μόρρις. Συνήθως αράζουμε εκεί τα Σάββατα. Έχει και χορό στο 'Μέλιπα".

---

²⁴⁰ 'White Lies': ταινία του 1934 σε σκηνοθεσία του Leo Bulgakov.

²⁴¹ Constance Bennett (1904-1965): δημοφιλής πρωταγωνίστρια του Χόλυγουντ το '30. Η Μπένετ όμως δεν πρωταγωνιστεί στα 'Λευκά Ψέματα'. Ο Τόμας ίσως αναφέρεται σε μια ταινία μικρού μήκους που η Μπένετ πρωταγωνιστούσε, σχετικά με την πρωινή της ρουτίνα. Σε αυτό εμφανίζεται να κάνει κάποια στιγμή αφρόλουτρο. Τέτοιου είδους φιλμ παίζονταν συχνά πριν την κανονική προβολή. Διαφορετικά, ίσως ο Τόμας να εφαρμόζει εδώ τη συνήθεια που αναφέρει στο διήγημά του 'Ο Καβγάς': να λέει ψέματα σχετικά με το ποιος εμφανίζεται σε ποια ταινία.

²⁴² 'Little Audrey laughed and laughed and laughed...': φράση που χρονολογείται από το '20 και με βάση αυτή δημιουργήθηκε σειρά ανεκδότων, στα οποία η μικρή Όντρεϊ γελά γιατί γνωρίζει κάτι που οι άλλοι δεν είναι σε θέση να ξέρουν.

²⁴³ Samuel Allsopp & Sons: Αγγλική ζυθοποιία.

"Συγγνώμη", είπα. Θα βγω με τον αρχιδημοσιογράφο μας. Κάποια άλλη φορά Λέσλι. Τα λέμε"!

Πλήρωσα τις τρεις
πένεςμου.

"Καλημέρα Κάσι".

"Καλημέρα Χάνεν".

Η βροχή σταμάτησε και η οδός Χάι έλαμψε. Περπατώντας μες τις γραμμές του τραμ, ένας κομπόζ άντρας ύψωνε το λάβαρό του και περίτρανα φοβόταν τον Κύριο. Τον ήξερα ως κύριο Μάθιους, ο οποίος διεσώθη πριν κάποια χρόνια στο λιμάνι και τώρα περπατούσε κάθε βράδυ, με λαστιχένια παπούτσια, μ' ένα προσευχητάρι κι ένα φακό, ανάμεσα στις γραμμές. Να κι κύριος Έβανς ο Παράγων περνάει από την πλαϊνή πόρτα του "Μπαγκλ". Τρεις δακτυλογράφοι βιαστικές για φαγητό, αυγά ποσέ και μιλκσέικ, αφήνουν πίσω τους μια μυρωδιά λεβάντας. Να πάρω τη μεγαλύτερη διαδρομή μέσα από τη στοά και να σταματήσω να δω τον γέρο με το ξεχαρβαλωμένο, άδειο καροτσάκι που στέκεται πάντα εκεί, στο πλάι του δισκοπωλείου, να βγάζει το κασκέτο του και να βάζει φωτιά στα μαλλιά του για μια πένα; Ήταν απλά ένα κόλπο για να διασκεδάζουν τα αγοράκια, πήρα την παράκαμψη, κατέβηκα την οδό Τσάπελ, μέχρι την άκρη της φτωχογειτονιάς που λέγεται Στραντ, πέρα από το δελεαστικό ιταλικό φαγάδικο όπου νεαροί με προειδοποιητικούς γονείς αγόραζαν μεταμεσονύκτια ψάρι και πατάτες δυο πενών για να καλύψουν την ανάσα τους πριν το τελευταίο τραμ για το σπίτι. Έπειτα πάνω τα στενά σκαλοπάτια του γραφείο και μέσα στην αίθουσα των ρεπόρτερ.

Ο κύριος Σόλομον ούρλιαζε στο τηλέφωνο. Άκουσα τις δυο τελευταίες λέξεις: "Είσαι απλά ένας ονειροπαρμένος, Γουίλλιαμς". Άφησε κάτω το ακουστικό. "Αυτός ο τύπος είναι ένας ονειροπαρμένος του θόλου", είπε δίχως απεύθυνση. Δεν έβριζε ποτέ.

Τελείωσα το ρεπορτάζ μου για τη *Σταύρωση* και το έδωσα στον κύριο Φαρρ.

"Πάρα πολλή κοινότοπη περιττολογία".

Μισή ώρα αργότερα, ο Τεντ Γουίλλιαμς, ντυμένος για γκολφ, γλίστρησε μέσα, χαμογελαστός, έτριψε τη μύτη του στην πλάτη του κυρίου Σόλομον και κάθισε ήσυχος σε μια γωνιά με μια λίμα.

Ψιθύρισα: "Για ποιο λόγο στα έψαλλε";

"Βγήκα για μια αυτοκτονία, ένας εισπράκτορας τραμ που λεγόταν Χόπκινς, και η χήρα με

υποχρέωσε να μείνω για ένα φλιτζάνι τσάι. Αυτό είναι όλο". Πάντα σε κέρδιζε με τον τρόπο του, πιο πολύ σαν κορίτσι παρά σαν άντρας που ονειρευόταν την οδό Φλιτ²⁴⁴ και πέρασε το δεκαπενθήμερο του καλοκαιριού του περπατώντας πάνω και κάτω μπροστά από την *Ντέλι Εξπρές* και ψάχνοντας για διασημότητες στις παμπ.

Το Σάββατο ήταν το ελεύθερο απόγευμά μου. Ήταν μία η ώρα και ώρα να φύγω, αλλά έμεινα· ο κύριος Φαρρ δεν είπε τίποτα. Υποκρίθηκα ότι είμαι απασχολημένος, σκαλίζοντας λέξεις και φτιάχνοντας καρικατούρες, χωρίς καμία ομοιότητα, προφίλ αλά τουκάν του κυρίου Σόλομον και του σνομπ αγοριού στο φωτοτυπικό που σφύριζε παράτονα πίσω από τα τζάμια του τηλεφωνικού θαλάμου. Έγραψα το όνομά μου, "Αίθουσα Ρεπόρτερ, Νέα του Τάουι, Τάουι, Νότια Ουαλία, Αγγλία, Ευρώπη, Γη". Και μια λίστα από βιβλία που δεν είχα γράψει: "Η Γη των Προγόνων Μου, μια μελέτη του Ουαλού Ήρωα από όλες τις πλευρές του"· "Δεκαοχτώ, μια Επαρχιακή Αυτοβιογραφία"· "Οι Ανηλεείς Γυναίκες, ένα Μυθιστόρημα". Ακόμα ο κύριος Φαρρ να σηκώσει το βλέμμα του. Έγραψα "Άμλετ". Σίγουρα ο κύριος Φαρρ, που με πείσμα αντέγραφε τις σημειώσεις του απ' την επιτροπή, δεν είχε ξεχάσει. Άκουσα τον κύριο Σόλομον να μουρμουρίζει, γέροντας πάνω από τον ώμο του: "Αι στο δέλτα κι ο Άλντερμαν Ντάνιελς". Μία και μισή. Ο Τεντ ήταν μέσα σε όνειρο. Ξόδεψα πολύ ώρα για να βάλω το πανωφόρι μου, έδεσα το φουλάρι της αποφοίτησής μου μια με τον ένα τρόπο και μετά με τον άλλο.

"Κάποιοι άνθρωποι είναι τόσο τεμπέληδες που δεν μπορούν να ξεκινήσουν την ημιαργία τους", είπε ο κύριος Φαρρ ξαφνικά. "Στις έξι στους 'Φανούς', στο πίσω μπαρ". Ούτε γύρισε απ' την άλλη, ούτε σταμάτησε το γράψιμο.

"Θα βγεις για έναν ωραίο περίπατο;" ρώτησε η μητέρα μου.

"Ναι, στην αγορά. Μην αφήνεις το τσάι να περιμένει".

Πήγα στο Πλάζα. "Τύπος", είπα στο κορίτσι με την τυρολέζικη ενδυμασία, καπέλο και φούστα.

"Είχαμε δυο ρεπόρτερς αυτήν την εβδομάδα".

"Το σημειώνω".

Με πήγε σε μια θέση. Κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού φιλμ²⁴⁵, με τους αγενείς σπόρους που αγκαλιάζονταν και βλάσταιναν μπροστά στα μάτια μου, και με φυτά σαν χέρια

²⁴⁴ Fleet street: δρόμος του Λονδίνου που βρίσκονταν τα γραφεία των περισσότερων εφημερίδων. Εκεί βρίσκεται

²⁴⁵ Φιλμ μικρού μήκους που παίζονταν πριν την κανονική προβολή με πολλών ειδών θεματολογία.

και πόδια, σκεφτόμουν τις γυναίκες δολώματα και τους κουνιστούς ναύτες στα καταγώγια. Θα μπορούσε να γίνει ένας καβγάς με ξυράφια, μια φορά ο Τεντ Γουίλλιαμς βρήκε ένα χείλος έξω από τον Άγιο Νικόλαο των Θαλασσιών. Είχε ένα μικρό μουστάκι. Τα ελικοειδή φυτά χόρευαν στην οθόνη. Μακάρι το Τάουι να ήταν μια μεγαλύτερη παραθαλάσσια πόλη, θα υπήρχαν τότε δωμάτια με κουρτίνες στο υπόγειο και ροζ ταινίες. Η ζωή της πατάτας έφτασε στο τέλος της. Μετά μπήκα σε ένα αμερικάνικο κολέγιο και χόρευα με την κόρη του προέδρου. Τον ήρωα, με το όνομα Λίνκολν, ψηλό και μελαψό, με ωραία οδοντοστοιχία, εκτόπισα γοργά, και το κορίτσι άρθρωσε τ' όνομά μου καθώς αγκάλιαζε τη σκιά του, η άδουσα χορωδία του κολεγίου, με ναυτικά καπέλα και μπανιερά με αποκάλεσε λεβέντη και βασιλιά, ο Τζακ Όκυ κι εγώ διατρέξαμε το γήπεδο, και στους ώμους του πλήθους η κόρη του προέδρου κι εγώ τραβήξαμε τη πολύχρωμη κουρτίνα μ' ένα φιλί που με άφησε παραζαλισμένο, με μάτια στιλπνά, βγαίνοντας από το σινεμά στο δυνατό φως των φανοστατών και τη νέα βροχή²⁴⁶.

Μια ολόκληρη υγρή ώρα για ξόδεμα μες τα πλήθη. Παρακολούθησα την ουρά έξω από το Εμπάιρ²⁴⁷ και μελέτησα τις αφίσες της *Νύχτας στο Παρίσι*, και σκέφτηκα τα μακριά πόδια και τα εντυπωσιακά πρόσωπα των κοριτσιών του μπαλέτου που είχα δει να περπατούν αλαμπρατσέτα, νωρίτερα εκείνη την εβδομάδα, πάνω και κάτω στους δρόμους μες στη χειμωνιάτικη λιακάδα, τα στόματά τους, θυμήθηκα πώς τα σημείωσα και τα φύλαξα για την πρώτη σελίδα των 'Ανηλεών Γυναικών' που δεν άρχισε ποτέ, σαν πορφυρές ουλές, τα μαλλιά τους κορακόμαυρα ή ασημένια· η μυρωδιά και το μάκιγιάζ τους μου έφερναν στο νου τη ζεστή σοκολατο-χρωμη Ανατολή, τα μάτια τους ήταν λίμνες. Η Λόλα ντε Κενγουέι, η Μπαμπς Κόρσεϊ, η Ραμόνα Ντέι θα ήταν μαζί μου σε όλη μου τη ζωή. Μέχρις ότου πέθαινα, από μια εξαντλητική, ανώδυνη ασθένεια, αρθρώνοντας τα προσχεδιασμένα τελευταία μου λόγια, πάντα θα περπατούσαν μαζί μου, ανακαλώντας με στη νεκρή μου νιότη στις εξαφανισμένες νύχτες της οδού Χάι όταν οι βιτρίνες των καταστημάτων έλαμπαν, και τραγούδια έβγαιναν από τις παμπ και σειρήνες από το Χάφοντ κάθονταν στα ατμίζοντα φαγάδικα με τις τσάντες τους στα γόνατά τους και τα σκουλαρίκια τους να κροταλίζουν. Σταμάτησα για να κοιτάξω τη βιτρίνα του Ντέρτι Μπλακ, ο Μασκαράς, αλλά ήταν αθώα·

²⁴⁶ Ο Thomas, το πιο πιθανό, εννοεί την ταινία 'College Humor' του 1933 με πρωταγωνιστή τον Jack Oakie (1903-1978).

²⁴⁷ Swansea Empire Theatre άρχισε τη λειτουργία του το 1900, ήταν το μεγαλύτερο θέατρο του Σγουόνσι και βρισκόταν στην οδό Oxford. Έκλεισε το 1957.

υπήρχαν μόνο φαγουρόσκονες και φτερνιζόσκονες, μπόμπες βρόμας, λαστιχένια στυλό και μάσκες του Τσάρλι· όλα τα νέα και ωραία ήταν μέσα, αλλά δεν τολμούσα να μπω από φόβο μήπως με εξυπηρετήσει μια γυναίκα, η κυρία Ντέρτι Μπλακ με μουστάκι και μάτια που γνωρίζουν, ή μια αδύνατη, σκυλομούρα κοπέλα που είδα εκεί κάποτε, που σου κλείνει το μάτι και μυρίζει φύκια. Στην αγορά αγόρασα ροζ παστίλιες για την αναπνοή. Δεν ξέρεις ποτέ.

Ο πίσω χώρος στους "Τρεις Φανούς" ήταν γεμάτος ηλικιωμένους άντρες. Ο κύριος Φαρρ δεν είχε φτάσει κι έγεια πάνω στο μπαρ, ανάμεσα σε έναν δημοτικό σύμβουλο κι έναν δικηγόρο, που έπιναν μπίτερ, ευχόμενος να μπορούσε να με δει τώρα ο πατέρας μου και ευχαριστημένος, την ίδια ώρα, που είχε πάει επίσκεψη στον θείο Α. στο Αμπεραβόν. Δε θα μπορούσε να μην παραδεχτεί ότι δεν ήμουν πια παιδί, δεν θα μπορούσε να μην εκνευριστεί με την κλίση του τσιγάρου μου και του καπέλου μου και της βλαβερής κούπας με τη μπύρα μου, που κρατούσα σφιχτά. Μου άρεσε η γεύση της μπύρας, το ζωντανό, λευκό άφρισμά της, ο ζωηρός, μπρούτζινος βυθός της, ο άξαφνος κόσμος μέσα από τα υγρά καφέ τοιχώματα του ποτηριού, η επικλινή άψα προς στα χείλη και το αργό κατέβασμα ως τη στοργική κοιλιά, η αλμύρα στη γλώσσα, ο αφρός στις γωνίες.

"Άλλη μία, δεσποινίς". Ήταν μεσήλικη. "Μια για εσάς, δεσποινίς";

"Όχι εν ώρα εργασίας, 'στω, σα να την ήπια".

"Παρακαλώ".

Να ήταν αυτό μια πρόσκληση για να πω μαζί της μετά, να την περιμένω στην πίσω πόρτα μέχρι να γλιστρήσει έξω, κι έπειτα να περπατήσουμε μέσα στη νύχτα, στον παραλιακό περίπατο και στην άμμο, προς ένα μαλακό αμμόλοφο όπου τα ζευγάρια ξαπλώνουν κι αγαπιούνται κάτω από τα πανωφόρια τους, κοιτάζοντας τον φάρο της Μαμπλς; Ήταν στρουμπουλή και συνηθισμένη, τα μαλλιά της μες τον φιλέ ήταν καστανοκόκκινα, με γκριζες τούφες. Μου έδωσε τα ρέστα μου όπως μια μητέρα δίνει στο αγόρι της πένες για τις ταινίες, και δεν θα έβγαινα μαζί της αν μου το 'κανε μάκρια να περάσει.

Ο κύριος Φαρρ κατέβαινε βιαστικός την οδό Χάι, αρνούμενος με αγριάδα δαντέλες και σπέρτα, αποστρέφοντας τα μάτια του από τα κουρελιάρικα πλήθη. Ήξερε πως οι φτωχοί και οι άρρωστοι και οι άσχημοι, ανεπιθύμητοι άνθρωποι ήταν τόσο κοντά τριγύρω του που, μ' ένα βλέμμα αναγνώρισης, μια κίνηση συμπόνιας, θα χανόταν ανάμεσα τους και η βραδιά του θα χαλούσε για πάντα.

"Είσαι τύπος της μύρας, λοιπόν", είπε στον αγκώνα μου.

"Καλησπέρα κύριε Φαρρ. Μια στο τόσο για αλλαγή. Εσείς; Ζόρικη νύχτα", είπα.

Ασφαλής μέσα σε έναν χώρο που ευημερεί, μακριά απ' τη βροχή και τους δυσάρεστους δρόμους, εκεί που οι φτωχοί και οι ξεχασμένοι δεν μπορούσαν να τον ακουμπήσουν, πήρε ωθρά τα ποτήρι του, ανάμεσα σε επιχειρηματίες και επαγγελματίες και το σήκωσε στο φως. "Και θα ζορίσει κι άλλο", είπε. Περίμενε μέχρι το 'Φισγκαρντ'. Στην υγεία μας! Μπορείς να δεις τους ναύτες να πλέκουν εκεί. Και τα παλιό ψαρο-κόριτσα στο 'Τζέρσει'. Για να πάρεις λίγο φρέσκο αέρα πρέπει να πας στο μέρος".

Ο κυριος Έβανς ο Παράγων μπήκε βιαστικός από την πλαϊνή πόρτα που ήταν κρυμμένη πίσω από κουρτίνες, ψιθύρισε το ποτό του, το θωράκισε με το παλτό του, και το κατέβασε με μυστικότητα.

"Το ίδιο", είπε ο κύριος Φαρρ, "και μισό για τα γαλόνια του".

Το μπαρ ήταν πολύ υψηλού επιπέδου για να θυμίζει Χριστούγεννα. Μια επιγραφή έγραφε "Δεν επιτρέπονται οι Κυρίες".

Αφήσαμε τον κύριο Έβανς να τα κοπανάει κάτω από την τέντα του.

Παιδιά ούρλιαζαν στην οδό Γκόατ, και ένα αγόρι, από το πουθενά, τράβηξε το μανίκι μου, κλαίγοντας: "Μια πένα για τον μικρό"! Μεγαλόσωμες γυναίκες με αντρικά κασκέτα φράζαν τις εισόδους των σπιτιών τους, και μια λουσατή κοπέλα μας έκανε το νόημα στη γωνία της βολικής πράσινης σιδεριάς, απέναντι από το ξενοδοχείο Κάρλτον. Μπήκαμε στη μουσική, το μπαρ κρεμόταν από κορδέλες και μπαλόνια, ένας φυματικός τενόρος ήταν κολλημένος πάνω στο πιάνο, πίσω από τον πάγκο η όμορφη σερβιτόρα του Λέσλι Μπερντ τιτίβιζε σε μια παρέα νεαρών που παρααπλώνονταν και της ζητούσαν να δουν τις καλτσοδέτες της και την προσκαλούσαν σε τζιν και λάιμς και μοναχικούς μεταμεσονύχτιους περιπάτους και υγρές περιπέτειες στο σινεμά. Ο κύριος Φαρρ μόρφαζε μες το ποτήρι του καθώς εγώ παρακολουθούσα τους νεαρούς ζηλόφθονα κι έβλεπα πόσο της άρεσαν οι τρόποι τους, πώς έδινε ελαφρά μπατσάκια στα χέρια τους και στριφογύριζε προς τα πίσω, τιμώντας την ομορφιά και την ευθυμία της, για να τραβήξει τα χερούλια της μύρας.

"Τα καημένα τα αγοράκια από το Βάλεϊ. Θα 'χουμε ξερατά απόψε", είπε εκείνος με ικανοποίηση.

Άλλοι νεαροί, με στιλπνά μαλλιά, χλωμοί και γεροδεμένοι, με έντονα ζυγωματικά και

γουβωτά μάτια, ζωηρές γραβάτες, διπλοσταυρωτά γιλέκα και φαρδιά παντελόνια, κάποιιοι σκαμμένοι από τα βαθουλώματα, με τα αδρά τους χέρια σημαδεμένα και σακατεμένα, όλοι θριαμβευτικά μισομεθυσμένοι, στέκονταν και τραγουδούσαν γύρω από το πιάνο, και ο τενόρος με το έκπτωτο στήθος, τους οδηγούσε με καθαρή φωνή. Ω! Να μπορούσα να πάρω μέρος στο παιχνίδι των υπαινιγμών ή στην ξεσηκωτική χορωδία, να φωνάξω ζητώντας τον *Άρτο του Ουρανού*²⁴⁸, με τους ώμους πίσω και τα χέρια δεμένα με τη Μικρή Μόσχα²⁴⁹, ή να μου 'λεγαν 'πονηρούλη' και 'είσαι εσύ ένας' ενώ θα αστειεύομουν και θα ζαχάρωνα πάνω στον πάγκο, κάνοντας άκακο, βρώμικο έρωτα, αδύνατο να ολοκληρωθεί ανάμεσα στη χυμένη μύρα και τα στοιβαγμένα ποτήρια.

"Πάμε να φύγουμε μακριά από αυτά τα καταραμένα αηδόνια", είπε ο κύριος Φαρρ.

"Διαβολεμένος σαματάς", είπα.

"Τώρα κάτι θα κάνουμε". Συρθήκαμε σε σοκάκια της Όχθης στο πλάι του νεκροτομείου, μέσα από μια γκαζοφωτισμένη λωρίδα όπου κρυμμένα μωρά έκλαιγαν συγχρονισμένα και φτάσαμε στην πόρτα του 'Φίσιγκαρντ' την ώρα που ένας άντρας, φασκιωμένος σαν τον κύριο Έβανς, γλιστρούσε έξω, με ένα μπουκάλι ή ένα γκλομπ στο γαντοφορεμένο χέρι του. Το μπαρ ήταν άδειο. Ένας γέρος που τα χέρια του έτρεμαν καθόταν πίσω από τον πάγκο, κοιτάζοντας το ρολόι τσέπης του.

"Καλά Χριστούγεννα, γέρο".

"Καλησπέρα κύριε Φι".

"Μια σταγόνα ρούμι, γερο".

Ένα κόκκινο μπουκάλι δονήθηκε πάνω από δυο ποτήρια.

"Εξαιρετικό δηλητήριο, γιε μου".

"Αυτό θα κάνει τα μάτια σου να πεταχτούν έξω", είπε ο κύριος Φαρρ.

Το ασάλινο κεφάλι μου στεκόταν ακλόνητο στο ύψος του, κανένα ναυτικό ρούμι δεν θα μπορούσε να διαβρώσει το βράχο της κοιλιάς μου. Ο καημένος ο Λέσλι Μπερντ που σιγόπινε το πόρτο του κι ο φτωχός Γκιλ Μόρις που μάρκαρε το χαράμισμά του με γραφίτη κάτω απ' τα μάτια του κάθε Σαββατόβραδο, να μπορούσαν να με δούνε τώρα, στο σκοτεινό, παρακμιακό δωμάτιο με τις ξεφλουδισμένες φωτογραφίες των μποξέρ στους τοίχους.

²⁴⁸ Cwm Rhondda στα Ουαλικά ή Bread of Heaven εξαιτίας ενός στίχου της αγγλικής μετάφρασης, ένας δημοφιλής ύμνος.

²⁴⁹ Little Moscow, όρος στις καπιταλιστικές κοινωνίες για χωριά και πόλεις που ο πληθυσμός τους είχε αριστερές ή κομμουνιστικές θέσεις.

"Κι άλλο δηλητήριο, γέρο", είπα.

"Που είναι η παρέα απόψε; Πήγαν στο Ριβιέρα";

"Είναι στο πριβέ, κύριε Φι, γίνεται έναν πάρτι για την κόρη της κυρίας Πρόθερο".

Στο πίσω δωμάτιο, κάτω από μια μουχλιασμένη βασιλική οικογένεια, μια σειρά μαυροντυμένων γυναικών κάθονταν πάνω σε ένα βαρύ πάγκο γελώντας και κλαίγοντας και κοντά ποτήρια παρατάσσονταν δίπλα στις γκίνες τους. Σε έναν απέναντι πάγκο δυο άντρες με πουλόβερ έπιναν συγκαταβατικά, νεύοντας στα συναισθήματα των γυναικών. Και στη μια καρέκλα, στη μέση του δωματίου, μια γριά γυναίκα, με έναν φιόγκο δεμένο κάτω από τα σαγόνια της, ένα φτερωτό μπόα και λευκά αθλητικά παπούτσια, χαχάνιζε και θρηνούσε πάνω από όλους. Καθίσαμε στον πάγκο των αντρών. Ένας από τους δύο άγγιξε το κασκέτο του με ένα σακατεμένο χέρι.

"Προς τι το πάρτι, Τζακ;", ρώτησε ο κύριος Φαρρ. "Να σου γνωρίσω τον συνάδελφό μου, τον κύριο Τόμας· αυτός είναι ο Τζακ Στιφ, ο φύλακας του νεκροτομείου".

Ο Τζακ Στιφ μίλησε από το πλάι του στόματός του. "Είναι η κυρία Πρόθερο εκεί. Τη φωνάζουμε Γριά Γκάρμπο γιατί δεν της μοιάζει, καταλαβαίνεις. Έλαβε ένα μήνυμα απ' το νοσοκομείο πριν καμιά ώρα, η κυρά του Χάρις Γουίνιφεντ το 'φερε, που έλεγε πως η δεύτερη κόρη της πέθανε στη γέννα.

"Και η μπέμπα επίσης" είπε ο άντρας στο πλευρό του.

"Έτσι όλες οι μεγαλοκοπέλες πέρασαν να συμπαρασταθούν, και συγκέντρωσαν ένα καλό ποσό για εκείνη, και τώρα αυτή αρχίζει να το πίνει και να κερνά. Ήπιαμε ήδη κανά δυο γύρες από αυτήν".

"Ντροπή"!

Το ρούμι έβραζε και δούλευε στο ζεστό δωμάτιο, μα το κεφάλι μου ήταν γερό σα λόφος και θα μπορούσα να γράψω δώδεκα βιβλία πριν το ξημέρωμα και να κυλήσω τη σερβιτόρα του 'Κάρλτον', σα βαρέλι, κατά μήκος της ακτής του Τάουι.

"Ποτά για το στράτευμα"!

Μπροστά στο νέο ακροατήριο, οι γυναίκες έκλαιγαν πιο δυνατά, αγγίζοντας τα γόνατα και τα χέρια της κυρίας Πρόθερο, διορθώνοντας τον φιόγκο της, υμνώντας τη νεκρή της κόρη.

"Τι θα πάρετε, κυρία Πρόθερο, καλή μου";

"Όχι, άστο πάνω μου, καλή μου, το καλύτερο του μαγαζιού".

"Μια Γκίνες θα με ευχαριστούσε".

"Με το κατιτίς της μέσα, καλή μου".

"Για χάρη της Μαρτζι, ας είναι".

"Σκέψου να ήταν τώρα εδώ, καλή μου, να τραγουδούσε το *Ένα απ' τα Χαλάσματα*²⁵⁰ ή το *Στρείδια και Μύδια*²⁵¹. είχε φωνή σωστής κυρίας".

"Αχ, μη, κυρία Χάρις".

"Έλα, εμείς σου δίνουμε κουράγιο. Η θλίψη σκότωσε τη γάτα, κυρία Πρόθερο. Έλα να τραγουδήσουμε όλοι μαζί, καλή μου".

"Χλωμή υψωνόταν στο βουνό η σελήνη,

Χανόταν ο ήλιος σε γιαλό θαλασσί

Σεργιανούσαμε οι δυο ως την κρυστάλλινη κρήνη²⁵²,"

Η κυρία Πρόθερο τραγουδούσε.

"Ήταν το αγαπημένο τραγούδι της κόρης της", είπε ο φίλος του Τζακ Στιφ.

Ο κύριος Φαρρ με χτύπησε στον ώμο· το χέρι του κατέβηκε αργά από τεράστιο ύψος κι η λεπτή, σαν πουλιού φωνή του, ήρθε από έναν περιστρεφόμενο βόμβο στο ταβάνι. "Μια στάλα έξω για σενα και για μενα". Τα ομπρελίνα κι ο φιόγκοι, τα λευκά αθλητικά παπούτσια, τα μπουκάλια κι ο βασιλιάς της μούχλας, ο άδων κύριος του νεκροτομείου, το *Ρόδο του Τραλλί*, έπλεαν μαζί μες το δωμάτιο· δυο μικρόσωμοι άντρες, ο κύριος Φαρρ κι ο δίδυμος αδελφός του, με οδήγησαν μέσα από ένα παγοδρόμιο στην πόρτα και ο νυχτερινός αέρας μου έδωσε μια κι έπεσα κάτω. Η νύχτα επήλθε ξαφνικά. Ένας τοίχος έγειρε από πάνω μου κι έριξε κάτω την ρεπούμπλικά μου· ο αδελφός του κυρίου Φαρρ εξαφανίστηκε κάτω από το πλακόστρωτο. Πρόσεχε, έρχεται ένας τοίχος σαν βύσσωνας· σκύψε, γιέ μου. Μια στάλα αγκοστούρα, μια σταγόνα μπράντι, Φέρνεντ Μπράνκα, ανθρακούχο νερό, ω, ω! Κανακάρη μου! Βάλε και μια τρίχα σκύλου.

"Νιώθεις καλύτερα τώρα";

Καθόμουν σε μια βελούδινη καρέκλα που δεν είχα ξαναδεί ποτέ μου, πίνοντας ένα ποτό με γεύση ναφθαλίνης και απολαμβάνοντας μια διένεξη μεταξύ του Τεντ Γουίλλιαμς και το κυρίου Φαρρ. Ο κύριος Φάρρ έλεγε άτεγκτα: "Ηρθες εδώ μέσα να γυρέψεις ναύτες".

²⁵⁰ One of the ruins that Cromwell knocked about: σκωπτικό θεατρικό τραγούδι του 1920.

²⁵¹ Molly Malone ή Cockles and Mussels: δημοφιλές δουβλινέζικο τραγούδι.

²⁵² Απόσπασμα από το 'Rose of Tralee', μια ιρλανδέζικη μπαλάντα του 19^{ου} αιώνα.

"Μα όχι βέβαια", είπε ο Τεντ. "Ήρθα για το φολκλόρ".

Οι επιγραφές στους τοίχους έλεγαν: 'Ο Λόρδος Τζέρσεϊ. Ιδ.: Ζουμπά Τόμας' 'Απαγορεύονται τα στοιχήματα'. 'Απαγορεύονται οι βωμολοχίες, γαμ-σας'. 'Ο Θεός αγαπάει τον κλέφτη, εμείς όχι'. 'Οι Κυρίες δεν επιτρέπονται, αν δεν είναι Κυρίες'.

"Αυτή είναι πολύ αστεία πάμπ", είπα. "Είδατε τις επιγραφές";

"Είσαι καλύτερα τώρα";

"Μια χαρούλα".

"Να μια ομορφούλα για πάρτη σου. Κοίτα, σου κάνει ματάκια".

"Ναι, αλλά δεν έχει μύτη".

Το ποτό μου, εν ριπή οφθαλμού, είχε μεταμορφωθεί σε μπύρα. Ένα σφυρί χτυπούσε. "Ήσυχία! ήσυχία!" Μ' έναν χτύπο, σε ένα καινούργιο μπαρ, ένας πρόεδρος δίχως κολάρο και με πούρο, κάλεσε τον κύριο Τζένκινς να παρουσιάσει το *Νούφαρο της Λίμνης*²⁵³.

"Παραγγελιά", είπε ο κύριος Τζένκινς

"Ήσυχία! Ήσυχία!" Για την οδό Κέιτι Σεμπαστόπολ. Τι θα 'ναι, Κέιτι.

Τραγούδησε τον Εθνικό Ύμνο.

"Ο κύριος Φρεντ Τζόουνς θα μας χαρίσει τη συνηθισμένη του προστυχιά".

Μια τσακισμένη φωνή βαρύτονου κατέστρεφε τη χορωδία: Κατάλαβα ότι ήταν η δική μου και την έπνιξα.

Μια κοπέλα από τον Στρατό Σωτηρίας απέφυγε τα χέρια δυο πυροσβεστών και τους πούλησε μια *Κραυγή Πολέμου*²⁵⁴.

Ένας νεαρός με ένα αστραφτερό μαντήλι δεμένο στο κεφάλι του, ασπρόμαυρα γιορτινά παπούτσια με ανοίγματα για τα δάχτυλα και δίχως κάλτσες, χόρεψε μέχρι που η μπάρα αναφώνησε: "Μέιμπελ"!

Ο Τεντ χειροκρότησε στο πλάι μου. "Αυτό είναι στυλ"! 'Ο Νιζίνσκι του Νυχτόκοσμου' αυτή είναι ιστορία! Λες να μην καταφέρω να του πάρω συνέντευξη";

"Χέστηκα", είπε ο κύριος Φάρρ.

"Μη με προκαλείς".

Ένας αέρας από τις αποβάθρες ξέσκιζε το δρόμο, άκουσα τη ζοχαδιασμένη ντράγκα στον

---

²⁵³ Lily of Laguna: τραγούδι του 1940. Ανήκει στην κατηγορία των Coon songs, τραγούδια τα οποία παρουσίαζαν στερεοτυπικά τους έγχρωμους ανθρώπους.

²⁵⁴ The War Cry, το επίσημο έντυπο του Στρατού Σωτηρίας.

κόλπο κι ένα καράβι που σφύριζε για να μπει μέσα, οι γκαζόλαμπες υποκλίθηκαν και λύγισαν, μετά ξανά καπνός μαζεύτηκε ανάμεσα στους λεκιασμένους τοίχους με τον Τζωρτζ και τη Μαίρη να στάζουν πάνω από τον πάγκο των γυναικών, και ο Τζακ Στιφ ψιθύρισε κρατώντας το χέρι του μπροστά του σαν πατούσα ζώου: "Η Γριά Γκάρμπο, έφυγε".

Οι θλιμμένες κι εύθυμες γυναίκες συναθροίστηκαν .

"Η μικρή της κυρίας Χάρις πήρε το μήνυμα λάθος. Η κόρη της Γριάς Γκάρμπο είναι περδίκι, το μωρό γεννήθηκε νεκρό. Τώρα οι μεγαλοκοπέλες θέλουν πίσω τα λεφτά τους, αλλά δεν μπορούν να βρουν την Γκάρμπο πουθενά" Έγλειψε το χέρι του. "Εγώ ξέρω που πήγε".

Ο φίλος του είπε: "Σ' ένα καπηλειό πάνω απ' τη γέφυρα".

Οι χαμηλωμένες φωνές των γυναικών διαπόμπευαν την κυρία Πρόδερο, ψεύτρα μοιχαλίδα, μπασταρδομάνα, κλέφτρα".

"Έχει, ξέρεις τι". "Ποτέ δεν πήρε θεραπεία".

"Έχει κάνει τατουάζ που γράφει Τσάρλυ πάνω της".

"Τρεις κι οκτώ μου χρωστάει".

"Δύο και δέκα".

"Λεφτά για το δόντια μου"

"Μία κι έξι πέννες από τη σύνταξή μου".

Ποιος συνέχιζε να γεμίζει το ποτήρι μου; Μπύρα έτρεχε στο μάγουλο και στο κολάρο μου. Το στόμα μου ήταν γεμάτο σάλια. Ο πάγκος περιστρεφόταν. Το δωμάτιο του 'Φισγκαρντ', έγερνε. Ο κύριος Φαρρ οπισθοχωρούσε αργά: το τηλεσκόπιο γύρισε και το πρόσωπό του, με τα φαρδιά και τριχωτά ρουθούνια, ανάσανε απέναντι απ' το δικό μου.

"Ο κύριος Τόμας θα ξεράσει".

"Πρόσεξε το ομπρελίνο σου, κυρία Άρθουρ".

"Κράτα το κεφάλι του".

Το τελευταίο τραμ θορυβούσε προς το σπίτι. Δεν είχα την πένα για το εισιτήριο. "Εδώ κατεβαίνεις. Πρόσεχε"! Ο λόφος προς το σπίτι του πατέρα μου στροβιλιζόταν και εκτεινόταν ως τον ουρανό. Κανείς δεν ήταν ξύπνιος. Σύρθηκα μέσα σε ένα άγριο κρεβάτι, και οι λίμνες τις ταπετσαρίας συνενώθηκαν και με ρούφηξαν στον πάτο.

Η Κυριακή ήταν μια ήσυχη μέρα, αν και οι καμπάνες του Σεντ Μαίρη, ένα μίλι μακριά, συνέχισαν να χτυπούν, για ώρα πολύ μετά την ώρα της εκκλησίας, στις στοές του κεφαλιού

μου. Γνωρίζοντας πως δεν θα πιω ποτέ ξανά, έμεινα ξαπλωμένος μέχρι το μεσημεριανό γεύμα, κι αναλογίστηκα τις ασαφείς μορφές και τις μακρινές φωνές της πόλης στις δέκα το βράδυ. Διάβασα τις εφημερίδες. Όλα τα νέα ήταν άσχημα εκείνο το πρωινό, αλλά ένα άρθρο με τίτλο 'Ο Κύριός μας Αγαπούσε τα Λουλούδια' μου έφερε δάκρυα πανικού και μεταμέλειας. Πήρα απαλλαγή από το κυριακάτικο ψητό με τρία λαχανικά.

Στο πάρκο το απόγευμα κάθισα μόνος δίπλα στην έρημη εξέδρα. Έπιασα ένα μπαλάκι από χαρτί που ο αέρας έφερε στο χαλικένιο μονοπάτι προς τον βραχόκηπο κι ανοίγοντάς το και κρατώντας το στα γόνατά μου, έγραψα τις τρεις πρώτες γραμμές ενός απέλπιδου ποιήματος. Ένας σκύλος με ξετρύπωσε εκεί που είχα κουλουριαστεί, πίσω από ένα γυμνό δέντρο στο κρύο, και έτριψε τη μουσούδα του στο χέρι μου. "Ο μοναδικός μου φίλος", είπα. Έμεινε μαζί μου μέχρι το πρώτο σούρουπο, μυρίζοντας και σκαλίζοντας.

Τη Δευτέρα το πρωί, με ντροπή και μίσος, φοβούμενος να τους αντικρύσω ξανά, κατέστρεψα το άρθρο και το ποίημα, πετώντας τα κομματάκια στην οροφή της ντουλάπας και είπα στον Λέσλι Μπέρντ, στο τραμ για το γραφείο: "Θα έπρεπε να ήσουν μαζί μας το Σάββατο, Χριστέ μου!"

Νωρίς το βράδυ της Τρίτης, που ήταν η παραμονή των Χριστουγέννων, μπήκα, με μια δανεική μισή κορώνα, στο πίσω δωμάτιο του "Φισγκαρντ". Ο Τζακ Στιφ ήταν μόνος του. Ο πάγκος των γυναικών ήταν καλυμμένος με φύλλα εφημερίδων. Ένα μάτσο μπαλόνια κρέμονταν από τη λάμπα.

"Στην υγειά σου!"

"Καλά Χριστούγεννα!"

"Που είναι η κυρία Πρόθερο";

Το χέρι του ήταν τώρα μπανταρισμένο. "Ω! Δεν τα έμαθες; Ξόδεψε όλα τα χρήματα του εράνου. Τα πήγε πάνω απ' τη γέφυρα στην 'Χαρά της Καρδιάς'. Δεν άφησε να τη δει καμιά απ' τις μεγαλοκοπέλες. Ήταν πάνω από λίρα. Είχε ήδη ξοδέψει πολλά πριν μάθουν πως η κόρη της δεν ήταν νεκρή. Δεν μπορούσε να τις αντιμετωπίσει μετά. Πιες αυτό μαζί μου. Λοιπόν, τα ξέκανε όλα μέχρι την τελευταία παραγγελία της Δευτέρας. Έπειτα δυο τρεις άντρες από τα καράβια της μπανάνας την είδαν να διασχίζει τη γέφυρα και να σταματά στη μέση. Μα δεν την πρόφτασαν".

"Καλά Χριστούγεννα!"

"Έχουμε ένα ζευγάρι αθλητικά παπούτσια στον πάγκο του νεκροτομείου μας".

Καμία από τις φίλες της Γριάς Γκάρμπο δεν ήρθε εκείνη τη νύχτα.

Όταν, πολύ αργότερα, έδειξα αυτήν την ιστορία στον κύριο Φαρρ, είπε: Τα 'χεις κάνει μαντάρα. Έχεις μπερδέψει τα πρόσωπα. Το παιδί με το μαντήλι χόρεψε στο 'Τζέρσει'. Ο Φρεντ Τζόουνς τραγούδησε στο 'Φίσγκαρντ'. Μη σε νοιάζει. Έλα απόψε για ένα ποτό στο 'Νελσον'. Είναι ένα κορίτσι εκεί που θα σου δείξει που τη δάγκωσε ο ναύτης. Κι ένας αστυνομικός που ήξερε τον Τζακ Τζόνσον²⁵⁵.

"Θα τους βάλω όλους δίπλα δίπλα σε μια ιστορία στο τέλος", είπα.

---

²⁵⁵ Jack Johnson (1878-1946): Αμερικάνος μποξέρ, ο πρώτος Αφροαμερικανός που έγινε παγκόσμιος πρωταθλητής στο μποξ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

In English

- Thomas, D. (1934). *18 Poems*. London: Sunday Referee and the Parton Bookshop.
- Thomas, D. (1936). *25 Poems*. London: Dent.
- Thomas, D. (1939). *The Map of Love*. London: Dent.
- Thomas, D. (1940). *The portrait of the artist as a young dog*. London: Dent.
- Thomas, D. (1946). *Deaths and entrances*. London: Dent.
- Thomas, D. (1952). *Collected Poems, 1934–1952*. London: Dent.
- Thomas, D. (1952). *In Country Sleep and Other Poems*. New York: New Directions.
- Thomas, D. (1954). *Quite Early One Morning*. London: Dent.
- Thomas, D. (1955). *A Prospect of the Sea*. Ed. Jones, D. London: Dent.
- Thomas, D. (1953). *The doctor and the devils*. London: Dent.
- Thomas, D. (1954). *A child's Christmas in Wales*. New York: New Directions.
- Thomas, D. (1954). *Under Milk Wood*. London: Dent.
- Thomas, D. (1965). *Adventures in the Skin Trade*. London: Dent.
- Thomas, D. (1968). *Poet in the Making: The Notebooks of Dylan Thomas*. Ed. Ralph Maud. London: Dent.
- Thomas, D. (1971). *Early Prose Writings*. Ed. Walford Davies. London: Dent.
- Thomas, D. (1987). *Dylan Thomas: The Collected Letters*. London: Paladin.
- Thomas, D. (1991). *On the air with Dylan Thomas*. Ed. Maud, R. New York: New Directions.
- Thomas, D. (2000). *Collected poems, 1934-1953*. Ed. Maud, R. & Davies, W. London: Weidenffeld & Nicolson.
- Thomas, D. (2014). *Collected stories*. Ed. Davies, London: Phoenix.
- Thomas, D. (2014). *The portrait of the artist as a young dog*. London: Weidenffeld & Nicolson.
-

- Ackerman J. (1991). *A Dylan Thomas companion*. Macmillan Literary Companions.
- Davies, A. J. (2014), *Dylan Thomas's Swansea, Gower and Laugharne*. Cardif: University of Wales Press.

Dyck, K. V. (2018). *Kassandra and the Censors: Greek Poetry since 1967*. Cornell University Press.

Ferris, P. (1987). *Collected Letters*, London: Palladin.

FitzGibbon, C. (1965). *The life of Dylan Thomas*. Boston: Little, Brown.

Goodby, J. (2013). *The poetry of Dylan Thomas-Under the spelling wall*. Liverpool University Press.

Korg, J. (1965). *Dylan Thomas*. New York: Twayne.

Lucas, T. (1972). *Elder Olson*. New York: Twayne.

Luchte, J. (2018). *Understanding Nietzsche, Understanding Modernism, And Death Shall Have No Dominion: Dylan Thomas, Friedrich Nietzsche and Tragic Joy*. Bloomsbury Publishing.

Olson, E. (1954). *The poetry of Dylan Thomas*. University of Chicago Press.

Standford, D. (1954). *Dylan Thomas: a literary study*. New York: Citadel Press.

Treece, H. (1956). *Dog Among the fairies*. London: Benn.

Thomas, D. (1961). Poetic Manifest. *Texas quarterly*.

Valaoritis, N. (2018). A memoir. *Agenda, Lauds*, Vol 43.

Delap, A. M. (1964). *The development of Dylan Thomas's symbolism*. Oklahoma State University.

Fear, A. P. (2012). *A walk through Llareggub: A reading of Dylan Thomas's Under Milk Wood*. UFRGS, Instituto de Letras.

Kleinman, H. H. (1963). *The religious sonnets of Dylan Thomas*, University of California Press.

Monro, C. (1962). *The existential void and the creative image*. University of British Virginia.

Rees, G. (1996). *An analysis of language in the poetry of Dylan Thomas*. Mc Master University.

Swindells, D. A. (1981). *Illumination of music- The writings of Dylan Thomas*. University of Canterbury.

Lehti, K. (2003). *Attributes of Welshness in the Short Stories of Dylan Thomas*. University of Tampere.

Στα Ελληνικά

- Τόμας, Ντ. (1969). *Dylan Thomas, Ποιήματα*. Μετ. Πορφύρης Τ. & Ροζάνης Στ. Αθήνα: Λύσις 6.
- Τόμας, Ντ. (1972). *Κάτω από το Γαλατόδασος*. Μετ. Αγγελάκη-Ρουκ, Κ. Ερμείας.
- Τόμας, Ντ. (1980). *Portrait of the artist as a young dog*. Μετ. Δενρινού, Β & Ρωμανός Γ. Αθήνα: Πρόσπερος.
- Τόμας, Ντ. (1982). *Ντύλαν Τόμας, Ποιήματα*. Μετ. Στεφάνου, Λ. Αθήνα: Ερμείας.
- Τόμας, Ντ. (1983). *Προοπτική της θάλασσας*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Τόμας, Ντ. (1986). *Περιπέτειες στο εμπόριο δέρματος*. Μετ. Μπλάνας, Γ. Αθήνα: Ροές.
- Τόμας, Ντ. (1988). *Παιδικά Χριστούγεννα στην Ουαλλία*. Μετ. Βασικεχαγιόγλου, Β. Αθήνα: Ρόπτρον.
- Τόμας, Ντ. (1989). *Κι ο θάνατος δεν θα 'χει εξουσία*. Μετ. Μπλάνας, Γ. Αθήνα: Ελεύθερος τύπος.
- Τόμας, Ντ. (1989). *Ο γιατρός και οι διάβολοι*. Μετ. Βαϊνάς, Μ. Αθήνα: Θέμα Ο.Ε.
- Τόμας, Ντ. (2003). *Το χρώμα της λαλιάς*. Μετ. Μπλάνας, Γ. Αθήνα: Ερατώ.
- Τόμας, Ντ. (2008). *Ποιήματα*. Αρχιμανδρίτου, Μ. Θεσσαλονίκη: Βιβλιοβάρδια.
- Τόμας, Ντ. (2010). *Ερωτικές επιστολές - Ντίλαν Τόμας*. Μπαμπασάκης, Γ.Ι. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τόμας, Ντ. (2018). *Ντύλαν Τόμας, Σκοτεινά παραμύθια*. Μετ. Φρυδά, Ε. Αθήνα: Ροές.
-

- Αναγνωστάκη, Ν. (1998). *Για τον Σαχτούρη, Κριτικά κείμενα. Οι "Δύσκολοι Καιροί" μέσα από την ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη*. Λευκωσία: Αιγαίον.
- Αρβανιτάκης, Δ. (2006). *Αλληλογραφία Γιώργου & Μάρως Σεφέρη – Νάνη Παναγιωτόπουλου*. Αθήνα: Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη.
- Βαγενάς, Ν. (1994). *Η ειρωνική γλώσσα*. Αθήνα: Στιγμή.
- Δάλλας, Γ. (1979). *Εισαγωγή στην ποιητική του Μ. Σαχτούρη*, Αθήνα: Κείμενα.
- Ελύτης, Ο. (1992). *Εν λευκώ*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Εμπειρίκος, Α. (1980). *Οκτάνα*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Καψάλης, Δ. (1977). *Μπαλάντες και Περιστάσεις*. Αθήνα: Άγρα.

- Κυρου, Κ. (1978). *Ξένες Φωνές*. Αθήνα: Κέδρος.
- Νιάρχος, Α. & Φωστιέρης, Α. (2012). *Ποιητικές συνομιλίες, ελληνικά ποιήματα για ξένους ποιητές*, Αθήνα: Οδός Πανός.
- Νιάρχος, Θ. (2000). *Ποιος είναι ο τρελός λαγός*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Οικονόμου, Μ. (1986). *Ανθολογία Άγγλων ποιητών εμπνευσμένων από την Ελλάδα*. Αθήνα: Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων.
- Παπατσώνης, Τ. Κ. (1944). *Ursa Minor*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Πούλιος, Λ. (1969). *Ποίηση*. Αθήνα: ιδιωτική έκδοση.
- Πούλιος, Λ. (1973). *Ποίηση 2*. Αθήνα: Κέδρος.
- Ροζάνης, Στ. (1998). *Για τον Σαχτούρη, Κριτικά κείμενα, Μια ποίηση ποίησης*. Εκδόσεις Αιγαίον.
- Σαχτούρης, Μ. (1986). *Εκτοπλάσματα*. Αθήνα: Κέδρος.
- Σαχτούρης, Μ. (1990). *Καταβύθιση*. Αθήνα: Κέδρος.
- Σαχτούρης, Μ. (2001). *Ποιήματα (1980-1998)*. Αθήνα: Κέδρος.
- Σεφέρης, Γ. (1986). *Μέρες ΣΤ'*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Στεφάνου, Λ. (2002). *Πρακτικά 22^ο Συμποσίου Ποίησης*. Αθήνα: Περί Τεχνών.
-

Αγγλοελληνική Επιθεώρηση

(1953). Βαλαωρίτης, Ν. Dylan Thomas, 3, 287-288.

Το Βήμα

(1946/10/02). Η σύγχρονη αγγλική ποίησης, 2.

(1953/01/08). Σαββίδης, Γ. Π. Ξένοι Ποιηταί, 2.

(1954/12/11). Σαββίδης, Γ. Π. Ένας πρόωρος θάνατος, Ντύλαν Τόμας, 2.

(1967/02/01). Πενήντα βασικά βιβλία, 2.

(1971/10/31). Δάλλας, Γ. Μια ποίηση αρχετυπική, 4.

(1972/03/28). Τα νέα βιβλία, 4.

(1973/03/16). Θεατρική βραδιά, σελ. 5.

(1990/02/04). Βιβλία, 53.

Διαβάζω

(2003). Μουσουύλη, Ρ. Διαβάζω, Μίλτος Σαχτούρης-Ντίλαν Τόμας: "εικόνα ανάγνωσης", 436, 119-126.

Διαγώνιος

(1983). Τζόουνς, Χ. Τ. Ντύλαν Τομας, 14, 366-389.

Το Δέντρο

(1981). Σταυρινού, Μ. Οι Εχθροί, 17, 365-368.

(1982). Σταυρινού, Μ. Το Φόρεμα, 29, 141-144.

(1998). Χατζόπουλος. Δ. Αξέχαστη μέρα στα τέλη ενός ξεχασμένου έτους, 103, 20-22.

Ευθύνη

(1974). Ροζάνης, Στ. Το Φόρεμα, 42, 327-329.

Εντευκτήριο

(1993-1994). Φραντζή, Α. Ο Μίλτος Σαχτούρης και η δεξίωση των ποιητών, 25, 8-14.

Θεατρικά Τετράδια

(1991). 22.

Καθημερινή

(1990/12/14). Μπουκάλας, Π., 14.

Η Λέξη

(1982). Σταυρινού, Μ. Συζήτηση για τα Χριστούγεννα, 20, 808-813.

(1991). Δαββέτας, Ν. Πρόσωπα και προσωπεία στην ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη, 103, 391-394.

Τα Νέα

- (1967/12/02). Διαβάζοντας – νέα βιβλία από όλο τον κόσμο, 2.
(1972/04/01). Ντύλαν Τόμας, "Το Γαλατόδασος", 2.
(1973/11/07). Τα είκοσι χρόνια του Ντύλαν Τόμας, 2.
(1981/11/27). Ελύτης, Ο, 2.
(1985/11/09). Η τρίτη ζάλη, 20.
(1986/10/11), Μια περίεργη ανθολογία, 30.

Νέα Εστία

- (1953). Παπατσώνης, Τ. Κ. Η Αγγλία και ο συμβολισμός, 635, 52-57.
(1954). Πλακωτάρη, Α. Επιρροές και τάσεις στη νέα αγγλική ποίηση, 638, 185-191.
(1958). Σταθόπουλος, Δ. Εδώ σ' αυτήν την Άνοιξη, 745, 1054.
(1966). Πλακωτάρη, Α. Ντύλαν Τομας, 928, 300-302.
(1970). Καραντώνης, Α. Τα νέα βιβλία, 1026, σελ. 488.
(1996). Νικορέτζος, Δ. Νοβοροσίσκ, 1666, 1594.
(1997). Βαρβιτσιώτης, Τ. Μη φεύγεις έτσι ευγενικά στις νύχτας τη γαλήνη, 1676, 669.

Νέα Πορεία

- (1955). Δέλιος, Γ. Το Γελέκι, 8, 316-318.

Νέα Συντέλεια

- (2005). Ποιήματα – Dylan Thomas/Το άρωμα της Dick Moby. Μετ. Μουσούλη, Ρ. – Βαλαωρίτης, Ν, 3-4.

Οδός Πανός

- (1982). Σαραφιανού, Τ. Αναμνήσεις από τα παιδικά χρόνια, 4, 7-8.
(2005). Αφιέρωμα στον Ντύλαν Τόμας, 129, 4-72.

Πάλι

- (1964). Ταχτσής, Κ. Έρωτας στο άσυλο, 2-3, 61.

Περίπλους

(1995). Ζήκος, Λ. Σ. Έρωτας στο άσυλο, 41.

Πνευματική Ζωή

(1954). Φαντάζης, Λ. Μεγάλοι Νεκροί, Dylan Thomas, 20, 414.

Ποίηση

(1993). Χατζηβασιλείου, Β. Σημειώσεις για την τέχνη της ποίησης, 1, 31-37.

(2003). Μπλάνας, Γ, 21, 33-40.

Ταχυδρόμος

(1962). Μένης Κουμανταρέας. Ένα μαύρο φόρεμα για την Κυριακή, 414, 24.

Ταχυδρόμος-Αίγυπτος

(1960/06/03). Βινέλλης, Κ. Νυχτερινή και πένθιμη τελετή ύστερα από βομβαρδισμό, 3.

(1960/12/04). Βινέλλης, Κ. Το τραγούδι του Χειμώνα, 3.

Τομές

(1978). Δενδρινού, Β & Ρωμανός, Γ. Επίσκεψη στον παππού, 33, 31-33.

Τεφλόν

(2009). Καραχάλιου, Ρ & Μηλιώτης, Π., 22-29.